

Tecuciul literar-artistic

Revistă europeană de cultură, opinie și informare
acreditată de Uniunea Scriitorilor din România,
cu sprijinul Consiliului Local Tecuci prin Biblioteca Municipală „Ștefan Petică“

68

Serie nouă
(anul 17),
Al doilea
trimestru
2023

„O umbră e ființa-i, o spumă e cuvântu-i/ Și la un loc Unire: zi-i lume și te mântui!”
Mihai Eminescu - Ms 2254/1876 (Versuri inedite)“

Revista poate fi citită și pe: www.bstp.ro

VASILE VOICULESCU
(27 noiembrie 1884 - 26 aprilie 1963)

Fondată de Asociația Societatea Culturală „Ștefan Petică - 2007”,
agreată și susținută de Filiala Galați-Brăila a Uniunii Scriitorilor din România

SUMAR

▶ <i>La veșnicia Poetului Nepereche</i>	3	▶ Marin NĂSTASE, <i>Govia</i>	72
▶ Adrian RACARU, <i>Glagorie și literație</i>	4	▶ Roxana RACARU, <i>Conceput pentru poveste</i>	76
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Mihai Cimpoi despre narcisismul și hyperionismul eminescian (II)</i>	6	▶ Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	79
▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>La portretul unui poet</i>	11	▶ Ștefan NISTOR, <i>Părintele profesor Constantin Galeriu</i>	80
▶ Lucia OLARU NENATI, <i>Fotografia lui Eminescu</i>	17	▶ Vasile LEONTE, <i>Katia Nanu, Primăvara femeii în galben</i>	83
▶ C.D. ZELETIN, <i>Poezia religioasă a lui Vasile Voiculescu</i>	19	▶ Daniel MAZILU, <i>Ortega y Gasset, Ghidul lui Einstein</i>	86
▶ Richard CONSTANTINESCU, <i>Din gândirea medicală a lui Vasile Voiculescu (I)</i>	22	▶ Doina BARBU, <i>Muzică și meloman</i>	88
▶ Vasile VOICULESCU, <i>Micul învățător</i>	28	▶ Mioara BACIU, <i>Nicolae Băciuț - o viață întreagă pe altarul culturii</i>	90
▶ Vladimir RADU, <i>V. Voiculescu și poezia cultă în și dincolo de viziunea ortodoxistă a evangheliștilor</i>	31	▶ Ionel NECULA, <i>Marin Ștefănescu în reeditare</i>	96
▶ Vasile VOICULESCU, <i>Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de Vasile Voiculescu</i>	34	▶ Aristotel PILIPĂUȚEANU, <i>Seriozitatea epigramei</i>	98
▶ Petruș ANDREI, <i>Victor Ion Popa – personalitate artistică polivalentă</i>	38	▶ Grigore RACARIU, <i>Amintirea Doinei</i>	101
▶ Petre ISACHI, <i>Monica Lovinescu – între vocație, datorie morală și demnitate sau câtă morală, atâta libertate</i>	40	▶ Corneliu STOICA, <i>Aurel Manole, un pictor complex, inventator al pictografiei</i>	107
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Cezar Ivănescu, poetul-trubadur</i>	44	▶ Violeta IONESCU, <i>Vicennialia de la Roma</i>	111
▶ Gheorghe FELEA, <i>Tecuceni la cârma ministerelor cultelor și instrucțiunii publice</i>	55	▶ I. NECULA, <i>Noica n-a murit, el trăiește în arhivele securității</i>	114
▶ Violeta Daniela MÎNDRU, <i>Ștefan Augustin Doinaș – „Prințul din Levant” al literaturii române</i>	58	▶ Ionel NECULA, <i>El. Stamate 3</i>	117
▶ Theodor PARAPIRU, <i>„Remușcările Fedrei”; „Revărsarea Nilului”</i>	62	▶ Gh. N. VASILACHE, <i>Compusele substantivale - cu sau fără cratimă?</i>	119
▶ Cristina LUCA-PARAPIRU, <i>Arthur și marea bibliotecă</i>	64	▶ Sorin LANGU, <i>Galațiul și Războiul de Independență</i>	123
▶ Ion MANEA, <i>Covrigul cu numărul două miliarde; Vițelul cosmic</i>	66	▶ Daniel BRADEA, <i>Cimitirul „Eternitatea” din Tecuci. Monumente de artă și lucrări ignorate</i>	127
▶ Elena NETCU, <i>Misterul ceairului de la Trei Fântâni</i>	69	▶ Monica PRECUPANU, <i>Anticomunismul lui N. Steinhardt</i>	135
		▶ Adrian RACARU, <i>Revista revistelor</i>	139
		▶ Adrian RACARU, <i>Cronograf</i>	143

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **Dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **ADRIAN RACARU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Oana Gabriela ATOMEI
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Constantin Oancă
Tănase Dănăilă
A.G. Secară
Violeta Daniela Mîndru
Mircea Cojocar
Livia Ciupercă
Petruș Andrei

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărățeanu
Prof. univ. dr. C. D. Zeletin
Prof. dr. Lucia Olaru Nenati
Prof. dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. univ. Ștefan Munteanu
Liviu Ioan Stoiciu

**Prezentul număr al revistei
este ilustrat cu tablouri ale artistului plastic
Aurel Manole.**

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

LA VEȘNICIA POETULUI NEPERECHE

[VREME TRECE,
VREME VINE...]

*Spernere mundum, spernere te
ipsum, sperne te sperni.*

Vreme trece, vreme vine
Celor vechi urmează nouă
Una e în amândouă
Tot ce vezi pricepe bine
Prea puține-s de v'o samă
Val e tot ce ca el trece
La schimbări rămâi-mi rece
Și de ele nu ai teamă.

Multe-ți trec pe dinainte
În icoane, vorbe multe
Cine-ar sta să le asculte
Și poveri să-și puie-n minte
Când pe-o clipă toți se ceartă
Regăsește-te pe tine
De o pot lasă-i s-o-mpartă
Vreme trece, vreme vine.

Nici părerea ta s-anine
De o parte sau de altă
Las să scoată ei din baltă
Fața lunii cei senine
Căci în toți de o potrivă
E o patimă sau două
Înțelesu-n toate aste
Celor vechi urmează nouă.

Mihai Eminescu

Unul une, altul alte
Făr' de preț sunt cele zise
Tălmăcite, spuse, scrise
Stând deoparte vezi încalte
Egoiști sunt toți în toate
Lucru vechi în formă nouă
Vezi curat dacă se poate
Una este-n amândouă.

Unu-mbrac-a lui pornire
În cuvinte lustruite
Unul în adânc simțite
Altu-n răs, altu-n mâhnire
De s-ar ști pe sine înșii
Mai la toți li-ar fi rușine
Să se certe între dâșii
Tu ce vezi pricepe bine.

Ca un cântec de Sirenă
Glasul celor trecătoare
Unul naște, altul moare
Și se schimb' actori-n scenă
Dacă-i vezi cu-aceleași rele
În zadar la ei te cheamă
Și nimic la toate cele
Nu spera și nu ai teamă.

Doi se bat pentr-o coroană
Doi se ceartă pentr-o nucă
L-amândoi e o nălucă
Când o prind o văd că-i vană
Cel nemulțămît cu una
Este astfel și cu zece
Vremea duce tot ce-adună
Val e tot ce cu el trece.

De te-ating [tu] dă-te-n laturi
De hulesc, tu taci din gură
Tu să-ți aibi a ta măsură
Și să-ți știi a tale sfaturi
Trecă-n lume cine-o trece
Zică toți ce-ar vre să zică
Tu să nu admiri nimic
Să rămâi la toate rece.

Nu da mult nici chiar pe tine
Nu privi mult în oglinde
S-ar pute că te-ai surprinde
Mult mai rău de cum fîți vine
Drumul vieții pân' la vamă
Pe furiș de poți măsoară
Căci din tot ce te-nconjoară
Prea puține-s de v'o samă.

[2258,173–173 v. | cca 1874 |
EdP III, 86–89 | 227]

Oferim spre lectură cititorilor noștri un manuscris, „întâia versiune ce se cunoaște din Glossă”(Perpessicus) datând din perioada berlineză (1873-1874), redactată sub formă de ciornă, în doar 9 strofe. E doar una dintre cele 11 variante ale capodoperei eminesciene care se contura, iată, acum aproape 150 de ani. Sunt anii unei frenezii creatoare, când Poetul realizează primele versiuni ale altor compoziții geniale între care poemul amplu Scrisoarea I și basmul Fata în grădina de aur. De remarcat apetența tânărului poet de numai 23 de ani, pentru poezia gnomică, în formulări incipient explicative. Succesiunea de tablouri este diversă și formulările au o încărcătură explicativă mai pronunțată despre: trecerea timpului, lumea ca teatru, atitudinea schopenhaueriană a omului de geniu retras, abordări prozodice specifice poeziei cu formă fixă, încercări în sfera figurilor de stil și a limbajului poetic, trimiteri satirice la societatea contemporană. Sunt concepte care se vor consolida ulterior, prin muncă susținută de o genialitate creativă și care vor atinge în final, perfecțiunea atât în idei cât și în forme.

EDITORIAL

GLAGORIE ȘI LITERAȚIE

► Adrian RACARU

„Numai în cuvintele limbii tale se întâmplă să-ți amintești de lucruri pe care nu le-ai învățat niciodată. Căci orice cuvânt este o uitare și în aproape oricare s-au îngropat înțelesuri de care nu mai știi. Cum altfel am putea da folosință vie cuvintelor? Dar dacă în orice cuvânt există o parte de uitare, este totuși vorba de uitarea noastră și ea devine propria-ne amintire. Iar acesta e actul de cultură: să înveți nouitatea ca și cum s-ar ivi din tine.” (Constantin Noica)

Pentru o introducere neîndoielnic încântătoare, sub un titlu semantic învârstat ca un canaf, împletit din fire de lână și de borangic, am ales acest fragment de/din CUVÂNT ÎNAINTE, a lui Constantin Noica la volumul **Cuvânt împreună despre rostirea românească**. Fiindcă mi s-a sugerat să scriu despre „Literație!

O broboadă, sau chiar berta bunicii Casandra, mă umbrise de nedumerire. Interlocutorul meu, mă dibuise. Termenul venea cu o tagmă de prieteni falși. Să scriu despre Literație? Tresar ca și când aș fi auzit în surdină, izbindu-se două obloane – undeva la o casă rămasă uitată la răscruce de drumuri. Îmi aduc aminte că în secolul trecut, m-a scos cineva la lumină, la un „blitz”, să spun ceva despre lectură. Am ales atunci din mausoleul înțelepților, din cartea lui Th. Simenschy, **Un dicționar al înțelepciunii** (acel catafalc, elegant și sobru) de la pagina 130, cugetarea cu numărul fiarei 666: „Deschide cartea, ca să înveți ce au gândit alții; închide cartea, ca să gândești tu însuși” Și ca într-un maraton de dorințe, mă încumet spre amintiri, și orbecăind ajung pe meleagurile lor, dar nu mai găsesc pe nimeni să-i spun: Eu sânt! Greu de închipuit în ziua de azi, cum era în vremea aceea, când copilăria ne zbenguia de zbârnâiam prin colburi! Ne fermecau și ne zburleau de spaima basmele și, șugubeți jonglam cu snoave, cu cimilituri și cu proverbe, ne încuiam și ne descuam cu ghicitori!

Dar așa cum, acum, eroii timpului prezent („nativi digitali”; „generația internet”), sunt nedespărțiți de telefoanele inteligente, eram noi

din supușenie sau chiar din nețărmită plăcere, nedespărțiți de cărți. Să iei în ascuns cu tine pe Alis, cu vaca la păscut în Țara Minunilor; pe lângă hambar să te arunci peste gard cu Habarnam deasupra capului; sau cu baronul Münchhausen să zorești amestecatele oi zicând: Ales, ales! Și ce-am mai ales!; și câte și mai câte! Din când în când, mă intercepta bunicul Grigore: „Măi băiete, bagă de seamă că tu citești mult și pe degeaba!” „Nu pe degeaba, bunicule! Am dat bani pe cărți.” Nu mă lăsam eu. „Ian ascultă la Mine, mă! Dacă nu capeți glagorie, apoi citești degeaba!” Ce-o mai fi și cu glagoria asta mă întrebam eu, atunci, cum mă întreb acum, ce e și cu literația? Amiroseam eu cumva telepatic, de pe la Creangă amintire, că prostia ar fi o pace bună de lehamite: „Nu vezi că dacă nu-i glagorie-n cap, nu-i și pace bună.” M-am sucit și m-am învărtit de o pricepere: glagoria e o năzdrăvănie care ține istețimea cu tine ca să poți pătrunde cu mintea la tot ce îți trece prin cap. Dar mă întreb, ce ar fi pățit bunicul Grigore, dacă aflam din vreme, că bizarul cuvânt înseamnă chiar cuvânt, rațiune; dar denumește de asemenea și litera g, a patra din alfabetul chirilic - glagolu!

Apoi din cărțile pe care le-am răsfoit cu ochii și cu mintea, am aflat că cei mai căpătuți dar și mai căptușiți cu glagorie sunt filozofii! Literația, îmi îngăduiam să cred, că este o glagorie educată, plină de rafinament, cu o aură de păzitoare a comorilor celor informați.

Despre Literație, „Zici că afli-n cărți de școală?/ Aș! Rămâi cu mâna goală.”

Dacă o căutăm binișor prin dicționare, trebuie să urmărim definiția trudnicei alfabetizării care, se înobilează de la „A învăța pe un analfabet să scrie și să citească”, ca să ajungă la „Abilitatea de a scrie și de a citi...” și să culmineze acum cu: „Alfabetizarea este capacitatea de a identifica, înțelege, exprima, crea și interpreta concepte, sentimente, fapte și opinii, atât verbal, cât și în scris, folosind materiale vizuale, auditive/audio și digitale în diferite discipline și în diferite contexte. Ea implică capacitatea de a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane, în mod eficient, adecvat și creativ.” (Consiliul Uniunii Europene. RECOMANDAREA CONSILIULUI din 22 mai 2018 privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, 4.6.2018, p.8) Butonez eu de pe Internet la: *literație - Școala 9/ Ce este literația?* Un articol admirabil și bogat în recomandări de evaluare a stării de fapt, semnat de Maria Kovacs și Alina Răducanu. În raportul citat suntem îndemnați să acceptăm: „Considerăm că pentru un sens atât de diferit al noțiunii de *alfabetizare* este mai potrivit să avem un termen nou – *literație*. Prin despărțirea tolerată a *literației* de *alfabetizare* s-a înlesnit să se extindă păgubos prin apatie și superficialitate falia **analfabetismul funcțional**.

Situația în care se va ajunge, dacă Doamne ferește nu suntem deja, va crea oare acea prăpastie de netrecut între „alfabetizați și nealfabetizați” încât să producă „specii aproape diferite”? (Peter Sloterdijk/ Reguli pentru Parcul uman: un răspuns la scrisoarea lui Heidegger despre umanism- Humanitas 2003)

Istoria se istorisește din interes, ca să se repete necruțător și straniu?

Iată ce consemna Alvin Toffler în 1970: „*Analfabetul de mâine nu va mai fi cel care nu știe să citească, ci va fi cel care nu a învățat cum să învețe*”.

„Șocul viitorului” ne-a prins pe picioare și ne zgâlțâie de ne trosnesc toate școlile! Trebuie să ne îndoim abitur și fără zgârcenie să ne îndreptăm. Tresar ca și când iar aș fi auzit, izbindu-se cele două obloane. Primul oblon este al alfabetizării - calea bunului simț, pe care dacă îl deschizi se luminează înăuntru și rămâne deschis pentru toată vremea ta. Al doilea oblon este al literației - calea „simțului comun elevat”, și dacă îl deschizi se luminează în exterior întreaga construcție. Este oblonul pe care forțe ostile îl dispută și să vor să-l țină sub cheie. Trebuie un efort perseverent de voință ca să-l ții deschis toată viața. Obloanele

pomenite, cu evlavie putem să mărturisim!, că sunt obloanele înzestratele vitralii, din construcția noastră divină.

Glaurie și literație - trecut și prezent!
Cât despre viitor, e obligatoriu să mai insistăm.

(Din Raportul privind Literația elevilor români pe anul 2023)

Rezultate procentuale obținute pe regiuni de dezvoltare și pe grupe de gen:

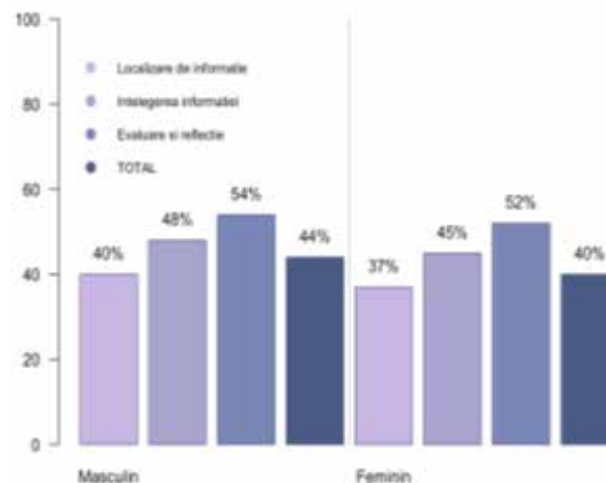
Distribuția aproape uniformă a dezvoltării slabe a literației elevilor din România pentru cele opt regiuni avute ca reper în procesul de eșantionare evidențiază că problema are un caracter național și este pervazivă.

- *Cel mai mare grad de nefuncționalitate* îl întâlnim la elevii din regiunea Vest (Arad, Caraș Severin, Hunedoara, Timiș) – 44,73% - aceasta fiind regiunea și cu cea mai mică reprezentare.

- *Cel mai mic grad de nefuncționalitate* îl întâlnim în regiunea Nord-Est (Bacău, Botoșani, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui) - 39,28% - aceasta fiind regiunea cu cea mai mare reprezentare. Celelalte regiuni au înregistrat performanțe de valori apropiate

În eșantionul cu aceeași **reprezentare de gen** (50% masculin - 50% feminin), elevii de gen feminin înregistrează o performanță mai bună în fața elevilor de gen masculin.

Astfel, 39,98% dintre fete se situează în zona de nefuncționalitate, în timp ce băieții înregistrează un procent ușor mai mare, de 43,65%.

ESEU

MIHAI CIMPOI DESPRE NARCISISMUL ȘI HYPERIONISMUL EMINESCIAN (II)

► Ștefan MUNTEANU

Modernitatea concepției lui Eminescu este temeinic demonstrată și în capitolul următor, intitulat *Ochiul ca „sumă” a Ființei*. Adevărul este că eul eminescian, prin vază, dobândește un mod superior de a fi, își procură identitatea pierdută. Privirea poetului-gânditor este activă, cu virtuți demiurgice, în stare să recreeze spiritual, pentru că vine de la ochiul care a avut curajul să se situeze în centrul lumii. „Ochiul eminescian e întotdeauna prezent, fiindcă nu numai comunică cu celelalte simțiri, ci le și veghează, veghează actul creator ca atare” (*Idem*, p. 129). Privirea lui Eminescu este în permanență direcționată atât spre exterior, cât și spre interior. Urmărind plinătatea viului, „viziunile eminesciene își pornesc dintr-o singură rădăcină proiecțiile spre sfera idealității reci, hyperionice, și invers, spre luminile calde, interioare, și bucuriile narcisice” (*Idem*, p. 138). Și totuși, rămâne incontestabilă demonstrația lui Edgar Papu (în lucrarea *Poezia lui Eminescu*), potrivit căreia Eminescu este un poet al *depărtării*, un însetat de Absolut. Numai că, trebuie să ținem cont și de următorul adevăr: „Ochiul lăuntric eminescian sublimază tablourile percepute de ochiul «primitiv» din afară” (*Idem*, p. 140). Și atunci se poate înțelege cu ușurință de ce Eminescu prevestește poezia secolului XX. „Ochiul nu stabilește doar un simplu contact cu universul, ci, activând în cel mai înalt grad conștiința și potențializând șinele adânc, iluminează întreaga Ființă (ochiul eminescian este «sumă a ființei», cum observă și Dan C. Mihăilescu în *Perspective eminesciene*, București, 1982, p. 112)” (*Idem*, p. 142).

Exprimarea artistică eminesciană nu se bazează numai pe estetica privirii, ci și pe un auz de excepție, care percepe muzicalitatea Ființei sub forma unei armonii universale. Tema acestei muzicalități este abordată în capitolul al unsprezecelea, intitulat *Undoirea; „Cântarea este existență”*. Auzindu-și propriul eu, situat la contactul realității cu imaginația, muzica eminesciană are o semnificație ontologică. „Muzicalitatea eminesciană, axată pe mari simboluri ca *stupul, unda, orologiul, arfa (lira)*, pe expresia elevată a tuturor ritmurilor fundamentale ale naturii

și cosmosului, se constituie, totuși, din acordurile pure ce vin din sfera unui sine plinar, recuperat dintre oglinzile scindatoare și realizat cu sentimentul regăsirii adevărului vieții a spiritului în fața unității primordiale a Universului” (*Idem*, p. 155).

Despre organicismul concepției lui Eminescu aflăm mai departe, în capitolul *Parte și întreg*. Ideea slujită, pe bună dreptate, de Mihai Cimpoi este aceea că este vorba de un organicism original, superior atât perspectivei sistemice din secolul al XIX-lea, cât și structuralismului din secolul XX. Este adevărat că Eminescu nu a elaborat o teorie completă asupra determinismului, însă în însemnările rămase în manuscrise și în publicistică pot fi descoperite texte relevante privind profunzimea gândirii sale. Iată, spre exemplu, doar un scurt fragment, chiar dacă este exprimat metaforic: „Este ascuns în fiecare secol din viața unui popor complexul de cugetări ce formează idealul lui, cum în sâmburele de ghindă e cuprinsă ideea stejarului întreg”. Ceea ce îl atrage pe Eminescu este *ideea internă* a întregului, cea care autoguvernează natura și realitatea socială. „Intuiții sigure îl îndrumau pe Eminescu nu numai spre reprezentări sistemice sau structuraliste și nici numai spre găsirea unui raport suficient în sine dintre ghindă și stejarul matur, ci spre cuprinderea clară și complexă a întregului” (*Idem*, pp. 165-166). Este vorba de o gândire dialectică, preocupată să concilieze sistemismul cu fragmentarismul, în perspectiva întregului. În acest sens, Mihai Cimpoi notează: „Prin felul său de a înțelege raporturile dintre parte și întreg, Eminescu își depășește, evident, secolul, fiind mai aproape de gândirea filosofică și științifică a secolului al XX-lea, a cărui epistemologie pactizează cu viziunea mitică. Onticul și gnoseologicul își dau mâna în chip eminescian, întregul fiind conceput ca un ceva unitar” (*Idem*, pp. 169-170).

Considerând că nu există nici un pericol de a-l transforma pe Eminescu într-un *monstrum eruditionis*, în capitolul următor, intitulat *Vocația faustică*, Mihai Cimpoi se separă de considerațiile lui George Călinescu și se apropie de strădaniile

lui Constantin Noica în aprecierea virtuților geniului. Argumentele în sprijinul ideii că poetul-filosof a fost un *homouniversale* sunt multiple și puse în relație de corespondență cu descoperirile din știința secolului XX. De notat, împreună cu Mihai Cimpoi că „abia sfârșitul de secol XX adaugă personalității lui Eminescu latura fundamentală neobservată sau tăgăduită (ca fiind o expresie a diletantismului, v. Călinescu): profunda dimensiune faustică. Asemenea lui Dante, Goethe, Leonardo, Eminescu este și un mare om de știință” (*Idem*, pp. 173-174). Și, mai departe, „Ca om de știință, Eminescu se dovedește a fi un om al culturii moderne, sedus prin excelență de cultul posibilului. După credința lui fermă, lumea nepusă în relație este moartă, iar punerea în relație provoacă manifestarea posibilului, ieșirea lui din starea latentă sau din inerție (la Einstein, însăși energia presupune starea inițială de repaus)” (*Idem*, pp. 175-176). Descoperim aici nuanțe interesante privind concepția eminesciană despre filosofie, precum jocul pre-rațional al artei, surpându-i radicalismul” (*Idem*, p. 176). În mod cert paradigma filosofică românească și-a lăsat amprenta asupra concepției eminesciene despre timpul ondulatoriu. „Unda ontologizează intens universul eminescian. Valorile prezentului nu sunt certe, ele trebuie dobândite prin mișcare spre trecut, așa cum particulele-undă, în viziunea lui Einstein, nu dețin poziții anumite, ci numai le dobândesc în timp ce le măsurăm cu anumite instrumente” (*Idem*, pp. 177-178).

În aventura către Absolut, Eminescu nu putea ocoli filosofia germană. Și poposește permanent în această școală luminoasă nu pentru a se lăsa influențat ci pentru a comunica cu spirite situate la înălțimea gândirii și simțirii sale. Capitolul următor, *Archaeus și rațiunea pură (Eminescu și Kant)*, aduce date interesante despre frumusețea acestei comunicări. În fapt, gestul lui Eminescu nu face decât să-i confirme geniul, în familia spiritului universal, alături de Schiller, Goethe, Dostoievski, Tolstoi ș.a. Mai mult, remarcă Mihai Cimpoi, față de alte personalități „kantianizate”, „poetul nostru se va întâlni cu filosoful de la Königsberg într-un fel singular: el nu este influențat ca atare, ci îl traduce. Când spunem acest lucru, ne gândim nu la traducerea pe care o face din *Critica rațiunii pure*, ci la faptul că traduce ideile kantiene în reprezentări

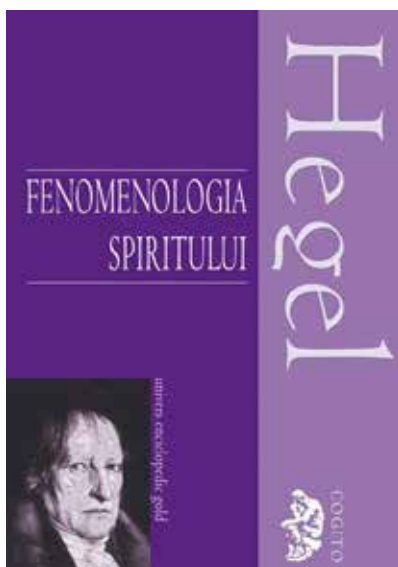
poetice. Astfel se naște mitul eminescian de inegalabilă forță artistică al Archaeusului” (*Idem*, p. 182). Altfel spus, nu este nimic întâmplător în felul în care Eminescu se întâlnește cu marile idei filosofice kantiene, și nu numai. Formația și predispoziția l-au ajutat să intuiască faptul că în lupta cu necunoscutul poetul-filosof are un plus de șansă, chiar dacă are și ghinionul de a nu fi bine înțeles. Către o asemenea bună înțelegere, eseul lui Mihai Cimpoi constituie un adevărat act de curaj. Autorul consideră, pe bună dreptate, că „A sosit timpul să-l scoatem pe autorul *Luceafărului* din umbra tiranică a lui Schopenhauer, să-l trecem, atât cât se cuvine, prin umbrele nu mai

puțin tutelatoare ale lui Kant, Hegel și Heidegger, pentru ca, în cele din urmă, să-l redăm tot freamătului original al personalității sale lirice și intelectuale, «specificului miros de pământ proaspăt al propriului său suflet»” (*Idem*, p. 205). Despre felul în care s-a apropiat Eminescu de filosofia lui Kant, aprecieri juste găsim la Constantin Noica, cel care deschide perspectiva ce va fi dezvoltată și de Mihai Cimpoi. O perspectivă care slujește adevărul că Eminescu descoperă în textul kantian o parte din propriile sale intuiții. De aceea, traducerea din *Critica rațiunii pure* îi procură o stare specială, o trăire intens emoțională a momentului destăinuirii. Participarea eminesciană la noutatea kantiană este plenară și asumată,

este un fel de regăsire a identității propriului Eu, activat de forme apriorice transcendente. Asemenea lui Kant, Eminescu considera că la baza cunoașterii stă Eul gânditor, capabil de sinteză prin unitatea conștiinței de sine. În acest sens, în manuscrisul 2306, la fila 52, notează: „Filosofia este așezarea ființei lumii în noțiuni, spre a căror stabilire judecata nu se servește de altă autoritate decât de-a sa proprie”. Noutatea kantiană poate fi sesizată, împreună cu Constantin Noica, conștientizând importanța propunerii de trecere de la explorarea transcendentă (a ceea ce e dincolo de lucruri) la explorarea *transcendentală* (a ceea ce este dincoace). Explorarea transcendentă, menită să arate „cum e cu putință ceva?” descompune obiectul cunoașterii în realitate materială, pe de o parte, și structurile formale apriorice, pe de altă parte. Aceasta înseamnă, cum frumos a spus Eminescu, că I. Kant „desface ca un ceasornicar întreg aparatul cugetării” (Comentariu asupra conferinței lui V. Pogor) și recunoaște pentru prima oară în istoria filosofiei,

un rol activ și creator subiectului cunoscător. Kant susține că omul dispune de trei facultăți de cunoaștere, respectiv *sensibilitatea*, *intelectul* și *rațiunea*. Acestea operează cu forme apriorice specifice. Sensibilitatea oferă *materia* cunoașterii cu ajutorul a două *intuiții*, respectiv intuiția timpului și intuiția spațiului. Intelectul asigură *forma* cunoașterii, cu ajutorul a 12 *categorii*, privilegiate fiind categoria de substanță și categoria de cauzalitate. Iar rațiunea, *formă fără materie*, operează cu trei *idei* apriori, respectiv ideea de libertate, ideea nemuririi sufletului și ideea de Dumnezeu. Pentru cunoașterea științifică trebuie să coopereze sensibilitatea și intelectul, respectiv materia și forma. În ce privește rațiunea, fiind formă lipsită de materie, oferă și ea cunoștințe, însă acestea sunt doar iluzorii. Sintetic vorbind, folosind cuvintele lui Mihai Cimpoi, „Procesul cunoașterii își are punctul de pornire în cadrul experienței, dar o parte din cunoștințe sunt generate de facultățile noastre cognitive, fiind, prin urmare, apriorice” (*Idem*, p. 196). Deși nu încapă nici o îndoială asupra faptului că Eminescu a cunoscut în profunzime sistemul kantian, nu înseamnă că drumul său de poet-filosof a fost vitregit de originalitate. Preocupat de problematica omului și a cunoașterii, el a ținut, dincolo de schematica rigidă kantiană, căldura vieții. Cum spuneam, Eminescu a înțeles că nu este suficient să se manifeste nici numai ca simplu filosof, nici numai ca simplu poet. Oricum - notează Mihai Cimpoi - „Kantianismul lui Eminescu e adânc, de esență, și ține de freamătul intim al gândirii sale... Intimitatea dialogului dintre învățăcel și bătrânul dascăl îndrumă mereu narațiunile și poeziile pe o albie a metaforei intelectuale” (*Idem*, p. 198). Predispoziția sufletească eminesciană aduce muzica lirismului și îmbracă ideile seci kantiene, pentru a reface armonia lumii. „Nu avem, de aceea, de a face, la Eminescu, cu influențe în sensul obișnuit al cuvântului, ci cu reflexe intime ale kantianismului” (*Idem*, p. 198). Structurat sub forma unui dialog filosofic de inițiere, fragmentul narativ *Archaeus* confirmă indubitabil acest adevăr. Un merit al lui Mihai Cimpoi este și acela de a fi evidențiat rolul ironiei la gânditori de altitudine, precum Kant și Eminescu. Pentru că tocmai datorită spiritului ironic, Eminescu, maestru al jocului ce amestecă realitatea și visul, ajunge să construiască reprezentarea unei lumi văzută ca o comedie. Într-un fel de concluzie

la tema privind kantianismul lui Eminescu, autorul cărții notează: „Omul singur se încurcă definitiv în căutarea adevărului deplin. Poveștile sunt acelea care ne ajută să ne amestecăm visurile și gândurile cu ale lor: «În ele trăiește Archaeus...». E frumosul mit eminescian, care a topit într-o suprainagine vie și concretă toate imaginile goale kantiene” (*Idem*, p. 204).

Bucuria întâlnirii cu filosofia eminesciană se continuă și în capitolul următor, intitulat *Odiseea fenomenologică a spiritului* (*Eminescu și Hegel*). O problemă mult discutată în eminescologie și soluționată, de cele mai multe ori contradictoriu. La timpul său, George Călinescu a formulat opinia că, pentru Eminescu, maniera lui Hegel „rămâne complet străină și n-avem dovezi că poetul ar fi citit *Fenomenologia Spiritului*, sau că s-ar fi lăsat câtuși de puțin captat de dialectica operei” (*Opera lui Mihai Eminescu*, vol. I, Editura Minerva 1976, p.647). Mihai Cimpoi receptând corect sugestia lui Constantin Noica, aceea de a nu ne mai „odihni în Călinescu”, cu mult curaj formulează o opinie contrară. Și bine face întrucât deschide noi perspective pentru eminescologie, alături de cele propuse de I. Lupaș, Al. Dima ori T. Vianu, toți dispuși să interpreteze nuanțat provocarea poetului-filosof, potrivit căreia „istoria omnirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu” (*Scrisoarea* din 3/15 august 1871, către Dumitru Brătianu, în legătură cu proiectul serbării comemorative de la Putna). Adevărul este că eul eminescian, puternic personalizat și dinamic,

deși crede în „nemarginile gândirii”, nu poate uita că „ceea ce este etern nu este esențial pentru om”. Până la urmă însă, șansa o descoperă în propriile sale pasiuni, care-l ajută să găsească stabilitate chiar și în caracterul fluctuant al stărilor. De aceea el devine mai mult stoic decât sceptic. Sau, cum spune Mihai Cimpoi, „nu pesimist, ci mai degrabă grav este Eminescu, aliniindu-se prin aceasta spiritelor mai bune, adică celor problematice «catilinare», superioare” (M. Cimpoi, *Op. cit.*, p. 213). Și cu această disponibilitate, „raportat la treptele hegeliene, spiritul eminescian cunoaște mai degrabă liniștea unității, cucerită stoic, decât neliniștea conștiinței nefericite” (*Idem*, p. 215). Mai departe, autorul cărții, deși este interesat, cu precădere, de aspectele ce îi apropie pe Eminescu și Hegel, evidențiază și unele deosebiri. „Atât de apropiați în modul de a concepe șirul fenomenologic al treptelor cunoașterii

(explicat și de predispoziția spre schematism ce-l caracterizează), omul lui Hegel și omul lui Eminescu se despart prin felul în care ajung «la sine acasă» (*Idem*, p. 222). Omul lui Hegel, al unui filosof, deși descoperă atâtea contradicții, găsește forța necesară să le împace, rămâne liniștit și acceptă gândul că tot ce este real este rațional. În timp ce omul lui Eminescu, al unui poet-filosof, deși caută certitudini de sine, le descoperă doar parțial și temporar, întrucât orice contradicție descoperită îl frământă, îl atenționează că trăiește, totuși, în apropierea „cercului strâmt”, cu toate limitele lui corozive. „Omul hegelian și-a pierdut esența (Sinele), dar se împacă ușor cu prozaica realitate și se sacrifică (în finalul *Fenomenologiei*) științei, conceptului. Cunoștințele universale ale omenirii se impun ca o realitate obiectivă cu mult mai puternică decât omul singular. Unica realitate adevărată este ideea absolută, ridicată la rang de valoare supremă: având statutul de obiectivitate și de cauză finală a existenței, ea nu mai dă seama de viața individuală, considerată fragmentară, secundară, nesubstanțială” (*Idem*, p. 230). De partea cealaltă, „Pentru Eminescu, omul este, însă, «o nouă întrebare pusă Universului», o ființă individuală care nu se poate împăca hegelian cu pierderea individualității. El coboară în istorie, ca și autorul *Fenomenologiei*, dar nu pentru a ajunge la un înțeles conceptual al ei, ci pentru a găsi «cheile de aur» ale trecutului, potrivite și «porților inimii» sale” (*Idem*, p. 230). După aceste frumoase comentarii, cred că cea mai nimerită este o apreciere referitoare la ultimele două capitole: „«Schița» eminesciană a lumii e dialectică, e complementar hegeliană și kantiană... Eminescu, în calitatea sa de mare poet al ființei, este de neconceput fără hegelianismul și kantianismul său prin excelență dialectic” (*Idem*, p. 232).

Tot despre filosofia eminesciană este vorba și în capitolul „*Cercul ce luminează strada*” (*Eminescu și „luminisul” lui Heidegger*). De data aceasta atenția este îndreptată asupra unor intuiții ale poetului-filosof ce anticipează dezbaterile ontologice din secolul XX. Discuția este începută cu referire la simbolul cercului, privit ca o permanență în istoria culturii, ca manieră tradițională de a sugera spațiul autarhic al eului. „Organizat armonios în jurul propriului centru, cercul ne indică, prin simplitatea sa grafică, o puternică *individualizare*. Hotarul dintre eu și lume e marcat de linia subțire care s-a închis. Sensul care nu-i scapă, evident, lui Eminescu e puternica focalizare și individualizare operată de actul încercuirii” (*Idem*, p. 236). În legătură cu viziunea cosmică eminesciană, Mihai Cimpoi aduce în discuție, pe lângă modelul platonician (calota sferică și muzica de octocord), ori cel kantian (pluritatea lumilor) și conceptul

aristotelic al *mișcării circulare*, ca măsură a tuturor celorlalte mișcări, inclusiv a vieții omului. Circulară este și traiectoria cunoașterii eminesciene. Hyperioncel-Tânăr lărgeste cercul cunoașterii, aspirând spre nemarginile gândirii, iar maturul Hyperion îl îngustează, convins fiind de adevărul că numai ceea ce face parte din cercul propriu poate fi cunoscut. Dar pentru ajungerea la acest adevăr trebuia făcută mișcarea. „Lărgirea inițială ca și restrângerea finală, creează o lume eminesciană omogenă, sferică, asemenea celei goetheene, dostoievskiene, falkneriene” (*Idem*, p. 240). Viziunea eminesciană este pusă în legătură și cu „modelul de lume” elaborat de iluminiști, care împreună latura speculativă cu cea empirică în cunoaștere. De aceea, omul lui Eminescu „va căuta un cerc epistemologic restrâns, în care armonia și ordinea internă să domine, un cerc care să înscrie, însă, în el toate cercurile cercetării (= cunoașterii)” (*Idem*, p. 241). Cercul eminescian înseamnă unitatea finitului cu infinitul, o mișcare în-ființătoare, o apropiere de certitudine, în sensul ontologiei spiritului românesc, o confirmare a ceea ce Constantin Noica numește „devenire întru ființă”, este drumul în spirală al eului. „Mișcarea în dans circular prin inele concentrice implică sinele într-o ascensiune sigură spre esența sa ce se menține neschimbată. E chiar drumul în spirală a eului eminescian” (*Idem*, p. 243). Ca și la Heidegger, la Eminescu limbajul formează hora cuvintelor în care se oglindește lumea și care ține cumpăna gândirii. Înaintarea în cunoaștere presupune, însă, periclitarea cumpenei, întrucât numai mișcarea poate lumina ființa lumii. „La Heidegger adunarea lucrurilor se datorează cercului ce luminează tetrada (cercul și pământul, muritorii și divinii, formând un Tot ce pleacă de la o unitate *originară*), la Eminescu rotațiunea instituie sistemul universului prin jocul micilor icoane și al cumpenei puse în cumpănă. Oricare ar fi modul de a-l concepe, jocul lumii, «cercetat mai de aproape», luminează ceva din enigma Ființei” (*Idem*, p. 244).

Capitolul următor, al șaptesprezecelea, intitulat *Golul și plinul ființial*, pune în discuție, pe scurt, raportul dintre *rațional* și *afectiv* în creația lui Eminescu. Problemă dificilă dar care trebuie abordată cu curaj. Cu atât mai mult cu cât, se pare, și în tratarea acestui subiect, cercetătorii s-au „odihnit în Călinescu”. Încă de la începutul acestui text Mihai Cimpoi, valorificând câștigurile din capitolele anterioare, ne atenționează că „viziunile eminesciene nu pot fi pur eleate; ele au ca dat prim, tranzitoriul, deci schimbarea... manifestările eului său sunt dinamice și puse constant sub semnul tranzitoriului, al trecerii de la momentul dispozițional la o stare complexă” (*Idem*, pp. 246-247). Este o mișcare care vine din tensiunea sufletului, un dor care poartă gândul, o

modalitate naturală de stimulare reciprocă a afectivului și raționalului. Aceasta înseamnă că dialectica eului cu lumea, sub exigența păstrării identității, este una complexă. Înseamnă mai departe că, dacă viziunile lui Eminescu nu erau pur eleate, ele nu erau nici pur heraclitiene. Observația este valabilă pentru orice ființă creatoare, fapt demonstrat și de Valery (*Poezia și gândul abstract*). Cu atât mai mult este valabilă pentru un geniu de talia lui Eminescu. Problema care rămâne deschisă este cu privire la rolul pe care poetul-filosof îl acordă reflecției în procesul de creație. La această interogație, răspunsul lui Mihai Cimpoi începe cu premisa că „Metapoetica eminesciană este esențialmente o mitopoetică, o poetică naturală bazată pe intuiții sufletești sigure” (*Idem*, p. 248), că Eminescu căuta raporturi organice între fantezie și reflecție. Adevărul premisei este întemeiat chiar de un text al geniului, privitor la un proiect de roman: „Nu sunt încă în clar nici cu forma, nici cu fondul; nici cu părțile singulare, nici cu raportul în care acestea să steie”. Adevărul este că fără prezența conceptului, care să structureze unitar, chiar și încărcătura afectivă, creația lui Eminescu nu putea exista. În fapt, „Eminescu are, succesiv, nostalgia «golului», ca și a vieții imediate, drama cunoașterii consumându-se între perspectiva integratoare a obiectului și cea care arată marginea” (*Idem*, p. 251). Altfel spus, „Între narcisica și blânda contemplare și imobilitatea eleată a lui Hyperion, domină o stare de poezie naturală, în cadrul matern al căreia Eminescu ba recrează lumea, dansând și cântând ca indicul Shiva (în ipostaza de bard), ba îi reproduce ritmurile esențiale, ba o colorează intens cu razele roșii ale unei flăcări ce vâlvoiește ritmic, concentrând simbolic consumul lui psihic” (*Idem*, p. 254). Pe baza unor asemenea argumente, în mod firesc, este formulată și concluzia, potrivit căreia „Omul eminescian întinde peste abis o punte muzicală care instaurează Ființa în golurile pe care le presupune trecerea. El întinde în univers o arfă orfică «de cântări umflată», generând un Plin Ființial” (*Idem*, p. 255).

Ultimul capitol al cărții, *Dialogul dintre Poet și Demiurg*, creionează portretul presupusului interlocutor cu care Eminescu parcurge aventura cunoașterii Ființei. „Dialogul poetului cu Demiurgul cunoaște toate treptele scării ontologice a căutării Ființei și este pătruns de un puternic suflu tragic, de esență elină și dacică - în proiectul de tinerețe al *Dodecameronului dramatic* - și de esență mioritică și, totodată, problematic axiologică în sensul gândirii moderne în etapa finală” (*Idem*, p. 256). Dezvoltând ideile acestui fragment, Mihai Cimpoi observă că deși în aparență dialogul dintre Poet și Demiurg este armonios, în realitate nu lipsesc nici nuanțele de opoziție. Mai ales atunci când tânărul poet-filosof

este frământat de marile întrebări privind sensul existenței. Interesantă se dovedește și încercarea de a descoperi similitudini între Demiurgul eminescian și diferite ipostaze ale Absolutului, de la **Primul Motor** aristotelic până la **Unul** lui Plotin. Adevărul este că Eminescu a căutat în permanență un principiu care să întemeieze ordinea ființei și să **dea** sens existenței umane. Iar atunci când nu a găsit o asemenea Forță a trăit tragedia neputinței. „Printr-o asemenea verticalitate a gândirii, omul eminescian evoluează de la Dumnezeu gnostic doar revelat prin fascicole de lumină intensă la Demiurgul-ontologic cu care este consubstanțial ca geniu în care sunt puse «nemargini de gândire»” (*Idem*, p. 259). Cu această idee este pregătit și finalul cărții: „prin consubstanțialitatea sa cu divinul, Hyperion devine vârful cel mai luminiscent al Ființei pe care îl relevă adâncimile eului eminescian narcisic contemplate... Hyperion închide cercul ființial al întoarcerii în totul mioritic (al platonicienei întoarceri la Unu și Identic) și al redării Sinelui profund, pe care îl deschide Narcisul începuturilor” (*Idem*, pp. 261-262).

La capătul acestei lecturi lente și interesante, se impun câteva recunoașteri. Dialogul cu Mihai Cimpoi, prin intermediul acestei cărți a fost de un real câștig. Pe lângă plăcerea lecturii, asigurată de stilul îngrijit și exprimarea frumoasă, am avut ocazia să-mi întăresc unele convingeri privind filosofia lui Eminescu, să-mi zdruncin altele și să-mi pun noi întrebări. Este o carte de care voi avea nevoie oricând, dincolo de aceste însemnări. Ideea este că, potrivit concepției lui Mihai Cimpoi, Eminescu este un Poet al Ființei. Iar prezentele însemnări trebuie să fie împănate cu noile argumente pe care autorul le aduce în cărțile următoare.

EMINESCU

LA PORTRETUL UNUI POET

► Doru SCĂRLĂTESCU

Fapt aproape singular în viața conglomeratului de popoare ale lumii, dragostea absolută și exclusivă a românilor pentru Mihai Eminescu, asumat ca ofrandă divină și model pământesc reprezentativ, s-a lovit adesea de penuria de reprezentări ale „chipului de lut”, real, al acestuia: nici un portret realizat în timpul vieții sale de vreun artist contemporan; doar patru fotografii, distribuite la mari distanțe de timp, cu imagini brutal și derutant diferite. De aici, efortul insistent de a descoperi și propune altele noi. Discuții recente despre aceste fotografii, canonice sau apocrife, în presa literară și pe internet (ultima, a lui Nicolae Georgescu, în două numere consecutive din „România literară”, 5 și 6, 2023, *La o fotografie a lui Eminescu*) ne-au redeșteptat câteva gânduri mai vechi privind proiecția chipului, real sau inventat, al lui Eminescu, în imaginarul nostru colectiv.

Dintre apropiații lui Eminescu, „cincului” Caragiale, devenit brusc sentimental, îi datorăm primele tușe ale unui portret mistic ce s-a impus autoritar în literatura, arta și mentalul colectiv național: „Era o frumusețe! O figura clasică, încadrată de niște plete mari negre; O frunte înaltă și senină, niște ochi mari – la aceste ferestre ale sufletului se vedea că cineva este înăuntru; un zâmbet blând și adânc melancolic. Avea aerul unui sfânt tânăr coborât dintr-o veche icoană, un copil predestinat durerii, pe chipul căruia se vedea scrisul unor dureri viitoare”¹. Schițat în 18 iunie 1889, acest portret al poetului abia ieșit din adolescență era neîndoelnic o proiecție întoarsă a operei sale ulterioare. El pare un duplicat la autoportretul lucrat de Eminescu în oglindă și împrumutat personajului titular din nuvela *Sărmanul Dionis* (reluat în romanul *Geniu pustiu*): „Nu era un cap urât acela a lui Dionis. Fața era de acea dulcețată vântată albă ca și marmura în umbră, cam trasă fără a fi uscată, și ochii tăiați în forma migdalei erau de

acea intensivă voluptate pe care o are catifeaua neagră. Ei înotau în orbitele lor – un zâmbet fin și cu toate astea atât de inocent trecu peste fața lui la spectacolul ce-l privea... Ridicându-și căciula cea mițoasă, vedem o frunte atât de netedă, albă, corect boltită, care coincide pe deplin cu fața într-adevăr plăcută a tânărului meu. Părul numai cam prea lung curgea în vițe până pe spate, dar uscăciunea neagră și sălbatecă a părului contrasta plăcut cu fața fină, dulce și copilărească a băietanului”. Asemenea marilor maeștri ai picturii, Eminescu revine, cu mici retușări, asupra acestui autoportret de tinerețe în nuvela *Cezara*, atribuit acum călugărului Ieronim: „O frunte naltă și egal de largă asupra căreia părul formează un cadru luciu și negru stă așezată deasupra unor ochi adânciți în boltele lor și deasupra nasului fin, o gură cu buze subțiri, o bărbie rotunjită, ochii mulțumiți, cum am zice, de ei înșii privesc c-un fel de conștiință de sine care-ar putea deveni cutezare, expresia lor e un ciudat amestec de vis și rațiune rece”.

Primul care a sesizat această relație strânsă om – operă este fostul prieten din adolescență, de la Blaj, Ștefan Cacoveanu: „Cine a văzut portretul pus în fruntea romanului *Geniu pustiu* își poate face idee cum era Eminescu la 1868-1869”². Tranziția de la operă la om funcționase, desigur, și la prima întâlnire a lui Iacob Negruzzi cu Eminescu, în ambianța vieneză (cafeneaua Troidl), rememorată peste ani, unde poeziile de debut din „Convorbiri literare” îi serviseră drept ghid pentru identificarea acestuia: „Deodată se deschide ușa și văd intrând un tânăr slab, palid, cu ochii vii și visători totodată, cu părul negru, lung, ce i se cobora aproape până la umeri, cu un zâmbet blând și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre, vechi și cam roase. Cum l-am văzut am avut convingerea că acesta este Eminescu”³. Cam în același timp, Veronica Micle, contemplând celebra fotografie pragheză din 1869, menționează

sporul de farmec al imaginii necunoscutului Eminescu prin calitatea sa de poet: „Și-acum mă-ntreb eu: simțirea adâncă/Cum de să naște pentru-un portret?/ Căci nu văzusem ochii tăi încă,/Știam atâta: că ești poet!”⁴. Intarsiile versului eminescian în imaginea mentală construită de îndrăgostita Veronică rămâne o constantă a întregii sale creații lirice. Cu ea începe, în termenii Gisèlei Vanhese „celebrarea chipului” în posteritate al lui Eminescu: „Pentru poetă, scrie universitara din Calabria, Eminescu închipuie arhetipul frumuseții fatale. Astfel, între ființa iubită și cel ce iubește se interpune imaginea emanată de imaginarul cultural, pentru a forma ceea ce René Girard a numit «triumful romantic». La Veronica Micle, modelul de reprezentare masculină se lasă influențat de literatură (în special de însăși poezia lui Eminescu), de pictură și, la un nivel mai profund, de mit”⁵.

Această imagine persistă, fiind preluată deopotrivă, fapt semnificativ, și de foști colegi de cenaclu precum primarul ieșean, traducător al lui Dante, Nicu Gane, într-un elan de idolatrie tardivă: „Ce om era Eminescu! Îl am și acum înaintea ochilor: chip frumos și blând, fire mistică, străină de lume, zămisliță pară-n alte plaiuri. Ce frunte măreață și încărcată de gânduri! Ce privire adâncă și visătoare, izvorâtă din cea mai nobilă inimă omenească! Ce absolută și completă dezinteresare de tot ce e în legătură cu partea materială a vieții! Ai fi zis că plutea într-o atmosferă suprapământescă”⁶, și de „detractori” ca Anghel Demetrescu: „Talia sa era înaltă, osatura și musculatura admirabilă, umerii lași, iar pieptul bine dezvoltat permitea plămânilor să se dilate și să respire în toată libertatea. Capul sau de Apollo era împodobit de un păr bogat și strălucitor, fruntea înaltă și puțin recurbată înapoi, trăsăturile faciale armonice și cu o expresiune virilă, ochii mari de orientală cu o privire dulce și melancolică, o gură cu buze cărnoase și sensuale”⁷.

Aceiași *Imagine* pune stăpânire pe un epigon ruinat al poetului, Al. Vlahuță, cititor asiduu al acestuia, cuprins încă din copilărie, cum va mărturisi mai târziu, de „fior mistic” și de „admirație extatică” față de idolul său literar. Cazul lui Vlahuță este emblematic pentru modul cum se „construiește” în absolut, dincolo de circumstanțe reale, o fantasmă emanată de o operă și un destin de artist. Proiectată în anii de școală, figura necunoscută a „zeului” sosit printre noi dintr-o „lume supraumană” e atât de persistentă încât se așează ca un supratipar peste portretul real, cu totul altul, al gazetarului de la „Timpul”, de prin 1879: „Sficios, mă uitam la Eminescu, și mi se părea un zeu tânăr, frumos și blând, cu părul lui negru, undulat, de sub care se dezvălia o frunte mare, palid la față, cu ochii adormiți, osteniți de gânduri, mustața tunsă puțin, gura mică și-n toate ale lui o expresie de o nespūsă bunătate

și melancolie. Avea un glas profund, muzical, umbrit într-o surdină dulce misterioasă, care dădea cuvintelor o vibrație particulară, un fluid de viață și de emoțiune, care uneori te înfioară ca niște acorduri curioase, neașteptate”⁸. Imaginea revine obsesiv la Vlahuță. În articolul său *M. Eminescu. Poezii postume*, din 1902, „maestrul pare că trece din nou printre noi, cu pasu-i domol, cu fruntea-i largă, cu ochii triști, închiși pe jumătate, pururea gânditor, « învăluit în manta » visurilor lui profund melancolice, cu totul dintr-o altă lume”⁹.

Pe urmele lui Vlahuță, aproape în aceiași termeni ca acesta, un fost coleg de școală și prieten de la Bârlad, primul monograf pozitiv al lui Eminescu, apreciat ca atare de regretatul critic și istoric literar Dan Mănuță, tecuceanul Nicolae Petrașcu, construiește și el un portret, evident o proiecție mitică a poetului, calchiat după cele ale lui Dionis și Ieronim: „Din ziua în care l-am văzut (într-un restaurant bucureștean, prin anii 1880-81, n. n.), Eminescu trăiește în mintea mea în toată frumusețea lui și în cele mai mici amănunte ale ființei sale, văzută cu ochii adolescenței (...) Poetul avea atunci cam vreo 30 de ani și scrisese cele mai multe din poeziile sale. Înfrățirea lui, mișcările, atitudinea lui, creșteau poate în ochii mei, văzute sub aureola poetului, dar impresia mea era în mare parte adevărată, căci natura fusese darnică cu el și în privința aceasta...” Suntem în plină contaminare literară, căci chipul poetului îi amintește cultivatului său exeget, de asemenea, de „capul lui Guy de Maupassant idealizat” sau de acela „al lui Edgar Poe îmblânzit”¹⁰.

Și portretul lui Eminescu, din anii tulburi de după prima sa îmbolnăvire, realizat de fostul licean de la Iași, publicistul politician Ioan N. Roman (viitorul primar de Constanța, inițiator al statuii poetului de la malul mării a sculptorului Oscar Han), după 20 de ani, în albumul comemorativ „Mihai Eminescu”, 1909, este, evident, tot o contaminare literară. Întrezărit pentru o clipă pe strada vechii Universități, poetul bibliotecar îi apare tânărului Roman cu fizionomia eroului din *Sărmanul Dionis*: „Cu trăsăturile regulate ale feții sale cezariene complet degajate, cu părul negru, bogat, strălucitor, dat pe spate, încadrându-i fruntea lată, cu zâmbetu-i imperceptibil încremenit pe buze și cu privirea încadrată de nu știu ce tainică melancolie... Niciodată nu mi s-a părut mai frumos ca atunci...”¹¹. În termeni apropiați, despre impactul „zeului adolescenței” în anii lor de formare, vor vorbi mai târziu, Demostene Botez: „În ce mă privește, poate că o anume influență a venit și pe calea melancoliei eminesciene, care a dat o anume expresie poetică propriei mele melancolii ce mi-a obsedat anii tinereții”¹² ori Maria Banuș: „stări de extaz, de demult, când imensa personalitate a lui

Mihai Eminescu a prins în conul ei de lumină neliniștita fluturare a adolescenței mele¹³, de asemenea, cu prilejul vizitei sale la Bellu, Eusebiu Camilar¹⁴, în fine, într-o rememorare, Ion Agârbiceanu¹⁵.

Poeta Carmen Sylva, acum în calitate de regină, preia această imagine încărcată de mult material livresc, cum vedem din rememorarea întâlnirii cu poetul, în cadrul unei convorbiri de mai târziu cu Elena Văcărescu: „Ne apărea neliniștit și răvășit, ca venit dintr-o altă lume (...) tenebros, el îmi amintea de Manfred și de Faust, de chipurile palide și răvășite ale marilor romantici. (...) Avea pe chip acel vag surâs crispat și copilăresc ce se zărește pe portretul lui Shelley (...). Eminescu se amuza deșirând fraze și sonorități verbale. Mi-a sărutat grăbit mâna, privindu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce voia parcă a-mi secătui spiritul, spre a rămâne pentru el un subiect de curiozitate sau interes; mă compătimi că nu cunoșteam îndeajuns Moldova lui natală. Privirile-i căutau departe, dincolo de ziduri...”. Regina stăruie asupra acestei ipostaze, dincolo de „chipul de lut”, a unui zeu rătăcit pe pământ: „Mi-am dat foarte bine seama că, din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceașca de ceai pe care i-am oferit-o eu însămi a fost singurul lucru care i-a făcut plăcere – ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de-o muritoare”. Nu e greu de observat că aici regina reia, în „beneficiu” propriu, un pasaj din *Luceafărul* eminescian: „– Dar cum ai vrea să mă cobor?/Au nu-nțelegi tu oare,/Cum că eu sunt nemuritor,/Și tu ești muritoare?”¹⁶.

Sărind peste ani, un portret redimensionat de operă ne propune Nicolae Labiș: „Și am văzut în fața mea cum se arată/Bărbatul scund și îndesat/ Purtând un cap frumos pe umerii puternici, Cu buze voluptoase netezite de pocăl/Cu ochii plini de-onflăcărare tristă,/Cu fruntea ca o boltă de templu uriaș,/Între noi doi plutea un fum albastru/ Iar pletele îi fluturau amețitor...”¹⁷. Același portret transgresând realul palpabil spre un pur transcendent literar îl creionează în stilul său caracteristic Nichita Stănescu într-o piesă a *Tripticului eminescian* din 1983: „Altfel, la trup voinic și ager,/cu gene rari la ochi și arse,/era ceva de tot arhaic/în viitorul ce-l parcurse// Apoi el puse palma-i față de iriși/dară prin ea avu vedere/a celor scriși și încă nescrși/și văduvilor toți de stele”¹⁸.

Întorcându-ne la primii „portrețiști” ai poetului, corecturile ulterioare din memorialistica literară (aceiași Caragiale și Vlahuță, apoi, N. Petrașcu, Iacob Negruzzi, Nicolae Densușianu, Mite Kremnitz...) nu vor reuși să ștergă imaginea puternic înrădăcinată în mentalul colectiv a „Luceafărului”. Cazul frumoasei cumnate a lui Maiorescu, fermecată de poezia lui Eminescu înainte de a-l cunoaște, ar putea forma subiectul unui instructiv studiu de imagologie, pornind de la *Amintirile fugare* ale

acesteia, cu alternanța de reprezentări, ale omului real, nu chiar un Făt-Frumos pe cal alb, în contrast cu proiecția sa literară. La prima întâlnire acest contrast este dezamăgitor pentru Mite: „eram atât de decepționată, încât mă durea deosebirea dintre adevăratul Eminescu și cel care trăise în închipuirea mea”. Aprofundarea operei recrează din nou imaginea mentală ideală: „Dar îndată ce învățai mai bine românește, impresia mea despre Eminescu se șterse și tradusei câteva din poeziile de ale lui în nemțește. Vraja cuvântului în versurile sale muzicale mă îmbătă și mă fermecă din nou felul visător al acestui om. Îmi recitam adeseori: *Răsai din umbra vremilor încoace*, și cântecul *Departate sunt de tine* îl tradusei în mai multe variante. Pe când scriam, în mintea mea plutea chipul ideal al unui poet, care, firește, urma în linii vagi realitatea...”¹⁹.

Să mai zăbovim puțin asupra acestei imagini edulcorate, aparent inofensive, dar agresiv-dominatoare, a Poetului, pe care, în calitate de „clișeu”, într-o convorbire cu profesorul german Klaus Heitmann, din 1998, Mihai Cimpoi o face responsabilă de înțelegerea unilateral-reducționistă a operei eminesciene (ca ilustrare a unui pesimism de sorginte schopenhaueriană) de către eminescologia română și, prin transfer, de către firava receptare germană. Ca argument, criticul basarabean aduce portretul făcut în 1900, evident pe urmele lui Caragiale, de Georg Adam, autor al unei paralele dintre Eminescu și Heine: „Pare a fi un tânăr sfânt coborât dintr-o iconă veche, copil predestinat suferinței în trăsăturile căruia stă scrisă o grea durere”. De aici, preluarea necritică în „eminescologia” germană (profesorul Heitmann se îndoiește totuși de existența unei eminescologii în patria lui Goethe), a „poncifului” gherist privind alterarea, în circumstanțe vitrege, a fondului primar optimist al poetului: „Trăsăturile fundamentale ale lui Eminescu au fost blândețea, bunătatea și un idealism senin. Viața dușmănoasă a gonit însă toată speranța și orice bucurie din inima sa, l-a izolat într-un pesimism desperat, singura sa dorință fiind liniștea veșnic rece a Nirvanei”²⁰.

Revenind la Mite Kremnitz, în analiza experienței sale de transfer, privindu-l pe Eminescu, de la om la proiecția mediată de operă, am putea apela, forțând oarecum nota, la o metodă de interpretare a imaginilor culturale sau artistice specifică unei „științe” inițiate de un istoric de artă și filosof al culturii de la finele secolului XIX și începutul secolului XX, Aby Warburg, știință deocamdată, „fără nume”²¹, teoretizată și dezvoltată de un urmaș al acestuia, Erwin Panofski, sub denumirea unanim acceptată de *iconologie* (disociată de *iconografie*, din care totuși provine). Panofski distinge în interpretarea unei opere de artă (a unei imagini, în sens general)

trei stadii reprezentând trei nivele de semnificație. Un prim nivel ar fi acela al „subiectului primar sau natural” (*Primary or natural subject matter*), care ar corespunde în cazul lui Mite cu momentul identificării „pre-iconografice” a *omului* real Eminescu. La un nivel superior se situează cel de al doilea strat, al „subiectului secundar sau convențional” (*Secondary or conventional subject matter*), al tranziției de la formă la sens, constituind lumea „invențiilor”, a „povestirilor și alegoriilor” ce se propune acum analizei iconografice, lume din care, la Mite, prin lecturi și relatări ale junimiștilor, în primul rând Maiorescu, se coagulează imaginea mentală a *poetului* Eminescu. O imagine alegorică, străină și păstrând totuși urme recognoscibile ale subiectului primar. Ultimul nivel de semnificație, de „cea mai mare profunzime” este acela al „înțelesului intrinsec sau conținut” (*Tertiary or intrinsic meaning or content*), reprezentând lumea *valorilor simbolice*. „Descoperirea și interpretarea acestor valori «simbolice», scrie Panofski, constituie obiectul a ceea ce am putea numi «conologie» prin opoziție cu «iconografia»²². La acest nivel, intuit de Mite, dar la care în calitate de *outsider*, ea nu are acces, se edifică, peste circumstanțe de loc și de timp, prin depuneri succesive de aluviuni individuale ori generale, etnice, morale, politice, religioase, estetice, filosofice..., simbolul „poetului național”.

Să menționăm că această „iconologie” simbolică eminesciană, dincolo de abordări mai savante, cu acceptări necondiționate ori cu controverse, în ultimul timp, chiar violente, are și o componentă comună, populară, clișeizat-vizuală, prin largă răspândire a unei imagini fotografice, cea de la 19 ani făcută la Praga, cu chipul „astral și pletos”²³, „luciferic”, al debutantului de la „Familia”, reduplicată artistic în opere plastice, grafică, pictură, sculptură, dar și, în proporție de masă, pe timbre și cărți poștale, bancnote de diverse valori, medalii comemorative, afișe, coperti de carte și de revistă, caiete, ba chiar pe bluze și tricouri personalizate, oferite de diverse întreprinderi patriotice („*Tricourile cu Eminescu te fac să simți românește. Un brand urban care susține naționalismul!*”), cu sau fără citate poetice („*coboară în jos*”), și cu recomandări de întreținere optimă: „*Întoarceți tricoul pe dos pentru spălare; temperatura de spălare: maxim 40°C, însă se poate curăța și chimic; lăsați tricoul să se usuce natural, nu folosiți uscătorul automat; pentru călcat, întoarceți tricoul pe dos, cu personalizarea în interior*”...

Cel care a intuit într-un fel pericolul ascunderii sub un patrafir de imagini, a adevăratului Eminescu, prin fotografia de la 19 ani a acestuia, „prea tânăr” ca să aibă „o fizionomie definitiv formată”, a fost Ion Scurtu, într-un studiu din 1908 dedicat celor patru portrete eminesciene. Spre deosebire de portretul

praghez, trădând „reminiscente ale vieții de actor”, prea pictural, cu trăsături „ca ieșite din inspirația unui mare artist al armoniei plastice”, al doilea portret, din tabloul colectiv Junimii, i se pare doctorandului în Eminescu de la Leipzig, editor al unor pagini inedite de proză ale acestuia, mult mai prețios, fiind conformă cu imaginea autentică, pământească a poetului. Dar nici prea pământească nu e bine, precum cea din ultima fotografie de la Iași, din anii 1887-88, din păcate „cea mai populară” – interesante și utile pentru avatarurile imaginii eminesciene sunt observațiile lui Scurtu privind popularizarea acestei ultime fotografii la început de secol, prin miile de exemplare ale edițiilor Șaraga, prin reproduceri pe cărți poștale și chiar prin opere plastice, precum portretul realizat de pictorița Cornelia Emilian Sevasos și expus la Pinacoteca Școlii de Bele-Arte din Iași²⁴.

Poate că în mentalul colectiv această ipostază a poetului obosit și bolnav consona cu un curent de simpatie față de tragedia ultimilor ani. Treptat însă chipul lui Eminescu detașat de învelișul lui uman, s-a spiritualizat, precum în icoanele bizantine, și cea mai elocventă probă în acest sens a fost întoarcerea (și staționarea) la figura sa „astrală” din prima tinerețe. Pentru Ioana Em. Petrescu, câștigată și ea pentru neașteptate declarații patetice, noi suntem, incontestabil, moștenitorii legali ai acestei imagini fotografice transmise de poet: „Avem oare dreptul să alegem, așa cum fiecare dintre noi o face – fie și inconștient – superbul portret eminescian de tinerețe, portretul vienez, cel al unui nespus de pur și de frumos exemplar uman sortit să suporte, zece ani mai târziu, nebulia care îi tulbură privirile limpezi, durerea peste care trece, în nebulie, euforic? Evident, dreptul acesta [...] ne este dat ca dreaptă moștenire a lui, a celui crucificat în gând, în trup și în limbă, a celui care s-a retras în nebulie atunci când a devenit insuportabilă povara gândului merit să susțină lumile în ființă...” (*Eminescu, poet tragic*). Poate tot un poet, a explicat mai bine procesul acesta de hieratizare a imaginii lui Eminescu, prin componenta atragerii noastre în construcția și reconstrucția ei. Ne aflăm, spune Nichita Stănescu, de astă dată în ipostază de critic și teoretician literar, într-o zonă a incertitudinilor fizionomice. Pe Eminescu, noi „nu ni-l mai putea imagina decât ca pe propria noastră sensibilitate”. Fiecare adaugă monadei eminesciene „propria lui monadă”²⁵. Este aceasta, desigur, și modul de a complini, sărăcia de imagini, privindu-l pe omul real, impusă de circumstanțele fatale ale timpului și ale locului.

Note:

1. I.L. Caragiale, *În Nirvana*, necrolog, în „Constituționalul”, 20 iunie 1889; reproduș în *Note*

- și schițe, București, Sfetea, 1892. În același volum, textul *Două note* aduce o imagine mai pământească a poetului: „Cu toată inegalitatea temperamentului său, Eminescu avea două coarde totdeauna egal de întinse: vecinic înamorat și vecinic având nevoie de bani - se putea altfel? și poet, și sărac...”. Și tot aici, parcă, o corectare a propriei icoane din amintitul necrolog: „Eminescu nu era androgin, era bărbat”.
2. Ștefan Cacoveanu, *Eminescu la București în anii 1868-1869, în Mărturii despre Eminescu. Povestea unei vieți spusă de contemporani*, selecție, note, cronologie și prefață de Cătălin Cioabă, București, Humanitas, 2013, p. 99.
 3. Iacob Negruzzi, *Amintiri din Junimea*, București, Viața Românească, 1921. Cităm din ediția București, Minerva, 1970, p. 217.
 4. Veronica Micle, *La portretul unui poet*, în „Columna lui Traian”, nr. 7, 1874
 5. Gisèle Vanhese, „Luceafărul” de Mihai Eminescu. *Portretul unei zeițe întunecate*, Iași, Timpul, 2014, p. 162
 6. Nicu Gane, din *Alecsandri – Eminescu*, în *Spice*, București, Sfetea, 1910. Cf. *Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor*, Selecție, texte și prefață de Daniel Corbu, Iași, Princeps Edit, 2005, p. 261. Din aceeași echipă convorbiristă să-l mai reținem pe universitarul ieșean Anton Naum, cu versuri de evocare a lui Eminescu în context junimist: „Eminescu, dragul meu,/Oh, cu câtă nerăbdare și cu cât-ademenire/Așteptam odinioară serile de întâlnire/Să răsunе glasul tău” (*Lui Eminescu*, în Iași, *Eminescu comemorativ*, 1910).
 7. Anghel Demetrescu, *Mihai Eminescu*, 1903, în *Opere*, ediție îngrijită de Ovidiu Papadima, București, Fundația pentru literatură și artă Carol II, 1937, p. 245.
 8. *Amintiri despre Eminescu (1889)*, „Revista nouă”, nr. 7, 15 iul. 1889. Cf. Alexandru Vlahuță, *Versuri și proză*, București, Eminescu, 1986, p. 284.
 9. A. Vlahuță, *M. Eminescu. Poezii postume*, „Semănătorul” nr. 20, 14 apr., 1902. Din. *Scieri alese*, II, București, EPL, 1963, p. 492.
 10. Nicolae Petrașcu, *Mihai Eminescu*, Tipografia Bucovina, 1934. Cf. *Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor*, Selecție, texte și prefață de Daniel Corbu, Iași, Princeps Edit, 2005, p. 263. Interesantă, în amintirile de peste o jumătate de secol ale lui Petrașcu, această glisare „intertextuală” între timpul trăirii și timpul lecturii. Acum, memorialistului i se pare că lectura ulterioară e cea care vine și validează impresia din tinerețe: „Tot astfel, citind nuvela sa *Cezara*, portretul călugărului Ieronim îmi aminti pe al lui însuși”. Aceeași impresie, că imaginea, evident livrescă, a omului Eminescu, e o confirmare a versurilor, și nu o proiecție ideală a acestora, cum se întâmpla în realitate, e notată mai departe: „Așa că, privind fața lui Eminescu, mi se lămurii în gând esența tristei lui poezii”; „Privindu-i fizicul robust ca piatra, ochii săi adânci, vigoarea latentă a figurii, aveam impresia că ele coborau din versurile lui, de o structură trainică; din paloarea și zâmbetul lui trist, melancolia din ele” (op. cit., p. 264-65).
 11. N. I. Roman, *Figura poetului*, în *Mihai Eminescu în amintirile contemporanilor*, op. cit. p. 320.
 12. Demostene Botez, *Eminescu – însemnări de scriitor*, „Viața Românească”, nr. 4-5, apr.-mai 1964, p. 17
 13. Maria Banuș, *Revelația mării poeziei*, rev. cit., p. 19.
 14. Eusebiu Camilar, *Somnul între flori al poetului*, „Iașul”, nr. 338, 8 mai, 1939, p. 2.
 15. Ion Agârbiceanu, *In memoriam...*, Cluj, „Tribuna”, nr. 2, 14 ian. 1960, p. 1, 8.
 16. Elena Văcărescu, *Memorii*. Cf. *Mărturii despre Eminescu. Povestea unei vieți spusă de contemporani*, București, Humanitas, 2013, p. 481-82.
 17. Nicolae Labiș, *Singular și plural*, în *Lupta cu inerția*, București, Editura Tineretului, 1968.
 18. Nichita Stănescu, *Triptic Eminescian*, „Viața Românească”, nr. 12, dec. 1983, p. 16.
 19. Mite Kremnitz, *Amintiri fugare despre Eminescu (Încredințate fiului meu adoptiv)*, în I. E. Torouțiu, *Studii și documente literare*, IV, *Junimea*, Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, 1933. Cităm din ediția de la „Cartea Românească”, București, 2000, pp. 8, 10. Mite nu este singura care resimte dureros contrastul dintre chipul ideal proiectat de operă și cel oferit de o realitate dură. Tânărul Ioan Russu-Șirianu, nepotul lui Slavici, trăiește aceeași dezamăgire, la prima sa întâlnire cu poetul, în toamna lui 1882, consemnată mai târziu de fiul său, Vintilă: „În anii adolescenței, precum în acest april al tinereții sale, a mărturisit tata, ori de câte ori evoca în închipuirea lui chipul și făptura fizică a lui Eminescu, îi răsărea în față un trup zvelt, o frunte naltă, mândră, luminoasă, plete negre unduind pe obraji și tâmplele pale, ochii mari, fierbinți, cu luciri de cărbune, buze pasionat arcuite. Un Leandru. Un Făt-frumos din basme minunate. Și iată că, pe pragul ușii slăvicești, cată la el cu privirea ostenită, pălpâind sub pleoape grele, un bărbat pretimpuriu îmbătrânit, cu umeri triști și gura amară, stufuită de mustața neîngrijită... (Vintilă Russu-Șirianu, *Vinurile lor...*, București, EPL, 1973. Reprodus din *Mărturii despre Eminescu...*, op. cit., p. 322)
 20. Mihai Cimpoi, *Eminescu – mă topesc în flăcări. Dialoguri cu eminescologi din perspectiva Mileniului III*, Chișinău-București, Litera-David, p. 379. Pentru autorul citat, vezi Georg Adam, *Originalitatea poeziei eminesciene*, „Die neue Zeit”, *Revue des geistigen und oeffentlichen Lebens*, Stuttgart, XVIII, nr. 27, 1900, Band II, pp. 247 - 250, reprodus în *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu, Secolul XIX*, vol. III, București, Saeculum I.O., 2002, p. 345.
 21. Vezi Giorgio Agamben, *Aby Warburg e la scienza senza nome*, in Giorgio Agamben, *La potenza del pensiero. Saggi e conferenze*, Vicenza, Neri Pozza, 2005, p. 123-146; traducerea românească a eseului realizată de Oana Poghineanu, *Aby Warburg și știința fără nume*, în „Idea. Artă + Societate”, nr. 40, 2012.
 22. Erwin Panofsky, *Studies of Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*, New York, Oxford University Press, 1939; trad. it.: *Studi di iconologia*, Torino, Einaudi, 1975, p. 246. De asemenea, Erwin Panofski, *An Introduction to*

Iconography and Iconology, p. 1-3, (homeopages.neiu./-wbsieger/Art202Panofski.pdf). Din bogata bibliografie a problemei, în mare măsură tributară lui Panofski, vezi, mai recent, selectiv, pentru cine vrea să dezvolte subiectul: W. J. T. Mitchel, *The Language of Images*, The University of Chicago Press, 1980; idem, *Iconology: Image, Text, Ideology*. The University of Chicago Press, 1986; Ann Holly, *Michael Panofsky and the Foundations of Art History*, Ithaca, N.Y., Cornell University Press, 1984; Hal Foster, *Vision and Visuality*, Bay Press, Seattle, 1988; Johann Konrad Eberlein: *Inhalt und Gehalt: Die ikonographisch-ikonologische Methode*, în *Kunstgeschichte – Eine Einführung*, Hrsg. Hans Belting et al., Berlin Reimer Verlag, 1988; Silvia Ferretti (trans. by Richard Pierce), *Cassirer, Panofsky, and Warburg: Symbol, Art, and History*, New Haven, Yale University Press, 1989; Roelof van Straten, *An Introduction to Iconography: Symbols, Allusions and Meaning in the Visual Arts*. Abingdon and New York, 1994; Horst Bredekamp, *Ikonologie der Gegenwart*. München 2008; Roelof van Straten, *An Introduction to Iconography: Symbols, Allusions and Meaning in the Visual Arts*. Abingdon and New York, 1994; Ernst Gombrich, *The Uses of Images. Studies in the Social Function of Art and Visual Communication*, Phaidon, London, 1999; Marion Müller: *Grundlagen der visuellen Kommunikation. Theorieansätze und Methoden*. UVK Verlag.,

Konstanz, 2003; Richard Howells, *Visual Culture*, Cambridge Polity Press, 2003; Victor Ljunggren Szepessy, *Panofsky - Iconology and Iconography*, în *The Marriage Maker: The Pergamon Hermaphrodite as the God Hermaphroditos, Divine Ideal and Erotic Object*. MA thesis, University of Oslo, 2014.

23. G. Călinescu, *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Eminescu, 1973, p. 318. Pornind de la fotografia realizată de fotograful ceh Jan Tomáš, la Praga, biograful poetului ne propune și el un portret al tânărului student român, care frecventa seratele actriței Frederica Bognâr de la Burgtheterul vienez: „Poetul era în această epocă de o frumusețe de semizeu. Fața sa deloc efeminată e făcută din linii și suprafețe spațioase, de un geometrism fizionomic antic, iar în penetrabilitatea siderală a ochilor, în voluptatea glacială a buzelor ce zâmbesc cu desăvârșire abstracte, de un hieratism turburător. Privirea, de o grandioasă simplitate, are o elevație, o nepăsare de lume asiatică” (p. 134). Un îndrăgostit sedus definitiv de „portretul unui poet”, precum odinioară Veronica, iată o ipostază cu totul insolită a severului critic G. Călinescu.
24. Ion Scurtu, *Portretele lui Eminescu*, Tipografia București, Minerva, 1908, p. 12-14.
25. Nichita Stănescu, *Fizionomia poeziei*, București, Eminescu, 1990, p. 232.

Eminescu

► Lucia OLARU NENATI

IN MEMORIAM

FOTOGRAFIA LUI EMINESCU

Am primit de la cineva una dintre cele patru fotografii ale Poetului, înrămată în chip de tablou, pe carton galben, vechi, nu știu dacă realizată ca fotografie sau desenată fin în peniță. Este ultima lui fotografie, aceea în care lumina lui este stinsă, figura prăbușită în interior de prea marea combustie care a consumat-o, de prea multa oboseală care l-a ajuns.

Am așezat-o la loc de cinste, dar nu-mi plăcea s-o privesc; mă întrista și mă apăsa nedefinit figura lui de acolo. Nu-mi rosteam explicit nici în gând că nu-mi place, că nu mă simt în largul meu în fața tabloului cu chipul lui învins, ca un memento al perisabilității omenești. Apoi, după o călătorie în Basarabia, aceea care mai păstrează invincibil și incorijibil, oricâte lecții i s-ar fi administrat ca să se „civilizeze”, precum incașii la venirea spaniolilor – sufletul robust și îndelung vibrator al esențelor românești, după ce propriul meu suflet, nici el mai corijibil sub acțiunea acelorași forțe de reeducare (precum cele celebre de la Pitești!) s-a întâlnit cu al lor, iar și iar, ca amintire a aceluia moment de concentrare a energiilor luminate aduse împreună în ultima zi de lumină deplină a unei veri, ei mi-au dat un dar neîntâmplător.

Era chipul lui Eminescu, țesut pe un covor, dar chipul acela tânăr; fotografia din epoca vieneză, cu plete negre de voevod, cu ochii de vultur tânăr țintiți spre depărtarea idealului, cu chipul parcă nu din carne, ci din fildeș dăltuit de Verocchio ori de Michelangelo; cu nimic mai prejos decât acela al lui David din Florența. Cu fruntea aceea despre care, în timpul vieții lui, colegi nemți de la Viena și Berlin spuneau în șoaptă înfiorată: „eine denkenstirne!” (o frunte de gânditor!); cu gura aceea superbă, perfect desenată, irezistibilă, cu expresia ei dulce-mândră, decât care nu știu să fi văzut vreodată una mai frumoasă; cu expresia lui, deopotrivă bărbătească și vitează, dar și copilăresc adorabilă!

Privesc de o viață chipul acesta, încerc să-l înțeleg, mai ales că mi s-a dat de sus cândva

nemăsuratul dar de-a fi fost obligată să fac acest lucru prin profesie, (din păcate, mai mult poate pentru el, decât pentru mine, care oricum nu mă voi depărta de el în viața asta și dincolo de ea, forțele întunericului, <dark side!>, au întrerupt această legătură atunci când au devenit conștiente de „nocivitatea” ei pentru scopul lor ocult).

Privesc și simt mereu fascinația ei irepresibilă, fiind în căutarea tainei, a explicației pentru care această fotografie, acest chip anume, este, categoric, cel mai multiplicat chip al vreunui român din lumea asta. Nu cred că cineva, nici cu cele mai sofisticate mașini de numărat bani sau valori, ar putea să socotească de câte ori a apărut pe lume imaginea acestei fotografii. Pe caiete de școală, pe cărți, pe tablouri și afișe, ca și pe bani, pe orice emblemă românească, pe orice insignă, pe orice însemn românesc, această poză a lui își trimite, iar și iar, privirea vulturească în vânt către depărtarea idealului, chiar dacă cel ce o privește nu știe de loc să rostească sau să conștientizeze aceste cuvinte sau noțiuni.

Dar cu toții simt ceva anume care-i face să dorească subconștient să reproducă la nesfârșit această imagine, aproape instinctiv; așa încât, fie dacă numai și pentru atât ar fi venit pe lume Eminescu, doar ca să facă această fotografie, și tot n-ar fi trăit în zadar! În definitiv, nici măcar nu e o exagerare absurdă această eventualitate, căci doar în vremea de acum fotomodelele, deci persoanele care-și vând chipul pentru a crea și perpetua o anume imagine, sunt printre cei mai bine plătiți oameni din lume! Dar când ne gândim câtă valoare reală a mai și produs purtătorul acestei imagini, nu putem cuprinde cu gândul meritul cosmic al aceluia om care atât de repede a schimbat imaginea aceasta pe aceea, ultima, strigăt mut al consumării rapide a omului pe pământ, precum frumusețea superbă de-o zi a florii trandafirului japonez.

O privesc și încerc să înțeleg clar, să-mi explic puterea ei de fascinație asupra poporului

român și nu numai, comparabilă doar cu puterea de fascinație a Giocondei care a încremenit sub unda surâsului ei valuri de admiratori, începând cu propriul ei Pygmalion, Leonardo. Poate că o explicație ar putea fi citită astfel: acest popor a ieșit dintr-o demnă sămânță latină azvârlită de vânt departe, în mijlocul a trei mari mase etnice străine, precum "la mijloc de codru des"; altoită pe o altă demnitate autohtonă, aceea traco-dacă, învinsă, dar niciodată umilită.

Națiunea cea nouă a fost însă înghesuită și amenințată mereu de altele, mereu oprimată și agresată și, mai ales, umilită, ca pentru o vinovăție apriorică, aceea de-a fi reușit să apară și să se mențină pe lume ca un accident deranjant în planurile și rosturile trufașe ale atâtor altora. Demnitatea ancestrală a acestui popor, obligat la încovoiere și umilință, nu o dată izvorâtă din slăbiciunea lui interioară, își resimțea parcă mereu aspirația spre verticalitate, „dorul de ce-i nemărginit”.

Iar atunci când a văzut acest chip și l-a resimțit ca propriu, al său, el i-a devenit emblematic, poate nu atât pentru existent, deci nu atât pentru *fenomen* ci, mai ales, pentru entitatea de la capătul aspirației, pentru *noumen*. Poate că Eminescu nu reprezintă, cum s-a spus, nu o dată cu multă răutate, întru totul ceea ce este poporul

român în realitate, dar precis el este ceea ce poate și aspiră să fie în proiecția sa virtuală, este polul său ideal. Iar chipul său de perfecțiune umanistă antică din acea poză emblematică exact asta arată, ceea ce poate și vrea să fie, în adâncul său, sufletul românesc și, mai mult decât orice, este emblema sa de demnitate, este răzbunarea secolelor de umilință impusă sau învinsă, este speranța pe care o poartă în sine, precum ghinda stejarul, că această emblemă îi va fi cândva reală; este mândria că, măcar printr-un singur reprezentant al său, emblema aceasta s-a realizat, s-a întrupat în atâta incomensurabilă și poate nu încă de toți înțeleasă, dar percepută, valoare demonstrată.

Fiecare creație, fiecare nouă întrupare are o oră a ei, fastă sau nefastă, *habent sua fata libelli*, cum spuneau latinii noștri străbuni, *ceasul bun* sau *ceasul rău* cum spun bunii noștri din bătrâni. Ca atare, nu ne putem uimi îndeajuns de ce astre (ce "stele cu noroc") și-au întâlnit zborul lor mândru ca să reverse ocrotitoare atâta dragoste și noroc peste clipa aceea pământească fastă în care un aparat, încă rudimentar și nesigur, din copilăria tehnicii fotografice, a clipit scurt și fumegător, captând pentru atâta neînviată eternitate, tainica minune a unui chip trecător, în chiar cea mai deplină clipă a frumuseții lui neasemuite când părea a fi un zeu și poate chiar era!

Colină în amurg

VIZIUNI CRITICE ÎN ACTUALITATE

POEZIA RELIGIOASĂ A LUI VASILE VOICULESCU

► C.D. ZELETIN

Locul lui V. Voiculescu în literatura românească este propriu: el a fost traversat, dar nu ocupat. Străină riscului luciferic al lui Arghezi, retoricii fără iluminare a lui Panait Cerna, îndoielii fără accent ori zvâcnet a lui Dimitrie Nanu, degajării ortodoxe a lui Nichifor Crainic, poezia sa este a unui creștin care, transgresând zona practicii religioase, respiră în spațiul inițierii sacre: *Simt că sunt mai mult decât știu să fiu./ Am putințe mai mari decât pot./ Trăiesc și altfel decât în acest chip viu/ Trec dincolo de marginile trupescului sicriu./ Carne, suflare, minte, nu m-alcătuiesc tot...* Mișcarea vieții poetului e concentrată exclusiv în absolutul Dumnezeirii. Nu-și îngăduie altă aspirație, astfel încât poezia rămâne o însoțitoare, element conex al gravei experiențe spirituale, al itinerariului său de foc. Nu arta e problema, ci Dumnezeu. Poetul o spune de la bun început:

...coborând lăuntrica mea scară/ Mă sprijin în condei ca în toiag. În felul acesta, citirea poeziei lui ori exprimarea impresiilor e operă de pietate din care trebuie excluse fascinația și gratuitățile jocului. Poezia **Nebunul**, din volumul **Călătorie spre locul inimii (1994)**, oferă cheia poeziei sale religioase: poetul nu-i cere lui Dumnezeu Slava ca îngerii, Lauda ca sfinții, Nemurirea ca martirii, Hrana ca pustnicii ori Nava asemeni cuvioșilor, ci doar nebunia de a-i fi totul. Nu numai lumină, ci și – vai, profetie ce avea să se adevărească! – primejdie, bezna și caznă. Căci scriitorul a ieșit mai mult mort decât viu din temnițele comuniste... El și-a părăsit vechea identitate, y compris aceea de poet, în nădejdea arzătoare a nașterii din nou. A unei Vita Nova, ca Dante. În nădejdea unei vieți noi, matrice fundamentală a creștinismului, reductibilă la simbolul învierii. Credința firavă a poetului e asemeni unui prunc la vârsta când învață să vorbească: el stâlcește, cum e și firesc, numele lui Dumnezeu, pe care-L invocă rugându-L să-1 ia pe genunchi. Mai

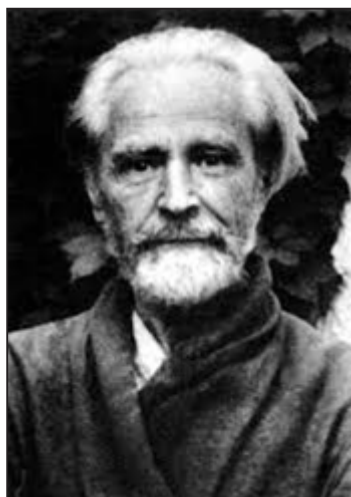
târziu îi va cere să-i curețe de păcat miezul făpturii, așa cum păstorul scobește inima lemnului ca să-1 prefacă în fluier prin care să curgă slobod suflul dumnezeiesc... Tânjind după integrarea în Absolut, poetul deprinde limba universală a rugăciunii și-L

roagă să-i adune în El risipa vieții. Și spune că sosește – atenție! – de pe tărâmul artei care, oricât de înaltă, e stearpă.

Deci, abandonează esteticul pentru universul, valoric superior, al credinței. Vine dinspre stearpa artă, se neagă pe sine, dar rămâne în fruntariile ei, întărind-o într-un fel nou pe dinăuntru, conferindui prin noua sevă o turgescență sublimă, asemeni colțului de plantă ce urcă în spinarea firavă piatra.

Gândul renașterii prin credință îi smulge din inimă versuri puternice: *Doamne, pe măsură ce cred și Te iubesc/ Îmbătrinesc în*

lume și întineresc în Tine. Aceeași impresie o trăia și Michelangelo Buonarroti, îndumnezeindu-se prin contemplarea frumuseții omenești, ca într-o naștere din nou: *come serpe al sasso si discogliu, ca șarpele ce năpârlește pe stâncă...* O dată cu sterilitatea artei, poetul leapădă și îngâmfările științei, văzând în devoțiunile pentru ea o trădare iscaroteană. Nou-născutul se părăsește pe sine și ca artist și ca medic. Un efort patetic de a plia cuvântul, pentru care e oarecum indiferent, pe ideea arzătoare trădează exact momentul acestui bandon. Martori stau câteva admirabile stîngăcii dosofteiene și o anume rigiditate verbală care-i altceva decât perfecțiunea prozodică. Un tern monahal, o fugă de efect și de emfaza exteriorității lor scilicet ajută la circumscrierea zbaterii eului în temnița trupească. Spațiu insuficient pentru mișcarea, oricît de liberă, într-un acvariu. Prea multă lumină nu pătrunde aici, căci marea lumină e moartea, pe care poetul nu a consumat-o încă. Moartea este, spune el substantivând o locuțiune adverbială, „o dincolo de

fire“, unirea cu Dumnezeu, singura iubire și, dacă-i așa, nici o lumină n-o poate întrece cât omul e viu...

Așadar, V. Voiculescu bătrânul schimbă pitorescul creștin al viziunii paradiziace din **Poeme cu îngeri**, carte scrisă spre amiaza vieții, cu viziunea hipocromă a gândului concentrat exclusiv în mântuire. Cromaticul din tinerețe a cedat dramaticului. Problema fundamentală a liricii sale e tocmai anularea viziunii (văz, auz, amintire). Ea stă la baza artei și trebuie să se nege pe sine la contactarea Absolutului, impunându-se ca artistul să renunțe la accesarea la Dumnezeire prin simțuri. Prin ele luăm cunoștință de efectele Dumnezeirii, cu Creația deci, nu cu Creatorul. Părăsirea lor îl sperie: *Cine-ar putea vreodată-nțelege/ Misterioasa, groaznică Ta simplitate? (Crucea-înălțare)*. În altă parte mărturisește faptul de a fi ispitit de către Dumnezeul pur („gol“), dezlegat de minuni: *Înspăimântătoarea Ta abstractitate (Neconținut, Doamne!)*.

Prevalarea metafizicii asupra moralei, cele două fundamente ale religiei creștine, îl apropie inițiativ de comuniunea cu Absolutul, în care multitudinea și felurimea reperelor dispar: *Tânjesc după o faptă să-mi dea desăvârșirea,/ Râvnesc o subțime în care să mă torc./ O stare fără trepte, mai sus ca fericirea,/ O luminare-n sine mai pură ca iubirea,/ Un fără loc din care să nu vreau să mă-ntorc (Babel)*. Nu-l mai izbăvește metafora, ci numai atingerea unei anumite valori a tensiunii de contemplare a Creatorului. Părăsind exuberanța picturală ori muzicală, menestrelul credincios din tinerețe a trecut într-un schimnic monocord, într-un puritan ce vrea să mistuie, prin mijlocirea iubirii dumnezeiești, gunoaiile lumii.

Abstragerea e cel mai valoros exercițiu spiritual pentru poet, creator – în câteva cazuri – de idei teologice originale. Astfel, strigându-și dintre ruine dorul de Dumnezeu, V. Voiculescu se socotește

a patra Lui ipostază, aserțiune care, raportată la conceptul creștin al Sfintei Treimi, ar putea fi privită ca o erezie, dacă n-ar fi salvată de metafora omului dezduznezeit: *Dă-mi înapoi ceea ce am avut,/ Intregește-mă și întregește-Te, Doamne, iar cu mine (De profundis)*.

Tânjind după comuniunea cu Dumnezeu, râvnește să fie un stâlpnic, însă nu într-o pustie, ci în sacra înălțime a lui Dumnezeu, din care pentru nimic în lume n-ar mai vrea să coboare în imperiul *Negrei labe a păcatului (Stâlpnicul)*. Combustia ce-i asigură justa direcționare e focul jertfei, emanciparea spiritului prin suferință: *Sunt slab, sămânță care-o suflă vîntul/ Pe stepele vieții îndelung/ Dar el mă suflă unde vreau s-ajung! (Contemporan)*. Poetul nu vrea să-i fure lui Dumnezeu nici o bogăție concretă (*jilț de aur, potir de mărgăritare, raiul etc.*), ci numai dragostea Lui: *Cum Tea-ș prăda! Cucernic țilhar,/ Aș sări hoțeste pe-o fereastră/ În împărăteasca Ta bazilică albastră/ Să jefuiesc dumnezeiescul altar (Țilhar)*. Este optica omului de la țară, animat nu de a fi, cât de a avea: a poseda averea supremă ca pe un bun gospodăresc.

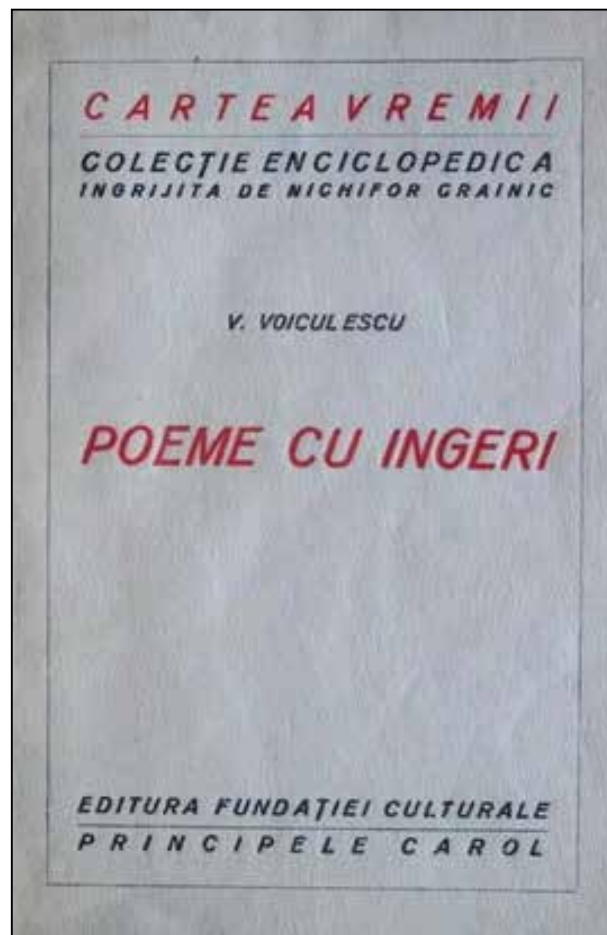
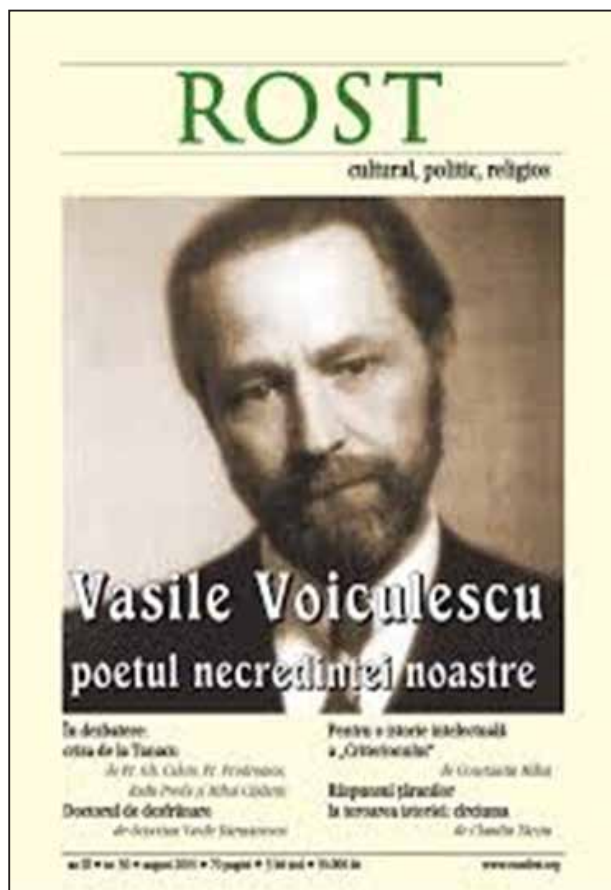
Prevalarea moralei asupra metafizicii îl recomandă pe săteanul din poet, cufundat într-o adâncă smerenie ortodoxă și în munca onestă. El este un virtuoz al armoniilor, urcușurile pe care trebuie să le ia în piept i-au imprimat ritmurile efortului și al poticnelilor. Copilul de altădată migrează la oraș, departe de Pârscovul natal, urmează școli înalte, dar poartă cu el în depărtări talismanul arhaismelor, uneori locale, impregnate adeseori de smirna cătunii și a cădelniței, termeni pentru care a avut toată viața o slăbiciune (*stâncă chialbă, dosădit, aripă rudă, celarele pântecului, podobia lumii, niriardă, a diortisi, gadină, seul păcatelor etc*).

Ele se extrapolează inventivismului unor rime ca: *clisă/ ci să, adineaur/ aur, arcei/ chiar cei, ulcer/ să nu-l cer, iar pe/ șarpe*, nu prea multe, într-adevăr, rime care l-ar aminti pe Eminescu din surprinzătoarea, dar foarte naturala rimă *Circe/ te miri ce*, dacă ceea ce francezii numesc *l'enjambement* (ingambamentul, încălecarea versurilor, de fapt ruperea lor pentru rimă) nu le-ar imprima stridență de artificial. Acestea sunt halte în elaborarea artistică, poetul se află însă în plin zbor dinspre fascinațiile artisticului, pe care îl ignoră în bună măsură, spre înălțimea simplificată a spiritualului. Pe măsură ce gândul se cufundă mai puternic în contemplarea lui Dumnezeu, în aceeași măsură nu mai scontează pe efectele artistice ale stilului. Interesat numai în mântuire, duce o simplă viață creștinească, în speranța că moliftele din părinți, adăugate rugăciunilor lui, vor izbuti să nu-i hărăzească scrâșnirilor din dinți... Astfel de eforturi stilistice, puține, rămân stângăcii

interesante ale meșteșugarului, eforturi estetice, și pot părea naturale numai raportate la sinceritatea nedisimulării, nu la arta poetului, pe care ele îl exprimă mai mult psihologic decât artistic. Zisei săteanului i se adaugă zisa doctorului. Ea evocă, în poezia **Amenti**, camphora veacurilor ce vin, camforul, aroma terpenică din dispensarele de odinioară.

Poetul medic folosește drept metaforă a durerii (tânjirii) după Dumnezeu simptomul de „membru fantomă” al amputatului (**Amputatul**), iar pe jivina inimii o simte jumătate roșie, jumătate albastră (Din pietre grele. Lui Andrei Scrima) urmând expresia medicală *inimă stîngă/ inimă dreaptă*, prima consacrată sîngelui arterial, a doua sîngelui venos. Psihanalitic, atît rimele ingambament cît și prozaismele științifice denotă, prin ostentația lor obosită, sila de întîrzierile în exact ceea ce vrea să depășească în înălțarea lui spre Absolut: arta literară și arta medicală. Ele trebuiesc socotite mai mult inconsecvențe decât repere în evoluția artistului ce se consacră ascezei. Altfel, poetul vrea să rămînă *...ca pomul, iarna, în grădină:/ În pămînt genunchii mi-i înfig/ Și cu inima-nălțată spre lumină/ Tac și-aștept ca soarele să vină.../ Iar în viscole, mă vaier și Te strig (Strig).*

Emancipat de ispitirile cărturărești și de el însuși, părăsindu-l și pe medicul scriitor, poetul liliialelor **Poeme cu îngeri** de odinioară scrie la bătrînețe ca un țaran ce se mișcă lesne în milenara lui cultură arhaică, într-o devoțiune totală față de rosturile cosmice și în permanentă rugăciune. Asumându-și complet destinul, el îl smulge întîmplării și nu-l lasă nearticulat cu rațiunea divină. Metaforele sunt de obârșie sătească și comprimă concepte pe care doctorul le-ar fi putut foarte bine exprima prin mijloacele unui limbaj intelectualizat. Ceea ce în Noul Testament e parabola, aici e metafora. Un șirag de metafore trecut printr-un suflet adînc, grav, fierbînd sub turmentarea credinței. Ele îi sunt proprii, așa că îl fac recognoscibil: *În dărdora de patimi, năpraznica rușine; ori Simt frînghiile cărnii grăbit cum se dezleagă* etc. Teribilă mi s-a părut în această poezie de senectute liniștea spirituală, împlinită deasupra sedimentărilor sufletești. Cu ea poetul escaladează versanții himalaieni ai Dumnezeirii și privește calm în neant. Spre a o ilustra, ar fi de-ajuns să reproduc următorul distih, unul dintre cele mai puternice pe care le cunoaște poezia românească: *De-alunec în prăpăstiile-Ți sfinte,/ Ce-mi pasă, tot în Tine cad.*

ESEU

DIN GÂNDIREA MEDICALĂ A LUI VASILE VOICULESCU (I)

► Richard CONSTANTINESCU

Aproape două decenii s-au scurs de când mi-a fost încredințat Cenaclul „V. Voiculescu”. În 2004, îndată după ce l-am preluat, de la blândul său păstor, Ion Hurjui (1933-2021), l-am redenumit, devenind astfel, la oameni și vremuri noi, Clubul de literatură „V. Voiculescu”, și, mai recent, Clubul de literatură și arte „V. Voiculescu”, care actualmente, după înființarea Centrului Cultural „I.I. Mironescu” al Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași, pe care îl coordonez, e parte a acestui centru, împreună cu un muzeu și, proaspăt inaugurat, cu Salonul „Dr. Ștefan Possa”. Galerie de artă transdisciplinară.

În anii '70 ai secolului trecut și la Clubul Sindicatelor Sanitare din București funcționa un cenaclu „V. Voiculescu” (*România literară*, an. IX, nr. 53, joi, 30 decembrie 1976, p. 2). Presa culturală a consemnat unele dintre întâlnirile acestuia:

„Joi, 11 ianuarie 1979, la sediul Clubului muncitorilor sanitari din str. Galați nr. 16, București, Cenaclul «V. Voiculescu» a ținut, sub conducerea lui Nicolae Neagu, președintele cenaclului, prima ședință de lucru a anului 1979. Au citit: Alexandru Baroni (proză), Mihai Eraclide, Constantin Nițu și Dumitru Marian (versuri). Au comentat Ion Gîndu, Dinu Pruneș, Nicolae Popovici și poetul Tudor George. Au participat membrii cenaclului și numeroși invitați” (*România literară*, an. XII, nr. 3, joi, 18 ianuarie 1979, p. 2).

Și în capitala Moldovei jurnaliștii relatau despre grupul de entuziaști mediciniști patronați spiritual de același medic și scriitor Vasile Voiculescu:

„Cenaclul literar-artistic «Vasile Voiculescu» de la Institutul de medicină și farmacie, condus de poetul Ion Hurjui, și-a reluat de curând activitatea într-o nouă formulă. În cinstea celui de-Al XII-lea Congres al partidului, cenacliștii de la Institutul de medicină și farmacie au organizat o reușită întâlnire literară, în cadrul căreia s-au citit lucrări cu caracter patriotic inspirate din realitatea contemporană” (*Flacăra*

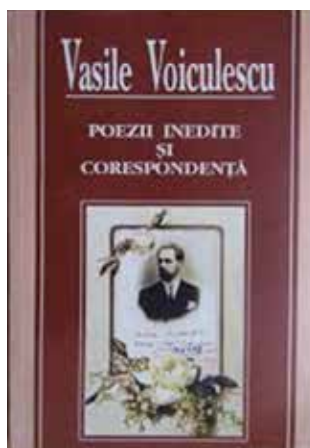
lașului, an. XXXVI, nr. 10296, sâmbătă, 10 noiembrie 1979, p. 2).

Autori diverși erau invitați la cenaclu și se întâlneau cu cititorii, viața literară generându-se adesea taman spre „cinstirea Zilei Republicii”, prin scriitorii „Paul Balahur, Vasile Constantinescu, Daniel Dimitriu, Ion Hurjui, Gloria Lăcătușu, Emanoil Marcu, Vasile Mihăiescu, Ștefan Mitroi, Liviu Pendefunda, Nicolae Turtureanu, la Cenaclul literar artistic «V. Voiculescu» al studenților de la Institutul de Medicină și Farmacie” (*România literară*, an. XIII, nr. 1, joi, 3 ianuarie 1980, p. 2).

Cele două grupuri, din București și Iași erau cunoscute, nu doar în instituțiile care le găzduiau, ci, grație entuziasmului inițiatorilor, atrăgeau scriitor și public numeros:

„Reluându-și activitatea, Cenaclul literar «V. Voiculescu»

de la Institutul de medicină și farmacie din Iași a organizat un reușit spectacol de poezie și muzică. Și-au adus contribuția poezii Ion Hurjui, conducătorul cenaclului, și Vasile Mihăiescu, studenții Doru Mihai Mateciuc, Nicolae Tancof, Epaminonda Bălinișteanu și Tudor Cristea Roșca. Momentul muzical a fost realizat de interpreta de muzică folk Elena Zaharia (*Flacăra lașului*, an. XXXVIII, nr. 10892, duminică, 11 octombrie 1981, p. 2).// „Cenaclul «V. Voiculescu» al Clubului muncitorilor sanitari din Capitală a ținut prima ședință de lucru a lunii curente, miercuri, 4 noiembrie. Au citit poezie Alexandru Mihăiescu și Dinu Pruneș, și proză – Mihai Eraclide. Au comentat textele citite Paul Blejan, Anatolie Iosinescu, George Dinizvor, Dinu Pruneș, și invitații Ion Horea, Tudor George, Mircea Dinescu și Dan Cristea (*România literară*, an. XIV, nr. 46, joi, 12 noiembrie 1981, p. 2).// „Miercuri, 2 decembrie, a avut loc prima ședință din această lună a Cenaclului «Vasile Voiculescu», la Clubul Muncitorilor sanitar din București. Au citit poezie: Magdalena Popa, Liviu Nemțeanu-Chiriacescu și Claudia Ilie. Au comentat: Anatolie Iosipescu, Dinu Pruneș, George Dinizvor, Dumitru Marian, Paul

Brejean și invitații Ana Blandiana, Tudor George și Romulus Rusan (*România literară*, an. XIV, nr. 50, joi, 10 decembrie 1981, p. 2). // „Ședința din luna aprilie a Cenaclului «Vasile Voiculescu» de la I.M.F. s-a constituit într-un frumos schimb de experiență la care au participat membrii Cenaclului «Nicolae Labiș» de la Universitate. Întâlnirea a debutat cu un medalion «George Bacovia», susținut de criticul Nicolae Crețu, îndrumătorul cenaclului Almei Mater. Au citit apoi din creația lor Lăcrămioara Dincă și Doru Mateiciuc (poezie) și Liviu Gașpar (proză). Dezbaterile despre lucrările citite au fost conduse de poetul Ion Hurjui, îndrumătorul cenaclului studenților mediciști” (*Flacăra Iașului*, an. XXXIX, nr. 11359, sâmbătă, 16 aprilie 1983, p. 2).

După cât de valoros a fost, până și după ce a trecut prin umilințe, chiar în vremuri complicate, numele său înflorea în diverse zone ale țării, fiecare profesionist al medicinei, pasionat și de literatură, simțea că protecția lui Vasile Voiculescu e benefică:

„O prezentă remarcabilă în viața culturală a orașului Vălenii de Munte este Cenaclul literar «Vasile Voiculescu», înființat cu trei ani în urmă. Reunind tinere talente din rândul elevilor, cadrelor didactice și personalului medical din localitate, cenaclul organizează numeroase întâlniri cu publicul iubitor de poezie din unitățile economice ale orașului și din comunele învecinate precum și recitaluri de poezie pe scena Casei de cultură din Vălenii de Munte” (*Scânteia tinereții*, an. XLII, seria II, nr. 11493, joi, 15 mai 1986, p. 3).

În anii aceia dificili, unii totuși reușeau să strecoare și *altfel* de cuvinte printre lemnoasele care făceau să duduie presa comunistă. Puteai citi despre un medic-scriitor, fost deținut politic astfel de parole: „un om de înaltă omenie a fost Vasile Voiculescu, foarte bun medic și excelent diagnostician, inițiatorul la Radiodifuziune al cronicii medicale” (Al. Săndulescu, *Rotondele Muzeului Literaturii Române*, în „România literară”, an. XV, nr. 27, joi, 1 iulie 1982, p. 11); ori că era recunoscut ca „doctorul fără de arginți, dată fiind

proverbiala sa generozitate profesională” (*Informația Bucureștilui*, an. XXXIII, nr. 9904, miercuri, 21 august 1985, p. 2). Mircea Iorgulescu, în analiza sa la cartea lui Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, și intitulată „O pseudo-sinteză”, scria rânduri ca acestea:

„O frază absolut uluitoare despre V. Voiculescu se bazează pe aceleași principii acrobatiche: «Intellectual trecut prin multe literaturi, erudit fără ifose și om de știință fără sistem, V. Voiculescu a avut șansa de a-și trăi ultimii ani în reclusiunea care a putut să-i illustreze, precum nimic altceva, valoarea morală». Șansa?! După această enormitate, ce nu poate fi citită sau citată fără un tremur interior, nimic de adăugat” (*România literară*, an. XIX, nr. 25, joi, 19 iunie 1986, p. 11).

Am scris și am vorbit adesea despre Vasile Voiculescu, mai ales ca medic, publicist, om de radio și educator sanitar. Vreau să ofer celor care vor lectura acest text fragmente care ilustrează activitatea sa de student medicinist, de doctor care scria despre importanța prevenției și să las cititorului răgazul de a-i descoperi modul în care și-a elaborat unele dintre textele medicale, dedicate, în mare parte, publicului și, mai ales, celor de la sate. Gândirea medicală voiculesciană este tributară unor idei care dominau lumea medicală din epoca sa; nu-l putem analiza decât instalându-ne în mentalitatea epocii; în multe privințe, în scrisul său medical îl regăsim pe omul spiritualizat, poetul misionar V. Voiculescu.

Romulus Dianu, în textul *Despre V. Voiculescu*, din revista „Ramuri” (an. VII, nr. 11, 15 noiembrie 1970, p. 16), ni-l aduce în orizontul privirii pe tânărul firav, studentul, medicul-militar și doctorul pasionat:

„În 1884, când a venit pe lume Vasile Voiculescu, Pârscovul nu avea nici o sută de fumuri, și de-abia la recensământul din 1941, întrunea 563 de case, cu 2191 de locuitori, adică după 57 de ani de la nașterea scriitorului. N-ar fi nicio exagerare spunând că satul lui Voiculescu era slab și izolat ca un trib.

Hotărârea părinților săi de a-l trimite la carte, de a-l face medic, ne sugerează cumplita suferință, de atunci, a oamenilor de la țară. Într-adevăr, Voiculescu a venit la București, s-a înscris la Facultatea de medicină, și greutatea cea mai mare prin care el a trecut a fost studiul anatomiei. A trebuit să-și calmeze sensibilitatea față de cadavru. Disecția pe cadavre este o disciplină științifică tot atât de neîntreruptă, în timp de șase ani, ca și solfegiile, la Conservator, și nimeni nu se poate dispensa de acest studiu, chiar dacă s-ar destina stomatologiei, sau dermatologiei!...

Copilul acela firav, mic de statură, care a rămas sfios până la moarte, n-a uitat niciodată repulsiunea simțită, ca student, în zilnicele ore când trebuia să lucreze parcelar, de la degetele picioarelor, până în creștetul capului, pe trupuri de prostituate asasinate

sau culese de pe calea ferată de la Be-eM (București-Mărfuri), sau pe trupuri de cerșetori, adunați de pe sub podurile Dâmboviței. Voiculescu ajunsese la vârsta de 57 de ani, în 1941, când ne vedeam, în fiecare zi, la Radiodifuziune, și când îmi povestea despre acestea cu o proaspătă oroare.

Ce l-a ținut la Facultatea de medicină, care-i devenise un loc al suplicului?... îndemnul familiei: «Tu, băiatule, trebuie să te faci doctor... Tu nu vezi cum mor oamenii, din te miri ce, la noi, în sat? Fă-te medic și vino acasă, că se roagă femeile și bătrânii, pentru sănătatea ta, și așteaptă să vii între ei...».

Într-adevăr, Voiculescu a devenit medic de plasă: hârtii peste hârtii, scripte de registru, criză de medicamente, dar de cadavre tot nu scăpase, fiindcă, din când în când, primea câte un ordin de la Buzău, să se ducă în cutare sat, să facă autopsia cutăruia dintre alegători, care a plătit, cu viața, luxul de a fi avut un vot și o opinie. La Buzău, ca la Buzău. Acolo se comiteau cele mai multe crime electorale, ajutate de bogăția viilor și livezilor. (...)

Autorul a fost mobilizat. L-am cunoscut, în anul 1917, la Bârlad, ca «pacient», apoi în casa unchiului meu, poetul G. Tutoveanu, din strada Vornicul Sturza, unde se afla una dintre cele mai harnice și mai modeste, «academii», o adevărată «academie în căruță», de propagandiști ai moralului Moldovei, năpădită de foame și de tifos exantematic. Printre «academicienii bârlădeni» se aflau Al. Vlahuță, Artur Gorovei, I.M. Rașcu și Victor Ion Popa.

Voiculescu, îmbrăcat într-o haină soldătească de culoare kaki, purta pe umeri trei trese de tablă albă și o cruce roșie, pe guler, era medic căpitan. L-am ascultat câteva poeme, scrise la Bârlad. Se hotărâse «să mai debuteze odată», și a tipărit, în condiții «de război», pe o hârtie indescritibilă, volumul *Din țara zimbrului*, în 1918. A fost anul celor mai infernale calamități, când nimeni nu putea să-și cumpere o carte: orașul era plin de exantematici, populația se înșiruia în fața brutăriilor, de cu seară, pentru pâinea cartelată ce se vindea la orele 7, de dimineață, lipsa de combustibil făcuse, din garduri și copacii Grădinii Publice, un obiect de jaf licit. Existau, în Bârlad, două spitale: Spitalul Beldiman și Spitalul Israelit, dar

toate școlile fuseseră transformate în spitale pentru răniți, iar locuințele bârlădenilor adăposteau, mai pretutindeni, bolnavi de tifos și de icter, de «gripă spaniolă» și de inaniție, boli pentru care nu mai era loc în niciun spital. Voiculescu plângea de mila celor atinși de «bolile civile». În anul acela, el a îngrijit pe fiica prietenului său, pe Cordelia Tutoveanu, care a murit, ca toți pacienții locului și epocii.

Cu bărbuța lui roșcată, slab și molatic (cum nu sunt, de obicei, oamenii slabi), Voiculescu venea de la spital, de la spitale, intra prin casele oamenilor și făcea mai ales operă de igienist, decât de medic curant, fiindcă medicamentele lipseau. Cele mai cerute medicamente erau: lemnele, hrana, hainele și săpunul. El nu avea decât volumul *Din țara zimbrului*. Nimeni nu știa că are în față poetul. Astfel, «al doilea debut» a fost îngropat, fără nicio ceremonie, în anonimatul cel mai neobservat.

Demobilizat, V. Voiculescu a revenit la București. Interesant este că acest om care își iubea profesia de medic, dar care nu se putuse împăca nicicum cu cadavrul, a fost urmărit, toată viața, de povețele părinților săi, de la Pârscov, să rămână medic, să îndrume lumea bolnavă. Întreaga bibliografie a operei sale este presărată de scrieri despre bolile sociale: printre atâtea volume de poezii (*Părgă, Poeme cu îngeri, Destin* etc.) el publică lucrări precum: *Sifilisul* (1930), *Tuberculoza* (1930), *Toate leacurile la îndemână* (1935), *Boala cea nouă: Poliomyelita*. A publicat un volum de *Amintiri despre Vlahuță*, apoi un poem dramatic *În pragul minunii*, iar în colaborare cu G. Mugur, cărți de știință popularizată și de sociologie culturală. Rămăsese cu îndemnul de acasă: să trăiești pentru cei mai nevoiași, nu pentru cei mai rafinați! (...)

Prietenia lui cu G. Mugur l-a scăpat de calvarul medicinei sale, care l-a plasat adesea în cele mai penibile posturi.

În anul 1920, medicul Vasile Voiculescu a publicat în revista *Lamura* (nr. 6 și 7) un articol în care aborda tema diminuării natalității și a mortalității infantile. Ziarul *Patria* (an. II, nr. 122, joi, 10 iunie 1920, p. 2) preia fragmente din acest material, în textul cu titlul „Sifilis, oftică și copii”:

„În ceea ce privește mortalitatea mare a copiilor, alarma fusese dată și la noi încă înainte de război. Cu toată prosperitatea în care părea că ne aflăm, cu tot sporul de populație ce ne mărea capitalul din an în an, totuși numărul copiilor morți era înspăimântător în Vechiul Regat. Aproape treizeci și șapte din o sută de morți (37%) erau copii ajunși abia până la vârsta de un an. Din o sută de morți, cincizeci erau numai copii până la 5 ani (50%). Așa în anul 1912, din numărul total al morților 135.977, au fost 51.094 de copii de la 0-1 an. Un Irod mai crud decât cel din legendă, un rege al alcoolismului, al ofitei, pelagrei și al sifilisului, ne ucidea în fiecare an mai bine de cincizeci de mii

de prunci de la un an în jos și cine știe dacă Mesia, izbăvitorul neamului nu va fi pierit în aceste măceluri anuale; câte genii și talente mult așteptate nu vor fi fost sugrumate în fașă printre cei 50.000 de prunci jertfiți de regele întunericului și al mizeriei. Din acești copilași morți înainte de a împlini anul, mai mult de jumătate mureau de debilitate congenitală, adică fiindcă ne nășteau din părinți atinși de pelagră, sifilis, oftică, alcoolism, din mame sleite de muncă și trai prost. Ar fi trebuit acestor prunci îngrijiri peste putință de dat la noi, ca să poată trăi o mică parte din ei, totdeauna pândiți de primejdii și boli, prin care cei născuți tari și sănătoși trec nevătămați. Cum mai spuneam, acești copii debili sunt din rândul celor născuți morți, atât că mor la câteva zile după ce au văzut lumina. Nicio putere nu-i va mai scăpa acum: îngrijirea lor trebuie începută încă din pântecel mamei, de la zămisirea lor. (...)

Mult mai mic era numărul pruncilor morți de boli, mai ales de diaree și bronhopneumonie, și unde ajutorul medicului ar fi fost hotărâtor. Pentru cei mai mulți vina morții o purta starea socială, cu condiții atât de complexe și greu de îndreptat. Dacă totuși spoream înainte de război, era că Dumnezeu ne binecuvânta pe fiecare an cu un număr mai mare de copii decât putea secera moartea.

Războiul a înrăutățit încă această stare; războiul ne-a lăsat încă o problemă, pe care cu vechea incurie nu o putem vindeca. Trebuie vindecat întâi tot corpul social țărănesc și atunci se vor vindeca și copiii. (...)

Orice reforme vor veni, orice metode s-ar pune în aplicare, ele vor trebui să se învârtăască în jurul acestor două puncte: îngrijirea și întărirea părinților, în special a femeii însărcinate, și îngrijirea copilului încă de când este în pântecel mamei (puericultura intrauterină) și apoi după naștere până trece toate vămile primejdiioase ale copilăriei.

Trebuie deci ridicată starea sănătății obștești, a poporului întreg, prin toate mijloacele materiale și culturale. Femeia, și în special țărancă, să fie pusă în așa condițiuni, ca să poarte până la sfârșit o sarcină și să dea naștere unui copil deplin viabil și sănătos. Trebuie curățate satele de oftică (adusă mai ales din armată) prin opera de combatere a tuberculozei: sanatorii militare în care să se oprească până la vindecare toți soldații îmbolnăviți, cărora acum li se dă drumul acasă, dispensare, sanatorii pentru izolarea bolnavilor etc. Să se tămăduiască națiunea noastră de pelagră, înlocuindu-se mămăliga prin pâine, făcând cuptoare și brutării comunale, răspândind ideile igienice asupra alimentației și ajutând economia săteanului să se ridice. Trebuie făcute campanii energice anti-sifilitice în toată țara, mai ales în Moldova, unde sifilisul întins de armatele rusești, a băntuit regiuni întregi. Niciuna din bolile sociale nu dă atâta mortalitate ca sifilisul. Trebuie luptat împotriva beției cu tot alaiul

ei de rele și mizerii, împotriva neștiinței, a sărăciei și a mizeriei. Apoi o întregă asistență socială ar trebui să se ocupe, ca în toate țările civilizate, atât de femeile însărcinate, cât și de mame, procurându-le o hrană îndestulătoare, necesară copilului ce-l poartă în pântec sau îl alăptează, dar mai ales îngrijind, ca femeia însărcinată să aibă odihna trebuitoare dezvoltării copilului.“

În vara anului 1927 presa românească scria despre faptul că locuitorii capitalei erau îngrijorați „de ivirea unui noi și groaznice molime: paralizia copiilor sau, în termeni științifici, poliomyelita”. Afecțiunea, nota presa, „bântuie la copii mai mici de 5 ani și mortalitatea este o treime” (*Paralizia infantilă. Ce spun specialiștii*, în „Lupta”, an. VI, nr. 1721, marți, 23 august 1927, p. 2).

Cotidianul *Adevărul* (an. XL, nr. 13397, duminică, 21 august, p. 3), în textul intitulat „Pericolul paraliziei copiilor. O broșură cu sfaturi pentru tratarea și profilaxia bolii”, semnala că

„Din lăudabila inițiativă a doi medici specialiști în boli de copii, dnii doctori V. Voiculescu și G.D. Ionășescu a fost pusă la dispoziția publicului, în ediție populară o minunată armă de apărare împotriva calamității noului morb: o broșură intitulată *Paralizia copiilor sau poliomyelita acută*.”

Trebuie să recunoaștem din capul locului europenismul gestului: din succintele discuții de presă cetățeanul poate abia reține spaima în cazul unui flagel ca paralizia infantilă; broșura celor doi medici, prin oportunitatea și conținutul ei, oferită pe micul preț de 8 lei părinților și îngrijitorilor de copii și popularizând cunoștințele asupra bolii, mărește șansele de reușită în lupta pornită împotriva epidemiei. Cuprinsul broșurii e în totul util. După ce fac un scurt istoric al bolii, descriind natura virusului și mijloacele lui de incubare în organism, cu simptome, diagnostic, forme speciale, pronosticuri asupra mortalității, dnii dr. V. Voiculescu și G.D. Ionășescu trec la tratamentul ei științific.

Un capitol tot atât de important e și acela al profilaxiei bolii, bogat în sfaturi inevitabile și pentru apărarea împotriva infecției însăși și pentru evitarea consecințelor ei, în majoritatea cazurilor din cele mai nenorocite.

Boala fiind necunoscută la noi până acum decât de specialiști, broșura dlor doctori Voiculescu și Ionășescu e de două ori utilă: întâi, practicienilor, mai puțin în curent cu evoluția științei și în al doilea rând tuturor acelora care se îngrijesc de sănătatea copiilor lor.”

„Apărați-vă de boli!” așa titra una dintre publicațiile Direcției Educației Poporului, în fapt, lucrarea „Sifilisul. Îndreptar și pentru cei bolnavi și pentru cei sănătoși” (Librăria de Stat, București, 1930), semnată de dr. Vasile Voiculescu. În cele ce urmează am selectat fragmente semnificative care îl imersează pe cititor în gândirea medicală voiculesciană:

„În starea de neștiință și necăutare în care se află poporul nostru, în starea de nevinovăție aproape copilărească a lui, nu e de mirare că sifilisul să se fi răspândit înspăimântător la orașe ca și la sate, dar mai ales la sate unde nu-i ține nimeni calea. La noi sifilisul numără sute de mii de bolnavi, cea mai mare parte necăutați. Sunt regiuni întregi și le-am văzut cu ochii noștri, unde aproape toți, de-a valma, sunt plini; bărbați, femei, copii, ca în veacul de mijloc. Mai ales acolo unde oamenii se grămădesc la lucru, în fabrici, la tăieri de codrii, la găurit de tuneluri, unde vin străini din alte țări, sifilisul înflorește.

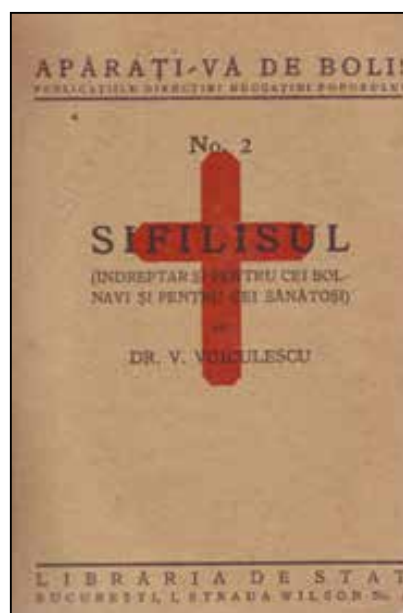
N-am să uit comuna A. din județul Argeș, unde în apropiere era o exploatare de păduri. Jumătate din lumea venită la consultațiile medicale a fost găsită cu sifilis, vădit sau închis. Din cercetările întreprinse și din mărturiile localnicilor mai pricepuți, boala era și mai răspândită decât vedeam noi. La serbarea dată în cinstea satului, când să se hotărască premiarea celui mai frumos și mai îngrijit prunc al celei mai simțite femei, s-a întâmplat ca cel pe care puseseăm ochii, încă înfășurat în rochițele și cărpele lui, să fie sifilitic. Dezbrăcat, copilul acela care părea voinic și vioi, curat ținut și îngrijit, era un nenorocit plin de răni sifilitice în gură, la șezut, pe trup, ca și mama lui de altminteri. Lucruri mai grozave am văzut la B., în județul Covorului, unde lumea care venea să se caute pe o rază de 30-40 km împrejur, nu era adusă decât de sifilis.

Silită de grozăvia ce se întinde și de primejdia ce ne așteaptă, lumea a început să se miște și la noi. S-au înființat dispensare împotriva sifilisului, ambulante cu medici colindă în țară căutând să descopere pe bolnavi și să-i aducă cu sila la îngrijiri. Toți își pun toată știința și dragostea în slujba celor bolnavi, mai ales că cei mai mulți nu știu nici ce boală cumplită au, nici ce-i așteaptă. Statul dă medicamente pe degeaba, împarte sfaturi și cărți, trimite misionari. E de datoria oamenilor să se miște și ei la rândul lor,

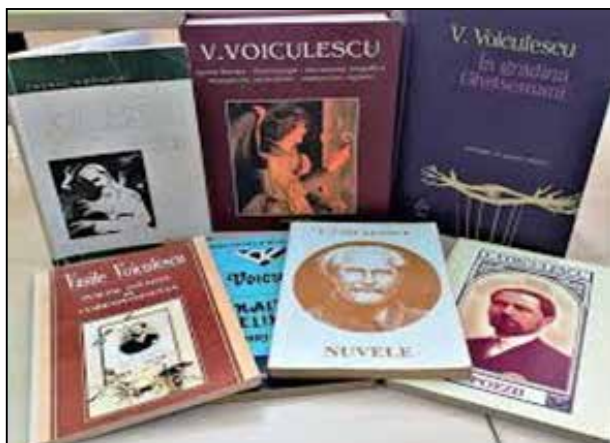
să lase credințele și eresurile greșite, să fugă de babe și vraci și să alerge la doctorii care îi caută. Nimeni să nu se mai ascundă. Rușinea trebuie lăsată la o parte când e vorba de sănătatea noastră și a copiilor noștri. Autoritățile sunt datoare să vegheze la paza satului. Toți sifilitici trebuie știuți, trecuți în condici tainice și trimiși de voie ori de nevoie la medic. Mijloacele prin care un sat se molipsește de sifilis se cunosc bine. Acestor aducători de sifilis trebuie să le ținem calea și să stârpim răul de la obârșie. Sifilisul în sate este adus de flăcâii ce se eliberează din armată, de funcționarii burlaci ce vin de la orașe și se așază cu slujba acolo, de oameni plecați la munci în orașe, de lucrătorii din fabrică ce se întorc în sat, de cei plecați să slugărescă, de slujnicele și servitorii din orașe ce vin acasă, de lucrătorii grămădiți la exploatarea vecine care trăiesc într-o împreunare neîngăduită cu oamenii din sat, cu femeile acestora etc. Toți acești străini, localnici sau înapoiți după vreme îndelungată în sat, trebuie cercetați des de medic și de autoritățile locale. Nu mai vorbim de neconținută propovăduire pe care trebuie să o ducă împotriva răului, cei pe mâna cărora este dat satul: preotul și învățătorul, în ajutorul căruia venim cu cărțulia de față.

Altfel pierim rușinos ca niște nemernici, dovedind că suntem nevrednici de țară frumoasă pe care o pângărim cu păcatele noastre și pe care atâția alții așteaptă să ne-o ia. (pp. 7-9) (...)

Sifilisul este ca păcatul: mărturisit se iartă. Sifilisul arătat de la început medicului și grabnic îngrijit cu leacuri anume, se vindecă fără urmă, atât pentru bolnavi cât și pentru copiii lor. Trebuie părăsită credința greșită că bolile lumești sunt rușinoase; și să nu le mai ascundem. Pentru un medic, ca și pentru un duhovnic, să nu avem sfială nici rușini de astea nelalocul lor. Rușine să ne fie când facem fapte care ne îmbolnăvesc nu când ne ducem la medic să ne căpătăm sănătatea. (p. 48)

Una dintre pricinile întinderii și înrăirii sifilisului la noi la țară sunt babele și vracii de prin sate, doftoresele de prin mahalale, care sfătuiesc pe bolnavi să nu se arate la medic și îi amăgesc cu fel de fel de leacuri nepotrivite și vătămatoare, ori cu descântece. Ba le dă să bea pentru cel pierit, ba pentru isdat, bat pentru colț de lup, ori călcătură în sec, când ei nu știu să deosebească albul de negru. Dar interesul lor este să stoarcă bani și plocoane de la pătimași, pe care îi țin cu vorbe și cu miglișeli, amânând vindecarea până la paștele cailor. Un om cu mintea întreaga nu-și dă trupul pe mâna babelor și vracilor, cum nu îți dai ceasornicul să ți-l dregă un copil. (pp. 59-60)

(...) primejdia sifilisului este așa de cumplită: el ne roade neamul și ne stinge seminția, fie că ne mor copiii, fie că copiii se nasc din ce în ce mai slabi, mai nepotriviți pentru viața și lupta ei aprigă, unde se cere sănătate desăvârșită. Noi care ne îngrijim de vite, le încrucișăm rasele, le alegem pe cele mai bune, aducem tauri și armăsari vestiți ca să ne îmbunătățim rasa noastră, lăsăm rasa omenească în părăsire și prada bolilor și degenerării (prăpădirii).

În alte țări mai înaintate lumea început să se deștepte. Acolo nimeni nu are voie să se căsătorească, fie bărbat, fie femeie, până nu aduce certificat de la medic, doveditor că e deplin sănătos, sau dacă e sifilitic, că a făcut și face regulat tratamentul. Nu mai cheazășia asta, li se dă învoirea de căsătorie, căci acum se știe că vor face copii sănătoși. La noi nu s-a gândit nimeni la acest lucru. Dar cel mai bun certificat rămâne cugetul curat al omului. Oricine se căsătorește trebuie să se gândească că scopul căsătoriei, înaintea lui Dumnezeu și al oamenilor, este copilul. Numai copiii sfințesc taina acestui legământ de împreunare trupească. Dacă omul nu este sănătos, sau nu e pe deplin vindecat, el își îmbolnăvește soția nevinovată și își otrăvește până la al patrulea neam toată seminția lui: copiii și nepoții lui se prăpădesc în pântecul mamelor înainte de a venit pe lume, ca loviți de o piață rea. Sau și mai rău: dacă se nasc, ies idioți, epileptici (cu boala copiilor), surdomuți, schilozi,

piperniciți, nevrednici, cu capul cat banița, cu bot de iepure, râsul satului și batjocura celorlalți copii.

Cine se știe sau se bănuie măcar sifilitic să nu se căsătorească până nu se duce la medic să-l întrebe și să ia dezlegarea.” (pp. 61-62)

Dr. M. Lediceanu, în secțiunea *Cărți de medicină pe înțelesul tuturor*, din „Administrația română” (an. XVII, nr. 8, august 1937, p. 259) făcea următoarele recomandare:

„Dintre cărțile Fundației Culturale Regale «Principele Carol» sfătuim pe cititorii să citească *Toate leacurile la îndemână* de Dr. V. Voiculescu, unde vor găsi adunate la un loc toate leacurile de care se poate folosi cineva atunci când este nevoie. Cartea este scrisă limpede, pe înțelesul celor mulți și este de mare ajutor la casa oricărui gospodar”.

Dar, despre această lucrare, cât și privitor la alte texte cu caracter medical ale dr. Vasile Voiculescu, vă invit să citiți într-un număr viitor al acestei reviste.

*

Autorul studiului, **Dr. Richard Constantinescu** este iatroistoriograf/ Vicepreședinte al Societății Române de Istoria Medicinii, titularul Disciplinei Istoria medicinei & director al Centrului Cultural „I.I. Mironescu”, Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași.

Medicul, oricând pe frontul apărării sănătății semenilor

PROZA DE RĂZBOI ÎNTRE EPIC ȘI LIRIC

MICUL ÎNVĂȚĂTOR

► Vasile VOICULESCU
(1884-1963)

Nu mai era taină pentru nimeni că nemții aveau să intre cât de curând. Oștirea noastră, copleșită, da îndărăt și, ca un talaz uriaș care se retrage, târa odată cu ea tot ce întâlnea, oameni, vite, căruțe... În sat nu se mai isprăvea forfota... Unii treceau, alții soseau, cei mai mulți plecau departe în pribegie. Rămâneau doar femeile, copiii și moșnegii să ție nestins focul pe vetrele străbune. Lor le cădea grozava sarcină să dea ochii cu dușmanul, nu o singură dată și într-o luptă dreaptă piept la piept, ci umiliți și cu spinarea încovoiată ceas cu ceas, zi cu zi, ani întregi, poate!

Spaima și deznădejdea amortiseră pe toți. Sufletele bieților oameni zăceau culcate palanca la pământ, ca rupte de vijelie. Zvonuri peste zvonuri se lăteau pretutindeni, ca petele de pacură pe albul straielor.

- În Costieni cică n-a mai rămas nimeni viu!

- Ba nu! spunea un altul, am auzit că numai pe copii îi ciugulește, îi schilodește și apoi le scoate ochii.

- Pângăresc lăcașurile sfinte și ard satele, întăreau fugarii...La noi în Afumați au băgat caii în biserică.

Din școală au făcut coșar pentru vitele cu raie.

În nici o minte nu mai licărea un cuget întreg, un gând bărbătesc și limpede. Se stinseseră toate, cum se stingeau în fiecare noapte luminile, de frica păsărilor de oțel ce spionau văzduhurile.

Și totuși, în bezna cumplită o lumină ardea în sufletul unui copil. Nu era mai mare ca de doisprezece ani și nu știa nici el ce puteri ascunse purta în adânc, gata să se închege într-o faptă mare. Știa atât, că el trebuie să apere și să scape școala de pângărirea dușmanilor. Aceasta o făgăduise altuia și lui însuși și trebuia să o facă. Învățătorul pornise la cea dintâi chemare, luptase la Turtucaia și nu se mai știa nimic de el, dar la plecare atât spusese băiatului:

- Ionică, ia seama de școală și de grădină, în grija ta le las. Ține și cheile...Când oi veni, să le găsească toate la locul lor. Am nădejde mare în tine.

Și i-a strâns mâna ca unui om în toată firea. Băiatul era mâna dreaptă a dascălului. El îi da ajutor și îi ținea locul în clasă, când acesta pleca după alte treburi, și toate mergeau strună, buna rânduiala ca și învățătura. Copiii îi dau ascultare, la joc ca și la carte, și, mai presus de toate, îl iubeau pentru voioșia și vioiciunea lui. Se vedea că e ager, după ochii mari, câprui, care se aținteau pe oameni și pe locuri, să le soarbă parcă. O cută tăiată între sprâncenele îmbinate arăta încordata băgare de seamă cu care râvnea să prinză totul și să înfăptuiască bine orice ar începe. De n-ar fi fost copil, l-ar fi crezut, acolo sus pe catedra, adevăratul dascăl.

Ca focul îl ardeau cuvintele învățătorului, iar dragostea lui pentru lăcașul unde mintea și sufletul lui deschisesera ochii ajunse un chin. Zi și noapte se gândea ce să facă... croia planuri și nu-i ieșea din cap o icoană care-l făcea să se scuture ca de friguri: un pâlc de cai râioși închiși în școală și rozând lemnul băncilor. Atunci pornea de acasă, afară din sat, în poiana unde școala

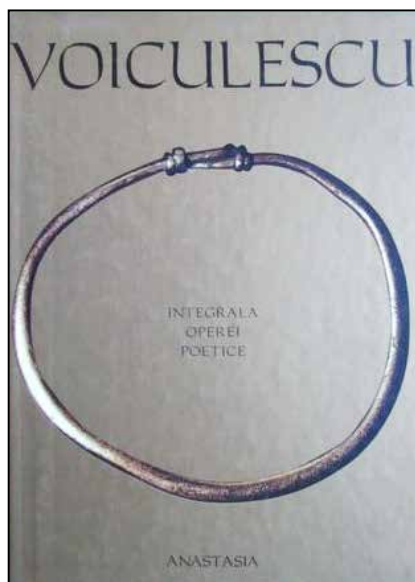
cea nouă, cu temelii de piatră, în mijlocul unei curți largi, răsădită cu pomi roditori, aștepta parcă îngrijorată și se mira că nu-i mai vin copiii... Era noiembrie, și ea, tot goală! Băiatul o cerceta și ocolea cu grijă, o descuia, apoi intra cu sfială înăuntru. Aici îi plăcea să se gândească și încetul cu încetul luă o hotărâre.

Într-o zi a început a colinda satul, pe la toate casele cu copii mari și mici. Îl chema pe care cum îi găsea la poartă, se sfătuiau și se despărțeau cu vorba:

- Vino după prânz.

-Viu.

După-amiază, școala era plină de copilași, rânduți în bănci cu cărțile deschise și ochii ațintiți la icoană... Focul ardea în sobă și micul învățător, după o caldă învățătură făcută cu toții împreună, își începu sarcina ... Școala se deschidea în toată regula, și copiii aveau să urmeze fără întrerupere, ca în vremurile bune. Dușmanul, când va veni, să găsească școala

plină, așa ca să nu mai aibă nici prilej nici pricină să o ocupe. Și era o vitejie fără seamăn din partea acestor școlari să înfrunte astfel de dușman despre care tocmai se vorbea că schingiua copiii.

În fiecare dimineață erau cu toți acolo, în păr. De prânz, cei mai mulți rămâneau de mâncau, tot acolo, merindele aduse în trăistioare... Treceau pe drumul mare călăreți, ori tunurile zguduiau pământul... Pe sus se roteau avioanele... Coloanele obosite poposeau în poiană... Dar lecțiile se urmau fără schimbare. Cu ferestrele închise citeau, cântau, spuneau tăgănat și dulce tabla înmulțirii... Trecătorii auzeau de afară glasurile curate și treceau fără să le ia în seamă: „două ori una douăăă, două ori două patruu”. Așa, până seara târziu, când se împrăștia liniștea: știau că nemții nu intră niciodată noaptea în sate. Dar a doua zi se sculau cu noaptea în cap, se strâneau în clasă și se puneau pe treabă.

Într-o zi tunul a început să bată în apropiere. Ghiulelele se încrucișau pe deasupra lor... Erau cele din urmă crâmpoale ale ostirii noastre, care se scurgea prin sat, fugărită de vrăjmaș. O presimțire jalnică îi copleșea pe toți, numai învățătorul cel bărbat își păstra cumpătul.

Pe la ceasurile patru după-amiază, pe o zi geroasă, cu norii hărțuiți de vânt, s-au ivit cei dintâi dușmani, doi călăreți care au trecut pe șosea înainte. Pândarul din colțul poienii îi vestise la vreme, dar nimeni nu s-a clintit de la locul lui. Urmară apoi alții și alții. Un pâlț s-a oprit și a intrat în curte. Înăuntru lecția își urma șirul, fără turburare, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Micul dascăl citea cu glas tare „Patimile Domnului”, când ușa se deschise trântită de perete și, tropăind, câțiva soldați intrară în clasă.

Toate capetele se întoarseră; fețele se făcură albe ca varul. Cu o mișcare repede, dintr-o nobilă și dragă deprindere toți ca unul se sculară în picioare, ca pentru a saluta un oaspe iubit. „Bună ziua!”... Dascălașul coborî și stătea neclintit cu degetul în cartea închisă, la patimile mântuitorului... Soldații bolovăniră ochii mânioși și unul începu a striga ceva pe limba lui. Nimeni nu pricepea și nu se clintea. Atunci tăbărâră pe băiat, îl apucară de mâini și porniră să-l târască afară. Ceilalți

copii fură îmbrânciți și scoși cu sila, apoi strânși roată în curte. Micul învățător, încercând să-i lămurească, fusese lovit cu pumnii și acum obraji îi ardeau ca jarul. Un fir de sânge se prelingea dintr-o nară și picura pe mintean. Celorlalți li se luase piuitul; cu capetele goale, trentăroși, unii desculți, alții dezbrăcați, cum îi apucase vrăjmașul și-i izgonise din clasa caldă, toți tremurau de spaimă. Soldații înverșunați părea că voiau să ia o hotarâre grozavă și își împărțeau rolurile, când se ivi pe drum o trupă cu un ofițer. Aceștia se opriră la rândul lor și tânărul ofițer întrebă ceva. Nemulțumit cu cele îngăimate de soldații ce se codeau să dea lămuriri, el chemă din mulțimea ce-l urma, pe talmaci și-i porunci să vorbească.

- Ce este aici? - întrebă acesta, cu apăsare ungurească în glas.

-Aici este școala satului, răspunse cu glas stins băiatul.

Ofițerul porunci iar ceva talmaciului. Acesta reluă:

- Unde este învățătorul?

- Învățătorul este plecat pe front, dar locul i-l țin eu, fu răspunsul.

- Și ești destul de destoinic?

- Cu ajutorul lui Dumnezeu, voi face ce voi putea.

Soldatul talmaci acest răspuns, care plăcu...

Ofițerul începu să zâmbească. Dascălașului prinseră a-i licări ochii ageri și a i se adânci cuta dintre sprâncene.

- Apoi, băiete, nouă ne trebuie școala să facem spital pentru răniți.

Copilul își încordă puterile. Simțea parcă pe limba lui apăsând cu toată greutatea ei școala întregă, pe care trebuia să o scape. Cuvintele abia se rupeau ca niște stânci smulse dintr-un mal.

- Domnule ofițer, se rugă el tremurând, vă vom arăta o casă mult mai bună pentru asta. În satul din vale este chiar un spital adevărat. Îndurați-vă și nu ne luați școala tocmai acum, când am început-o cu atâta trudă. Am strâns cu așa caznă pe acești copii de care nimeni nu se îngrijește, că-mi pare prea mare răspunderea în fața lui Dumnezeu să-i las iarăși răzleți și sălbatici, fără învățătorul de toate zilele.

Ofițerul asculta din ce în ce mai uimit talmăcirea noului răspuns Pe chipu-i spelb trecu o lumină bună, care i se coborî în suflet. Porunci ca copiii să fie lăsați în pace și le făcu semn să intre în clasă. Apoi scoase o hârtie pe care scrisese ceva, un cuvânt ca să nu mai fie supărați de armatele în trecere, și, dând-o băiatului, îl mângâie pe părul ciufulit de mâinile grosolane. Se cunoștea că nu era neamț, după părerea celor ce l-au văzut trebuie să fi fost slovac. Apoi a privegheat până s-au împrăștiat soldații adunați acolo și numai în urmă s-a depărtat uitându-se din când în când înapoi. Școala a urmat înainte... Valurile de vrăjmași care s-au perindat au găsit-o totdeauna plină de copii cuminți,

aplecați liniștiți pe cărți și tăblițe. Hârtia cu slove nemțești făcea iarăși minuni.

Nimeni nu s-a mai agățat să-i tulbure și să-i risipească. Satul însuși era oarecum cruțat prin aceasta îngăduială, pe lângă care lesne a mai căpătat altele, mulțumită copilului cu suflet de viteaz care se legase să-și ocrotească școala și Dumnezeu i-a ajutat.

(Din volumul **Vasile Voiculescu, Integrala prozei literare**, editura Anastasia, București, 1998, pag.655-657)

Monumentul înălțat la Tecuci, în memoria Cercetașilor români din Primul Război Mondial

Colina 1

STAREA POEZIEI

V. VOICULESCU ȘI POEZIA CULTĂ ÎN ȘI DINCOLO DE VIZIUNEA ORTODOXISTĂ A EVANGHELIȘTILOR

► Vladimir RADU

Înger la prășit (Demian).

„Sunt născut la țară, ceea ce socotesc că e cel mai mare noroc din viața mea. Părinții mei, oameni simpli, au fost pioși, de o credință neabătută de nicio clipă de șovăire sau de îndoială. Practicanți moderni, fără habotnicie, religia a fost însă pravila, enciclopedia vieții lor. În casa noastră s-a citit mult, mai ales cărțile religioase și rituale pe care le împrumutam de la biserică. Teatrul nostru cel mai scump era liturgia din fiecare duminică și sărbătoare. Mai desfătătoare decât orice gală de operă din câte am văzut, mi-au rămas deniile Paștilor, cu marea și minunata Vinere, când cântam prohodul... Suflul nostru, în copilărie, prinde fără să știe, în placa lui sensibilă, pe Dumnezeu...”

(Vasile Voiculescu, *Confesiunea unui scriitor și medic*, adresată studenților de la Facultatea de Teologie a Universității București, în 1935, publicată în revista *Gândirea*).

Asemeni tuturor poezilor tradiționaliști, grupați în jurul revistei **Gândirea**, poetul Vasile Voiculescu este încadrat de criticul George Călinescu în celebra sa lucrare „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (1941) la capitolul **Ortodoxiști**. Momentul 1926 stă sub preocuparea pentru **Iconografia mistică** și sub **Doctrina miracolului**. Sunt reuniți aici nume de referință în lirica românească, poeții Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Paul Sterian, Sandu Tudor, Ștefan I. Nenițescu, Constantin Guran și bineînțeles, Vasile Voiculescu.

G Călinescu aprecia astfel evoluția artistică și tematică a creației lui Vasile Voiculescu menționând volumul „Pârgă” (1921) prin care începe faza propriu-zis literară a poeziei acestuia. Pe lângă cele câteva poezii de și despre război, sunt evocate priveliștile și muncile patriarhale, anotimpurile, câmpurile, apele și munții, în tablouri solemne, biblice. Aici ne întâmpină Îngerul Nădejzii, Heruvimul nevăzut cu Sabia de foc de la Poarta Paradisului, un Înger groaznic, Îngerul cel Mare, Îngerul luminător, cel care ia secura durerii și sparge clădirea vieții, umple cu soare cocioaba sufletului. Când plouă bat îngerii din tobe de nori, Ei zidesc raiul. Iconografia aceasta este sporită cu figuri și scene biblice: Magii, Botezul Domnului, Isus pe ape, Cina cea de Taină. Paginile din *Istoria...* lui Călinescu

sunt ilustrate cu un portret al poetului V. Voiculescu având ca autoare pe Maria Pillat, completate cu trei imagini grafice ale artistului Demian: *Înger la prășit*, *Înger tăind spice*, *Înger culegând flori*.

Prin „**Poeme cu îngerii**” (1927) V. Voiculescu izbește cu acea notă care-i dă originalitate, punându-l de altfel într-un grup de poezi pentru care „îngerul” e un instrument mitologic elementar. Acum poetul este ortodoxist, tradiționalist și continuă alături de Blaga cântarea jalei metafizice. Îngerii lui Voiculescu sunt autentici și apar în poezia lui încă de la început. Chiar prima compunere din vol. Poezii se deschide cu imaginea îngerilor care seamănă în brazde sămânța poeziei:

Cerească floare, albă, strălucită,/ Cu blând miros de rai, e Poezia./ Sămânța ei de înger e zvârlită/ Și brazdă caldă-i e copilăria.” La poarta cerului stau îngerii, iar în cer se învârte „sfânta îngerilor horă”: „*Când vine clipa Domnului,/ Acum în vremea-nfrângerii,/ Te pleacă Maicii Domnului/ Să ne trimită Îngerii:*” Ciclul acesta de poezii ale lui Vasile Voiculescu numit inspirat „**Poeme cu îngerii**” include creații cu tematică religioasă de esență ortodoxă precum: *Îngerul nădejzii*, *Isus în copilărie* ș.a. Autorul integrează mituri biblice din Vechiul Testament și din Noul Testament într-un peisaj autohton. Tema dominantă este cea religioasă

cuprinzând motive precum *ispita, păcatul, rugăciunea, sacrificiul, îngerii, Raiul, răstignirea* etc.

Inger culegnd flori (Demian).

Având o tematică asemănătoare, poezia „**În Grădina Ghetsemani**” publicată în volumul „**Pârgă**” din 1921 este o ilustrare a neliniștilor omului în aspirația sa către Dumnezeu.

În directă consonanță cu ideile din articolul „Sensul tradiției”, de Nichifor Crainic, poezia aceasta aparține în mod evident **tradiționalismului**, deoarece are în vedere o temă profund religioasă, tratată în manieră ortodoxă, tendința autorului este de a conferi o culoare autohtonă întâmplărilor dramatice. Versurile sunt de factură clasică, împărțite în mod egal în catrene, cu rime, măsură și ritmuri melancolice care să sublinieze tensiunea dramatică.

Ce am putea menționa despre geneza acestei alcătuirii lirice în versuri? Poezia este vizibil inspirată din scena evocată în Evanghelia lui Luca (versetele 22,39,44) și cea a lui Matei (versetele 26 și 39). Scena aceasta a rugilor lui Iisus din Grădina măslinilor, este celebră, fiind reflectată în diverse opere, film, muzică, iconografie, pictură. Momentele dinaintea arestării și începutul martiriului sunt redade de poet într-un mod original. Depărtându-se de ucenicii săi, după Cina cea de Taina, Iisus se roagă, înspăimântat de apropierea chinurilor predestinate de Dumnezeu Tatăl. În sufletul și în trupul lui Iisus se dă o luptă sfâșietoare datorită naturii sale duale.

Tematic, poezia este o elegie tulburătoare pe tema jertfei, a acceptării sacrificiului în numele omenirii. Viziunea despre lume, despre viață, despre sacrificiul biblic al Mântuitorului este una absolut originală în

compoziția poetului Vasile Voiculescu, chiar dacă nu se depărtează de concepția populară asupra acestor pagini dramatice din Biblie.

Remarcăm capacitatea poetului de a reda prin cuvinte zbuciumul interior al lui Iisus, fiul omului și esență divină în același timp, față de sacrificiul suprem pentru care fusese adus pe lume.

Spre deosebire de scrierile teologice, unde Iisus acceptă cu multă seninătate destinul de a fi jertfit, în poezie regăsim imaginea unui altfel de Iisus, plin de îndoieli, temător, speriat și revoltat. Admirăm în textul poeziei lirice proiectarea acestei drame din Noul Testament într-un timp mitic și într-un spațiu sacru pe care îl simțim foarte apropiat. Cadrul natural este redus doar la câteva elemente esențiale. Tensiunea și dramatismul imaginilor poetice crește de la o strofă la alta odată cu emoția cititorului.

Cele patru strofe ale poeziei, patru catrene, cu măsura amplă de 14 silabe, sunt ordonate într-o structură compozițională cinematografică cu imagini aflate într-o mișcare lentă, apăsătoare, într-un discurs lirico-narativ în care poetul descrie scena memorabilă pornind de la o interpretare originală. El încearcă să înțeleagă ce trăiri, speranțe, macină trupul lui Iisus în acele momente culminante pentru existența sa pământeană. Se pornește focalizând întreaga atenție pe portretul lui Iisus, apoi cadrul se lărgește, extinzând suferința spre întregul Univers.

În Grădina Ghetsemani

Iisus lupta cu soarta și nu primea paharul...
Căzut pe brânci în iarbă se-mpotrivea întruna.
Curgeau sudori de sânge pe chipu-i alb ca varul
Și-amarnica-i strigare stârnea în slăvi furtuna.

O mână nendurată, ținând grozava cupă,
Se cobora-mbiindu-l și i-o ducea la gură...
Și-o sete uriașă sta sufletul să-i rupă...
Dar nu voia s-atingă infama băătură.

În apa ei verzuie jucau sterlici de miere
Și sub veninul groaznic simțea că e dulceată...
Dar fălcile-nclăștându-și, cu ultima putere
Bătându-se cu moartea, uitase de viață!

Deasupra, fără tihnă, se frământau măslinii,
Păreau că vor să fugă din loc, să nu-l mai vadă...
Treceau bătăi de aripi prin vraștea grădinii
Și uliile de seară dau roată după pradă.

Pentru început asistăm muți de uimire la împotrivirea Omului. Strofa începe cu verbe de negație: *nu primea, se-mpotrivea, lupta*, toate direcționate spre metafora „paharului” cu sensul de toate păcatele omenirii. Este o imagine iconică, statică, în care Iisus, îngenunchiat în fața unei forțe mai presus de cât el, se roagă, se împotrivește, presimțind durerea și suferința. Metafora „sudori de sânge” face referire la viața care se va scurge, iar chipul alb, comparat cu varul exprimă puritatea. Frământările lui își găsesc ecou în întreaga natură răscolită de scenele tragice care aveau să urmeze. Urmează o prezentare în mod gradat o scenă dominată de *spaima de moarte* a lui Iisus.

Comparabilă cu frământarea argheziană a căutării unei revelații, metafora divinității (Dumnezeu este *mâna nendurată*) se alătură celeilalte metafore „grozava cupă”, subliniind tensiunea acestui moment. Verbele sunt în majoritate la imperfect „se cobora, imbia, nu voia”, sugerând durată fără de sfârșit în timp, a acestor chinuri. Punctele de suspensie întrerup voit o înșiruire de întâmplări și sentimente, accentuând starea eroului liric.

Însetat de gândul și de dorința de a salva întreaga omenire, Iisus-Omul refuză totuși, să își asume „infama băătură”, să treacă în moarte. În lupta dintre salvarea Lui ca individ și acceptarea jertfei, își spune cuvântul natura lui duală. Ca om este înspăimântat de apropiata moarte.

Paharul cu otravă, cupa cu venin, ascund în ele dulceața sacrificiului, acceptarea predestinării.. Printr-un joc de termeni antitetici *venin-miere, dulce-amar, verde-galben* se accentuează dilema alegerii unei căi drepte între *viața și moarte*. Prin regionalismul „sterlici” (steluțe sau pete pe fața muribundului), se configurează o nuanță de spațiu autohton al întâmplărilor. Cu un ultim efort, în lupta împotriva propriei sale morți, Iisus uitase de viața celor mulți pe care trebuia să-i mântuiască.

Ecoul apropiatului martiriu se răsfrânge, se amplifică, prevestind durerea universală, nu numai în natura înconjurătoare, ci și în țările cerului. Frământarea măslinilor (personificare) potențează imaginea în mișcare a acestui cadru natural: „să fugă..., să nu vadă” sunt verbe la timpul prezent prin

care se exprimă neputința naturii de a îndura vederea apropiatelor chinuri ale lui Iisus.

Viziunea chinurilor care vor fi îndurate este anticipată de câteva elemente vizuale, auditive și motrice („vraștea grădinii”, zborul „uliilor de seară”-păsări ce prevestesc moartea).

Ca și în Evanghelia lui Luca, îngerul care îl încurajează pe cel supus durerii îl va părăsi odată cu tot alaiul de îngeri și heruvimi speriați, mișcare sugerată în poezie prin expresia „bătăi de aripi”.

Poezia „*În Grădina Ghetsemani*” este un poem-icoană închinat patimilor lui Iisus. Creația aceasta se integrează unui grup tematic în care este evocată viziunea ortodoxistă asupra unei pagini memorabile din Noul Testament: *Iisus pe ape, Cina cea de Taina, Pregătiri pentru Cină*.

Inger tăind spice (Demian).

Rugăciunea din grădină este un tablou mural prezent în aproape toate bisericile, pictat de obicei pe perețele din stânga catapetesmei alături de alte două mari tablouri biblice înfățișând **Răstignirea și Învierea**. Tema sacrificiului se reflectă în acest text lirico-narativ într-o manieră poetică și ideatică inedită. De remarcat că *În Grădina Ghetsemani* este o creație lirică în care eul poetic se păstrează la nivel obiectiv fără să își facă simțită prezența. Pentru că îl are ca erou liric pe Iisus, acest poem cunoaște un mare impact și rezonanță în sufletele românilor deoarece cultivă sentimentul de compasiune creștin-ortodoxă în fața patimilor celui care a salvat prin jertfa Sa întreaga omenire.

POETICA MAGNA * POETICA MAGNA

ULTIMELE SONETE ÎNCHIPUITE ALE LUI SHAKESPEARE ÎN TRADUCERE IMAGINARĂ DE VASILE VOICULESCU

► Vasile VOICULESCU

Volumul publicat postum, în 1964, cuprinde 90 de sonete, numerotate de autor cu cifre romane în continuarea ultimului sonet (al 154-lea) al lui William Shakespeare.

Este, probabil, până astăzi, opera târzie cea mai fascinantă a autorului Vasile Voiculescu, fapt datorat nu numai valorii literare, incontestabile, a ciclului în sine, cât caracterului său de idolatrizare, de epigonism, de replică extrem de puternică, prin coerența vocii care se construiește cu ajutorul textelor, dată unuia dintre cele mai celebre modele ale sonetului european. Prin forța lor lirică, prin plasticitatea expresiei românești, care nu sunt cu nimic tributare modelului ales, sonetele „închipuite” se impun ca un miracol al poeziei noastre. Au fost receptate, la apariție, ca o creație singulară în ansamblul scrierilor lui Voiculescu. Expresii ale unui sentiment plener, erosul, sonetele lui Voiculescu sunt, totodată, în chip caracteristic liricii moderniste europene, poeziile unei crize a cuvântului, ale unei limite a limbajului confruntat cu unicătatea trăirii. De nerostit, pentru că neasemeni nici unei iubiri trecute, celebre, iubirea pe care o mărturisește – totuși – subiectul sonetelor, recurge la măștile literaturizării spre a se ivi înaintea cititorului.

Ca în toată lirica scriitorului, eul poetic își trăiește cu voluptate căderea sub timp, abandonul, singurătatea, durerea, umilința, toate limpezite acum și transfigurate în strălucirea compensativă a gloriei adorării ființei iubite. Din motive de spațiu tipografic, ne permitem să oferim spre lectură în numărul acesta al revistei noastre, doar sonetele de la începutul și de la sfârșitul acestui ciclu poetic unitar și unic în literatura română. Lectură plăcută!

Maria Pillat – „Portretul poetului Vasile Voiculescu”, acuarelă, prezentat în 1929 la o expoziție în Chicago, USA

1. Sonetul CLV/155

Nu-mi cerceta obârșia, ci ține-n seamă soiul,
Guști fructul nu tulpina, chiar aur de-ar părea...
Strămoșii-mi, după nume, au învățit țepoiul,
Eu mânuiesc azi pana, de mii de ori mai grea.
Dovada cea mai pură a-nnobilării mele
Ești tu și-ngăduința de-a te lăsa iubit
Mai mult ca un prieten, cu patimile acele
Cu care adori amantul de veci nedespărțit.
Îmi cânt astfel norocul, înalt epitalamuri,
Și, pentru închinarea la care mă supun,
Culeg azur și raze și roze de pe ramuri,
Stapânul meu alesul, cu slavă să-ncunun:
Poporul meu de gânduri, simțire, vis, trup, dor,
Te pun azi peste ele de-a pururi domnitor.
(Duminică, 5 decembrie 1954)

2. Sonetul CLVI/156

Iubirea mea e trează ca un priveghi de arme,
Un lung ajun de luptă eroic încordat;

Nimic nu lânzezește în mine, cum nu doarme
Țintitul arc, în sine vibrând, dar nemișcat.
Aștept ceva, de-un farmec mai sus ca o izbândă,
Nu bruta-ncoronare a sângelui aprins;
Dincolo de plăcere, pândesc altă dobândă,
Slavă-mpreunare de genii, fără-nvins...
Râvnesc nefăptuitul vis al desăvârșirii;
Ca-nalta-ți frumusețe să nu fie-o nălucă,
- Cu clipa-n zbor venită cu alta să se ducă--
Voi sparge-ntârziatul decret de lut al firii:
Ca ea să dăinuie de-a pururi roditoare,
Îi altoiesc, din mine, puterea gânditoare.
(Vineri, 3 decembrie 1954)

3. Sonetul CLVII/157

Te miri că nu scot gheara să-mi sfășii bârfitorii?
Unde-ai văzut tu leul vânând gândaci sau poame?
Poetul sare lacom asupra-naltei glorii,
Cu-mbătătoarea-i carne s-aline sacra foame.
Și eu am alergat-o-n pustiul lumii voastre
Și m-am bătut cu tigri și șerprii pentru ea.

Am fugărit-o până-n capcane și dezastre,
 Dar când s-o prind, în cale-mi ieșiși tu, scumpa mea!
 Tu m-ai vânat cu ochii, oțele zâmbitoare,
 Și lesnicioasa pradă-ți cad astăzi la genunchi;
 Hai, inima sfâșie-mi, mi-o faci nemuritoare,
 Și dulcea ta cruzime pătrunză-mă-n rărunchi:
 Căci stihurilor mele le dau alte destine,
 Cu nobilul lor sânge de-a te hrăni pe tine.
 (Sâmbătă, 4 decembrie 1954)

4. Sonetul CLVIII/158

Din clarul miez al vârstei râd tinereții tale,
 Trufașă-ți frumusețe în față o privesc
 Și ochilor tăi, aștri tulburători de cale,
 Opun intensu-mi geniu în care se topesc.
 Mă-nfațișez cu duhul, nu te sărut pe gură,
 Plecat ca peste-o floare, te rup și te respir...
 Și nu mai ești de-acuma trupească o faptură,
 Ci un potir de unde sug viață și strâng mir.
 Nu-mi număr anii, seva nu stă în gingășie:
 Cu ideală forță mi-apropii ce mi-e drag,
 Înjug virtuți și patimi la marea poezie
 În care, fără urme de pulbere târzie,
 Te-amestec și pe tine cu sila; pentru mag,
 Pamântul n-are margini, nici cerurile prag
 (Joi, 2 decembrie 1954)

5. Sonetul CLIX/159

A câta oară zorii mă prind fără de somn?
 Dă iarna buzna, anul își leapădă coroana,
 Eu în surghiun, departe... Când ai să-mi curmi
 prigoana,
 Iar să mă chemi la tine, puternicul meu domn?
 Dar tot veghez --de-aicea-- iubirea ta plâpândă,
 Ca peste o comoară-n veci hărăzită mie
 De inimi arzătoare și toate stând la pândă.
 Ferește mai cu seamă să pleci pe mare-albastră
 Cu oacheșă aceea fățarnică și rece;
 Năvalnice-mi gânduri, gonind pe urma voastră,
 Vă va stârni tempeste, corabia să-nece:
 Căci te iubesc cu ură, întreg, și numai eu;
 Nu te împart cu nimeni, nici chiar cu Dumnezeu.
 (Marți, 7 decembrie 1954)

6. Sonetul CLX/160

La ce-mi slujesc de-acuma duh, faimă, fantezie...
 M-ai părăsit... și toate se sting, reci scânteieri.
 Pentru rănitul vultur aripile-s poveri,
 Zbătaia lor, zadarnic adaos de-agonie.
 Și mă supun... Osânda de gura ta rostită

E lege pentru mine de aur pur și greu;
 Durerea de la tine mi-e încă o ispita,
 Tu, genial tutore al genului meu.
 Și neguri lungi de veacuri las iar să mă înghită...
 Din groapa mea zbugni-va o flacăra târzie;
 Atunci întreaga lume va desluși, uimită,
 Crescând misterioasă a noastră poezie,
 Din dragostea născută în zbulc și ardori,
 Pe-ascuns, din tainic tată, ca un copil din flori!

(Duminică, 12 decembrie 1954)

7. Sonetul CLXI/161

Dintre atâtea chinuri, venite-asupra-mi hoarde
 Pastrez dureri de care nu pot sa ma despart;
 Tot sufletul mi-e-n ele, ca sunetul în coarde
 Ce încă vii vibreaza vioara când s-a spart.
 Ca viermele matasei tesusem nencetat
 În jurul tau un magic cocon de poezie;
 Tu, stralucitul flutur, l-ai rupt si ai zburat
 Din gingasa-nchisoare pazit cu gelozie.
 si astazi, mari otravuri cu care m-am deprins,
 Dispretul tau, tradarea îmi sunt trebuitoare;
 Intrate-adânc în carne-mi, tin viata de învins,
 Cât lipsa lor mi-ar fi si mai ucigatoare,
 Căci ele, printr-o vraja, sunt însesi rast 11211f571
 urnate,
 Iubirea și credința, pe dos și blestemate!
 (Marți, 14 decembrie 1954)

8. Sonetul CLXII/162

Eu îmi clădesc sonetul în piscuri, o cetate
 Cu rimele creneluri și orice vers un zid.
 Pe tine, prinț hermetic, ca-ntr-o eternitate,
 Smuls pur din gheara vremii, în el să te închid.

Haina, marea lumii să-l bată furioasă,
 Cu haita ei de pizme, zavistii, hâda ură,
 Nu vor clinti o iota din mândra-i armătură,
 Nevolnice să-i spargă enigma glorioasă.
 De-acum nu ne mai pasă ce are să se-ntâmple...
 Punând în lanț uitarea și ferecându-i zborul,
 Cu laurii veciei neofiliți pe tâmple,
 Vom înfrunta trecutul, ce-asmute viitorul:
 Că-n inima-mi ascunsă, stă slova nemuririi
 Și-o scriu cu diamantul caratelor iubirii...
 (Solstițiul de iarnă, 1954)

9. Sonetul CLXIII/163

Din pulberul iubirii atât doar mai pot strânge,
 Să-mi fac un ștreang, eu singur, cu fragedele-ți
 rochii.
 Mă-ndeamnă alte gânduri să iert și să-nchid ochii,
 Privighetoarea oarbă cu mult mai dulce plânge.
 Înduplecă-te, dară, durerea mea-ntr-atât,
 Să preaslăvim fugara, și-n loc de răzbunare
 Să stoarcem nemuririi și artei lacrimi, cât
 Să stea podoabă lumii hidoasa ei trădare.
 Dar cine viers și suflet acum să-mi împrumute
 Dacă-mi lipsești tu, însăși esență a minunii?
 Ah, inimă și coarde-mi sunt deopotrivă mute,
 Când limpede văd astăzi prapastia minciunii:
 Căci orb eram atunci când te aveam în față,
 Splendoarea-ți, luându-mi ochii, da cântecului viață!
 (25 decembrie 1954)

10. Sonetul CLXIV/ 164

Perechea este țelul, porunca sacră-a firii:
 Stârniți de ea, vulturii se caută prin spații,
 Delfinele iau marea în piept, să-și afle mirii,
 Chiar stelele în ceruri se-njugă-n constelații...
 Ca vița către mândrul stejar, spre tine-ntind
 Ciorchinii-mi plini de patimi cu seva-mbătătoare;
 În mrejele-adorării te-nfășur, te cuprind,
 Și orice vers îți scriu e înc-o-mbrățișare.

Noi doi suntem victime ale suavei legi,
 Căci dragostea nu cată la forme-ntâmplătoare:
 Dacă ai fi fost femeie, te-aș fi ales eu oare?
 De ce mă lași acuma? Te smulgi și te dezlegi?
 Tăiat în jumătate și-n pulberea zdrobirii,
 Cum am să port eu singur poverile iubirii?
 (Anul nou 1955)

11. Sonetul CLXV/165

Iubita mea, ai suflet adânc întortocheat
 --Vast labirint, ascuns sub palatul frumuseții--
 În care-un minotaur domnește nendurat,
 Flămând de duhul slavei și carnea tinereții...
 Mulți îndrăzneți pieiră în tainițele-i sumbre,
 Feciori eroici, pradă dati fiarei suverane...
 Acum m-alatur și eu fugarnicelor umbre,
 Cobor, dar fără teamă,-n vârtejul de capcane.
 Căci tu mi-ești Ariadna și-mi dăruiești un fir
 Din pletele-ți de beznă, o călăuză vie;
 Și nu să scap din cursă îl țin și îl deșir,
 Ci mai afund să intru în neagra-mpărăție;
 Dedalicul tău suflet locaș mi l-am ales
 Și jur că niciodată din el n-am să mai ies.
 (Sâmbata, 8 ianuarie 1955)

12. Sonetul CLXVI/166

Eu, ce trăiesc tot timpul printre semnificații,
 Și nu mă amagește ușor o-nfățișare,
 Pot să prefir minciuna din minunate grații,
 Zăresc ascuns pumnalul sub calda-mbrățișare,
 Te-am străvăzut prin toate a tale pavezi grele,
 Nativu-ți bloc de aur a rezistat întreg,
 Supus regalei ape a răutații mele,
 Cu care mușc pe oameni, să-i cerc și să-i aleg...
 Căci e înțelepciune a ști să fii și rău,
 Sub încercări și cazne dă probe tari simțirea...
 Nu mă cruța, izbește!... iubite-i rândul tău:
 Cu cât e mai fierbinte, lovită de-i iubirea,
 Ca fierul roș, de faur bătut cu măiestrie,
 La fel se oțelește și ea se și mlădie...
 (Duminica, 9 ianuarie 1955)

[.....]

87. Sonetul CCXL/240

Să-mi vindec dorul, altor dureri cer lecuire:
 O boală grea cu alta potrivnică s-alină;
 Te uit... Uitarea numai de tine mi-este plină...
 Și departarea-i înc-un adaos la iubire.
 Pentru-un răgaz de-o clipă mă-ncătuș noapți de-a
 rândul,

Stau gata să te-năbuș... Când făr-a-mi da de știre,
Cu-ntortocheri de vulpe, mișel se-ntoarce gândul
Să-ți mai urmeze ochii, acolo-n amintire,
Veneam întâia oară; zâmbind, citeai alene...
Și te-ai întors: deodată cu fulgerul orbirii
Țâsniră pe sub puntea arcazelor sprâncene
Scăpărător de-albastre șuvoaiele privirii.
Te blestem, amintire! Ca o nebună-mi strângi
Amarul colb de patimi în stupii tăi nătângi.
(Vinerea mare, 1958)

87. Sonetul CCXLI/241

Când n-o mai fi nici urmă din noi în amintiri,
Cu spimă dezgropa-vor dintre hârtoage roase
Un alb colos de versuri mai tari ca niște oase:
Scheletul uriașei, tristei noastre iubiri.
De-a pururi ard în ele, din focul cel etern,
Ca-n maduvă de stâncă, titanicele febre,
Un osuar de patimi, naprasnice vertebre
C-un cap s-atingă cerul, cu celălalt, în infern...
Și-or întreba, ce-arhanghel s-a prăbușit din zbor
Și-a-nsămânțat țărâna cu marea-i fulgerare?
Slăbitelor fărâme clădi-le-vor altare
Popoare-ntregi cu fruntea sub frumusețea lor;
Ci-atât prinos de gloriei asupra lor vărsat
Nu va-mplini statura iubirii ce-au purtat.
(Paștele, 1958)

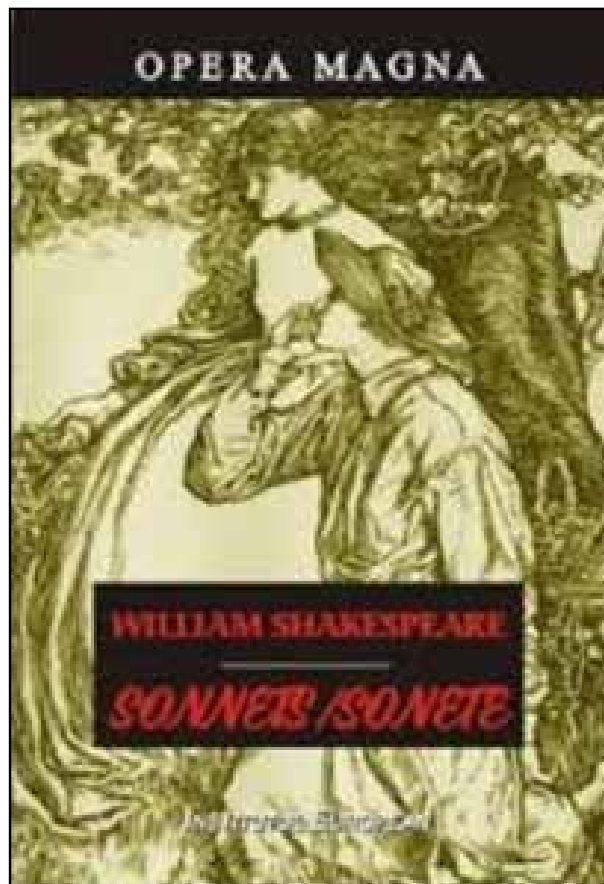
88. Sonetul CCXLII/242

Surâd? Obișnuință... Cred c-aș putea chiar râde:
Tu spui că-n cea mai dulce iubire-i o prigoană?
Îmi amintesc: pe-o veche și stranie icoană
E un martir ce-și duce tăiatul cap la gâde.
Cu inima-mi așijderi s-a petrecut de mult:
S-a strămutat în tine și m-a lăsat strigoi...
Tu nu știi că ea bate acuma pentru doi?
Nu simți în piept adaos de glorios tumult?
Neconținut în preajma-ți, să sug rasuflet, sânge,
M-aduce ca din groapă misterioasa sete...
Când plec, ajung acasă o umbră pe perete,
Ca-n palida icoana ce-aieva mă rasfrânge...
Zâmbesc? Obișnuință... Cred c-aș putea chiar râde:
Știu un nebun ce-și duce cap, inimă ...la gâde.
(Duminea Tomii, 1958)

89. Sonetul CCXLIII/243

Îmi scânteiază-n mână azi iarași stinsă pana
Și-mi bate-n ea tot gândul, asemeni unui puls...
În inimă de-a dreptul o-nmoi: păstrez o rană
De unde nici o forță săgeata nu mi-a smuls.
Îți scriu: și dintr-o dată mă năvălește-o lume;
Ca-n bobul pur de rouă, în orice strop de vers,

Din care înflorește strălucitoru-ți nume,
Se-nghesuie să intre întregul univers.
Din când în când, în zboru-i dezvăluind secretul,
Condeiu se izbește în țărături de hârtie...
Și s-a oprit din zbucium c-un freamăt de mândrie.
„Ah, cine vrea sa-i poarte cât mai curând sonetul?”
Frumoasă, tăinuită în strai de solie,
Durerea mea aleargă să-ți ducă bucurie...
(Duminică și luni, 20-21 iulie 1958)

90. Sonetul CCXLIV/244

Stric oare faimei tale? Îngăduie să-ti spun,
Oceanule de geniu ce-neci chiar și uitarea.
Cine-ar putea, cu atâta mai mult un biet nebun,
Și în ce chip pe lume, să pângărească marea?
Ți-am bătuit viața, eu, bătăranul Will:
Nu am putut ajunge năpraznica-ți mărire!
Am cutezat atuncea, îngenuncheat umil,
Să te cobor...jos... până-n adâncă mea smerire...
De-am tălmăcit cu umbre lumina ta regească,
De lacrimi, ca și ochii, mi-s visurile ude.
Te-am îngânat ca pruncul ce-nvață să vorbească
Și-n râvnă-i scâlciază cuvintele ce-aude...
Dar tu ești soare veșnic: o clipa poți ierta
Să fiu o biată găză jucând în raza ta.
(Duminică și luni, 20-21 iulie 1958)

PROFIL

VICTOR ION POPA – PERSONALITATE ARTISTICĂ POLIVALENTĂ

► Petruș ANDREI

Înainte de a fi bârlădean, Victor Ion Popa este puiștean. Părinții săi au fost învățători la Puiesti, în județul Tutova iar fratele său, Nicolae I. Popa, chiar s-a născut la Puiesti, pe 25 februarie 1897; aici a urmat cursurile școlii primare, devenind apoi ilustrul universitar, cu o carieră strălucită la Iași.

Nicolae I. Popa a trăit 85 de ani în timp ce Victor I. Popa doar 51 (29 iulie 1985-30 martie 1946) fiind răpus de cele trei excese: abuzul de tutun și de cafea și excesul de muncă.

Poetul dramaturgul, pictorul, caricaturistul, regizorul, actorul, scenograful, romancierul, nuvelistul, criticul de artă Victor I. Popa s-a născut pe 29 iulie 1895, an în care s-au născut Ion Barbu (19 martie) și Lucian Blaga (9 mai).

Profesorul codrenist Traian Nicola în monumentala sa lucrare „Valori spirituale tutovene”, vol. 5, îi consacră acestei mari personalități polivalente a urbei noastre nu mai puțin de 31 de pagini (651-682).

După studiile liceale, Victor I. Popa urmează Conservatorul, Facultatea de drept, Școala de ofițeri iar, din 1919 se stabilește la Bârlad. Ocupă diferite funcții la Teatrele din București, Cluj, Craiova și Cernăuți. În vara anului 1927 a vizitat Germania, Franța, Anglia și Austria perfecționându-se în arta teatrală. „Mă simt în stare să progrez și experiența mea de teatru de până acum mi-i o temelie mai folositoare acum ca oricând”, mărturisea omul de teatru într-una din scrisorile sale. Pentru activitatea sa în domeniul dramaturgiei, guvernul francez îl va recompensa cu Legiunea de onoare, iar bârlădenii cu un teatru care îi poartă numele.

Victor I. Popa s-a dedicat total artei arzând ca o flacără olimpică. Opera sa este impresionantă: Dramaturgia sa cuprinde piese pentru copii (*Păpușa cu piciorul rupt, Pufușor și Mustăcioară*; piese într-un act inspirate din lumea satului (*Încercarea, Plata birului, Deșteapta pământului...*); creații memorabile (*Ciuta, Mușcata din fereastră, Shakespeare în infern, Mironosițele, Zece milioane, Cantonament buclucaș și capodopera Take, lanke și Cadâr*, care a făcut săli pline, cu casa închisă, cum se spune, la teatru bârlădean în interpretarea lui Sorin Ghiorghe. Marcel Anghel și a regretatului Gruia Novac jr., poet sensibil, reflexiv și cerebral, plecat prematur la cele veșnice.

Victor Ion Popa este și un nuvelist remarcabil. Ne-a lăsat trei volume de nuvele: *Povestiri cu prunci și moșnegi, Ghicește-mi în cafea și Bătaia*. Ca romancier s-a făcut cunoscut prin romanele: *Floarea de oțel, Velerim și Veler, Doamne, A fost odată un război, Sfârlează cu fofeză și Maisterașul Aurel, ucenicul lui Dumnezeu*. Ca poet are un volum de versuri intitulat *Cântecele mele – Postume* (Editura „Boema”, București, 1946), iar artistului și criticului plastic, Academia Bârlădeană, prin președinta Elena Monu, Elena Popoiu și Cătălin Andrei Teodoru i-a editat întreaga operă un impresionant volum, 760 de pagini, în condiții grafice de excepție. Un „Cuvânt înainte” semnează președintele de onoare al Academiei, poetul și traducătorul „de aur” C.D. Zeletin care surprinde magistral trăsăturile acestei mari personalități bârlădene: Victor Ion Popa „rămâne una din cele dintâi figuri renaștentiste, în sensul

universalității, ale artei românești. Poet, prozator, dramaturg, biograf, desenator, pictor, sculptor, regizor și actor, director de scenă și profesor de conservator, director de teatru și creator (unul dintre primii) de scenarii radiofonice, jurnalist, plasmuitor de formule noi în teatru și exprimarea artistică a vieții sătești, dar și tehnician multiplu obsedat de reveria leonardescă a zborului, el a uluit contemporanii prin câte a putut să înfăptuiască într-o viață de om, și aceea scurtă..." (op.cit. p.17).

În teatru, V.I. Popa a diversificat și îmbogățit tipologia umană. Carmen Anta este sălbatica și inocenta „Ciută”, iar „Take, lanke și Cadâr” din târgul de provincie sunt modele de conviețuire armonioasă, în ciuda prejudecăților și a egoismelor mărunte.

Dramaturgul excelează prin comicul de situație dar și prin comicul de limbaj, savuros și în zilele noastre, când, din păcate, are loc, dezastruos, mutația valorilor estetice spre antiartă.

În nemurire, V.I. Popa rămâne așa cum l-au văzut contemporanii săi:

- „Mic de statură, subțirel, rămas un provincial în îmbrăcăminte, rezervat”, „scriitorul apare cu un obraz subțire, de adolescent, mai curând feminin, cu pistrui aurii, care în anii din urmă devenise fragil. Avea ochii blânzi, cumiți, cărora abia mai pe urmă le descopereai febrilitatea. Dincolo de zâmbetul liniștit se ascundea o energie capabilă

de acțiuni impetuoase, stimulatoare pentru cei din jurul său, în incandescență de arc voltaic. Era generos, nepretențios și Avea o singură perseverență: de a munci fără măsură” (Vasile Damaschian).

- „Finețea grafiilor lui, pătrunderea psihologică, umorul lui, ar fi putut impune ele singure personalitatea artistică a lui Victor Ion Popa” (Tudor Vianu).
- „Desenele lui Victor Ion Popa ne arată pe omul de gust, de mare talent și putere de muncă” (Silvian Ionescu).
- „Victor Ion Popa a murit visând” (Mircea Ștefănescu).

Într-unul dintre cântecele sale, V.I. Popa ne îndeamnă și acum la vis: „Visează!/Aripa luminii s-a strâns/ Și pasărea vieții pe valul nopții legănând/ Se înfrățește cu zeul stâns/ Însăgetându-l cu o vrajă, o năzuință, ori un gând/ Visează!”

- „Era un moldovean blând și bun. Bunătatea lui ieșea din vorbele potolite pe care le rostea. Bârlădean. Pe fața lui se citea liniștea sufletului și o înțelegere binevoitoare pentru cei cu care discuta sau lucra” (George V. Bumbescu).

Dar bârlădeanul Victor Ion Popa n-a murit, pentru că el este mult mai viu decât cei vii.

Pe plajă

PROFIL

MONICA LOVINESCU – ÎNTRE VOCAȚIE, DATORIE MORALĂ ȘI DEMNITATE SAU CÂTĂ MORALĂ, ATÂTA LIBERTATE

► Petre ISACHI

Motto:

„Singurul mod de a suporta o înfrângere după alta este să iubești Înfrângerea în sine. După aceea, nu mai ai surprize, ești mai presus de tot ce se întâmplă, ești stăpânul eșecurilor. O victimă invincibilă.”

(Emil Cioran)

În septembrie 1947, când Ioana Tăutu - pseudonimul folosit de scriitoare, până la moartea lui Eugen Lovinescu – părăsea România, în urma unei burse oferită de Institutul Francez din București, era ferm încredințată că a pornit pe propria-i cale.

Adică își avea conștientizate aptitudinile, înclinațiile, predispozițiile dominante, își cunoștea preferința și abilitatea de a o exersa cu precădere și de a se lăsa în voia chemărilor vocaționale – regizor, cronicar teatral, scriitor, critic literar, jurnalist. A funcționat în acest context, orgoliul descendenței; cum sesizează corect Marian Popa, încât Monica „a valorificat un nume patern glorios” și a perpetuat spiritul aristocratic și noblețea Lovineștilor. Ceva din metafizica și modul ei de a fi a fost transfigurat de Camil Petrescu, profesorul ei în teatrologie, în romanul infrarealist *Patul lui Procut* - în personajul Doamna T. Se știe, cunoașterea de sine face posibilă proiecția traiectoriei aspiraționale/ vocaționale – nu neapărat spre o anumită țintă, ci spre tine însuși ca individualitate, personalitate în formare. Ceea ce nu știau încă, nici fiica și nici mama ei, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, era cum poți să ajungi să iubești „înfrângerea în sine”, cum pot deveni amândouă, victime invincibile, în „războiul” moral, ideologic, cu bolșevismul, stalinismul, ceaușismul și postcomunismul. Cele două intelectuale nu și-au putut imagina nicio clipă, Istoria ca o suită de confuzii

și, mai ales, faptul că orice revoluție – inclusiv cea din România, decembrie 1989 - continuă confuziile supraistorice dintre valoare și non-voare, dintre Bine și Rău, dintre comunism și capitalism, cunoaștere și ignoranță etc.. Așa se explică răsturnarea ierarhiilor după cel De al Doilea Război Mondial, agresiunea fără precedent a sistemelor totalitare neomarxiste, supremația Răului, schimbarea ordinii de priorități înclinate în favoarea omului de acțiune, fenomenul exilului ca dilemă, dar și ca soluție a lipsei de soluție, războiul (in)vizibil dintre culturi, religii, țări, civilizații...

În asemenea circumstanțe destinate, exilatul politic Monica Lovinescu crescută sub aura autonomiei esteticului și a moralei de familie provincială devine un om de acțiune, ce impune cu perseverență sisifică „est-etica neuitării”, devoalând sarcastic, minciuna oficială, manipularea și comunistificarea istoriei/ culturii autohtone, dar și a culturii est-europene. Megalomania comunistoidă, presiunea politicului din România postbelică și cea postcomunistă au obligat-o să-și trădeze/ sacrifice Ego-ul creator, cariera (a abandonat doctoratul), să refuze motivat filosofic, spiritul lovinescianismului – cea care a trădat prima autonomia esteticului a fost chiar fiica criticului, scrie malițios, Eugen Simion – și să impună, în opoziție, dar și în complementaritate, *critica de verdict/ de front, critica est-etică*. Autoarea romanului distopic, **Mot a mot**, o parabolă a

lumii totalitare, va parcurge traseul existențial propriu omului de gândire, reflexiv, interogativ, căutătorului de adevăr și dreptate, obligat de invazia bolșevismului, să-și sacrifice vocația, să devină un scriitor/ intelectual de acțiune, rara avis în România de azi, pentru a se împăca cu sine, cu propria-i conștiință, nu pentru a parveni, nu din impostură, nu pentru mai știu ce interese conjuncturale.

A opta pentru acțiune din rațiuni morale înseamnă a te ridica deasupra interesului egoist, înseamnă a sluji, a apăra un principiu, o cauză, o valoare general-umană: rezistența prin cultură și românismul ca dimensiune culturală. Pentru a fi înțeleasă în adevărata ei personalitate și în relația ei onestă, cu problematica kafkiană a exilului, Monica Lovinescu nu trebuie confundată cu celelalte mari personalități ale diasporei (Virgil Ierunca, Paul Goma, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Basarab Nicolescu, Nicolae Breban, Matei Vișniec etc.). Trebuie văzută/ valorizată prin propria-i grilă, filosofie și paradigmă de gândire est-etică:

„Mă îndoiesc că exilul există la singular. Se împune pluralul: *exiluri*. Tot atâtea, câte epoci, motivări, persoane. Chiar fără a deosebi fundamental exilul lui Ovidiu, de acela a lui Soljenițin, ești nevoit să scrii: *exiluri*. Și în interiorul aceluiași exil unitar prin cauză și context, cum a fost cel provocat de comunism, diferențele nu sunt doar de ordinul experienței interioare, ci și de categorii.” (**O paranteză cât o existență**)

Experiența interioară, tragică, dintre mamă, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, arestată, 25 mai 1958, și șantajată pentru a-și obliga/ convinge fiica, Mouette, să se întoarcă în țară, desigur, în numele sentimentului național și al iubirii de patrie. Motivul arestării (Jilava, Văcărești): pentru „discuții dușmănoase”. Va fi condamnată la 18 ani de detenție (26 ianuarie 1959) pentru spionaj!? Ce să spioneze o traducătoare din literatura clasică și o insignifiantă profesoară de limba franceză!? Insignifiantă acordată din plin, profesorilor, intelectualilor, și astăzi! Acțiunile de intimidare, denigrare, chiar „lichidare” culminează, cum se cunoaște, cu celebrul atentat asupra *Scorpiei* – cum era numită conspirativ, Monica Lovinescu – din noiembrie 1977. Numeroasele campanii de presă, tentativele de racolare ale serviciilor, trauma după moartea mamei, sentimentul zădărniceii, înfloritoarea *dosariadă* de după 1989, imbecilizarea poporului/ intelectualilor prin media, reacția scriitorilor români/ europeni din „țarcul apolitismului”, duplicitatea și cameleonismul politic, colaborarea sporadică și ineficientă din revistele exilului românesc etc. nu au diminuat cu nimic intransigența morală a cuplului Monica/ Virgil Ierunca, de la microfonul *Europei Libere* – din 1961,

iar din 1962, al ascultatelor emisiuni: *Actualitatea culturală românească* și *Teze și Antiteze la Paris*.

Conflictul „grupului de la Paris” cu intelectualitatea și scriitorimea românească din țară și de pretutindeni începe odată cu revizuirile literare postcomuniste, considerate o adevărată „lovitură antilovinesciană”, după unii, care sacrifică autonomia estetică/ esteticului, în favoarea formulei radicalismului criticii est-etică. Revizuirile literare postcomuniste, reconfigurarea canonică au fost și sunt un proces estetic necesar, neîntrerupt, transistoric, ce nu poate abandona nici teza mutației valorilor estetice și nici teoria sincronismului. Vizibilă sau invizibilă, sarabanda reevaluărilor est-etice este inevitabilă și ține de un metabolism cultural normal, ce nu exclude existența unei anume scări de valori imuabile. Rețeta „etică” propusă de Monica Lovinescu nu amenință canonul admis în patrie/ în Europa, știut fiind că reevaluările estetice nu pot fi realizate cu mijloace extraestetice, care ar putea perpetua o dublă măsură. Desigur, într-un climat pluralist politic, etic și estetic, polemicele desprinse din opiniile, opțiunile Monicăi Lovinescu nu pot fi respinse nici de puseele anticomunismului visceral al diasporei și nici de intelectualii autohtoni, speriați de pierderea subită a autonomiei esteticului.

În integralitate, fenomenul disidenței perpetuate de *Europa liberă* face din Monica L., un erou al anticomunismului, cu o capacitate de jertfă fără egal în cultura românească, un erou atipic, contaminat de principiul kantian din fraza: „*Cerul înstelat deasupra mea și legea morală în mine.*” Lectura unor volume reprezentative pentru *est-etica* atipicea scriitoare Monica Lovinescu (*O istorie a literaturii române pe unde scurte – 1960-2000, 2014; La apa Vavilonului, 1999; Posteritatea contemporană (Unde scurte, III), 1994; Jurnal inedit, 2001-2002, 2014 etc.*) ne confirmă teza că peste legalitatea și necesitatea lumii exterioare, a lumii ce se oferă simțurilor, a „teroarei istoriei” generată de (neo)comunism, fiica criticului care a teoretizat și a perpetuat principiul sincronismului - ce nu se desprinde practic de paradigma estetică lovinesciană - , adaugă, în spirit kantian, „legea morală în mine” (în tine, în el), care începe în „Eul invizibil” și îmi/ ne „sporește infinit valoarea”.

Așa se explică de ce scriitorul etern se află la interferența a două lumi: cea natural-socială și lumea morală, altfel spus, lumea determinismului și lumea libertății, cea pe care Monica Lovinescu a apărut-o pe „unde scurte”, sacrificându-și vocația de romancier, regizor etc., chiar viața personală. Nu întâmplător, exilatul politic de la *Europa Liberă*, care a taxat drept o „eroare” inadmisibilă, numirea lui Nicolae Breban la revista *Contemporanul* și

inventarea *mitului Patapievici* și a altora de același tip *etc.*, marginalizându-se intenționat, autentică disidență/ diasporă autohtonă, insistă kantian, pe valoarea Eului – „viitorul tuturor amintirilor care sunt în mine” (P. Valery); viitorul unui trecut -, sugerându-ne să concepem scriitorul secolului XXI, ca pe o ființă liberă, ființă morală, responsabilă de actele sale, după principiul: câtă moralitate, atâta libertate.

În *O istorie a literaturii române pe unde scurte*, 2014, scriitorul a fost văzut ca o ființă morală, liberă să gândească/ scrie, după anumite principii estetice, poetice, poetice, ridicându-se deasupra determinismului de orice tip. Repet, în opinia mea, viziunea este kantiană, cea din *Critica rațiunii practice*. Există spune, filosoful german (1724-1804), un „fapt al rațiunii”, încât legea morală se impune fiecăruia, indiferent de loc, vârstă, sex, religie, opțiuni ideologice, filosofice, estetice *etc.* În cazul literaturii/ artelor, fiecare scriitor/ intelectual are (sau ar trebui să aibă) conștiința datoriei. Este un „fapt al rațiunii”, pe care Monica Lovinescu l-a reiterat sisific, peste patru decenii, nu doar pe unde scurte. Desigur, legea morală nu se explică decât prin libertate.

Într-o expresie lapidară: câtă libertate, atâta morală. Reciproca se impune de la sine. Prin urmare, **etica** este, în viziunea istoricului literar, Monica Lovinescu, *estetica dinlăuntrul* immanentă, forma

interioară a vieții scriitorului/ artistului. Personal, mi se pare evident: criticul și istoricul de verdict, Monica L., reconfirmă kantian, estetica lovinesciană, nu o respinge, nu o trădează, cum susținea istoricul Eugen Simion și cei ce propun revizuirea literaturii române, fără să se țină cont de „sedimentarea polifonică”(N. Sălcudeanu) a canoanelor anterioare ce s-au metamorfozat în oglinzile lectorului, peste inerția gustului personal, și peste presiunea politicului. Mutațiile etico-estetice se impun natural, fără să excludă ostentativ, „posteritatea tabuizată, muzeală, cu iz funerar”(Adrian Dinu Rachieru). Cabala revizionismului profesat și perpetuat cu voință sisifică, de grupul de la Paris, la microfonul *Europei Libere*, nu este un „anticomunism profund antilovinescian”, deoarece revelă un adevăr neplăcut, știut de toată lumea: „etica e bolnavă la București” și păcătuiește prin politizarea excesivă. Încercarea de a împăca realismul socialist/ proletcultismul cu canonul modernist interbelic, cu postmodernismul, prin restaurația din exterior a esteticului a fost din start sortită eșecului.

Autoarea vol. *O istorie a literaturii române pe unde scurte (1960-2000)*, nu și-a contrazis estetic, tatăl, „un fenomen rar întâlnit în critică”(E. Simion), ci a înțeles că **etica** este estetica interiorizată și filtrată kantian prin legea morală din fiecare dintre noi, ce ne dezvăluie tuturor, drept o ființă liberă și responsabilă de actele noastre. Lecția radiocriticului Monica Lovinescu, kantiană în esența ei, constă în reafirmarea primatului acțiunii morale. Destinația morală primează în toate acțiunile omului, cu predilecție în arta scriitorului, „acolo unde domnesc scopurile, totul are un preț și o demnitate.” (*Fundamentele metafizicii moravurilor*, 1785). Desigur, „preț” au doar lucrurile, oamenii, scriitorii au demnitate. În acest context demnitatea scriitorului este intrinsec legată de o „voință bună”, de o intenție bună/ dreaptă, morală. Dar o voință bună, în sensul folosit de M. L., este o voință guvernată de legea/ datoria morală capabilă să acționeze fără să țină seama de interesele personale, politice, religioase, de egoism *etc.* Scriitorul ideal configurat/ visat de criticul Monica Lovinescu acționează/ scrie din pur respect pentru principiul moral, pentru legea morală care-l locuiește. Nu funcționează în acest context, imperativele ipotetice – legi, reguli condiționate/ imperative condiționale ce corespund doar unor scopuri particulare, conjuncturale, dictate de o anumită ideologie, împrejurare politică.

Prin legea morală, lege a rațiunii, reiterată implicit și explicit, în discursurile de la „Europa Liberă”, de criticul kantian M. L., i se sugerează scriitorului etern, fără restricție sau condiție, o lege ce se naște/ ivește din propria-i voință, detașată de orice tip de

interese: politice, religioase, doctrinare, personale. O asemenea lege este un *imperativ categoric*. Datoria, respectul legii morale îi permite scriitorului să-și conștientizeze demnitatea. Rădăcinile datoriei de care a fost cuprinsă și cucerită definitiv, scriitoarea de la Europa Liberă, spune Immanuel Kant, este:

„Ceea ce ridică omul mai presus de sine ca parte a lumii sensibile (...), nu este altceva decât personalitatea sa, adică independența și libertatea față de mecanismul naturii întregi, văzută drept puterea unei ființe supuse legilor specifice, adică legilor pure, practice, date de propria sa rațiune... Ființele raționale sunt numite persoane, pentru că natura le distinge ca scopuri în sine, adică drept ceva ce nu trebuie folosit numai ca mijloc.”

Se înțelege că filosofia kantiană din *Critica rațiunii practice*, concentrată în maxima: „O voință liberă și o voință supusă legilor morale sunt unul și același lucru” aplicată concret în întreaga activitate a scriitoarei Monica Lovinescu, implică ideea de libertate - și astăzi controversată - ,adică „supunerea față de legea pe care ne-am prescris-o noi înșine” și actualizează „demnitatea persoanei umane”, așa cum este consemnată în *Declarația universală a drepturilor omului, 1948*, combătând nefericita și tragică frază: *Orice om are un preț, cel cu care se vinde*. Despre „prețul” scriitorilor contemporani: no coment. Continui să cred necondiționat în lecția kantiană a criticului de front Monica Lovinescu:

scriitorul nu este niciodată numai un mijloc – dimpotrivă, este un membru activ al unui „regat al scopurilor”- în contra-sens cu pluralitatea de tiranii/ presiuni ale momentului istoric: tirania (=„masca nedreptății”, Rabrindanath Tagore) politică, economică, religioasă, tehnico-științifică, tirania de permanentă manipulare și simulacru generalizat.

Poate nu ar trebui să uităm, aflându-ne în plin „Centenar Monica Lovinescu”, de *Cele două surse ale moralei și religiei*, de H. Bergson. Morala socială, *închisă* și morala supraintelectuală, *deschisă*, cu precizarea că „*între prima morală și cea de-a doua este o diferență ca de la repaos la mișcare*”. Concluzia se impune de la sine, pentru scriitorul contemporan, trăitor într-o istorie conflictuală, dinamic-deschisă, cameleonică, imprevizibilă: forța datoriei morale nu stă doar în rațiune. Cum am văzut și în Opera criticului de verdict, datoria/ legea morală immanentă personalității scriitorului este, simultan, chintesența sistemului, esența întregii constrângeri sociale, naționale, dar și planetare/ cosmice.

Critica literară autentică – acesta a fost/ este punctul de vedere al Monicăi Lovinescu - nu există în afara moralei – religie universală, fiică a justiției și a (auto)cunoașterii. Câtă morală, atâta libertate, atâta critică dialogică eficientă, și tot atâtea mutații ale valorilor estetice. Cu siguranță, Eugen Lovinescu este mulțumit de curajul și **estetica critică**, din Operei fiicei sale.

Portret de fată

PROFIL

CEZAR IVĂNESCU, POETUL-TRUBADUR

► Adrian Dinu RACHIERU

Coborând în arhivele CNSAS (adică „în iad”, cum mărturisea), poeta Ioana Diaconescu ne-a oferit, în anii din urmă, ca cercetător de istorie recentă, câteva prețioase volume dedicate unor scriitori „văzuți” prin documentele Securității (Marin Preda, Mihai Ursachi). Prin *Poezia ca act de insurgență* (Editura Junimea, 2017), cel readus în atenție era Cezar Ivănescu, supus acțiunilor de verificare de la 18 ani, „de profesie elev” (atunci) la Bârlad, urmărit cu sârg de-a lungul a trei decenii, fie pentru atitudinea „ostilă” în perioada piteșteană (la revista *Argeș*), fie ca redactor luceferist, ocupându-se (într-o „atmosferă promiscuă”, zic rapoartele, periculoasă pentru cultura română) de cenaclul *Numele Poetului*, propus pentru desființare. Privindu-și, așadar, „toată viața dușmanul în față”, scria cercetătoarea, încercându-se temperarea și recuperarea lui.

Incomodul poet, insorgolios și, inevitabil, polemic, risipind – în apariții zgomotoase, vădind o „iritație perpetuă” – cuvinte grele, atacuri și laude, trăia *întru poezie*, împărțindu-se între reprize de teatralitate, cu public și lungi însingurări, scriind, cu o furie rară, pentru a-și „mântui” existența. Și aducând în peisajul liricii noastre *un sunet nou*, sfidând constrângerile socio-istorice. Insurgentul Cezar Ivănescu, urmaș de drept al lui Labiș (cum se considera) apărea, reamintim, într-o epocă de restaurare a lirismului. Chiar dacă își reproșa că s-a lăsat „îmblânzit”, domesticit etc., că, debutând, a publicat „două poezii comuniste”, că în *Luceafărul*, la rubrica *Dintre sute de catarge*, invoca lumina zilelor de august („fugărind noaptea de pe coardele inimii mele”; v. *Noapte și zile de august*), poetul bârlădean, deja „o celebritate” în anii studenției ieșene, a regândit, de fapt, poezia, înțelegând-o ca artă tradițională. Existența sa aventuroasă (fost boxer, cu cenaclu interzis, intrat în greva foamei, supus

linșajului mediatic, mereu marginalizat, neavând vreo carte tipărită „în întregime” etc.), trăirile paroxistice, ieșirile vitriolante (intolerant, acuzator-pedepsitor, dar și pătimitor) i-au creat *adversități trainice*. Chiar dacă, declarativ, credea că „adversitățile fac bine”, poetul, speriat de ideea literii tipărite și a sa poezie *insubordonată* (față de un Nichita, de pildă, „oficializat”), au suportat consecințele. Încât „eliadistul” Cezar, înființând la Pitești orchestra *Baad* și-a asumat calvarul christic: „! cine vrea mă scuiță,/ scuiță cine vrea/ eu mereu tot urcu/ urc pe Golgota”. Într-un splendid portret (*Maître de la clarté*, în *Contemporanul-ideea europeană*, mai, 2010), Gabriela Crețan vorbea despre iluminarea prin suferință și iradierea „de fascinație și tremendum”, întreținute de răzvrătitul poet.

Așadar, poetul-trubadur (baladeur), experimentalist, certat cu lumea, scria „pe creier” și voia să ia în posesie

conștiința, asumându-și destinul. Sondează, cu efort reconstituitiv, adâncurile mitice, dezvăluie amintirile traumatice și universalizează, s-a observat, biografele (precum în *Tatăl meu Rusia*); icoana înlocuită cu portretul lui Stalin consfințește triumful Răului (pre-existent, care se întinde însă) și, uitat de „Părintele din ceriuri”, aduce – ironic – „laude” părintelui biologic („vrednicia ta de Tată”). Plângerile sale, prevestirile rele, suferința atingând pragul sacrificial, trase într-o rostire ritualică, impregnată de tragism se lovesc de neîncredere: „acolo unde nu te-ajută nimeni, acolo toată viața mea am stat”. Acuzat pentru „senzualitate excesivă”, izvodind „o poezie dezordonată” (scria Marian Popa), aglutinând motive, autorul *Rod-ului* este, înainte de orice, un inovator de limbaj, cântând sacralitatea ființei. Cu o ritmică proprie, repetiții, vocabule rare și duriță de limbaj, cu semnul exclamației „plasat iberic” (după

un curs facultativ, meteoric, cu profesorul Lazăr, la Politehnica ieșeană), mânat de un impuls melodic și vizând sincretismul antic, acest poet vocalic (în sens aedic) își dorea reprezentarea scenică, cântându-și versurile. Arhaizant, incantatoriu, de rafinament grav, pendulând între limbajul naiv și cel esoteric, căutând *rădăcina comună* a artelor și cultivând, cu bocet sincopat, speciile oralității (doină, colind, descântec), el se plasează în tradiția menestrelilor medievali. Dar, în deciptarea simbolurilor, astfel de texte (corespondente) se dezvăluie prin *co-semantizare*, observa Petru Ursache. Încât citatul/ tiparul folcloric, substratul distilat slujesc un vizionarism cu virtuți inițiatică, chemând în sprijin, în seria *Doinelor* (daina), „cuvântul adamic” (cf. Theodor Codreanu) pentru a ajunge, pe urmele lui Eminescu, la adevărul din inimă, nu la cel mortificat.

La „ceasul cărnii bolnave”, poetul vrea să iasă din temnița sinelui și acest ecou baladesc, de o naturalețe rafinată, întreține vraja orfică și, în același timp, obsesia lutului sexualizat, împăcând chiotul dionisiac cu puritatea liliacă. Lângă dulceața cântecului de leagăn, Cezar Ivănescu încheagă, cu virtuozitate, tablouri terifiante, hrănindu-se din esența comună a muzicii și a poeziei. Căinarea pentru precaritatea omenescului, drama spiritului și năruirea trupului converg; acest lirism thanatic face din iubire reperul existenței și invocă moartea pustiitoare ca iubită, sfârșind în Mariolatrică. Cu nostalgia Paradisului (inventat în amintire), cu vocație de eretic și experiență de „marginal”, poetul pare, s-a observat, un posedat al reînvierii, căutând în fascinantul Baaad o lume „de la-nceput”. El își îndrăgește propria-i tristețe (cum mărturisea în *Jeu d'amour*), făcând saltul în cultura sentimentului; cântă așadar, în manieră incantatorie, o absență, făptura ideală, eterată – proiecție a unui truver villonesc, de fibră eminesciană. Pe bună dreptate, Theodor Codreanu*) insista asupra eminescianismului de fond, abisal, al poetului, râvnind întoarcerea la primordial. *Eminescu – Dumnezău* are un „ales”; el e chiar poetul-profet, uimit și umilit, cu destin „de victimă ispășitoare”. Într-o „țară de murit”, Cezar Ivănescu deplânge tragismul condiției noastre după deceniile suportate de un „popor de hibridi”, sub teroarea *Racului roșiu*. Și, desigur, venind dinspre tabăra luceferistă se va război cu postcominterniștii. Om revoltat, pățimaș, incomod, dificil, orgolios, frustrat etc., Cezar Ivănescu a fost, inevitabil, stigmatizat. Ținut „în lesă” în perioada comunistă, supus apoi linșajului mediatic, suportând agresiunea haitei (hăituit), pendulând între tăcerea instituționalizată și mitizare, turbulentul poet a fost văzut ca *un om al extremelor*; fie înconjurat de sicofanți, în chip de învățător, cultivând discipolatul (vezi cenaclul *Numele Poetului*), fie urcând Golgota, convertindu-și trăirile, exasperările, reprimanda etc. în *gnoză*, deviind

– crede D. Micu – într-un experimentalism burlesc, de textură postmodernistă.

Rivalitatea carnalitate/spiritualitate, drumul anabasic, dematerializarea l-au „confiscat” pe poetul-profet, anunțând dorita eliberare din „închisoarea” trupului. Acest vector ascensional, asupra căruia stăruia demult Alexandru Horia, definește emblematic, dincolo de accesele paranoide, lirismul ivănescian. Iar omul, pățimaș, nedrept (uneori) și generos, hăituit și vindicativ, o fire violent-resentimentară, prins în felurite diferende și încăierări a rămas un răzvrătit, accesele de mânie mascându-i timiditatea. Sau, cum zice Th. Codreanu, producând „o proză flagelară”, frustă, radiografiind acel timp al asasinilor și experimentul „hașișinic”, aruncând vorbe grele la adresa *prostmodernismului*, a „imbecililor piramidali”, regretând boala discordiei sau cinstind mitologia sacrificială (Labiș, Marin Preda). Persuadant chiar prin monotonie, captiv al unei fascinații morbide, apt de splendide dezlănțuiri vizionare, poetul (un *poeta magnus*) și-a croit un destin învolburat. Un inovator ispitit de chemarea arheității, cu o imensă cultură poetică impunând o *viziune*; tortura Poeziei, cazna scrisului, prezența sacrului, tragismul condiției umane, gestul sacrificial (în sensul zidirii ființei), în fine, sufletul-copil cu „carnea flagelată”, ura din jur ș.a. nu l-au deturnat și nu l-au înrăit, găsind, finalmente, tămăduirea: „să las surâsul să alunge/ aceste fețe de coșmar”. Sau: „dar lângă Tine-i numai bine,/ de-aceea-Ți zic neprefăcut,/ fie să treacă de la mine/ tot răul ce mi s-a făcut!” Urmând a fi redescoperit, într-o bună zi, ca un uriaș poet, Cezar Ivănescu a stăruit „pe crucea zăbavniceii file” pentru a ne dezvălui înțelesul mitic, inițiatic al unui lirism pierdut în societatea noastră *orizontală*.

Cum bine se știe, întreaga lirică a lui Cezar Ivănescu stă sub metafora rodirii și obsesia morții, îndemnând la exerciții de exorcizare prin repetiție; sau, altfel spus, celebrând rodirea morții (cf. M. Mincu). Poezia devine terapie (soteriologie), împlânzind spaima de moarte: „Vorbind despre moarte mă simt mai puternic și mai viu”, simțea nevoia să (se) mărturisească poetul. Artistul (tânăr, de regulă), iubindu-și arta și îndurând „groază”, contemplă rodul pieritor (deci nu increatul), descompunerea, degradarea etc., vegheat de trupul bănuielnic. Metamorfozele trup/ suflet în variantele *Doinei*, moartea (ritualizată) ca „rod perfect”, prezența ei (familiară, senzuală) par a întreține – accentua N. Manolescu – un manierism fundamental, nutrind „o poezie monocordă”, condamnată: „suferințele mari se făcură,/ De cum am ieșit din tine,/ ca un ochi din orbită/ Toată căldura soarelui/ Menită fu să mă usuce”.

Cultul iubirii, erotismul ce impregnează țesuturile acestei poezii cheamă în memorie poezii noastre timpurii, veșnic înamorați. Cezar Ivănescu are însă, spuneam, ideea morții, o neliniște scormonitoare,

cu refrene obsedante, thanatofile. În oglinda iubirii el descoperă rânjetul morții; de aici și jalea cosmică, umilița unui spirit ce conștientizează pierderea tinereții și trăiește cu obsesia sfârșitului (ca experiență impusă). Erosul lui Cezar Ivănescu e thanatic. Poezia sa „funcționează” în doi timpi, cu fluxuri și refluxuri erotice, asemeni trupului „iluminat” ori al celui „otrăvitor”. De la acele versuri de rugă și de libovie, tincturând tânguiri amoroase („...prea frumosu-ți chip/ e numai muzică și taină”), poetul ajunge la marea revelație: trupul e amenințat, „groaza de a fi om pe pământ” strecoară sentimentul torturant al destinului tragic. „Eu mă-nvăț să mor” – va spune Poetul (reluând aici vocea eminesciană), „timpul dus n-o să mai vină/ Tânăr eu n-am să mai fiu”. Observăm însă că Moartea e personificată, cutremurul extincției se îmblânzește, trecut printr-o intimizare care seamănă a identificare; spaima devine extaz. Ființă tragică („De ce cu moartea te-ndrăgești mereu?”), poetul descoperă că Moartea e chiar lubită. Spectacolul tinereții, al vieții e permanent amenințat; vitalitatea acestei lirici se autosubminează, înregistrând cu finețe jocul stărilor de suflet, având ca poli efemeritatea și eternitatea. Credem că Hristu Cândroveanu avea dreptate notând că poeziile lui Cezar Ivănescu sunt *contraimnuri*. Poetul deplânge destructurarea materiei (conștientă de sine), realizează miracolul existenței ca nefiinare, procesualitatea și zvârcolirile ei, nașterea și extincția, invazia răului și a întunericului, dărnicia și risipa – toate ca variațiuni cuibărite într-o aceeași temă: implacabilul sfârșit și reîntemeierea vieții. În lirica sa, *Rodul* rămâne simbolul tinereții eterne iar crezul poetic îmbracă gestul sacrificial.

Prin repetiție motivică și reluări obsedante, Cezar Ivănescu risca impresia de monotonie. Un Baaad fictiv, simțit ca real, de neevitat, în care respirăm un aer bacovian („tot Pământul e-o provincie”) vorbește de această grație fragilă, pioasă a poeziei sale, mereu amenințată. Cezar Ivănescu este „un rob răbduriu”, muncind asupra versului, evitând luxurianța lexicală. Experiența scrisului, urmând convulsiile interiorității constituie un supliciu ce duce la purificare: scrie pe creier „cu negreala de pe suflet”. Infernul Baaadului, cu a sa pecete funebră îngăduie acum revelația seninătății: o iubire expurgată, de limpezimea cerului sticlos, și-a domolit furiile temperamentale, rămânând senină și sfâșietoare totodată. Descoperim aici atitudinea mioritică; poetul elimină suferința, își vindecă spaima de urât doinind: „Doina o îngân și-o uitu”. Grefele de poezie populară în registrul bocetelor și colindelor fortifică această lirică (care, rămânând doar „de inimă albastră”, s-ar fi anemiata). Or, Cezar Ivănescu actualizează doina și ne reamintește efectul ei cathartic pentru sufletul românesc; încercat în timp de atâtea potrivnicii, el își află aleanul în Doină: „alina-m-oi cu Doina!” – zice și Cezar Ivănescu sfidând, cu o sinceritatea împinsă la paroxism și într-un decor ce

trimite la austeritatea monahală, fluctuațiile modei. Dealtfel, poetul ignoră ceasul modelor; ca dovadă, deși spiritele firave, alertate de marea modei au expediat doina în sala de reanimare a liricii, dezinteresându-se de soarta ei, Cezar Ivănescu o cultivă. În consecință, el respinge risipa verbală și evită arborescența lirică. Așa cum s-a mai spus, recuzita sa nu e săracă ci esențială. Într-un moment poetic care traversa canonada antilirică, poezia lui Cezar Ivănescu se încarcă de afectivitate; ea este rugă fierbinte și sfâșietoare, o implorație deznădăjduită, o muzică tânguitoare care redescoperă omul muritor: sublimul și eroarea coexistă, materia folclorică e surdinizată, dar evidentă. Această *tulpină folclorică* a unui baladesc „cultivat”, de un tardiv trubaduresc provoacă o revelație etnologică. Coborând în arhaic, ecurile străvechimmii se simt, potențând efectul soteriologic. Formulelor de invocație, vechii tehnici a repetiției, rimelor simple, termenilor livrești li se alătură vocabulele arhaice (moldave, cu deosebire) și cuvintele „retezate”. Dar arhaismul său este, întâi, o stare de spirit. Desigur, Cezar Ivănescu confirmă și aici uriașa sa forță de absorbție, fiind o personalitate ce intersectează mari albiile lirice. *Sinteza ivănesciană* își subordonează aceste experiențe poetice, brodată pe canavaua unei concepții despre poezie. Lirismul său curat și elevat, de o simplitate savantă, folosește un sever filtru cultural, poetul-receptacol impunând tocmai prin forța originalității. Sub cupola acestei lirici, amestecând mulți afluenți și folosind tipare de împrumut, răsună doar o coardă, forând încăpățânat câteva teme, întoarse obsesiv spre tensiunea conceptelor antitetice: iubirea și extincția. Cezar Ivănescu nu este un colonist, anexând universului său liric noi teritorii; nu este, în pofida virtuozității formale, un poet-orchestra, dar cântecul său suav și terifiant, de rafinement filigranatic, trădează superbia celui ce nu-și expune în vitrină ciornele. El trăiește cu mistică literei tipărite. Și vede în poezie (necrezând în evoluția genului) un *discurs fundamental*, un act liturgic prin care ne salvăm (în spirit) de infernul teluric. Recuperată, spuneam, ca artă tradițională, poezia ca rugăciune (prepolifonică), cantabilă, ca exercițiu exorcizant (îmbrățișând senzualismul estetizat) dezvoltă de fapt o suferință poetizată, trăită – cu calm contemplativ – între granițele imaginarului thanatic, temperând combustia temperamentală. Fiindcă rodul înseamnă „înaintarea în moarte”; iar moartea-„curvană” (v. *Doină/ Moartea peste tot*), moartea ca „program zilnic” își dezvăluie puternicia, lucrând – zice poetul – pentru gloria ei. Dincolo de imprecizii și substituirii, refugiat în fabuloasa cetate a Baaadului, așteptând să coboare noaptea în păcătosu-i trup, Cezar Ivănescu a invocă pe cea cu „râs frumos”, „Moartea Bună” sau „Mama mea Moartea” ca întâlnire norocoasă. Dar e vorba de un Eros thanatic, îmblânzind seductiv chinul, răul, teroarea etc. într-o

interminabilă căinare și descoperind „transparenta desăvârșită a morții” și, negreșit, precaritatea omenescului, ruina trupului. Bătăios, incomod și imprezibil ca om, Cezar Ivănescu – poetul știa prea bine că „tot ce-a fost se pierde”; versurile sale fiind „cântare și amintire”, ne propun, pe portativ imnic, spectacolul genezic, rememorând „vremea cu greime”, întunecimea, suferința; sau, mai evident în *Rosarium*, într-o epocă de-spiritualizată, sensul ascensional: „eu la cer m-aș înălțare”. Paradoxal, la Cezar Ivănescu poemul ascensional, râvnind *descătușarea*, devine posibil prin imersiunea în adâncul Istoriei; doar așa, știind că drumul „e de făcut înapoi”, bardul din Bârlad, întregind strălucita falangă moldavă, află, prin stihurile sale psalmice, puterea genezică a cuvântului. Încât, scăpând din strânsoarea trupului, mângâiat de gândul morții (curățat însă de „otravă”) va zări – eliberat – izbăvitoarele „lumine”.

Evident, poezia lui Cezar Ivănescu (1941-2008) trebuie examinată și în contextul promoției '70, pe care mulți o consideră „al treilea val” al generației Labiș. Ivită în spațiul de liniște dintre două explozii (zicea Laurențiu Ulici), această promoție infirmă ideea „vacuum-ului poetic” al acelor ani, incriminând – prin argumentele ei valorice – tăcerile unor critici, al căror interes a fost confiscat fie de momentul '60, fie de agresivitatea junilor anilor '80. Exegeza rămâne încă datoare acestei promoții (care, să observăm, nu a pătruns „grupat”), dar, mai ales, acestui poet. Glumind, Cezar Ivănescu se considera un nouăzecist; afirmația rămâne valabilă doar în sensul unei visate purificări, volumele ivite/ recuperate după seismul decembrist oferindu-i statutul de „nou născut”. În rest, el este și rămâne, indiferent la mode și clasificări, *un mare poet*. E drept, redundant, ritualic, cantabil, dezvoltând un discurs visceral (nota Bogdan Crețu) și o poezie simplă, hipnotică (cf. Al. Dobrescu), citită *ca document psihic* (cf. Al. Cistelean). Volumul oferit de Ioana Diaconescu ne propune, complementar, „imaginea securistică” a celui care, devenit „obiectul Ivanov” (1959-1987), recrutat ca informator și exclus după doi ani, urmărit și verificat, a suportat „agresiunea haitei”, cum se mărturisea, în 1993, într-un interviu. Hărțuit în anii din urmă, considerându-se abandonat, părăsit de ciraci, victimă a unei campanii întreținută cu metodă (o „vânătoare de oameni”, zicea Basarab Nicolescu), Cezar Ivănescu își preconizase sfârșitul: „mă omoară, știu, dar cu zăbavă”. Într-o carte, nici ea îndeajuns comentată (v. *Eros & Thanatos la Cezar Ivănescu*, Editura Contemporanul, 2010), Petru Ursache observa, cu temei, că „primează (încă) legenda omului”. Iar omul „a murit cu zile”, fiind victima unui „malpraxis evident” (cf. M.R. Iacoban). Poetul, care a fost și traducător și memorialist (dezordonat, justițiar, condamnat cu franchețe – în cărți care au iscat scandal – ocultarea adevărilor) a rămas o figură incomodă, singulară, cu orgoliu supradimensionat.

Risipind afurisenii și violențe greu de digerat la adresa confrăților, afișând „o personalitate de imperator”, cum ne reamintea Cornel Ungureanu, Cezar Ivănescu a trezit adversități trainice. Poetul, însă, dincolo de cezarismul bombastic, rămâne un nume din prima linie valorică, acceptând ca mari maeștri, dintre ai noștri, doar pe Eminescu și Labiș.

^{*)} Dezvoltând („ameliorând”, cum zicea, cu modestie, însuși autorul) o mai veche tentativă exegetică (*Eseu despre Cezar Ivănescu*, apărută la Târgoviște, 1998), prizată, aflăm, „cu reticență”, Theodor Codreanu propunea o carte fundamentală despre *Cezar Ivănescu – transmodernul*. Criticul de la Huși tipărea, se știe, și o primă sinteză românească asupra transmodernismului (în 2005), deschizând colecția *Ananta. Studii transdisciplinare*, inițiată chiar de poetul *Sutrelor muțeniei* în anii directoratului său junimist. Încât, ca „trubadur” transmodern, configurând, alături de Labiș și Nichita, o *trinitate paradigmatică* (demonstra Petru Ursache), neîncadrabilul Cezar Ivănescu îmbrățișează o nouă paradigmă, reprezentând ethosul transdisciplinar și voința recuperatoare a Tradiției, într-o vreme a anemierii conștiinței arheale. Între un util *Tabel cronologic* și un dialog hușean, din 1993 (cules la *Addenda*, sub titlul *Hoții de istorie*), Theodor Codreanu, un critic doctrinar, cercetând „în vizorul criticilor” destinul creației lui Cezar Ivănescu, realizează, cu apetit polemic, un alert excurs, temeinic documentat, el însuși transdisciplinar, cu observații referențiale, gândind imagini arhetipale și semne zodiacale, încercuind un *idiom poetic inconfundabil*.

IN MEMORIAM

COMPOZITORUL MIRCEA DRĂGAN

► Ghiorghi GRĂDINARU

„Există în viață câteva jaloane, sau, mai bine zis, puncte principale, de care suntem legați pentru totdeauna. Așa se face că dacă mă gândesc la copilăria mea, aud sau citesc orice text care are menționat numele de Nicorești, tresar, pentru că el face parte clar din viața mea, pe mai multe planuri. ... Îmi amintesc cum mergeam prin comună și prin sate să colindăm de Crăciun, cu Steaua și cu Plugușorul, buhaiul fiind instrumentul muzical care acompania urările noastre. Era o tradiție respectată de generații și tata m-a învățat, la rândul lui, aceste datini” (Mircea Drăgan –Tecuciul literar-artistic nr 62, pag. 149)

Compozitorul Mircea Drăgan nu mai este. A plecat dintre noi, părăsind scena vieții pentru totdeauna. Muzica românească este în doliu.

O adevărată legendă a muzicii românești, „bunicul” pop-rock-ului românesc s-a stins din viață cu numai 4 zile înainte de a împlini vârsta de 78 de ani.

Vestea a căzut ca un sunet produs deodată de toate instrumentele de percuție dintr-o orchestră, asemenea unei stânci care se desprinde din vârful munților, rostogolindu-se în torenții vijelioși.

În seara zilei de 16 mai 2023, redactorul-șef al revistei Tecuciul literar-artistic, poeta Eleonora Stamate, m-a informat despre tragicul eveniment. La rândul meu am anunțat câteva persoane care l-au cunoscut pe Mircea Drăgan. La mesajele mele, răspunsurile au fost de genul: „NU CRED !”.

Și cum să crezi, când nu de multă vreme am vorbit la telefon, ne-am felicitat reciproc de Sfânta Înviere. În noiembrie 2022, la întâlnirea de la Școala Gimnazială „Gabriel Drăgan”, școală care poartă numele tatălui său, maestrul Mircea Drăgan arăta destul de energic, în vervă, foarte bucuros că a fost invitat la eveniment și nimic nu prevestea tragedia. Tot atunci au fost punctate unele detalii privind reeditarea romanului scris de tatăl său, Gabriel Drăgan, „Pe frontul Mărășești învie morții”.

Planuri, vise...

Viața însă, este un clocot nesfârșit de frământări frumoase, iar uneori, mai puțin plăcute. Și imprevizibilă.

Ziua de 16 mai este o zi plină de evenimente. Printre altele, în anul 1804 Napoleon Bonaparte este declarat împărat, iar în anul 1928 la Hollywood are loc prima decernare a Premiilor Oscar. Tot în ziua

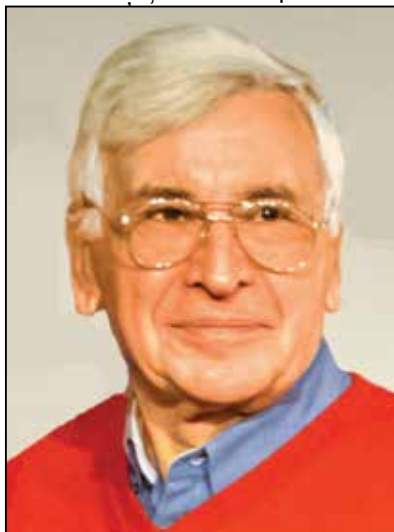
de 16 mai au plecat dintre noi cunoscuți oameni de cultură printre care enumerăm pe: scriitorul Marin Preda, membru al Academiei Române (n. 1922 - d.1980), actorul român Puiu Calinescu (n. 1920 – d. 1997), regizorul român de teatru și film, Lucian Pintilie (n. 1933 – d. 2018).

Mircea Drăgan s-a născut la câteva zile după capitularea Germaniei naziste și instaurarea păcii în Europa, mai exact pe data de 20 mai 1945, la București, ca fiu al scriitorului nicoreștean Gabriel Drăgan.

După al Doilea Război Mondial, tatăl său, Gabriel Drăgan, a lucrat la Comisia de Cultură din Guvernul României, funcție din care se retrage în anul 1948 întrucât nu agreea noile principii ale regimului comunist proaspăt instaurat în țara noastră.

Datorită opreliștilor la care a fost supus Gabriel Drăgan de către regimul comunist, atât ca urmare a stării sociale (având proprietăți funciare la Nicorești a fost declarat chiabur), cât și a unor delațiuni, copilul Mircea Drăgan este nevoit să plece la Râmnicu Sărat. Aici a fost crescut și educat de bunicii din partea mamei, Livia Teodorescu - profesoară și Liviu Teodorescu-avocat.

Conform celor relatate într-un interviu la *Jurnalul*, dragostea și cultura pentru muzică le-a moștenit din familie:

„Din partea mamei, provin dintr-o familie de muzicieni care au tradiții de secole. Bunicul meu era violonist, bunica era profesoară de muzică și autoare de manuale școlare de muzică. De mic copil, de la 3-4 ani, nu m-am putut ține departe de pian. Văzând că sunt așa dornic să aprofundez acest talent, bunicii m-au încurajat foarte mult...”

La bunici și datorită lor a pus bazele carierei sale muzicale, devenind pianist și compozitor.

Urmează clasele I și a II-a primare la Râmnicu Sărat, unde susține primul său concert la vârsta de 6 ani, interpretând o lucrare de W.A. Mozart. Începând cu clasa a III-a, face primul trimestru la Școala Nicorești, iar trimestrele 2 și 3 la București.

Vacanțele și primul trimestru de școală la Nicorești i-au dat prilejul viitorului compozitor să cunoască mai bine obiceiurile și tradițiile locului, amintiri de care se va simți foarte legat și care nu vor fi uitate.

„...dacă mă gândesc la copilăria mea, aud sau citesc orice text care are menționat numele de Nicorești, tresar, pentru că el face parte clar din viața mea, pe mai multe planuri. ...Îmi amintesc cum mergeam prin comună și prin sate să colindăm de Crăciun cu Steaua și cu Plugușorul, buhaiul fiind instrumentul muzical care acompania urările noastre. Era o tradiție respectată de generații și tata m-a învățat, la rândul lui, aceste datini” mărturisese Mircea Drăgan în paginile revistei de cultură Tecuciul literar-artistic nr. 62 din anul 2022.

După absolvirea clasei a VII-a se înscrie la liceul I.L.Caragiale din București. În perioada liceului studiază în continuare pianul, dar începe să practice și sportul de performanță, fiind legitimat la clubul Dinamo, la disciplina ciclism, ajungând să facă parte din lotul de tineret al României.

La terminarea liceului, încurajat de bunicii săi, dar mai ales dând frâu liber pasiunii sale din copilărie, se înscrie la examenul de admitere la Conservatorul de Muzică „Ciprian Porumbescu” din București, fiind admis cu bursă.

A studiat la acest celebru conservator în perioada 1965-1968, iar mai târziu frecventează cursurile Universității „Spiru Haret” (2002-2004) din București.

Mircea Drăgan a debutat la Radio în formația Sideral în anul 1965, alături de Liviu Tudan, cu hitul lor de atunci „Mândruțiță din Banat”. Este o prezență activă în această formație din 1965 până în anul 1968, susținând concerte, participând la emisiuni radio și tv.

După cum declara maestrul, Sideral a fost un început foarte plăcut. Acolo a învățat ABC-ul cum s-ar spune, dedicându-se muzicii pentru tineret, disco, rock, pop, jazz-rock și alte stiluri.

În vara anului 1968, Mircea Drăgan propune colaborarea cu formația Mondial înființată de basistul Filip Merca încă din anul 1966. Propunerea fiind

acceptată, Mircea Drăgan, datorită experienței acumulate în formația Sideral, va prelua conducerea muzicală și organizatorică, punându-și amprenta mai ales asupra direcțiilor muzicale. În același an este lansat primul disc EP al formației, cuprinzând piese de succes cum ar fi: „Primăvara”, „Românță fără ecou” (cunoscută publicului și prin primul ei vers – „Lubire, bibelou de porțelan”) - muzica de M. Drăgan și R. Stoica pe versuri de I. Minulescu, „De va veni la tine vântul”- muzica de M. Drăgan și R. Stoica, „Atât de fragedă”- muzica de M. Drăgan, pe versuri de M. Eminescu.

După cum declara compozitorul Mircea Drăgan, formația Mondial, cu care cânta, avea o muzică de foarte bună calitate, cu melodii care se vor cânta mulți ani de acum încolo, un reper pentru adevărata muzică românească, fiind una dintre cele mai ascultate în anii '60-'70.

Formația românească de muzică rock, Mondial se numără printre primele grupuri din țară care fac trecerea de la muzica din acea vreme, la direcții mai elaborate ale rock-ului, hard rock.

Cu formația Mondial a susținut numeroase concerte în România, iar în anul 1970 un turneu de 45 de zile în fosta Uniune Sovietică, fiind prima formație rock românească care a concertat peste Prut, obținând cel mai mare succes după Maria Lătărețu care a cântat la Chișinău în anul 1968.

După turneul Jam Grup Mondial, efectuat în țară în perioada ianuarie-august 1972, Mircea Drăgan părăsește grupul Mondial. Va înființa apoi formația Romaticii, denumită și „Al doilea Mondial”, formație în care activează până în anul 1992. Rămânând inițial în aceeași zonă stilistică și beneficiind de muzicieni/instrumentiști cu experiență, Romaticii ajung rapid la un grad considerabil de popularitate. În acest context vor apărea relativ curând două EP-uri: *Rondelul cupei de Murano* (1973) și *Clipele* (1975), cel de-al doilea cu preluări ale unor mari compoziții din Occident.

În anul 1976, la Gala revistei „Săptămâna” a fost lansată piesa de mare succes „Soare și foc”

, muzica, aranjamentul muzical și orchestrația fiind semnate de Mircea Drăgan, avându-i ca soliști pe vestitul Petru Răduță, Vali Pusi plus compozitorul.

Ulterior, spre anii '80 și chiar în deceniul 9, Romanticii se adaptează vremurilor, abordând genuri noi. Mai mult, apariția singurului album LP – *Soare și foc*, (1985), face transferul către muzică ușoară. De altfel, nu întâmplător Mircea Drăgan va deveni unul dintre cei mai renumiți compozitori de muzică ușoară românească. De menționat sunt și colaborările cu Dida Drăgan și Mirabela Dauer, atât în emisiunile de varietăți ale Televiziunii Române cât și în spectacolele de profil. Trupa se destramă la sfârșitul anilor '80, după Revoluție, Mircea Drăgan având alte preocupări, dar tot în domeniul muzical.

Romanticii a fost prima formație rock din România, care cânta la Casa de cultură a studenților „Grigore Preoteasa” și în căminele studențești

Cu formația Romanticii, după cum ne marturisește Mircea Drăgan, a definitivat stilurile de muzică, fiind o formație compusă din membri profesioniști. A cântat cu majoritatea numelor sonore din România și cu o parte din străinătate.

Cu această formație, Romanticii, a susținut turnee în Austria, Belgia, Bulgaria, Emiratele Arabe, Germania, Kuwait, Polonia.

În același timp s-a dedicat și profesiei de compozitor, profesia sa de bază. În paralel, din '78, s-a dedicat celei de-a doua profesii ale sale care este strâns legată de muzică, aceea de regizor muzical.

„Îmi place să lucrez și partea tehnică, nu numai partea strict muzicală” (M. Drăgan)

Ca regizor muzical, maestru de sunet, aranjor și instrumentist, în studioul personal, a realizat înregistrări pentru formația Romanticii, alături de care a cântat, dar și pentru numeroși artiști, cum ar fi: Monica Anghel, Nicu Alifantis, Alexandru Arșinel, Ștefan Bănică jr, Corina Chiriac, Elena Cârstea, Mihai Constantiniu, Gheorghe Gheorghiu, Loredana Groza, Ștefan Hrușcă, Daniel Lordăchioaie, Anastasia

Lazariuc, Margareta Pâslaru, Vasile Șeicaru, Angela Similea, Victor Socaciu, Carmen Trandafir.

În anul 2019, compozitorul Mircea Drăgan declara pentru Libertatea: *„Sunt mulțumit că am avut un drum frumos, am cântat într-o perioadă în care puteai să recunoști melodiile. M-am strădui să fiu modern prin ceea ce am compus, altfel nu puteai să rezisti, mai ales în turneele din străinătate. Chiar și piesele mele vechi le-am îmbrăcat, le-am reorchestrat într-un mod modern, original”.*

A fost regizor pentru înregistrarea unor lucrări vocal-simfonice și instrumentale efectuate pentru case de producție din Marea Britanie, Elveția, Israel, Italia, SUA, talentul său ca regizor muzical fiind remarcat peste hotarele României.

De asemenea, a făcut înregistrări și pentru Filarmonica Oradea, Filarmonica din Bacău, Filarmonica din Râmnicu-Vâlcea, pentru orchestra simfonică din orașul maghiar Szeged și pentru Casa de discuri Olympia din Marea Britanie.

Carierea sa ca regizor se leagă și de Televiziunea Română. La TVR, acesta s-a ocupat de proiecte de succes precum *„Surprize, surprize”*, *„Școala vedetelor”*, *„Ne vedem la TVR”*, *„Confesiuni”* sau *„Eurovision. „Cerbul de Aur 2009”*

Din discografia compozitorului Mircea Drăgan mai fac parte albumele: *„Romanticii”* (1973), *„Soare și foc”* (1985), *„Mondial”* (1969, 1971), *„Remember Mondial”* (1995, 1998), *„Succese pop românești”* vol I și 2, *„Best of 3”* relansat la 20.02.2019 ș.a.

De asemenea Mircea Drăgan este cel care a produs primul album muzical în regim privat din România, discul de debut al lui Ștefan Bănică jr, *„Un actor, un rock'n'roll”* (1992).

În anul 2005 a publicat cartea *„Muzica vieții mele”*, apărută la Editura „Curtea Veche”.

Compozitor, orchestrator și instrumentist de excepție, maestru în arta sunetelor, compozitorul

*Compozitorul
Mircea Drăgan
în studioul personal*

Mircea Drăgan a colaborat la unele spectacole cu *Teatrul de revistă „Constantin Tănase”*

De asemenea a deținut funcția de director al Editurii Muzicale a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România și a fost autor al noului format al revistei „Actualitatea Muzicală”

Printre altele a făcut parte din jurii la diferite festivaluri, după cum urmează:

- Euro Pop Music Vision - 2015, 2016
- Mamaia copiilor - 2013, 2014, 2015, 2016
- Crizantema de Aur – 2016
- Eurovision, 2000-2010
- Mamaia – 1994, 2007-2012
- Steaua Carpaților – 2010, 2011

Mircea Drăgan a fost membru în Uniunea Compozitorilor – comisia pentru elaborarea noii Legi a drepturilor de autor, membru în Consiliul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Romania și membru în Biroul Secției de muzică pop.

A fost Director executiv al Festivalului internațional al muzicii noi edițiile 2000-2004 și Director la Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor.

După anul 1990 pune bazele Societății DRĂGAN MUSIC, care are ca obiect înregistrarea și producția muzicală.

A lucrat și a compus până în ultimele zile ale vieții sale.

Pentru prestigioasa și rodnică sa activitate a fost răsplătit cu numeroase premii în decursul anilor:

- Premiul pentru Compoziție și interpretare la Festivalul de la Dresda (1977);
- Premiu la Concursul de muzică de dans de la Costinești (1987);
- Laureat al Festivalului de la Mamaia (1985, 1987 și 1988);
- Laureat al Concursului Melodia Anului (1986, 1987);
- Premiul publicului la Concursul Șlagăre în devenire (1985);
- Premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România (2004).

Cu toate aceste merite, am remarcat faptul că mijloacele audio-video din România au avut rețineri în a reacționa. Desigur, suntem într-o economie de piață și fiecare dispune liber în ceea ce privește stabilirea celor mai importante subiecte supuse atenției publice.

Din partea colaboratorilor și prietenilor care au răspândit știrea prin mijloacele de socializare, au venit numai aprecieri pozitive.

„Nu cunosc nici un artist pe care să-l pot numi și Sideral și Mondial și Romantic în afară de Mircea Drăgan. A format aceste grupuri oferindu-le și renume” (muzicolog Daniela Caraman)

„Am colaborat cu dânsul. Era un om extraordinar, vesel, un om bun. Nu știam să aibă probleme de sănătate. Adresez condoleanțe familiei. Nu știu să fi avut probleme de sănătate. Nu eram

neapărat prieteni, dar am colaborat cu el. Ultima oară l-am întâlnit anul trecut. Era vesel, tonic, era foarte ok” (Monica Anghel)

„Îmi pare tare rău... Am colaborat, într-adevăr. Noi ne-am mai întâlnit în diverse locuri de-a lungul timpului. S-a făcut și un remix la piesa lui,” Născută pentru dans”. Mi se pare că a mai făcut încă două piese, dar nici nu îmi mai aduc aminte exact titlurile lor. Ne înțelegeam foarte bine, ne-am mai întâlnit la diverse evenimente. Ne-am mai dat mesaje, așa, de sărbători. Acum, la Paște, nu mi-a mai dat niciun mesaj. Mi se pare că mi-a dat la începutul anului. Îmi pare sincer rău că s-a întâmplat lucrul acesta. Regret din tot sufletul. Dumnezeu să-l odihnească!” (Silvia Dumitrescu)

„Am aflat la o oră după ce a murit. Era un om sănătos. S-a urcat în autobuz și a murit. I s-a făcut rău, a făcut un atac cardiovascular și a murit. Era un om bun, un om extraordinar. Să nu uităm că eu aveam trupă în anii `60, iar ei au inventat Romanticii și Mondial. Avea o familie atât de frumoasă, refăcută, care acum suferă.

Eu am fost prieten și cu prima lui soție, și a doua este o doamnă extraordinară. Este internată în spital. I s-a făcut rău, normal. Suntem colegi în Uniunea Compozitorilor de zeci de ani, suntem colegi în Consiliul Director al UCMR-ADA, eram peste tot împreună. Nici nu îmi vine să cred că nu mai este. Acum două săptămâni eram în consiliu la UCMR-ADA. Aveam ședință de Consiliu și s-a prezentat și el, desigur. Era foarte drăguț, un om de calitate, un prieten bun. Era un om să-l pui la rană.” (Horia Moculescu)

În aceste momente, ne despărțim cu tristețe doar de ceea ce a fost muritor din compozitorul Mircea Drăgan, pentru că el, cu o nobilă ardoare, dedicându-se meseriei, a fost un creator, un om de inimă, care ne-a încântat și ne încântă încă cu melodiile sale nemuritoare, un adevărat Arhanghel de pământ care-și dă viața dar nu moare, iar sufletul său se îndreaptă sub privegherea lui Dumnezeu în lumea dreptilor, acolo unde îi este locul, supraveghindu-și urmașii, colaboratorii și prietenii din ceruri.

De acum înainte va cânta doar îngerilor.

Dormi în pace, suflet neobosit!

Odihnește-te în pământul acestei țări minunate, care te-a zămislit și pe care ai cinstit-o și ai cântat-o cu bucuriile și suferințele sale!

Culcă-te cu fața spre Răsărit, ca să vezi numai flori ce răsar pretutindeni!

Aducă-ți zefirul vântului, surâsul blând al admiratorilor, colegilor și prietenilor cu care te-ai purtat exemplar!

Visează ceea ce nu ai putut vedea sau împlini și uită ce ai văzut și te-a întristat!

Dumnezeu să te aibă în pază!

DESPRE UNELE SCRIERI TEMATICE. REACTUALIZĂRI

ION PETROVICI. CĂLĂTORUL ȘI... ÎNSEMNĂRILE SALE (2)

► Mircea POPA

„Dorind să facă din călătorie o armă de educație, el va pune accent pe călătoria de tip științific, pe călătoria de inițiere artistică și culturală. Obiectivul principal al acestora va fi Occidentul, respectiv țările cu veche cultură din Apus...”

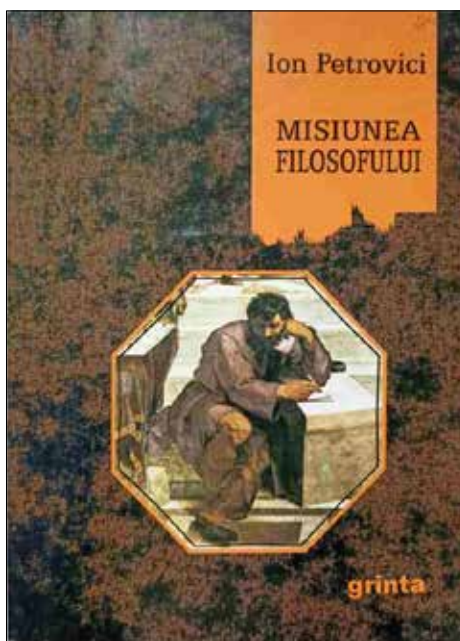
II. Aducerea Europei la noi acasă este sensul misiei secrete a acestui profesor erudit și mare degustător de valori, pentru care îndemnul la călătorie echivalează cu îndemnul la lectură.

Țările și orașele, muzeele și spectacolele vizionate sunt cărți deschise pentru orice român care dorește să-i urmeze sfatul, și care seamănă cu acele periodice „băi de civilizație” pe care orice român emancipat știa să le „deschidă”, de la Dinicu Golescu și Codru Drăgușanu încoace. Etapa de istorie în care îi e hărăzit să trăiască e bogată în fel de fel de însemnări de călătorie, mania „descoperirii Occidentului” se rafinase și devenise un fel de hobby. a loisirului pentru cei tineri și un exercițiu de admirație pentru bătrâni. Plasându-și însemnările de călătorie undeva la intersecția celor două tendințe, Ion Petrovici face din călătorie un mod de instrucție și educație, un alt tip de lecție universitară bine ticluită. Oricare dintre cărțile lui cu această tematică am deschide, am ajunge la aceeași concluzie: literatura sa de călătorie îndeplinește o funcție didactică precisă, aceea de a pune în fața cititorilor modele de educație, modele de viață spirituală, modele de dezvoltare

civilizată. Întreaga sa literatură de călătorii este scrisă spre a servi, contemporanilor și urmașilor, de exemple ale colectivității umane care s-au ridicat prin muncă și cultură, părăsind lenea orientală și oblomovismul târgurilor noastre de provincie în care „nu se întâmplă nimic”. Cărțile lui Ion Petrovici vin să inculce dinamism, vziune nouă, ținerea pasului cu mersul vremii.

Urmărindu-i paginile de notații din țările pe care le vede, le vizitează și le studiază angrenajul social și politic, îl vedem aplecat nu spre observații legate de datul elementar efemer și inconsistent, ci merg întotdeauna spre fenomene cu caracter general, vizând dorința de perfecționare, educația comportamentală, preocuparea pentru viitorime.

Desigur că educația din familie și cea din universitate a căpătat noi valențe în momentul în care a pășit peste hotare spre a-și desăvârși specializarea și a realiza un doctorat pe măsură. În astfel de situații, cel mai bun mijloc de cunoaștere a fost călătoria, excursia școlară sau turistică, cele văzute și cântărite cu propriii ochi. Nu degeaba și un alt călător împătimit, N.Iorga, pe care și-l ia ca model în multe privințe, vorbește

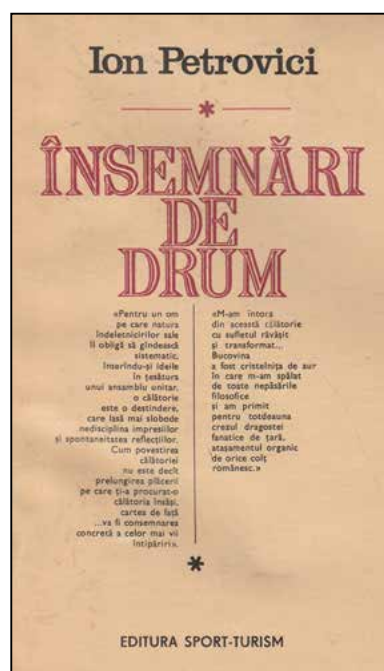
În acest fel despre acest mod de cunoaștere: „Un călător este în cele mai multe cazuri de preferat unui cronicar, după cum autorul unei scrisori personale este preferabil redactorului unui document oficial. Nu numai pentru noutatea faptului văzut fără nici un fel de interes particular, ci și pentru că el ne permite să vedem, în același timp cu obiectul, ceea ce se petrece în sufletul subiectului, deci al călătorului însuși. Or, într-o societate există anumite fenomene sufletești care nu pot fi sesizate decât punând în contact un reprezentant al acestei societăți cu o altă lume. Trebuie deci să ne adresăm acestor surde, totdeauna spontane, uneori naive, câteodată chiar ridicole, care sunt notele de călătorie.”

Obiectivul principal al acestora va fi Occidentul, respectiv țările cu veche cultură din Apus, precum Germania, Franța (1912), Italia (1927, impresii pe care le publică în volumele: *Felurite. Note de drum (1928), Impresii din Italia, I-II (1930-1938), Peste hotare (1931)* etc. De menționat și alte călătorii în Austria, Belgia, Elveția, Norvegia, Suedia, Danemarca, singura călătorie din afara Europei fiind cea din Algeria. Făcându-și studiile în Germania, la Leipzig și Berlin, încheiate cu susținerea doctoratului în 1905, el mai frecventează două semestre ascultând lecțiile lui Wundt, pentru ca, în noiembrie 1906, să fie numit conferențiar de filosofie (logică) la Iași. Vor urma desigur și funcții publice începând cu aceea de director general al teatreleor (1918), de ministru al Lucrărilor Publice în guvernarea lui Averescu (1921-ianuarie-decembrie), apoi în cea de a doua guvernare Averescu, unde deține portofoliul Instrucțiunii Publice. Seria funcțiilor ministeriale continuă cu aceea de ministru al Educației Naționale în guvernul Goga din 1937-1938, apoi ministru al Culturii Naționale în guvernul lui Antonescu, ultima demnitate aducându-i ani buni de închisoare sub regimul comunist. Sporul cultural adus de administrațiile lui e bine cunoscut, prin susținerea accederii la demnități pe care le meritau oameni de cultură și scriitori precum Gala Galaction, Vasile Radu, Constantinescu-Iași. Ca bun orator, ca specialist și om de cultură, profesorul ieșean a devenit un important agent de cultură în favoarea țării natale, participând la congrese internaționale de specialitate, ținând conferințe și cursuri universitare, expuneri și alocuțiuni apreciate și catalogate ca atare. Astfel, la 5 iunie 1931, a rostit un frumos discurs de apreciere la adresa lui Iorga oratorul, ca în 1932 să fie invitat la Sorbona pentru un ciclu de conferințe.

Va face parte din delegația țării noastre la prima conferință de dezarmare organizată de Liga Națiunilor la Geneva, ca să fie apoi invitat oficial la Universitatea din Alger sau ca delegat la Oslo, la conferința interparlamentară din 1939. Ales membru al Academiei Române din 1935, el va juca un rol decisiv în aducerea în sânul Academiei noastre a unor mari personalități transilvănene precum Lucian Blaga sau Liviu Rebreanu, răspunzând discursurilor lor de recepție în cadrul festivităților de consacrare.

Seria însemnărilor de călătorie se deschide în 1926 cu **Raite prin țară**, care fac o bună impresie critică, Mihai Ralea observând că „Tot secretul acestor note de călătorie stă în buna lor dispoziție, în avântul lor tineresc, în bonomia lor naturală și optimistă. Fie că e vorba de o comparație între farmecul potecii și acela al șoselei, fie că e vorba de aspectul unor ruine, peisajul se ridică la o scară până la valoarea unei idei generale.”

Într-adevăr, autorul vorbește de farmecul călătoriilor singuratic pe poteci prietenoase, care

Îl afundă în munți și păduri, poteca având pentru el avantajul meditației și al bune concentrări, față de gălăgioasele călătorii colective, cu ghizi anoști și stereotipi. „O șosea n-are mister, spunea el. Chiar atunci când capetele ei se pierd în zare, depășind raza normală a închipuirii, știi totuși că, trase de mâna omului și poruncite de interese foarte „terre à terre”, ea va conduce prin locuri umblate, va lega așezări lipsite de orice taină, în sfârșit, că reprezintă o medie de preocupări cuminiți care se desfășoară limpezi, în văzul tuturor. Poteca exprimă, dimpotrivă, ideea de aventură, de risc, de izolare; e drum de mobile tănuite. Chiar atunci când va folosi și dânsa unor interese mai banale, păstrează totuși în ființa ei ceva din șovăiala visătorului, din îndrăzneala răzvrătitului, din elanul aceluia care merge spre necunoscut.

Poteca e apoi spontană. Șoseaua inginerilor e ceea ce-ar fi canalizarea unei ape, pe când cealaltă este albia creată natural de însuși șuvoiul apei. Ea a fost croită de-a dreptul de pașii singuratici ai drumeților, pe dânsa poți ceti fără traducere povestea perechilor înamorate, istoria haiducilor, rătăcirea deznădăjduiților. Potecile sunt intim legate de sentimentele umane în revărsarea lor inițială, ele reprezintă o grafică a simțirii omenești.” Descifrăm în această primă etapă a călătoriilor sale sentimentul înrădăcinării în țară, un elogiu de tip iorghist al locului natal, al provinciei sămănătoriste. Este faza în care privește șoselele cu oarecare rezervă, deoarece ar reteza din spontaneitatea peisajului, presupunând „companie impusă, și drumuri știute dinainte”. Binefacerea civilizației vor reveni odată cu timpul, mai ales la călătoriile peste hotare, trenul

devenind mijlocul de transport agreat, deoarece e funcțional, rapid, precis și confortabil.

Dacă în țară caută să savureze mai ales farmecul naturii sălbatice, cu locurile geografice vestite, cu poienile misterioase, cu ruinele unor cetăți sau cu intimitatea duioasă a unor mănăstiri, odată cu drumurile străinătății, mentalitatea se schimbă, el căutând să descifreze misterul marilor construcții omenești, avantajele și sporurile civilizației, funcționalitatea orașelor Occidentului, ca expresii ale colectivității și efortului colectiv. Mari arhitecți, pictori, sculptori, învățați, filosofi și-au consumat aici eforturile creatoare, făcând din marile orașe oaze veritabile de cultură, învățământ, progres.

Orașele Apusului strălucesc prin organizare, administrație, respect pentru istorie, pentru curățenie și înlesniri omenești. Omul a reușit aici să devină autorul unui sistem funcțional, al unui mecanism existențial bine pus la punct, care a fost pus în slujba omului și a scopurilor lui preafnalte. Toate drumurile lui europene nu vor avea alt scop decât identificarea performanțelor omenești în materie de energie creatoare, de realizări durabile. Nu va respinge nici peisajul făurit de om, dar va rămâne un adept declarat al muntelui, deoarece ascensiunea, verticalitatea măresc capacitatea de înălțare a omului, pe când marea își trăiește propria ei rețanșare în orizontalitate. (Continuare în numărul viitor)

PAGINI ALESE DIN EVOLUȚIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ROMÂNESC

TECUCENI LA CÂRMA MINISTERELOR CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

► Gheorghe FELEA

Voința este ființa reală a vieții noastre interioare.
(Ion Petrovici)

După Marea Unire din 1918, pentru consolidarea statului național și democratic erau necesare atât reforme sociale, politice și economice cât și reforma învățământului și a educației. Dezvoltarea învățământului românesc în perioada interbelică reflectă evoluția gândirii pedagogice- sincronizată, în general, cu mișcarea pedagogică europeană, care manifestă o tendință spre inovare, întemeiată pe temeuri filozofice, sociologice și psihologice.

În noul context socio-economic și cultural imperativele pentru reformarea învățământului românesc trebuiau convertite în:

- organizarea unui învățământ unitar pe întregul teritoriu al țării;
- prelungirea duratei învățământului obligatoriu;
- înființarea unor noi instituții de învățământ superior pentru pregătirea cadrelor necesare economiei și culturii românești;
- organizarea pe noi baze a învățământului tehnico-profesional;
- reglementarea învățământului particular.

În noua conjunctură școala aspiră să devină un factor care să genereze „reunificarea sufletească a poporului”, dezvoltarea tuturor puterilor creatoare nu numai de idei ci și de fapte ale tinerelor generații. Efectiv, toate acestea trebuiau înfăptuite în vâltoarea interbelică, pe care G.G. Antonescu a denumit-o *haosul pedagogic al timpului*.

Într-adevăr, în perioada interbelică, nici un partid politic nu a reușit să se mențină la guvernare pe durata mandatului de patru ani, fapt ce a avut un impact deosebit și pentru implementarea politicilor educaționale. Între 1919 și 1939, în numai 20 de ani, au fost 11 rânduri de alegeri. Toate, cu excepția celor din 1937, au fost câștigate de partidul care le organiza. Caruselul electoral era stimulat și de faptul că monarhul avea prerogative de dizolvare parlamentului, ceea ce conducea la noi alegeri.

Complexa situație socio-economică a generat instabilitate politică care s-a manifestat prin succedarea la putere a 33 de guverne în doar 20 de ani. Astfel s-a instalat o acută lipsă de predictibilitate și de stabilitate în sistemul educațional, iar dese

Gimnaziul Real de Băieți din Tecuci

schimbări legislative au produs confuzie și dificultăți în organizarea activității instructiv-educative. Incoerența legislativă era stimulată și de faptul că majoritatea miniștrilor, odată ajunși în fruntea Ministerului Instrucțiunii Publice își propuneau inițierea de noi proiecte legislative, prin care să modifice, uneori în scopuri politicianiste, organizarea și funcționarea sistemului de învățământ.

Ion Petrovici:
„Recunosc, mie mi-a plăcut să fiu ministru”

După cum arată Stanciu Stoian, *în cursul celor două decenii [1919–1939, n.n.] au fost adoptate două legi ale învățământului primar (1924, 1939), două legi pentru învățământul secundar teoretic (1928 și 1939), câte una pentru învățământul universitar industrial și comercial (1936) și trei pentru învățământul universitar (1931, 1932, 1942), aproape fiecareia aducându-i-se repetate modificări*

În anii 1920-1930 ai secolului XX, anii consolidării Marii Uniri, guvernării au avut ca prioritate pentru educație:

- *Unificarea și modernizarea legislației;* Legea „Constantin Angelescu” din 1924 a fost finalizat acest deziderat;

- *Refacerea localurilor școlare;* între anii 1922-1938 s-au construit aproape 7800 de școli primare și s-au reparat toate școlile existente; la Unire erau 25 școli normale, 11 în vechiul Regat și 6 în Ardeal; până în 1928 numărul acestora s-a ridicat la 101; în 1919 funcționau 32 de gimnazii și 35 de licee de stat, pentru ca în 1928 să se ajungă la 168 de gimnazii și 188 de licee de stat;

- *Asigurarea accesului la învățătură al tuturor copiilor și tinerilor.* Numărul elevilor a crescut de la 14450 (în 1919) la 25 410 (în 1928). Conform statisticilor, în anul școlar 1928/1929 în învățământul primar erau înscriși 1 676 851 elevi, din care au promovat 61,3%

În deceniul 1931-1940 politica școlară se axează pe noi domenii prioritare, dintre care amintim:

- *accentuarea caracterului democratic al învățământului;*

- *eradicarea analfabetismului; se înființează școli pentru neștiutorii de carte;*

- *organizarea de școli speciale pentru copiii cu handicap;*

- *obligativitatea desfășurării învățământului în limba română;*

- *în comunitățile minorităților, învățământul se desfășura în limba maternă, cu obligativitatea asigurării predării limbii române, a istoriei și a geografiei în limba română..*

Gândirea pedagogică din perioada interbelică a fost efervescentă, ca și viața politică de altfel. Orientările doctrinare poartă amprenta unor pedagogi străluciți care au activat în interbelic: Simion Mehedinți, C. Rădulescu Motru, PP Negulescu, Dimitrie Guști, G.G. Antonescu, I.C. Petrescu, Iosif Gabrea, Mihai Ralea, Petre Andrei etc.

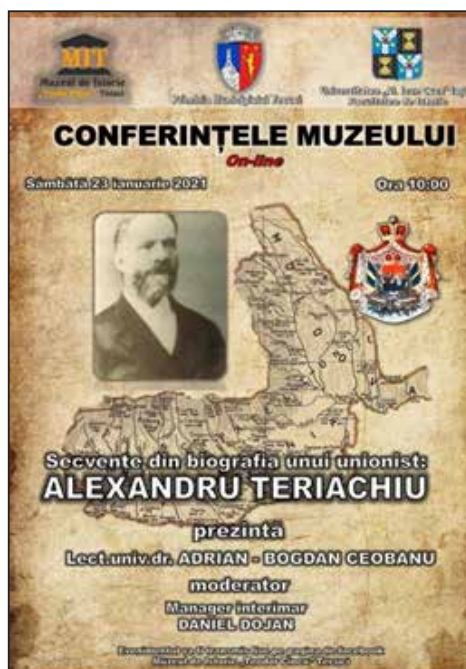
Activitatea din sistemul național de învățământ era coordonată de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, care a fost reorganizat în data de 13 iunie 1920 după anul 1918, numele instituției a fost modificat în data de 13 iunie 1920, sub forma Ministerul Instrucțiunii Publice, realizându-se astfel o separare a cultelor de instrucția națională. În perioada 1918-1944 s-au succedat la conducerea

Ministerului Instrucțiunii Publice 20 miniștri, care au exercitat 40 de mandate. Rezultă că unii dintre miniștri au deținut mai multe mandate: 10-dr. C-tin Angelescu; câte 4 mandate N Costăchescu și Petre Andrei; 3 mandate Ion Petrovici și Dimitrie Gusti; 2 mandate P P Negulescu și Ion Lugoșianu. Ceilalți miniștri interbelici: Matei Ion Cantacuzino, Simion Mehedinți, G-ral Alexandru Lupescu, Ion Gh. Duca, Octavian Goga, George G Mironescu, Dr. Nicolae Lupu, Victor Iamandi, Episcop Nicolae Colan, Nicolae Iorga, Dumitru Caracostea, Generalul Radu Rosetti, Mareșalul Ion Antonescu au exercitat doar câte un mandate.

Nu este lipsit de interes să amintim că cel mai longeviv dintre miniștrii interbelici a fost dr. C Angelescu, care a deținut 10 mandate, cu o durată de 10 ani, 3 luni și 9 zile. Surprinzător, tot el a avut și cel mai scurt mandat, doar 4 zile, între 30.12.1933 – 03.01.1934, când a fost desemnat și premier al Guvernului României, după asasinarea lui I. G. Duca, la 29 decembrie 1933. Peste 4 zile dr. C Angelescu a fost demis, fiind desemnat premier Gh. Tătărescu. În această companie ilustră, **Ion Petrovici**, cu o durată de 3 ani și 9 luni a celor trei mandate, se clasează pe locul al doilea între miniștrii interbelici

Accederea lui Petrovici, acest *Socrate al Aiudului*, în funcția de ministru l-a propulsat în galeria personalităților marcante ale științei și culturii naționale care, dinainte de Primul Război Mondial, au ocupat această înaltă demnitate Titu Maiorescu, Take Ionescu, Dimitrie A. Sturdza, Alexandru Odobescu, P.P. Carp, Gh. Chițu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Conta etc.

Orașul Tecuci, urbe mică cu o cultură mare, a mai dat, anterior, doi miniștri ai cultelor și instrucțiunii publice: pe **Alexandru Teriachiu** și pe **Alexandru Papadopol Calimah**.

Despre **Alexandru Teriachiu**, născut la Tecuci în 1829, se cunoaște și s-a scris foarte puțin deși a fost în prim planul vieții politice în a doua jumătate a secolului XX.. Descendent al unei familii boierești din Moldova, unionist notoriu îndeplinește diverse funcții și demnități: deputat și secretar al Adunării ad-hoc a Moldovei, membru al Divanului domnesc (1856), director în Ministerul de Interne (noiembrie 1858) și membru al Adunării Elective (ianuarie 1859).

După Unirea Principatelor din 24 ianuarie 1859, Alexandru Teriachiu exercită funcțiile de ministru al cultelor și instrucțiunii publice (27 aprilie 1859-3 aprilie 1860) și de ministru de externe ad-interim (14 martie-3 aprilie 1860) în guvernele conduse de Manolache Costache Epureanu la Iași. După îndepărtarea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, a mai fost ministru al afacerilor străine (17 august-12 noiembrie 1867) în guvernul Ștefan Golescu și ministru de interne (20 iulie 1880-9 aprilie 1881) în guvernul Ion C. Brătianu (3).

Alexandru Teriachiu a fost unul din membrii coaliției de la Mazar Pașa care a pus bazele P.N.L. în 1875, fiind ales de mai multe ori deputat sau senator pe listele acestui partid. Între anii 1886 și 1889 a îndeplinit mandatul de ministru plenipotențiar al României la Atena. A fost și delegat în Comisia Europeană a Dunării (27 octombrie 1888-27 aprilie

1889). A încetat din viață la data de 2 martie 1893, în orașul București.

Școala românească – o prioritate națională în toate timpurile

Celălalt ministru al cultelor și instrucțiunii publice, **Al. Papadopol-Calimah** (n.15 ianuarie 1833, Tecuci, d. 18 iunie 1898, Tecuci) istoric, publicist și om politic român, membru titular (12 septembrie 1876) al Societății Academice Române; vicepreședinte (18 martie 1885-5 aprilie 1886) al Academiei Române. Încă din tinerețe s-a angajat în lupta pentru Unirea Principatelor Române iar după 1859, a ocupat diferite funcții: ministru de Externe (1865-1866) și ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice (1868-1870). S-a retras din viața politică, pentru a se dedica îndeosebi studierii istoriei: culegând și redând în circuitul științific izvoare și surse ale istoriei românilor.

Polivalent, Alexandru Papadopol Calimah a publicat numeroase studii și lucrări, unele dintre ele fundamentale pentru istoria și cultura românească.

Din păcate, ingratitudea și uitarea domină postumitatea celor trei foști miniștri ai cultelor și instrucțiunii publice.

Al. Papadopol-Calimah

Structuri vegetale

PROFIL

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ – „PRINȚUL DIN LEVANT” AL LITERATURII ROMÂNE

► Violeta Daniela MÎNDRU

Printre poeții autentici contemporani, recognoscibili după o singură poezie, pe primul loc poate fi așezat Ștefan Augustin Doinaș.

„Chiar dacă i-a fost interzis atâta timp să scrie, Ștefan Augustin Doinaș a reușit performanța de a deveni faimos în acele vremuri zbuciumate datorită „Mistrețului cu colți de argint”, hipnotica baladă pe care n-o învăța nimeni la școală, dar toți o știau pe dinafară.” - afirma Radu Băieșu, regizor de teatru, muzeograf, redactor al Editurii MLR.

Ștefan Augustin Doinaș – pseudonimul literar al lui Ștefan Popa – s-a născut la 26 aprilie 1922 în localitatea Cherechiu, județul Bihor, „într-o casă de oameni înstăriți (expresie folosită chiar de poet, într-o convorbire din 1998 cu publicistul Emil Șimăndan).

A urmat cursurile școlii primare din satul natal, căci „se făcea o școală extrem de serioasă...”, după care a frecventat Liceul „Moise Nicoară” din Arad, care „avea un extraordinar director, pe Ascaniu Crișan, profesor de matematici”, dar și un valoros profesor de limba română – Alecu Constantinescu - tatăl dramaturgului Paul Everac - care l-a cucerit pe tânărul venit de la țară prin seriozitatea sa, insufându-i dragostea pentru lectură. A fost perioada în care Ștefan Augustin Doinaș a citit poezie (Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Mihai Eminescu, Octavian Goga, George Coșbuc, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Stephane Mallarmé, Paul Valéry) și critică literară, lăsându-se cucerit de Perpessicius și Vladimir Streinu.

În această perioadă de formare a început să scrie versuri, debutul literar având loc în anul 1939, cu o poezie publicată în *Jurnalul literar*.

În toamna anului 1941, după ce a absolvit liceul, a plecat la Sibiu – unde se refugiase Universitatea clujeană, după trecerea Ardealului

de Nord sub jurisdicție maghiară – și s-a înscris la Facultatea de Medicină și la Facultatea de Litere și Filozofie. După trei ani de studiu, a renunțat la medicină, rămânând să studieze literatura. I-a avut profesori pe Lucian Blaga, Liviu Rusu, D. D. Roșca.

A devenit unul dintre membrii de seamă ai Cercului Literar de la Sibiu, din care făceau parte Ion Negoitescu, Radu Stanca, I. D. Sârbu, Cornel Regman, Eugen Todoran, Ovidiu Cotruș, Radu Enescu și alții. A teoretizat alături de alți poeți membri ai Cercului - în special, Radu Stanca - estetica baladei în poezie.

„Pentru mine, care eram fiu de țăran, cu o cultură extrem de aproximativă, prezența în Cercul literar a constituit o adevărată școală, o adevărată educație a gustului, o introducere în universul valorilor artistice. N-aveam nici un fel de cultură muzicală, n-aveam pregătire plastică, artele îmi erau destul de străine în primii ani ai studenției mele. Cercul literar a echivalat, pentru mine, cu o adevărată naștere spirituală, singura care contează pentru un

scriitor. [...] A fost un adevărat laborator literar în care fiecare a contribuit la elucidarea anumitor probleme. Fiecare a avut nevoie de cei care se aflau alături de el. A fost un climat extrem de favorabil creației literare. Aveam nevoie de acest cerc pentru a ne stimula unii pe ceilalți. Nu exista invidie, rivalitate, ci un fel de concurență.” – mărturisirea Ștefan Augustin Doinaș într-un interviu acordat lui Ionuț Vulpescu.

„Doinaș va adapta ca formă de predilecție baladescul, exprimarea lirismului prin intermediul unui scenariu de aparență epică, nu rareori mitică.” - consemna Alexandru Piru în volumul *Poezia românească contemporană 1950-1975*.

Poezia *Mistrețul cu colți de argint* a apărut la scurt timp, în anul 1943. Era o poezie scrisă sub formă de baladă, care avea ca temă căutarea

absolutului, a unui scop superior, urmărirea cu stăruință a idealului, până la epuizare. Să urmărești cu orice preț un ideal este un lucru de care nu este capabil oricine, ci numai firile deosebite, care sunt gata să înfrunte toate riscurile. Prințul levantin se afla în veșnica sa căutare a absolutului, sacrificându-și viața pentru un scop suprem.

Mistrețul cu colți de argint – splendida poveste a prințului din Levant - este o baladă de „un fabulos rafinat, scufundând simbolul în apele narațiunii, dizolvând în aceasta esențe poetice varii.” (Gheorghe Grigurcu)

Anul 1947 a adus noi realizări personale tânărului poet: absolvirea Facultății de Litere și Filozofie și câștigarea premiului „Eugen Lovinescu”, cu volumul *Alfabet poetic*. Din cauza instaurării comunismului, volumul a apărut mult mai târziu.

După absolvirea facultății, în 1948, a predat limba română la școlile din Hălmațiu și Gurahonț, timp de șapte ani. Anii de studii și de profesorat s-au interferat cu o intensă activitate literară și publicistică, poetul participând cu producții literare proprii și articole la majoritatea revistelor și publicațiilor din domeniul culturii. În acea perioadă a reușit să mai scrie o piesă de teatru - *Brutus și fiii săi* - și un ciclu de sonete intitulat *Sonetele mâniei*.

După instaurarea comunismului, părinții lui Ștefan Augustin Doinaș au fost declarați chiaburi deoarece erau proprietarii a 16 hectare de pământ. Acest fapt a adus cu sine diferite opresiuni la care au fost supuși toți membrii familiei.

În anul 1955 a hotărât să renunțe la învățământ și să se stabilească la București, unde i-a reîntâlnit pe unii dintre scriitorii care făcuseră parte din Cercul de la Sibiu. Cu toții și-au făcut iluzii în ce privea producerea unui fel de „dezgheț” cultural după moartea lui Stalin și venirea la putere a lui Hrușciiov, în Uniunea Sovietică, căci viața spirituală era cea mai îngrădită. Erau acceptate doar adevărurile predicate de la tribuna politică, cele revelate nefiind acceptate în vreun fel. Atât Ștefan Augustin Doinaș, cât și membrii Cercului Literar de la Sibiu au realizat că ei, poeții, aveau un rol de maximă importanță, imperios necesar, de intermediari între divinitate și oameni, în opera de salvare a spiritului de prigoana regimului totalitar.

În acea perioadă a trăit din stilizări și a reușit să publice și câte ceva din textele proprii, iar la începutul anului următor s-a angajat ca redactor la revista *Teatru*, datorită vechiului prieten Radu Stanca, devenit regizor de renume.

Arestat la 3 februarie 1957 de securitate „pentru omisiune de denunț” a fost condamnat la un an de închisoare, alături de alți „cerchiști” care au făcut pușcărie politică. „... în redacția revistei *Teatru*

– unde mă aflam cu I. D. Sîrbu – a venit Marcel Petrișor, un originar de pe meleagurile arădene, care ne-a informat despre revoluția din Ungaria. Ne-a spus că, în cazul în care va fi și la noi manifestație, armata va fi de partea noastră, după care vom cere scoaterea limbii ruse din învățământ și așa mai departe ... După trei zile Marcel Petrișor a fost arestat, iar eu am fost ridicat după trei luni. De ce? Marcel Petrișor a fost bătut cu ranga ca să spună cu cine a mai stat de vorbă în legătură cu revoluția din Ungaria, aflându-se astfel și despre mine! [...] Eu am fost condamnat la un an, cu circumstanțe atenuante, pentru omisiune de denunț.” – a declarat, mulți ani mai târziu, Ștefan Augustin Doinaș.

După 1989 însă se va afla că deținutul politic Ștefan Augustin Doinaș, el însuși victimă a unui denunț, fusese la rândul său denunțător. Doi scriitori, Ion Caraion și Ion Omescu, au fost arestați în 1957, tot ca urmare a revoluției anticomuniste din Ungaria. „Până la urmă s-a găsit însă un martor al acuzării, închis și el pe acea vreme, deci mai ușor de convins, care, cu ochii lăsați în jos de rușine, a mărturisit în fața instanței - același tribunal militar, se pare - de a fi citit, chiar la invitația autorului, câte ceva din acele piese... Era Ștefan Augustin Doinaș! Această depozitie a fost suficientă pentru a-l trimite pe Toledan (Ion Omescu) din nou la pușcărie. „ – (Petre Sirin, *Castele în Spania*, Ed. Humanitas, 2013, pag. 261).

La 5 februarie 1958 a fost eliberat. Acea suferință a detenției a fost una din sursele care i-au stimulat creativitatea, apropiindu-l mai mult de Dumnezeu. „Spre deosebire de oamenii care au ieșit din închisoare pierzându-și credința în Dumnezeu, eu am ieșit din închisoare mai credincios.” - mărturisea poetul.

În data de 8 aprilie a aceluiași an, s-a căsătorit cu Irinel Liciu, (născută Silvia Lia Voicu), primă balerină la Opera Română. Între cei doi artiști a fost „o dragoste la prima vedere”, o dragoste shakespeariană, care a ținut mai multe decenii. „Ani de zile, după căsătorie, am fost prinț consort. Nevastă-mea, Irinel Liciu, fiind prim-balerină la Opera din București în perioada 1950 - 1970 pur și simplu m-a întreținut. Aveam interdicție de a publica și toate ușile îmi erau închise. Mergeam să îmi aștept soția la Operă, după repetiții, iar portarul mă striga «domnul Irinel»”, mărturisea poetul îndrăgostit și mândru totodată.

Ea, Irinel Liciu, fost prim-solistă a Operei din București timp de două decenii, a interpretat pe parcursul întregii cariere majoritatea rolurilor din baletele clasice și spre final a abordat dansul contemporan.

Până în anul 1963, când au fost amnistiați deținuții politici, lui Ștefan Augustin Doinaș i s-a interzis să reintre în viața literară. George Ivașcu a reușit să îl angajeze la revista *Lumea*.

Debutul în poezie a avut loc abia în anul 1964 (când a avut loc acel „dezgheț” cultural mult așteptat de scriitori) cu volumul *Cartea marelor*, cuprinzând mai multe poeme excelente din volumul interzis - *Alfabet poetic* -, dar și versuri de dată recentă. Volumul marca tranziția poeziei sale de la baladă la o poezie mai cerebrală.

Din anul 1969, se va muta la revista de cultură *Secolul XX*, una dintre cele mai îndrăznețe publicații de sub regimul comunist, care publica traduceri ale unor scriitori străini de valoare, interviuri și dezbateri curajoase.

A publicat numeroase cărți de poezie, de critică literară, în care versiunea evoluției poetice s-a schimbat de la un volum la altul: *Omul cu compasul* (1966) - „omul care tinde spre realizarea cercului semnificând perfecțiunea, un geometru al formelor, constructorul ce deține secretul formulei unei alte ordini, a inginerului de armonii” (Ioan Mihaș), - *Seminția lui Laocoon* (1967) - „se remarcă printr-un sporit grad al reflexivității, al meditației asupra victimizării omului, care devine neputincios în fața forțelor oarbe ale răului” (Ioan Mihaș), *Ipostaze* (1968), *Alter ego* (1970), *Versuri* (1972), *Papyrus* (1974 - poetul abandonează forma fixă, apelând la versul alb sau liber, la expresia directă, simplă - , *Anotimpul discret*- poetul, înclinat din nou spre meditație, este preocupat de destinul omului și de condiția artistului în societate. Abia în 1978 reușește să-și publice volumul *Alfabet poetic*, urmat de un alt volum, *Locuiesc într-o inimă*. Mai publică *Hesperia* (1979) și *Foamea de UNU* (1987), înainte de anul de răscruce 1989. Ștefan Augustin Doinaș este și autorul unor cărți de eseuri și reflecții pe marginea poeziei românești și a poeziei în general: *Lampa lui Aladin* (1970), *Poezie și moda poetică* (1972), *Orfeu și tentația realului* (1974), *Lectura poeziei* (1980).

„Ca univers al expresiei, poemele lui Ștefan Augustin Doinaș încep acolo unde <<prăzile>> filosofiei trezesc îndoiala și mirarea, iar cadențele lirice se aruncă în galop fortifiant. Ele se constituie într-un limbaj despovărat de intruzii confuze și modulat după ordinea muzicală a numărului de aur.” (V. Fanache – *Eseuri despre vârstele poeziei*)

Într-o confesiune publicată în *Revista de istorie și teorie literară* (1985), Doinaș spunea că „scrisul reprezintă în primul rând o etică inflexibilă, apoi o provocare a superiorității din om (fiindcă opera nu admite concesiile, ea trebuie asumată total și ridicată la nivelul unei perfecte conștiințe de sine) și în cele din urmă o înălțare deasupra vicisitudinilor

de moment ale contingentului”. El adăuga că „opera-model e un fel de pariu care stârnește propria noastră valoare latentă”, precizează „Dicționarul scriitorilor români”, vol. 2.

După Revoluție a devenit redactor-șef al revistei *Secolul XX* și, în ultimul deceniu al vieții, director, redenumind-o *Secolul XXI*.

Activitatea sa literară acoperă toate genurile, meritele sale culturale și literare i-au fost recunoscute din plin, poetul devenind membru al Academiei Române în anul 1992 și ales în Parlamentul României, ca membru al Partidului Alianța Civică, până în 1996.

Deși au existat întotdeauna opinii privind faptul că participarea unui scriitor la viața politică este în detrimentul creației, Ștefan Augustin Doinaș a infirmat acest lucru spunând că nu l-a împiedicat să-și vadă de lucru la masa de scris și, mai mult, „este o datorie morală ca intelectualul să se implice în viața publică. Se presupune că el are o formare care-i permite să fie mai în drept, să vehiculeze o moralitate mai convingătoare decât restul cetățenilor, să fie mai detașat de valorile strict materiale.”

De fapt, Ștefan Augustin Doinaș și-a încercat puterile și în alte direcții, scriind literatură pentru copii (*Povestea celor 10 frați*), un roman, *T de la Trezor*, și traducând.

Contactul cu poezia modernă, faptul că a tradus masiv din marii poeți ai lumii (*Faust* de Goethe, poemele lui Hölderlin, Stephane Mallarmé, Gotfried Ben și Paul Valéry, Giovanni Papini, Gerhart Hauptmann, Jorge Guillen, Ruben Dario, Gottfried Benn, Wolf Aichelburg, Martin Buber, Boris Lavreniov ș.a.) și a cunoscut foarte multe arte poetice a modificat viziunea pe care poetul Ștefan Augustin Doinaș o avea despre actul liric, ajungând la un alt stadiu, trecând de la baladesc și reflexivitate, către religiozitate. „Și am ajuns la Psalmi pentru că mi s-a părut, la un moment dat, că vreau să încerc să mă verific pe mine însumi în ce măsură pot să fac credibilă o voce care se tot agita în mine, dar căreia nu i-am acordat destulă atenție.” - mărturisirea poetului într-un interviu acordat lui Ionuț Vulpescu.

Deși limbajul mistic este tăcerea, iar experiența mistică nu poate fi comunicată, căci este inefabilă, poezia autentică se aseamănă cu rugăciunea. „Poezia este îndeletnicirea care, cu ajutorul cuvintelor, sporește sentimentul ființei. Omul care se roagă nu va păcătuți niciodată prin orgoliu pentru că el se pune la dispoziția lui Dumnezeu și nu rivalizează cu Dumnezeu.” (Șt. Augustin Doinaș)

Poetul are capacitatea de a sacraliza ceva, de a ridica într-un plan de venerație, de a-l izola, făcând din el obiectul unei adorații, doar dacă poate vedea

miracolul în orice lucru cotidian, aceasta fiind o condiție pentru a putea face o investiție de credință.

Într-o mărturisire tardivă a sa, poetul afirma că „un om care nu are sentimentul religios, care nu crede că are sentimentul religios, care nu ar încerca să trăiască legătura cu divinitatea, oricât de bun scriitor ar fi, nu cred că se poate încumeta – sau măcar că are dreptul de a se încumeta – să scrie poezie religioasă”.

Adevăratul adversar al divinului este în noi înșine și în ceea ce este în imediata noastră apropiere. Pentru cei care doresc probe fizice ale existenței lui Dumnezeu, toate cuceririle civilizației se transformă, la un moment dat, în unelte ale nihilismului, ale negației existenței divinității. Ștefan Augustin Doinaș afirma: „Credința este capacitatea de a ieși din cadrele raționalității și de a te insera într-un alt nivel de existență care nu are nici un alt fel de garanție decât propria ta trăire într-o credință. A fi nebun după Dumnezeu, în Dumnezeu, întru Dumnezeu, implică lucrul acesta. Nu se poate argumenta.”

Alexandru Andrițescu, într-un studiu publicat în anul 2004, consideră că obsesia *tainei*, a *luminii* și a *misterului* prezente în poezia lui Blaga, se regăsește în mod firesc și în poezia lui Ștefan Augustin Doinaș, iar Psalmii lui „se încheagă din elementele asemănătoare cu cele frământate altădată de Lucian Blaga.”

„Doinaș este, în fond, un poet preocupat de temele mari ale artei, cu o deschidere remarcabilă spre meditație. Poemele sale cele mai bune au o frumoasă transparență intelectuală, o atitudine și o gravitate care fac posibilă speculația.” – este opinia lui Eugen Simion.

„Arta poetului este sobră, concentrată, gravă, iluminată de splendori descriptive, dar ținând îndeosebi la descifrarea destinului omenesc, în lumina unui simbol. O vastă cultură clasică și modernă și o concepție personală asupra poeziei, gravitând spre viața lăuntrică, asigură lui Ștefan Augustin Doinaș un loc de prestigiu în epoca noastră contemporană. (Șerban Cioculescu)

După anul 1989 mai publică volumele de poezie *Interiorul unui poem* (1990), *Arie și ecou* (1992), *Lamentații* (1993).

În anul 2002, a fost ales președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor din România.

„Am fost un om foarte norocos, cu mici poticneli. Cu excepția celor cinci ani de interdicție, am avut parte de reușite. Reușitele au fost recunoscute. N-am de ce să mă plâng.” –confirma poetul, făcând un bilanț al existenței sale, cu puțin timp înainte de a se stinge din viață.

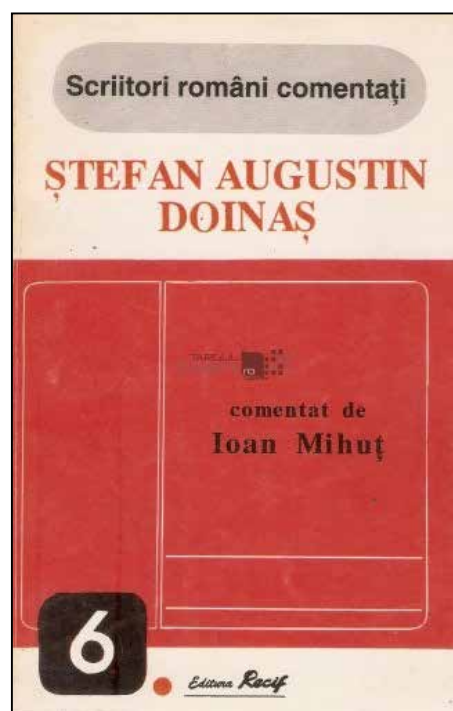
Ștefan Popa și Silvia Lia Voicu, au avut o căsnicie frumoasă, ce a durat 44 de ani. Au trăit împreună, au murit împreună. „Astăzi nu mai cântăm, nu mai zâmbim. Stând la început de anotimp fermecat, astăzi ne despărțim cum s-au despărțit apele de uscat!” - antcipa Ștefan Augustin Doinaș, care s-a stins din viață în data de 25 mai 2002, la Spitalul Fundeni București.

Irinel Liciu nu a putut să-l lase să plece singur, nu a putut să rămână orfană în iubire, dar s-a străduit să-și păstreze locul în veșnicie, cerând iertare Divinității și lui Doinaș. „Domnul meu și Dumnezeul meu, iartă-mă! Doinaș, dulcele meu, o prea mare iubire ucide!”

„Mi s-a spus c-ai murit, iubito, mi s-a șoptit grav. Poate oamenii s-au mirat foarte când am răspuns: - Atât de curând?... și-am continuat să fumez deasupra unei partide pierdute de șah”.

Ștefan Augustin Doinaș și Irinel Liciu au rămas în povestea veacurilor prin marea lor iubire, prin tragismul morții lor. Poetul și Balerina au scris povestea iubirii lor de dincolo de moarte, fiind înmormântați împreună în Cimitirul Bellu.

Întreaga creație stă sub semnul unor simboluri; fie că apelează la mitologie, la personalități creatoare, la regnul mineral sau la cel animal, că utilizează forma clasică a versului, sonetul sau balada, versul alb, libertatea prozodică modernă, fie că se adresează cititorului elevat sau tinerilor, Doinaș și-a pus pecetea inconfundabilă pe tot ce a scris. „Poetul este acela care țese beteala gândurilor, firul de aur al simțirii sale adânci, firele inimii, în aleasa textură a artei.” (Ioan Mihuț, Ștefan Augustin Doinaș)

EXPRESII CELEBRE

„REMUȘCĂRILE FEDREI“

► Theodor PARAPIRU

În „lumea Umbrelor”, pe „Câmpiile Jelirii”, printre cei ce rătăcesc încă otrăviți de „molima iubirii”, Eneas (v. Poarta Infernului) o întâlnește și pe Fedra, fiica lui Minos (v. Judecătorii Infernului) și a reginei Pasifae (v.

Firul Ariadnei), a doua soție a eroului atenian Tezeu. O pierduse dragostea devastatoare pentru frumosul dar integru Hippolit, fiul soțului său din prima căsătorie cu amazoana Antiope (sau Hippolite, sau Melanippe, în alte variante), stârnită din frustrarea Afroditei, generată de indiferența tânărului pentru cultul ei. Zeița îi inspiră o iubire cotropitoare Fedrei, care uită de elementară prudență. Din templul Afroditei, ea îl urmărește pe Hippolit cum se antrenează, trăind momente de pasiune paroxistică: „La Trezena există o floare de mirt cu petalele în întregime perforate. Se spune despre floare (planta Atenei/Minervei, protectoarea îndrăgostiților, n.n.) că n-ar fi fost așa de la început și că găurelele de pe frunze s-ar datora Fedrei. Aceasta în amărăciunea pe care i-o pricinuisse dragostea străpungea floarea cu un ac pe care-l purta în păr.” (Pausanias, Călătorie în Grecia, I).

Dezlănțuită în patima sa, femeia mărturisește celui iubit sentimentul copleșitor ce are pentru el: „...Fedra îi ceru lui Hippolit să se iubească cu ea.” (Diodor din Sicilia, Biblioteca istorică). Faptele se desfășoară altfel decât dorise sârmana în închipuirile sale erotice: „Dar el o respinse și ea, plină de mânie din pricina jignirii pe care i-o adusese - întorcându-se la Atena - îi spune lui Tezeu minciuna că fiul său încercase s-o batjocorească.” (idem). Mâniat și mâhnit, marele erou îl roagă pe zeul Poseidon să-i pedepsească fiul și Hippolit moare zdrobindu-se de stânci, când caii îi răstoarnă carul, înspăimântați la vederea unui monstru marin trimis de stăpânul apelor. Îndurerată, înfricoșată și disperată de întâmplările a căror cauză fuseseră sentimentele sale (înșelarea soțului, iubirea pentru Hippolit

și învinuirea lui criminală, moartea tânărului bărbat), Fedra se spânzură, incapabilă să reziste regretelor.

„Remușcările Fedrei” constituie reper metaforic elocvent, pentru zbulucium sufletesc suicidal, declanșat de săvârșirea unor fapte grave, din perspectiva morală a societății.

„REVĂRSAREA NILULUI“

Pentru Egipt, apa Nilului este asemenea sângelui pentru corpul uman. Sacrul Hapi (numele egiptean al Nilului) avea izvoarele în cer, după credința vechilor egipteni. Spiritul marelui fluviu semnifica miracolul fertilității, al vieții care stătea sub semnul creșterii și al descreșterii apelor sale: „Într-adevăr, când au aflat că toată țara elenilor este udată numai de ploii și nu de revărsarea râurilor, ca țara lor, egiptenii au zis că, dacă elenii vor fi vreodată înșelați în marea lor nădejde, vor avea de îndurat o foamete cruntă”. (Herodot, Istorie, I).

Țara Egiptului este concepută, în conștiința locuitorilor săi, ca un dar al Nilului. Fenomenul esențial și fascinant legat de fluviu îl constituie revărsările anuale. După retragerea apelor, munca oamenilor este mult mai înlesnită: „...ei nu se ostenesc să taie brazde cu plugul, nici nu sapă, nici nu fac vreuna din muncile cu care se trudesesc la câmp ceilalți oameni, ci ori de câte ori fluviul, umflându-și de la sine apele, le udă câmpiile, și după ce le-a udat se retrage din nou, atunci fiecare seamănă ogorul său și mână porcii peste el; după ce afundă cu porcii cât mai adânc sămânța în pământ, din acel moment așteaptă doar secerișul...” (op. cit.).

Mult doritul eveniment al inundațiilor are uimitoare particularități care, necondiționat, au fost atribuite divinității tutelare: „Revărsarea Nilului alcătuiește un fenomen uimitor pentru cei care-l văd, iar celor ce au auzit vorbindu-se de

el le pare cu totul de necrezut. Căci pe când la vremea solstițiului de vară apele celorlalte fluvii se împuținează, singur Nilul începe să-și sporească undele zi de zi, până ce, în cele din urmă, ele pornesc să inunde aproape întreaga țară. Tot astfel, apele Nilului descresc zilnic în decursul unui timp tot atât de lung cât i-a trebuit să crească, ajungând iarăși cum fusese înainte” (Diodor din Sicilia, Biblioteca istorică).

Ieșirea din matcă a Nilului are și aspecte nefaste: „O mulțime de animale de uscat pier înghițite de apele Nilului revărsat, iar altele – scăpând de puhoiul undelor – fug spre pământuri mai înalte.” (op. cit.). Învățând din experiențele triste, regii Egiptului au construit la Memphis un nilometru pentru măsurarea nivelului de creștere a apei, anunțând apoi poporului cotele fluviului, ceea ce echivala cu o evaluare exactă a recoltei viitoare. Probleme care i-au pasionat pe istorici, reflectând realitatea preocupărilor generale, au fost legate de izvoarele acestui impresionant curs de apă (dincolo de legende – în cer, în ocean, în

munți inaccesibili etc.) și de cauzele neobișnuitei sale revărsări. Diodor din Sicilia trece în revistă teoriile păstrând o rezervă strategică față de ele, mai ales că multe sunt pur fanteziste și nu depășesc stadiul bunelor intenții. Câteodată, istoricul se raliază unor puncte de vedere pe care le consideră rezonabile: „Prin urmare nu este nimic nefiresc să socotim că nesfârșitele ploii de dincolo de Egipt, în Etiopia, fac să se reverse în timpul verii apele Nilului.” (op. cit.). Sigur este faptul că Nilul cu providențiala sa revărsare anuală a însemnat șansa unui popor și a unei țări.

Expresia „Revărsarea Nilului” este o metaforă pentru un fenomen natural sau o manifestare umană care evoluează în coordonate supradimensionate, în raport cu cele cunoscute. În funcție de efecte, apar și conotațiile benefice (forță, oportunitate, eliberare de energii nebănuite, generozitate), ori cele negative (imprevizibilitate, putere stihinică, scăpare de sub control a unei situații etc.).

Coline 9

PRINȚESA PROZEI FEMININE

ARTHUR ȘI MAREA BIBLIOTECĂ

► Cristina LUCA-PARAPIRU

A fost odată ca niciodată un puști pe nume Arthur. Era un băiat destul de obișnuit, cu părul blond și o pereche de ochelari rotunzi ca fundurile de borcane. La prima vedere, arăta chiar banal, dar de fapt avea o inimă de aur și adora cărțile. Citea continuu, mereu și mereu, și avea mereu o carte la el, oriunde se ducea: la școală, la mall, în parc... Era un mare cititor.

Pasiunea aceasta a lui Arthur provenea din faptul că mama lui lucra la o librărie, și de mic fusese înconjurat de mii de cărți. De aceea, când veni vorba să își serbeze a 15-a aniversare, Arthur decis să își țină ziua de naștere la... librărie! Îi invită pe cei mai buni prieteni ai lui: Harry Potter și Nate Wright, care acceptară de îndată, chiar dacă cititul nu se prea lipea de ei (Nate prefera jocurile video și benzile desenate, în timp ce Harry își petrecea timpul pe la alte magazine, cum ar fi Magiteka și Baghete & Co.).

Când sosi și mult așteptata zi de naștere, invitații veniră în goana mare la librărie cu fel de fel de cărți cumpărate cadou pentru Arthur. Mama acestuia le pregătise ditamai tortul cu ciocolată.

- Bună, băieții! îi salută Arthur, fericit nevoie-mare. Abia aștept să vă dau niște recomandări de lectură!

Băieții oftară.

Arthur îi conduse printre rafturile imense ale librăriei, trântind continuu despre tot felul de cărți, iar băieții îl urmau, tăcuți, sperând în secret să nu se rătăcească. La un moment dat, Nate auzi un bârâit dinspre mobilul lui, așadar își deschise telefonul și se rezemă de un raft, pentru a citi mesajul. Raftul se mișcă, iar Nate căzu pe podea:

- Au! Ce-i asta?!

- Ce tare! sări Arthur. Nate, ai descoperit o ușă secretă!

- Nate a descoperit ușa? sări Harry, părând jignit. *Eu* i-am dat mesaj!

Nate deschise gura ca să comenteze, dar se opri, văzând pe ecranul telefonului cum numele expeditorului, „Tata”, se transformă rapid în „Harry”.

- Ia mâna de pe baghetă, Harry, chicoti Arthur, apoi le făcu semn băieților să îl urmeze prin ușa secretă. Aceștia se priviră, sceptici, apoi se duseră

după Arthur și pătrunseră, astfel, într-o încăpere ciudată.

Se treziră înconjurați de mii de rafturi de cărți înalte de nu le vedeai vârful, și lungi cât o autostradă națională. Arthur începu să chiuie, iar vocea lui stârni un ecou puternic:

- CE TAREEEEEEEE!!!

Începu să alerge printre rafturi, iar Harry și Nate simțiră un imbold să îl urmeze. Simțeau că magia cărților îi atrage înspre ele.

Cei trei alergară printre acele miliarde de cărți, privind în stânga și în dreapta. Prin fața ochilor le fugeau o grămadă de titluri, care mai de care mai interesante.

Și, continuând astfel goana printre rafturi, dădură peste o fetiță asiatică așezată pe jos, citind dintr-o carte pe care scria *Dracula*.

- Bună! zise Arthur. Tu cum de ai ajuns aici?

- *Dō yattekita no?* zise fetița, privindu-i confuză.

- Poftim?! făcu Nate.

- *Watashi wa Meirin de, Nihon kara kimashita.*

Watashi wa nihongo to eigo dake o hanashimasu. Hoka no gengo wa shirimasen. Dō yatte koko ni tsuku no?

Arthur se holbă la Harry și la Nate. Aceștia doar ridică din umeri. Fata ridică și ea din umeri și se reîntoarce la cartea ei, iar băieții își continuă plimbarea printre cărți.

După puțin timp, Harry se izbi de un băiat care citea benzi desenate.

- Hey! Watch out! zise băiatul, nervos.

- American, ghici Harry. Câte naționalități sunt pe aici! Oare erau toți în biblioteca mamei tale?

Arthur nu știe ce să răspundă, iar Harry își folosește toate cunoștințele sale în limba engleză pentru a-și cere scuze.

Abia după ce fură salutați de un copil de vreo 11 ani, care zise, zâmbitor: *Salut! Vous êtes là aussi? N'est-ce pas un lieu formidable pour les passionnés de lecture? Je l'adore!*, își dădură ei seama că ceva nu era în regulă cu acel loc. Apoi Arthur zâmbi deodată și exclamă:

- Aha!

- Ce este? întrebă Harry și Nate.

- Știu ce e locul ăsta! zâmbi Arthur. Mama mi-a spus povești despre el! Este Marea Bibliotecă, în care se află toate cărțile din lume, și unde numai Adevărații Cititori pot ajunge! Acești copii sunt Adevărații Cititori din alte țări!

- Păi, noi nu citim deloc, comentă Nate. Numai tu citești, Arthur!

- Într-adevăr, voi n-aveți ce căuta aici, mormăi Arthur. Ce ciudat. S-ar putea să...

Nu apucă să-și termine fraza, căci se auzi un bubuit teribil, și niște tentacule mari și întunecate răsăriră din pereții Marii Biblioteci, întinzându-se spre Harry și Nate.

- Fugiii!!! țipă Arthur. Trebuie să ne întoarcem la librărie!

Și au luat-o la fugă pe unde veniseră, în timp ce tentaculele încercau să-i apuce. Au trecut iar pe lângă băiatul din Franța, care le spuse iar *Bonjour mes amis!*, dar de data asta îl ignorară și trecură în fugă pe lângă el. Trecură și pe lângă supăratul american, care își vedea de benzile lui desenate, și pe lângă fata din Japonia, care le strigă: *Ano shokushu wa dō shita? Komattakoto wa arimase ka?*, ceea ce, vă explic cu amabilitate, înseamnă *Ce-i cu tentaculele astea? Ați făcut probleme?*.

Dar nu era timp de discuții.

Până la urmă ajunseră la ușa pe unde intraseră la început, iar Arthur apăsă yala și o deschise. Harry și Nate dădură să îl urmeze, însă un tentacul îi prinse de picioare. Nate reuși să se elibereze, dar Harry nu:

- Arthur! Trebuie să îl ajutăm pe Harry!

Și l-au tras de brațe cu toată forța, în timp ce Harry țipa de durere (se subînțelege însă că era și înfricoșat). Până la urmă, după niște eforturi extraordinare, Arthur și Nate au rupt tentaculul, și l-au tras pe Harry de cealaltă parte a ușii.

Gâfâind, băieții se îmbrățișară strâns, iar Arthur comentă:

- Ce să zic, pentru o instituție intelectuală Marea Bibliotecă are niște modalități de autoapărare destul de violente!

- Eu zic să mergem să mâncăm odată tortul ăla făcut de mama ta, gâfâi Nate, iar ceilalți doi începură să râdă.

Natură statică

► Ion MANEA

PROZĂ SCURTĂ

COVRIGUL CU NUMĂRUL DOUĂ MILIARDE

Studentul cobora treptele dinspre amfiteatrul 24YWQ în fiecare dimineață, la orele 9,45, ca să profite de pauză pentru achiziționarea unui covrig de la chioșcul din colț.

- E cald? Întreba de fiecare dată.

- Îhî, îi răspundea extrem de amabilă covrigăreasa.

Îl ronțăia în grabă privind cerul care uneori era cu nori, alteori fără. Visase cândva că într-o zi se va înălța spre infinitul albastru și va călători printre tot felul de stele. Un vis desigur, doar un vis, iar până să se împlinească unul ca acela al lui, va trebui să mai mănânce mulți, foarte mulți covrigi

Într-o senină zi de început de decembrie, o gașcă de hăndrălai îmbrăcați în salopete inscripționate cu îndemnul „la-ți covrigul fără țaic/ Parte ca să ai de laic!” îl împresură din toate părțile trupului său firav și-l aruncă într-o dubă pe caroseria căreia era desenat destul de stângaci un covrig uriaș din care ieșeau încă aburi simbolici și care parca plutea prin văzduh, așa cum se visase el adeseori în nopțile agitate din preajma examenelor.

- Domnule, îi urlă la urechea dreaptă un tip în costum și cravată cu picățele, care-l aștepta în habitatul dubitei, ești fericitul consumator al covrigului cu numărul un miliard! Ești al miliardelea cumpărător al ilustrului nostru produs, drept pentru care vei primi mai multe premii!

- Dar eu trebuie să merg la cursuri!

- După, tinere! Iată diploma dumitale de excelență, cu numărul un miliard! Ia-o!

Tânărul se conformă și remarcă pe cartonul primit excesul de albastru care găzduia un covrig extrem de stilizat lângă care citi numele său cu inițiala tatălui.

- De unde știați? Cum puteați aprecia că tocmai eu voi fi cel care va cumpăra covrigul aniversar?

- Noi știm totul, serviciile, băiete, îi răspunde costumatul. Și acum, marea surpriză! Vei beneficia de o călătorie gratuită în Cosmos. Vom promova covrigul nostru în mai multe galaxii!

- Dar eu am cursuri! Și, pe urmă, cum de-ați aflat de visul meu cu zborul în cer?

- Lasă-le dracului de cursuri! Dumneata nu te gândești la viitor? Uite, noi ne-am gândit. Te așteaptă o viață minunată în cea mai minunată dintre lumi!

Hăndrălaii îl mai luară o dată și, după ce mașina plecată într-o direcție necunoscută opri, îl înghesuiră într-o rachetă intergalactică nou-nouță, cu număr de Galați.

- În cer, prietene, să pornim spre cer! se auzi dinspre cravata cu picățele un glas entuziasmat.

Programul de lansare fu declanșat și, după numărătoarea inversă, racheta țâșni.

Primul popas fu programat la Poarta Raiului, care, era închisă la ora aceea (scria clar: „Program 7-9 și 23-24”). Cu toate acestea, anunțat din timp, Sfântul Petru deschise ușa mare de metal și-l întâmpină pe student cu o plecăciune plină de stimă și respect.

- Felicitări, tinere, pentru marea performanță! Nu vrei să rămâi la noi? Avem trei posturi de stagieri.

- Nu, eu trebuie să termin facultatea!

- O poți continua aici, la fără frecvență sau seral.

- Refuz categoric să rămân!

- Nesăbuitule!

Și Sfântul Petru, aproape supărat, trase după sine poarta imensă, nu înainte de a primi de la costumatul un șir imens de covrigi proaspeți, pregătiți special pentru dinții inefabili ai îngerilor și heruvimilor.

- Să-i consumați cu evlavie, sfinte! îi ură însoțitorul meu.

- Când coborâm pe Pământ? Am promovat destul produsul! Îndrăzni să deschidă gura studentul.

- Așteaptă, mai avem de făcut un popas la un trib de extraterestri!

- Vreți să le băgați covrigul vostru pe gât?

Bărbatul însoțitor aruncă studentului o privire aproape ucigașă și îi spuse pe un ton ferm:

- Să nu mai pui întrebări care nu sunt trecute în protocol! Tu trebuie să faci ce-ți spun eu, altfel îți retragem premiul.

Ajuns în mijlocul tribului, echipajul terestru fu primit cu aplauze și urale. Din mulțime se profila figura tatuată a vraciului, care îi îmbină pe înalții oaspeți să guste din covrigul și susanul local.

- Bine ați venit în văgăuna noastră de cer! Le ură purtătorul de cuvânt, care îl felicită apoi călduros pe fericitul deținător al trofeului și-l invită să facă dragoste cu o extraterestră, în ideea metișizării cosmice.

- O propunere ca aceasta nu se poate refuza! deveni dintr-o dată foarte cooperant tânărul. În felul acesta, visul meu de a zburda prin înălțimile cerului nu numai că se va adevăra, dar va da și roade.

Nava covrigică se întoarce în aceeași zi acasă, iar tânărul zăbovi în mijlocul tribului extraterestru cam opt ani și jumătate. După divorțul iminent cu nepământeanca, se întoarce acasă cu opt metiși simpatici, ceilalți opt din reproducția comună a celor două tipuri de rase rămânând la mamă și comunicând cu cei plecați prin telepatie.

Aceasta a fost aventura fostului student în Cosmos.

Acum el se îngrijește de prunci, înscriindu-i pe toți, după vârste, fie la grădiniță, fie la școala americană. Din când în când, le arată diploma cu inscripția „Un miliard” înmănată cândva de covrigăria din colț, care, între timp, a devenit o imensă multinațională. Reclama însă a rămas neschimbată: „Ia-ți covrigul fără țaic/ Parte ca să ai de laic!”

Uneori, dar fără prea mare entuziasm și aproape fără convingere, câte unul dintre cei opt fii celești mai întreabă:

- Tată, când ne duci să ne revedem bunicii din cer?

- Să așteptăm să iasă din fabricație covrigul cu numărul două miliarde, fiule....

VIȚELUL COSMIC

Adevărul s-a aflat într-o seară rece de ianuarie, în crâșma dinspre Primărie.

Văcarul satului, domnul inginer Nae, protagonistul acestei întâmplări de-a dreptul fantastice, tocmai intrase, scuturându-și de noua zăpadă cizmele vechi, militărești, pentru a servi o țuică și-un pahar de suc de cireșe.

Inginerului îi plăceau la nebunie cireșele și turmele de vaci și, tocmai de aceea, după ce fusese dat afară de la firma unde lucra în oraș, a făcut două lucruri uluitoare pentru cei care îl cunoșteau: a sădit un pui de cireș în fața casei sale străvechi, năpădită de buruieni și de șerpi neveninoși și s-a angajat pe

postul de văcar al comunei, rămas vacant în urma intrării fostului ocupant la Academia de Pompieri.

E adevărat că se mai văzuseră până atunci ingineri, ba chiar și cosmonauți, pe post de văcar, dar domnul Nae era cu totul și cu totul special, întrucât absolvise nu numai Politehnica, dar și o facultate de astrologie, în urma căreia se înarmase cu tot felul de cunoștințe despre cer și rotația stelelor, așa de bizare, încât cei ce-i ascultau poveștile se minunau, ba chiar se cruceau, chiar dacă erau atei până în măduva oaselor.

- Am să vă spun, prieteni, în seara asta, de ce a devenit albastru laptele vacilor pe care le-am păstorit toată vara, de la echinocliul de primăvară până la Sfântul Dumitru.

Adevărul e că laptele tuturor vacilor din sat devenise, încă nu se știa de ce și pentru câtă vreme, albastru.

Fenomenul era însă cu mult mai ciudat decât părea la prima vedere.

Nu numai că devenise albastru laptele vacilor din sat, dar și privirea acestora căpătase o scânteiere ireală, dispăruse cu desăvârșire acea expresie inertă și respingătoare din retinele bovinelor, pentru a face loc unui fel de luminițe, albastre și ele, vii și de-a dreptul grăitoare, atât de grăitoare încât multora dintre săteni, mai ales sătence, li s-a părut – unii erau gata să și jure! – că își auziseră vitele glăsuiind într-o limbă absolut necunoscută.

„Joiana mea a vorbit aseară, pe când o mulgeam”, zicea câte una, pentru ca alta, de la cealaltă margine a satului, să pluseze: „Vaca mea a vorbit pur și simplu în versuri”, ceea ce era mult mai greu de crezut, mai ales că în satul acela, în afară de domnul inginer Nae de la Sere și de prea fericitul preot, în vârstă de 97 de ani, nimeni nu mai știa și nici măcar nu citise vreodată o poezie...

- Domnilor, continuă văcarul, voi toți vă închipuiți că toată vara am stat cu vacile voastre pe imaș, acolo, la poalele pădurii, când, de fapt, eu am fost zi de zi, fără nicio excepție, la păscut cu ele în cer.

- Fugi de-aici, dom' inginer, cum vrei matale să credem noi așa ceva? Eu personal și noi toți de-aici le-am văzut mereu pe pășune! Ce naiba, treceam pe-acolo zi de zi...

- Da, așa e, nu neg, le-ați văzut, dar era vorba doar de o imagine virtuală a lor, de o proiecție cosmică, trimisă pentru liniștea și starea psihică a satului, deoarece eu, în fiecare dimineață, eram luat cu vite cu tot de o navă imensă care ne ducea în doar câteva secunde undeva, departe, pe Calea Lactee, unde iarba era albastră și luminoasă, iar pajiștea părea un lan imens de neoane subțiri și succulente din care vacile mele, ale voastre, domnilor,

rupeau cu poftă, urmând a rumega lumina strânsă în grajdurile voastre bine-cunoscute, seara, după ce nava ne readucea în sat.

- Și de aceea este acum laptele albastru? întrebă unul.

- Și luminos? interveni un altul. Al meu, mă rog, al vacii mele, luminează în găleată, domnule. Nici nu mai aprind becul, pun recipientul cu lapte pe masă și toată odaia se luminează, iar noaptea, când mă duc la privata din curte, iau găleata cu mine și se inundă de lumină toată curtea și grădina, până la vecinul Ilie, care iese și el cu găleata lui, ca și vecinul lui, voi toți, unul după altul, și așa se aprinde tot satul, de zici că-i ziuă, de nici cocoșii nu mai cântă, ba, unii dintre ei se sinucid, pentru că nu-și mai văd rostul într-o astfel de situație ce nu s-a mai văzut...

- Da, cinstiți consăteni! Tot ceea ce relatați voi aici este adevărat, după cum alte adevăruri, și mai cutremurătoare, vor ieși cât de curând la iveală, unul câte unul...

- Ca de pildă! interveni unul cam răsos și destul de neîncrezător, întrucât el nu avea nicio vacă și nu se confrunta cu astfel de probleme.

- Ca de pildă, aflați că toate vacile aflate acum în stare de gestație vor naște, la sorocul fiecăreia, viței interstelari...

Tăcerea grea, de plumb, care se așternuse peste paharele și sticlele din bar fu întreruptă după numai câteva secunde de glasul unei femei ce se auzea tot mai aproape:

- Ioane, ieși din crâșmă, că ne-a fătat vaca!

leșiră buluc toți în prag și văzură femeia aproape fugind spre ei, ținând în mâna dreaptă o găleată din care izvora o lumină orbitoare. Ca la o comandă, toți porniră spre ea și, luminați de laptele din recipientul de plastic, ajunseră repede la grajdul celui strigat.

În picioare, luminat de o adiere de verde și albastru, într-o stranie combinație, cu ochii limpezi, extrem de vii și cu o coadă foarte lungă, aproape interminabilă, ca și cum ar fi vrut să poarte o legătură cu o lume îndepărtată, vițelul vorbi:

- Dragii, mei, vă așteaptă o nenorocire cum alta n-a mai fost. În primăvara asta, vi se va tăia ajutorul social!

Stupefiați și aproape asfixiați de o respirație grea, agonică, toți își îndreptară privirile spre văcarul Nae, iar cel mai apropiat de el, cel care nu avea nicio vacă, îi strecură printre dinți:

- Mama ta de inginer ratat, cine dracu te-a pus, mă, să ne duci vacile la extraterestri?

Păsări

► Elena NETCU

PROZĂ

MISTERUL CEAIRULUI DE LA TREI FÂNTÂNI

Există în **Orașul dintre drumuri** un loc unde orice localnic ar vrea să ajungă, cel puțin o dată la șapte zile. Ceairul de la Trei Fântâni. Acolo se spune că un sfânt musulman din vechime ar fi poruncit să iasă apă din stâncă și a ieșit. Musulmanii din **Orașul dintre drumuri** l-au revendicat. Când au fost stăpâni, era spațiul lor sacru pentru rugăciune. Fie că era Kurban-Baiaram, fie că era Ramazan, bătrânul Reșit Abdula se înființa la apusul soarelui și mânuia dintr-o țibulcă un cântec tânguitor. În turnul din moscheia aflată în centrul orașului, un muiezin chema musulmanii la rugăciune.

După Unirea Dobrogei cu Regatul, când turcii și-ai restrâns pretențiile, rușii au luat în primire ceairul și prima horă s-a numit rusească. Românii nu mai aveau rând. După 1897, când a fost o inundație de pluteau toate prin ceair, lucruri luate de-a valma din gospodării, ce vrei și ce nu vrei, inclusiv animale înecate, lucrurile s-au schimbat. Autoritățile românești au dat libertate românilor să acapareze ceairul, fie pentru desfacerea mărfurilor, fie pentru târgul de vite. Acolo românii au făcut un iarmaroc, încât celelalte etnii au rămas în minoritate, dar nu-i împiedeca nimeni să-și găsească un loc sau să participe la horă.

Dar când dădeau năvală apele, totul lua o întorsătură neașteptată. Câteva bătrâne de diferite etnii au căzut de acord că ceairul este un loc plin de capcane, dar mai ales, se născuse credința că acolo spiritele întunecate țâșnesc din pământ, dând semn că vin apele înfuriate ale Dunării și că în drumul lor spulberă suflete nevinovate,

– Aici nu e lucru curat.

– Așa o fi! Numai hora de duminică va reuși să împrăștie forțele întunecate.

Ideea asta cu îmblânzirea sufletului prin cântec și joc era în mintea omului de când e lumea, lume! Este la fel ca flautul lui Orfeu care îmbânzea fiarele. Orice cântec ar fi, în orice limbă, aduce bucurie, descurie inimi întristate, împrăștie supărarea. Prosperitatea din **Orașul dintre drumuri** aducea după sine și o nevoie de a sărbători, de a ieși în lume. Această iureș de bucurie se consuma în ceairul de la Trei Fântâni. La început erau doar niște gropi, trei la număr, la egală distanță făcute de o echipă de câțiva gospodari, un turc, un hahol și un român, sub îndrumarea lui Terteș, care era mai în putere. Toți s-au aapucat să scoată apă

din pământ, cu gândul că acolo izvorăște apă când nici nu te aștepți. Vestea că se slobozesz apele pământului i-a speriat pe localnici care în focare primăvară țineau piept puhoaielor.

Femeile în frunte cu Marinka nu puteau lipsi de la această lucrare alui Dumnezeu.

– Aici e tot mâna Evdochiei. Dar ne vrea binele, să nu vă mai aud!

– Locul ăsta e hărăzit. Dacă n-o fi, musai, trebuie să-l sfințim!

– Încleștarea cea mare aici e!, spuse Marinka. Voi nu vedeți suratelor, că nu e horă să nu se termine cu o înjunghiere, uneori îl răpune pe băiat sau fată, alteori îi cruță.

– Numai apele sunt de vină. Ele aduc moartea. Evdochia nu e străină de jocul afurisit al apelor.

– Să tăceți, când vă spun eu! Numai mânați pe dumnezeu! Fata asta are har!

Cu toate că puneau la cale tot felul de practici ezoterice, oamenii se trezeau primăvara cu apele prin curți, fără puțința de a le stăvili. Pe tot cursul Dunării, apa dădea pe dinafară, rostogolindu-se ca un vâlătuc peste străzi, case, maidanuri, pădurea cu sălcii. Înainta amenințător, mai ales pe timp de noapte.

Păsările cerului invadeau văzduhul, rotindu-se pe deasupra ceairului. Oameni priveau cu deznădejde, pentru că năvala apei lovea, mai ales, în casele negustorilor, de parcă le căuta înadins. O făceau pe muțește, fără prea mare vuiet, de parcă s-ar răzbuna. Ziua oamenii mergeau cu barca, se rugau la Dumnezeu pentru retragerea apelor, dar noaptea năvăleau cu mai multă furie.

– Ferească Dumnezeu de furia apelor, oameni buni! Haideti să stăm la pândă noaptea. Să vedem ce se întâmplă, de unde vine atâta apăraie.

– Fraților, în orașul nostru stihiiile își fac de cap. Aici nu e lucru curat!

Noaptea era revărsare de păcate, spuneau bătrânele, rugându-se în legea lor, fie musulmani, fie pe rit vechi sau nou, bătrânele aveau lumânări aprinse ca să lumineze peste tot să prindă vreun fir, să dezlege nebunia. Erau convingși că orașul e bântuit de duhuri rele și că pentru necazul ăsta care s-a abătut asupra lor, ozbăvirea trebuie s-o aducă lopi și Evdochia.

– Ei sunt salvatorii noștri!

– Nu facem nimic, măi oameni buni, suntem vânduți diavolului.

Bătrâna Marinka privea fără să se mire. Ea avea rolul să urmărească cum se alege grâul de neghină. Urmărea dacă oamenii își dau seama că răul vine de la ei.

– Nu vă mai văitați, până la urmă primăvara vă curățește sufletul Oare n-ați înțeles că mai presus de orice se află bunătatea, milostenia, credința și iubirea semenilor?

Zi și noapte vă e gândul la bani, avere și toate alea sub puterea diavolului. Sunteți lacomi, nu vă mai săturați să înșelați pe ce necăjiți.

– Măi oameni buni, aici e mâna diavolului. Eu v-am mai spus și văd că nu mă ascultați, încheie bătrâna Marinka, întunecată la chip. Leahu ieși în fața tuturor și gesticula sigur pe el:

– Chiar ieri a plecat frate-miu. El a dezlegat misterul.

– Leahule, scutește-mă cu misterele tale! Nu e clar că noi suntem de vină? spuse cu hotărâre Terteș, ridicând mâna ca să-l vadă toată lumea.

Fără să-l bage în seamă, Leahu continuă:

– Ce credeți că numai la noi e nenorocirea asta? În toată țara unde sunt râuri. S-au topit zăpezile. Dar nu asta e buba. ci luna plină în fecioară. Toate belelele se varsă pe pământ. Cine are mai multă putere? Apa! Potopul lui Noe!

Darka, o ucraincă strașnică, ieși cu greu dintre oamenii înghesuți în ceair, cocoțați pe o platformă de pământ unde apa nu apucase să ajungă.

– Hai să punem la pândă fetele și băieții. Sunt suflete neprihănite.

– Mai ales Aniușka mea, mânca-o-ar mama! strigă deasupra tuturor Chiriacița, cu o voce de tunet, de spuneai că se află în clopotnița bisericii rusești. Acolo se afla o clopotniță de bronz care se auzea tocmai în mahalaua cerchezească. La capătul celălalt al orașului.

Mulțimea încuviință printr-o mișcare a capului. Tot Leahu se făcu purtătorul lor de cuvânt:

– Lor o să li se arate ceva, nu se poate, ori e neagră, ori e albă!

Chiriacița făcu un pas înainte ca s-o vadă lumea că are o fată neprihănită. Făcu un gest categoric, lăsând să se înțeleagă că nimeni nu mai are voie să mai vorbească după ea.

Însă pândă din a doua noapte mai tare a încins spiritele. Băieții o vedeau pe Evdochia, pășind deasupra apelor ca o vâlvătaie învelită într-o perdea de apă, cerul bolborosea, apa venea de peste tot, de parcă Evdochia deasupra poarta cerului. Fetele însă îl vedeau pe Iopi alergând de colo-colo călare pe o baghetă, împingând apele spre locuri mai puțin inundate. Dimineața apele creșteau cu încă jumătate de metru. Băieții și fetele își pierduseră graiul. Nu mai puteau vorbi. Amuțiseră cu toții.

În a treia noapte n-a mai stat nimeni la pândă, apele s-au retras, dar au lăsat prăpăd în urmă.

Viața a revenit la normal, dar bieții oameni cu mic cu mare scoteau totul din noroi și așteptau ca soarele să zvânte totul.

Apoi au început căldurile de aprilie

– Zici că te afli în luna lui cuptor. Cele mai multe gospodării au fost prinse sub mълul transformat în lut închegat, încât oamenii erau nevoiți să folosească caii și boii pe care îi înhămau ca să poată urni mълul clisos. Pământul mustea de apă. Toate creșteau peste noapte cât un stat de om. De atunci a ieșit vorba” crește ca din apă”

După retragerea apelor, în mijlocul ceairului rămase o adâncitură lată cât trei drumuri și rotunjită ca o sferă. Acolo mai rămase apă o vreme. Se formase o crustă care începu să crape sub soarele arzător și din fiecare crăpătură creșteau flori și iarbă mătăsosă.

Locul acesta atrăgea totul cu o forță extraordinară. Cine trecea pe acolo avea tentația de a se opri. Păsările cerului cădeau în picaj și aterizau, înghesuindu-se în acel loc atrase de o vrajă. Dar nu numai păsările. Exista o atracție continuă. Mai ales, după ce s-a retras toată apa, a început să crească iarbă și flori, văzând cu ochii. Cine le privea intens vedea cum cresc secundă cu secundă. Se speria și o lua la fugă.

Se zice că fetele porneau în același timp, din orice ungher al **Orașului dintre drumuri**, fără să se vorbit între ele, veneau spre ceair ca atrase de o vrajă, mergeau fără să știe de ele, erau purtate parcă de o forță care ieșea din pământ. Le purtau pașii ca în transă spre locul rotund ca o copaie.

Asta se întâmpla duminica, a șaptea zi a facerii, hărăzită de Domnul pentru odihnă. Iopi veni și el de mai multe ori. Măsura pământul, avea o baghetă pe care o plimba printre buruieni, căutând parcă ceva. Nu punea nici o întrebare, dar nici nu răspundea la întrebări.

– Ești stafie, Iopi? Ți-a luat cineva graiul? Ne bagi în sperieți! Coci tu ceva! Te-ai pus în slujba binelui sau a răului? Iopi trecea pe deasupra buruienilor, pășea cam de-o palmă deasupra florilor gălbui ca lacrima. De la el știa lumea că aici, în locul acesta rotund, adâncit ca o copaie, cresc numai flori albe de romaniță și altele numite Lacrima Domnului, cu frunză lucioasă ca și cum ar fi spălată de lacrimi.

– Lăsați-l pe Iopi în pace! Îi avertiză bătrâna Marinka. Asta e lucrarea lui Dumnezeu. După această lucrare, se va instaura pacea. Dar până atunci, mai aveți de pățimit.

Iopi îi adună pe toți și începu cu o voce pe nas, încât stârni răsete de se auziră în toată valea.

– Vai de voi, nepricopsiților, vai vouă, ce păcate mari aveți! Până nu mă veți sluji pe mine, nu vă veți mântui. Știți voi cine a murit în ultimele zile?

Toți au amuțit. Plecau capetele a smerenie, dar niciunul nu-și aminti.

– Ei, vedeți? Țsta-i omul nostru! Cum moare cineva, îi mâncați coliva și uitați ca a mai existat pe pământ. Apoi strigă tare ca să se audă peste tot:

– Laika! Bătrâna care a dormit patruzeci de zile și nopți și, când s-a sculat din morți, am fost la capul ei. Așa-i că ați uitat necredincioșilor? Ea a prevestit cele trei Fântâni.

Meragiu, mai damblațiu de felul lui, trânti imediat niște vorbe, de-au început să râdă toți deodată, nu mai puteau să se oprească. Râdeau și râdeau până a asfințit soarele. Aveau lacrimi în ochi, și din râs, au dat-o în plâns.

lopi se uită la Meragiu, strigă la el și-i ceru să iasă în față, pentru că Laika fusese mama lui naturală, era făcut din flori și nimeni nu știa adevărul. Laika a plecat în mormânt cu secretul ăsta, iar pe Meragiu îl luau toți de prost, încât a început să simuleze nebunia.

– la mai lăsați omul în pace! Ce-aveți cu el? Nu-l duce mintea de-atâtea bătaii câte a mâncat, că era al nimănui.

– la spune tu, Meragiule, care a fost treaba cu Laika?

– Păi să vă spun așa: când Maica dormea somnul de veci și noi așteptam să se trezească, că nu era nici moartă, dar nici vie, îmi apărea mereu în vis și mă întreba: știți unde sunt eu, măi băiete?

– Unde ești maică? Bine că te-ai trezit!. Ni s-a urât cu voața, așteptându-te să deschizi ochii!

– Păi unde să fiu, băiatul mamei? Într-un ceair mare cât o baltă, mai mare ca armanul rusului hain, negru în cerul gurii. Rusul Lavrente, e taică-tău, că n-am vrut să-ți spun cu cine te-am făcut, dintr-o prostie de-a mea. Spune-le tu, amărăților din oraș, cine e taică-tău. Lavrente e aici, între rai și iad. Îl văd de departe cum rage ca un animal. Îl snopesc dracii din bătaie, că n-a dat de pomană nici păsărilor cerului. Nimic, nici o cană de apă. Să dai de pomană, că tare-i bine! Ceairul ăsta are o grămadă de izvoare care țâșnesc de sub un mal și sunt păzite de îngeri. Unele sunt limpezi cum e cristalul, altele sunt tulburi și noroiate, de nu poți să te apropii. Sunt și ele păzite de morți fără lumânare, morți din ăia pentru care nimeni n-a dat de pomană și, dacă au dat, le-a părut rău. Nu e păcat mai mare pe lumea asta, decât să-ți pară rău c-ai dat de pomană. Uite așa o să ajungă și ceairul de la Trei Fântâni, dar după ce o să fie o bogăție de ape. Când omul n-o să mai poată de bine, o să sece toate izvoarele, nu mai dă nimeni de pomană, mor oamenii pe capete de foame, se înrăiesc într-atât, că nici o cană de apă nu-ți dau, de-ar fi să te întinzi de sete.

– Ei, vedeți? De-ai a murit Laika! Ca să avem noi apă! S-a îndurat de noi, păcătoșii!

Meragiu își trase sufletul pentru o clipă, îi privi pe lopi și spuse cu voce mai tare ca să audă tot omul de orice nație o fi, care venise în ceair de gură-cască.

– lopi, ia fă tu o minune ca să-l vedem și noi pe Dumnezeu, până nu apuc să mor!!

lopi, în loc de răspuns, intră în mijlocul horei care începuse chiar atunci, iar fetele intrau toate odată venite în același timp de peste tot. Băieții și fetele horeau pe înserate de vuiau și dealul și valea.

lopi căuta cu bagheta lui printre florile de romaniță. Un băiat mai îndrăzneț îl alungă.

– leși din horă. lopi, că ne strici rostul!

Atunci, lopi înfipse bagheta în mijlocul horii și din locul acela țâșni apă multă, un șuvoi până la cer. Toți au încremenit, în timpul jocului. Apa șuroia pe trupurile fetelor, spălându-le, luminându-le. Străluceau ca niște stele. Una dintre fete dispăru în acel moment. O răpise băiatul îndrăzneț și o urcă pe un cal alb, dispărând spre crângul din deal.

lopi aprindea focuri-focuri și striga că se purifică ceairul. Lumea se închina, urmărind focul care se ridica spre cer.

Toți îl căutau pe lopi care nu mai era de găsit. Misiunea lui se încheiase.

De atunci ceairul de la Trei Fântâni a devenit un loc de nuntire. Acolo se desfășurau horele, acolo se furau fetele. La început se numea hora rusească, pe rit vechi, De la acea minune, oamenii au început să creadă mai mult în ritul vechi, decât în cel nou. Primăvara adevărată începea pe rit vechi, toate anotimpurile aveau ritmul lor ancestral pe rit vechi.

De atunci, la orice horă, întâi se striga în rusește: raz, dva, tri! Începea legănarea de la dreapta spre stânga din ce în ce mai repede, o rotire năucitoare, moment în care dispărea o fată. Hora se oprea brusc. Începea târguirea fetei. Dacă era româncă, o aștepta o căruță împodobită cu salcie înverzită, căci acest ritual era primăvara, după Paște. Nimic nu era întâmplător. Acolo primăvara era un clocot de apă și de viață. Apa mustea în ceair cu sevă născătoare. larba era de un verde-închis, iar florile băteau toate în galben auriu.

lopi nu mai era de găsit. De numele lui se legau cele trei izvoare pe care localnicii le-au captat și au făcut cișmeaua, dădătoare de apă bună, cea mai bună.

Totul a intrat în tăcere și, cum era și firesc, în uitare.

► Marin NĂSTASE

PROZĂ

GOVIA

Un străvechi obicei apărut în satul nostru, practicat o vreme, apoi dispărut precum norii trecători, un nor alb ca o fantasmă care se plimbă acum numai pe bolta amintirilor mele...

Acesta a fost obiceiul GOVIEI.

În ziua de Sfântul Gheorghe, dis-de-diminează, flăcăii satului plecau la pădure cu un car tras de patru boi. Tăiau crengi de salcie înflorită și le prindeau cu funiile la loitre.

Crengile, frumos arcuite și împletite la vârfuri formau pe car un coviltir mare. Pe la loitre, spițele roților și jugul boilor, flăcăii agățau crenguțe de liliac înflorit. Acest car cu coviltir de salcie înflorită și împodobit cu flori de liliac era „GOVIA” flăcăilor, cu care veneau în sat, cântând și chiuind. În car erau și lăutarii, cu clarinet, viori, țambal și tobă. Cântecul lăutarilor și chiuiturile flăcăilor, dădeau un farmec deosebit Goviei.

Cu această splendoare de car, flăcăii și lăutarii străbăteau ulițele satului. Ieșeau femeile și fetele pe la garduri să-i privească... Striga câte-o vecină:

- leșiți, făă, că trece Govia!

Și Govia trecea cu alai de cântec și joc... Fetele veneau în calea ei și agățau pe la resteie panglici colorate și batiste înflorate... Alergau flăcăii să le prindă... Dar și ele fugeau în jurul carului, într-un joc de-a v-ați ascunselea... Până la urmă, se lăsau prinse, îmbrățișate și sărutate.

Și acest vârtej de bucurie, din care explodau râsete și chiuituri, străbătea aproape tot satul, până când Govia ajungea în Piață. Aici se dejugau boii, în timp ce lăutarii cântau hore și sârbe. Între timp, alți flăcăi aduceau „odoarele”.

Acestea se „strigau” la Govie, când se aduna tot satul la horă după amiază. Pe la începutul lunii aprilie, când flăcăii strângeau plata pentru lăutari, luau de la fete și tinerele neveste odoarele pentru strigat la Govie. Se considera odor pentru Govie orice obiect lucrat de tinerele fete sau de mamele și bunicile lor.

Astfel de odoare erau batistele, ștergarele și maramele de borangic, cămășile și brâiele bărbățești, iile, boscelele, fețele de masă, cuverturile și mai ales macatele, vestitele macate din satul nostru. Adică,

orice obiect decorativ țesut, cusut, brodat sau împletit de mâinile femeilor era „odor”.

Odoarele nu erau simple „obiecte”. Ele reprezentau frânturi din sufletul lor, bucăți din visele lor, stropi din dorințele lor. Odoarele erau țesute, brodate sau împletite, cu fire de zâmbete, din gheme de vise sau înnodate cu suspine și lacrimi din fire de dor. Din astfel de fire se țesea gingășia sufletelor. Cine putea ghici acel cifru al stărilor sufletești care împodobeau odoarele?

Pentru că odoarele aveau tainice destinații, dedicații secrete. Iubiții lor, știuți sau tănuți, trebuia să aibă ochi și... să vadă. Dar „dedicația” era și pentru rivale. Să se vadă care este mai vrednică și mai pricepută. Pentru că, în acele vremuri, vrednicia și priceperea tinerelor femei și fete erau la mare preț. Prin acele odoare, ele își exprimau calitățile de soții și mame. Simțul artistic, împreună cu vrednicia și priceperea erau nestematele prețuite și căutate la femei. Așa credeau oamenii din satul meu pe vremea aceea. De asta, aproape tot satul, de la copii la bătrânii neputincioși, umplea Piața în ziua de Sfântul Gheorghe și se înghesuia în fața carului cu Govia, ca să vadă odoarele strigate de flăcăi.

Aveam vreo patru-cinci ani, când, în pantaloni scurți și bască albă pe cap, m-am strecurat prin mulțime și m-am așezat în fața Goviei cu picioarele crăcănate și cu mâinile la spate. Au povestit mamei, niște vecine, că eram foarte serios și urmăream cu multă atenție cum strigau flăcăii la Govie. Vecinele râdeau când povesteau, făcând mult haz de mine. Așa o fi fost, dacă s-au amuzat.

Mi-aduc aminte cum ieșeau din coviltir printr-o deschizătură laterală vreo doi-trei flăcăi, ținând în mâini respectivul „odor”. În timp ce lăutarii cântau de mama focului, flăcăii urcați pe loitre agitau odorul în văzul mulțimii, strigând din răsuputeri:

-Ăăă-ree! Al cuiu-e-aceest-odoor?!

Lumea se-nghesuia să vadă odorul. Auzeam în jurul meu:

-Dă-te, ghia, mai încolo, să văz și eu!

-Da', lungește-ți, fă, gâtul, dacă vrei să vezi!

Când odorul era deosebit de frumos, auzeai murmure în asistență:

-D-aolică, ghia! O-leei! Cum strălucesc trandafirii, de-ți vine să-i rupi!

-A cui o fi cămașa, fă? Nu cumva... pentru... hi,hi,hi! Las' că știu io pentru cine-i!

-Taci, fă, că lui nici nu-i pasă!

-Cât o fi lucrat la ea, ghia?

-Lucrat pe naiba! Ea bate cățeaua prin sat și proasta aia de babă... mătușă-sa, de! I s-au scurs ochii și s-a cocârjit ca o seceră.

-Da, fă? Însă, trandafirii ăia galbeni îți vine să-i miroși!

-Ei, lasă, de, că sunt și altele... mai frumoase!

La alte odoare auzeam alte exclamații:

-Văleleu! P-asta s-o pui într-un arac, să sperie graurii!

-Ba, s-o pui preș la cățel, să nu răcească!

Flăcăii strigau fiecare odor de două-trei ori:

-Ăăă-ree! Al cuiu e-acest o-door!?

La odorul cel mai frumos, femeia sau fata care-l lucrase, venea lângă Govie, dar nu-l lua imediat. Îi lăsa pe flăcăi să-l mai strige, în timp ce zâmbea mândră celor din jur... Dar mulțimea de femei, cu invidie:

-Da', alimănită mai ești, fă!

-Când l-ai lucrat, fă, când l-ai lucrat? Că nu te-am văzut cu acu'-n mână.

-Ba, am văzut-o eu! Seara pe vale, cu coada pe spinare!

La auzul acestor vorbe, femeia sau fata le-ntorcea spatele, lua odorul de la flăcăi și... cu multă fudulie, îl mai flutura o dată sub nasul invidioaselor.

La odorul mai puțin frumos, femeia venea grăbită, cu capul în jos, îl lua repede de la flăcăi, îl mototolea și-l ascundea sub braț. Curgeau ironiile amestecate cu chihoteli obraznice. Mulțimea era neiertătoare. Aveau niște ochi și o „gură”, bărbații... Dar nici femeile nu se lăsau. Aveau „foarfece” la colțul gurii. De aceea, fiecare se străduia să aducă la Govie numai lucruri deosebit de frumoase.

Culorile cusăturilor, frumos îmbinate, vii și strălucitoare, râdeau vesel pe fondul alb al țesăturii. Te fermecau râurile de cusături cu motive geometrice și florale. Macii și trandafirii roșii pe fond alb ardeau privirile. Dar te amețeau trandafirii galbeni, cusuți cu borangic auriu pe fond negru, combinat cu ibrișin argintiu, încadrați cu romburi și cercuri sau cruciulițe din borangic argintiu.

Uneori, pe trandafirii galbeni sau roșii zburau fluturași metalici, aurii sau argintii. Mi se păreau magice acele ii de un alb strălucitor, cu figuri geometrice sau florale în țesătură. Cusăturile aplicate erau tot cu fir argintiu sau din borangic auriu ori argintiu. Din jocul nuanțelor de alb radiau irizații misterioase precum sclipirile jucăușe ale razelor de soare pe pânza apei.

Și pe cămășile bărbățești curgeau râuri de cusături argintii sau aurii, sclipind miraculos în spuma țesăturii. Apoi broderiile care flancau cusăturile cu alternanțe de goluri în țesătură rivalizau cu pânza de păianjen sau florile de gheață, amplificând magia ornamentală a semnelor cusute, simboluri misterioase, numai de fete și femei știute. Pe pieptul cămășii se repeta simbolul dragostei, cu cerculețe spre care erau îndreptate sugestiv săgeți, cercuri alternate cu simboluri de bărbăție.

Mirifice erau ștergarele de borangic, cu țesătura lor subțire, diafană. În apa țesăturii străvezii pluteau flori de câmp sau trandafiri, himere din visuri colorate, țesute-n pânza Fetei Morgana. Nu puteau fi văzute! doar ghicite! intuite, mereu căutate și negăsite. Păreau că sunt aievea-n vis, cântând ca niște sirene în apa borangicului.

Macatele erau acele țesături bogat ornamentate care se puneau pe pat, pe pardoseli sau pe pereți. Pentru pat se făceau mai late.

Ca să obțină o astfel de cuvertură, se coseau două foi de macat una de alta și se obținea o lățime de peste doi metri. Se foloseau urzeala din fir de bumbac răsucit și bătaia din fire de lână, vopsite în diferite culori și nuanțe strălucitoare.

Desenele macatelor erau de o varietate uimitoare. Grupaje de linii, benzi și dungă, șiruri grupate de motive geometrice și florale, frunze, soare și raze de soare, așezate în alternanțe armonioase. Încadrările acestor desene erau tot figuri geometrice, de aceeași culoare, dar în nuanțe apropiate. Prin această armonizare a culorilor și nuanțelor se obținea acea strălucire care atrăgea privirea.

Potrivirea culorilor și a desenelor izvora din sufletul femeilor. Motivele florale și geometrice erau perfect aliniate și încadrate. Femeia își dovedea măiestria la transpunerea motivelor de țesătură în codul cu puncte și linii folosit la năvădit, adică la trecerea firelor de urzeală prin ițe. Se lucra la război cu patru ițe, dar prin sistemul de năvădire se obținea un țesut prin treizeci și două sau șaiszeci și patru de ițe, respectiv multipli combinației de patru.

Mi-aduc aminte cu emoție de biata maică-mea... era considerată una dintre cele mai bune țesătoare de macate din satul nostru, creatoare de modele și iscusită la năvăditul lor. Veneau la ea fete de măritat cu suluri de urzeală și ițele de la război. Se rugau de mama:

-Năvădește-mi, ghia, țățico, un model frumos de macat, ca ale tale! Ti-oi ajuta și eu la alte treburi!

-Ba, să năvădești cu mine, să-ți arăt! să-nveți și tu, să arăți la altele!

Când era la țesut, fata respectivă ridica spețeaza prin complicatele fire de urzeală. Maică-mea trecea suveica printre firele de urzeală ridicate și coborâte de ițe și spețeze după modelul realizat la năvădit. Și minunea de macat apărea, după ce spata aduna firele de bătătură. Ornamentele macatelor păreau că sunt desprinse de pe zidurile bisericii Trei Ierarhi din Iași. Așa cum le văzuse Paul de Alep. Acum războiul de țesut din lemn de salcâm stă aruncat prin curte. Nu-l mai folosește nimeni.

Pe broderii și împletituri, același univers din flori, de soare și de forme visate, cu acul și ața cu iglița, turnate în infinite irizații de culori și nuanțe. În acel câmp de culori, ascunsă discret într-un colț, monograma iubitelui. O literă din flori și arabescuri. Când batista cu monogramă era strigată la Govie, fata înfrunța, roșie ca focul, zâmbetele ironice sau cuvintele răutăcioase ale celor din jur:

-Pentru cine o făcuși, fă? Aaa... mucosul de Gheorghită?

-Chiar i-o dai, fă?

Biata fată... ce putea să spună? Ar fi fost fericită dacă iubitul i-ar fi primit batista, că nu era durere mai mare la fete decât batista refuzată.

Și Govia mergea înainte. Flăcăii strigau odor după odor, în timp ce lăutarii cântau fără încetare. Iar lăutarii, pișicherii, alegeau cântecul potrivit pentru fiecare femeie, în funcție de caracterul ei.

La Govie se expuneau suflete și caractere. Fel de fel de suflete. Și toți aveau ochi ca să vadă și gură să râdă atunci când credeau. Acolo se descopereau și se redescopereau. Aflau pe cine să admire, de cine să râdă, pe care să respecte.

La Govie se formau gusturile după cele ale femeilor iscusite din sat. Acolo s-a format "mentalitatea" Goviei, greu de priceput astăzi.

După ce se termina de strigat odoarele-obiecte se trecea la strigarea "odoarelor-vii", adică acei copii frumoși între doi și cinci ani. Pentru oamenii din satul meu și copiii erau "odoare". Cele mai de preț. Se mândreau cu astfel de odoare atât cei tineri, căsătoriții, autorii lor, cât și bunicii. Mai ales bunicele. Stăteau la rând cu odraslele-n brațe sau ținându-le de mână, așteptând să le ia flăcăii și să le strige:

-Ăaa-re! al cui e acest o-door?!

Odrasla, frumos pieptănată și îmbrăcată, deseori, se speria. Dădea din mâini și din picioare, urlând disperată. Mama, care-l privea mândră, se îngrijora:

-Aoleu, a pățit ceva mititelul? Gurița mamei, guriță!

Nu pățise nimic. Iși dezvoltă plămânii și mușchuleții. Iar asistența parfuma atmosfera cu florile admirației:

-Ooo! Mânca-l-aș de bucălat! Bucălat și supărat!

-Ah! Ce îngeraș! Cu zulufi aurii, ochișorii azurii!

Atunci mama sau bunica odorului se umfla ca balonașul și zbura, zbura până în al nouălea cer. Când odorul urla, asistența era indispusă:

-Bă, da' ce guiță, de parcă-l taie!

-Dă-l jos! rotofeiul!

Totuși, mama copilului zâmbea fericită că a văzut satul ce copil are. Și maică-mea a vrut să se fălească odată cu neprețuita ei odraslă. M-a fugărit prin lume, iar eu alergam cu ochii ieșiți din orbite, cu fața plină de lacrimi și mucii, urlând disperat. A strigat la ea o femeie:

-Ce ai cu copilul, fă?

-Păi... să-l dau și eu la Govie!

-Cum? Broscoiul ăsta? Văleu, că urât mai e!

S-a liniștit mama, descurajată de aprecierea și râsetele celor din jur. Iar eu am pierdut o prețioasă ocazie de a fi strigat la Govie.

Oamenii din satul meu erau mândri că au copii frumoși și sănătoși, dornici să-i strige la Govie, să-i admire toată lumea, cu ei să se fălească. Pentru că știau care sunt adevăratele odoare.

Erau apreciate femeile cu copii frumoși și sănătoși, nu pentru că erau dăruite de Dumnezeu cu zestrea lor genetică, ci, mai ales, pentru talentul lor la creșterea copiilor.

Dar... frumoasa Govie a dispărut. Mai întâi a dispărut legendarul car frumos cu patru boi. A dispărut și cel cu doi boi. A venit Tractorul și a călcat triumfal peste ei cu cei șaiszeci și cinci de cai putere. În trecerea sa, a mănjit cu motorină și ulei diafanele flori de câmp de pe ștergarele de borangic. Au venit în iureș camioanele cu gazele înecăcioase și pocnetele țevilor de eșapament. Toate au pătruns brutal în sufletele curate de la Govie, înnegrind cu fumul lor salcia și liliacul înflorit.

CAP-ul a pătruns și el, cu steagurile sale roșii, în lăzile de zestre. Femeile au fost duse pe câmp cu camionul, la ora șase dimineața, și aduse acasă noaptea, frânte de oboseală. Nu le mai ardea de batiste cu monogramă și ii înflorate.

Progresul cel victorios a umplut și el casele oamenilor cu țesături și confecții, frumoase cuverturi și prosoape plușate. În fața lor, lucrăturile fetelor și femeilor au pălit și au ajuns de rușine. Cine se mai putea fâli cu odoarele de altădată?

Iar odoarele?... frumoasele odoare au devenit "obiecte de artizanat". Așa că... odoarele nu se mai făceau pentru lada de zestre, pentru Govie, ele se "produceau" pentru vânzare la turiști. Care le cumpărau ca pe niște "făcături" drăguțe, numai bune de admirat de prietenii invidioși.

Iar acele obiecte de artizanat nu mai purtau bucăți de suflet în ele. Prin pânza lor nu mai erau țesute sau împletite dorințe, vise sau vreun dor. Cel mult, erau țesute cu vise de câștig, cu poftă de bani. Cât mai mulți bani! că... doar erau făcute pentru vânzare.

Acum, urmașii flăcăilor de altădată merg la pogonul retrocedat cu o amărâtă de cotigă, trasă de un măgăruș costeliv, jalnică reminiscență a carului cu patru boi și a Goviei de altădată!

Acum, fetele nu mai au timp să lucreze macate pentru lada de zestre și batiste pentru iubiți. Poate... nici interes. Astăzi, altele sunt interesele.

Dar cu mentalitatea Goviei ce s-a întâmplat? reminiscențele ei au rămas în sufletele oamenilor, fără să știe, fără să vrea, multă vreme după dispariția Goviei. Asta am aflat la o nuntă din satul meu de prin anii '960- '970.

A fost o nuntă frumoasă, unde soacra mică a scos în horă, când s-a jucat Nuneasca, toată zestrea miresei, cu daruri pentru ginere, nași și rudele apropiate. Sclipitoarele ștergare din fir de borangic și fermecatele cămăși, macatele au răspândit în horă magia trecutei Govii. De-atâta risipă de frumusețe, toți nuntașii au fost copleșiți, admirația răspândindu-se în horă valuri-valuri. Toată suflarea prezentă la nuntă a

fost încântată de talentul soacrei mici, care făcuse acele frumuseți.

Dar a venit la nuntă și o rudă de la oraș. Aceasta, seara, la masă, a dăruit tinerilor căsătorii o cuvertură plușată de toată splendoarea. Au sărit nuntașii să o admire. Curgeau exclamațiile de extaz.

-Vai, ce desen! ce colorit!... Cum te amețește degradeul!... cât de bine sunt îmbinate culorile!...

Invitata de la oraș zâmbea fericită, fluturând spre toate mesele frumoasa cuvertură. Aprecierile o ridicaseră în al șaptelea cer. Le rupsesse gura înapoițiilor ăstora de la țară. Dar, în sublimul atmosferei, plină de admirație, a căzut o întrebare ca un pietroi:

-Da'... cine a lucrat-o?

Ruda de la oraș a răspuns foarte mândră:

-Este din import, Germania! am cumpărat-o de la cel mai mare magazin din București! Pe sub mână.

Fatal răspuns! Vraja admirației a fost ruptă ca o pânză de păianjen de hohote și exclamații ironice:

-Ăăă! Și noi, care credeam... Hă, hă, hă! Ce mai cadou!

Orășeanca, foarte contrariată, a întrebat la rândul ei, înciudată:

-Dar... ce credeți?

I-a răspuns o femeie, zâmbind zeflemitor:

-Păi... dacă n-ai făcut-o dumneata... ce te mai fălești atâta?

Năucă, femeia de la oraș a înghițit în sec. Avalanșa de hohote a amuțit-o. Era înciudată că nu le înțelegea comportamentul. Bunul simț nu i-a permis să mai pună și alte întrebări. Nu avea cum să înțeleagă, pentru că în viața ei nu fusese la Govie, nici măcar nu auzise de așa ceva. Cu timpul, ultimele rămășițe ale acestei mentalități au dispărut din sufletul celor care mai apucaseră și trăiseră Govia. Care bătrână ar mai lucra astăzi ștergare și macate? n-o mai ajută nici ochii, nici mâinile. Iar nepoatele nu-i mai cer, sau... acele bătrâne au plecat dincolo... astăzi, nimeni nu mai vrea zestre cu ștergare de borangic și macate de lână. Acum, la nunți, se dăruiesc prosoape plușate... Ștergarele de borangic? Nt! Și macatele? Cine mai pune pe pat sau pe perei vechile macate? Acum, cuvertura plușată este regina patului. Macatul a ajuns de rușine. Ceva "țărănesc", merge la bucătărie. Acolo... o gioarsă. Sau... preș la intrare. Sau... în cușca dulăului.

Uite-așa, Govia s-a transformat într-o pasăre cu aripi de salcie și pene lucitoare de liliac înflorit. Zboară mută prin negura Uitării, spre un țarm nevăzut, necunoscut... Spre Nicăieri...

MANUAL PENTRU SCRITORII. CONSTRUCȚIA LITERARĂ

CONCEPUT PENTRU POVESTE

– aplicații practice din neuroștiințe pentru scriitori

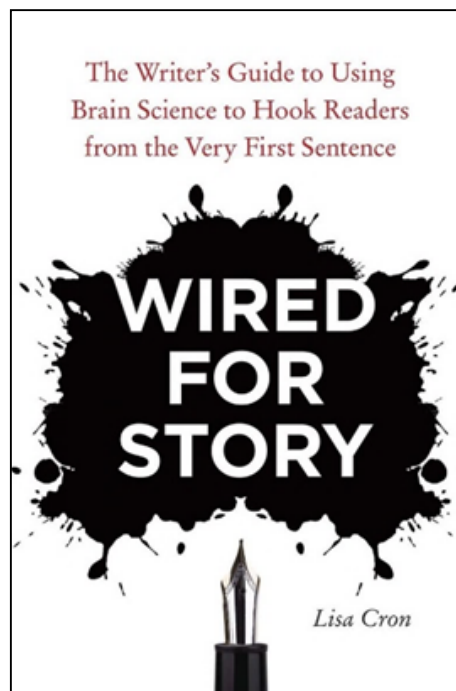
► Roxana RACARU

Lisa Cron – **Wired for Story. The Writer's Guide to Using Brain Science to Hook Readers from the Very First Sentence**

Ten Speed Press, Berkeley, 2012

„Arta e foc plus algebră”

Jorge Luis Borges (citată bazată pe J. L. Borges – „Tlön, Uqbar, Orbis, Tertius”, în **Ficțiuni**)

Gîndim în narațiuni. Creierul nostru s-a dezvoltat pentru a reacționa la ceea ce povestim, a învățat să pună preț nu numai pe povestea proprie, pe care ne-o spunem neîncetat în minte (cine sîntem, ce ne amintim, ce vrem, ce simțim...), ci și pe poveștile altora. Și cu timpul, lectura celorlalți, a poveștilor altora, a ajuns esențială pentru supraviețuirea în lumea socială, un mediu la fel de ostil ca savana începuturilor...

E ceea ce stă în centrul cărții de față, un soi de manual pentru scriitori bazat pe concluziile ultimelor studii de neuroștiință, și semnat de Lisa Cron. Autoarea vine din lumea editorială (peste 10 ani de experiență) și cea a producțiilor audiovizuale (a fost consultant literar pentru Warner Brothers între altele), a ajutat zeci de scriitori să finalizeze proiecte literare și e profesor la UCLA Extension Writers' Program. Nu e deci un cercetător, ceea ce face cartea de față mult mai abordabilă decît multe altele similare. În plus, fiecare capitol conține exemple concrete din literatură sau filme și o serie de întrebări practice pentru rescrierea/corectura unui text literar.

„Înainte de a exista cărți, ne citeam unul pe altul. Încă o facem, în fiecare minut din fiecare zi. Știm din instinct că fiecare are propriile scopuri și vrem să fim siguri că obiectivul celorlalți nu e să ne zdrobească, metaforic sau în sens propriu, cu un ciocan. Ce sperăm să găsim e bunăvoință, empatie și poate o cutie de bomboane.” (Lisa Cron, p. 66, traducere RRM*)

Povestea e un element-cheie în evoluția umană și poate ceea ce ne diferențiază de fapt de restul animalelor (așa transmitem o experiență care poate salva viața cuiva: faimoasa memorie a umanității e o infinită bibliotecă de povești; așa experimentăm situații dificile fără riscuri: cînd ascultăm sau citim etc. o narațiune, zonele din creier care se activează sînt aceleași ca în cazul experiențelor reale). Povestea e ceea ce ne spune ce e important pentru a supraviețui (inclusiv în sfera socială), ne ajută să reevaluăm experiențele noastre trecute legate de aceeași problemă, se bazează pe ce simțim în legătură cu asta și ne arată cum un răspuns sau un altul ar putea să ne servească în viitor.

Dar cu ce poate ajuta toate astea un scriitor? Din moment ce creierul nostru e conceput așa, ar trebui să știm din instinct cum să scriem sau să spunem o poveste bună, nu? Evident, nu e așa de simplu...

„Evoluția ne învață că primul lucru pe care îl face orice poveste bună e să anestezieze complet zona din creier care examinează cum a fost concepută o iluzie de realitate așa de bine făcută. La urma urmei, o poveste bună nu pare o iluzie. Ceea ce pare când o citim, e realitatea. În mod literal. [...]”

Nu e o surpriză deci că părem să uităm cu totul că dincolo de fiecare poveste captivantă e o rețea complicată de elemente interconectate care o poartă și care-i permit să se realizeze cu precizie, aparent fără efort.” (Lisa Cron, p. 4, traducere RRM).

La fiecare pas din construcția literară, putem deconstrui cu ajutorul neuroștiințelor ceea ce mintea se așteaptă să găsească într-o poveste bine scrisă. Iată câteva elemente:

Întotdeauna să începem cu o problemă – cu „cine” și cu „de ce”, niciodată cu „ce se întâmplă” – o poveste bună vorbește despre cum se repercutează asupra personajului principal ceea ce se întâmplă de-a lungul încercărilor sale de a-și atinge scopul, mai dificil decât își imaginase, și despre cum evoluează el pe parcurs.

Un exemplu dintr-un film „de acțiune” clasic: Greu de ucis (Die Hard) – de ce ne place? E pentru că John McClain, eroul filmului, se bate singur pentru a-i împiedica pe teroriști să ucidă pe toată lumea la petrecerea de Crăciun a firmei soției lui? Pentru confruntarea dintre el și Hans Gruber, în care urmărim cine va ucide pe cine? Pentru felul în care reușește să supraviețuiască în situații imposibile? Poate că, în funcție de gusturile fiecăruia, e câte ceva din toate acestea. Dar, dacă revenim la începutul filmului, vedem că scopul personajului, încă din prima scenă, e să o recucerească pe soția lui, Holly. Tot ceea ce face și tot ce se întâmplă îl pune față în față cu motivul pentru care ea l-a părăsit și-l obligă să caute o soluție pentru asta – toate astea în timp ce fuge cu picioarele goale pe cioburi de sticlă, evită gloanțele sau sare în puțul liftului într-un zgîrie-nori de cincizeci de etaje...

Într-un text nu căutăm acțiunile exterioare (nici măcar în cel mai simplu dintre romanele comerciale), ci cum și de ce încearcă personajul principal să atingă un scop (care ar putea fi într-o zi al nostru), și cum reacționează la ceea ce se întâmplă. „Ajută să ne imaginăm originea dorinței personajului ca un răspuns la întrebarea pe care actorii o pun întotdeauna: « Care e motivația mea ? [De ce fac asta ?] ». Pentru că, după cum știm deja, inima poveștii nu e în ce se întâmplă; ci ea bate în ceea ce înseamnă fiecare din evenimente pentru personajul principal.” (Lisa Cron, p. 72, traducere RRM).

Știința spune că nu putem rezista decât aproximativ 35 de secunde înainte de a căuta o explicație. Asta nu înseamnă că totul trebuie să fie explicit și, mai ales, nu înseamnă că totul trebuie explicat cititorului ca unui elev de clasa a patra. Dar motivația personajelor („de ce” fac ceea ce fac) trebuie să existe în text și, pentru ca o narațiune să funcționeze, intriga trebuie să răspundă la o întrebare centrală: despre ce e vorba de fapt?

Asta explică și de ce multe din cărțile de istorie ni se par insipide (sau de ce cele mai bune dintre ele reduc evenimentele la câteva, organizate într-o poveste coerentă) – și totuși, unde în altă parte găsim atâtea evenimente dramatice, răsturnări de situație, atâtea crime și destine spectaculare? Fără a avea acces la motivația actorilor istoriei și fără structura unei povești în spate (problemă, scop, încercări și greșeli, evoluție, deznodământ), tot mormanul de acțiuni e mort... Preferăm romanele istorice, biografiile romanțate, documentarele ficționale (docufiction)...

Iar ideea că în literatura „mare” personajele n-ar avea nevoie de motivație pentru ce fac sau spun e eronată: motivația e diferită (mult mai nuanțată, personală și dificil de formulat) și e transmisă în text la alte niveluri (în doze mici, de exemplu), dar e întotdeauna acolo.

Al doilea lucru: „Pentru că a fi curios e necesar pentru supraviețuire (*Ce e zgomotul ăla din tufiș?*), natura încurajează curiozitatea. Și ce alt mod mai bun să încurajeze curiozitatea decât să o asocieze cu plăcerea? De aceea, ca cititor, din momentul în care sunteți curios, vă implicați emoțional și vreți să aflați ce se întâmplă mai departe.” (Lisa Cron, p. 14, traducere RRM). Creierul eliberează un flux de dopamină (unul din hormonii fericirii) când anticipăm un răspuns, un deznodământ, sau evoluția unei situații... Ceea ce explică succesul multora din cărțile care mizează pe suspans.

Dar să nu ne amăgim, cărțile „mari” se bazează pe intrigă și pe anticipare încă și mai mult decât romanele populare. Intriga nu e, evident, aceeași: un gest, o privire, interpretarea unui cuvânt, pot răsturna o situație sau avea efecte mai dezastruoase asupra unui personaj decât o scenă de bătaie sau o urmărire noaptea în pădure... Și de aici, o altă idee greșită despre textele literare: cea că totul trebuie să fie misterios. Dacă nu avem nici un indiciu pentru a anticipa cum va reacționa un personaj, chiar dacă ne înșelăm, de ce să citim mai departe? Faceți încercarea pe oricare din operele literare – dacă există cititori e pentru că există o explicație la ce se întâmplă și pentru că putem anticipa de la bun început câte ceva din ce urmează...

Pentru că toate cele de mai sus (personaj, motivație, anticipare) trebuie să apară de pe prima pagină. Pentru a citi, avem nevoie de un motiv pentru

care să ne pese. Și indiferent cu ce începe povestirea – o scenă, o descriere, gândurile unui personaj..., ceva trebuie să fie deja în desfășurare. Mingea e deja în aer. „Nu preambulul meciului. Nici toate lucrurile de care ai nevoie ca să înțelegi cu adevărat ce e cu meciul. Ci mingea însăși. Asta nu înseamnă că prima minge trebuie să fie mingea principală – poate fi mingea de început sau chiar o minge preliminară. Dar pe prima pagină trebuie să arate ca singura minge și trebuie să aibă toată atenția noastră.” (Lisa Cron, p. 13, traducere RRM).

Al treilea lucru: totul e emoție. Nu există rațiune fără emoție, și asta e știința care o afirmă. Pentru că la origine e o întrebare fundamentală: o să mă rănească sau o să mă ajute? Fără acces la partea din creier responsabilă de emoții, am fi incapabili de cea mai mică decizie (inclusiv dacă să ne trezim dimineața). Tot ceea ce trăim, e perceput prin lentila emoțiilor. Până și amintirile sînt modificate (colorate) de emoțiile prezentului. Dacă nu simțim, nu existăm. Neutrul nu există decît ca algoritm.

În același timp, ca cititori, dacă nu simțim nici o emoție înseamnă că nu citim... De aceea, una din legile narațiunii ar trebui să fie: simte înții și judecă (decide, gîndește-te la ce se întîmplă, etc.) după aceea.

Una din capcanele autorilor care caută literatura „mare” e să umple textul de cuvinte savante, de exprimări prețioase, singulare... Lucrul cel mai important nu sînt cuvintele, ci emoția, capacitatea de a reda o experiență umană unică. Iar „cu cît cuvîntul e mai mare, cu atît exprimă mai puțină emoție. De fapt, cu atît exprimă mai puțin, pur și simplu, dincolo de faptul că autorul vrea cumva să se pună în valoare. [...] Sîntem cu toții acea persoană obișnuită [care i-a reproșat lui Jonathan Franzen, prozator american cîștigător al National Book Award, că nu scrie pentru persoanele obișnuite care vor doar să citească un text bun], și plăcerea pe care o simțim [cînd citim] nu e frivolă; e înrădăcinată în biologie. E ceea ce ne permite să lăsăm viața reală în urma noastră și să simțim cum ar fi dacă am vedea lucrurile prin ochii altcuiva. Cuvintele mari? Sînt firele de praf în ochii cu pricina, în mod ironic deturnînd cititorii de la povestea pe care se presupun că o citesc.” (Lisa Cron, p. 63, traducere RRM – am preferat să adaptez la limba română expresia în original, *experience life in someone else's shoes* și jocul de cuvinte de după, *pebbles in those shoes*).

Literatura e singurul mediu în care putem avea acces direct la gândurile și senzațiile unei alte persoane (și chiar dacă e ficțională, creierul nostru reacționează ca și cum ar fi o persoană reală). Iar întrebarea pe care ne-o punem e: ce aș simți și cum aș reacționa dacă asta mi s-ar întîmpla mie? Și de aici, dictonul „scrie doar despre ce știi” devine „scrie

doar despre ce știi pe plan emoțional” – e în regulă să scrii despre o fermă marțiană, cu condiția să înțelegi singurătatea unui astronaut la zeci de ani-lumină de casă...

Unul din motivele pentru care scriitorii buni sînt rari, pentru că au capacitatea de a imagina ce gîndesc alte persoane. Și nu una cîte una, pe rînd, ci pot ține cont de viziunea, obiectivele, amintirile etc., a mai multor personaje concomitent, în plus de viziunea pe care și-a construit-o cititorul, de a sa proprie ca autor și de cea din viața lui de zi cu zi. Pînă la șase-șapte niveluri. Vorbim chiar de a avea ipostaze diferite ca autor: povestitor pentru sine în prima versiune, autor mai mult sau mai puțin prezent în text în versiunile succesive, critic și editor în ultimele.

Iar elementul-cheie e perseverența. Lisa Cron dă exemplul lui Michael Arndt care a scris peste o sută de versiuni la ce va fi în final scenariul pentru *Little Miss Sunshine* (Oscar pentru scenariu original). Privim filmul și ni se pare că povestea curge de la sine, nu? Peste o sută de versiuni totuși... „Pentru că loialitatea lui nu era față de sine însuși, nici față de prima versiune și nici față de cea de a nouăzeci și noua. Era față de povestirea însăși. Și față de noi. O lume de străini despre care știa că nu-i vor trece niciodată, în nici un fel, cu vederea. Așa că povestea nici nu ne cere asta. Tot ce ne cere e să ne așezăm, să ne relaxăm și să-i acordăm un maxim de atenție.

Cu genul acesta de determinare, imaginează cît de departe povestea ta poate ajunge. Nu e nevoie să fii un geniu, deși ai putea foarte bine să fii unul. Ceea ce-ți trebuie e perseverență. Ceea ce face că o persoană e un scriitor e *faptul de a scrie*. Fundul pe scaun. În fiecare zi. Fără scuze.” (Lisa Cron, p. 237, traducere RRM).

Și, în concluzie: scriitorii mari, cel puțin unii din ei, nu par să urmeze regulile, de altfel dacă tot se cere originalitate, ce rost ar avea să urmărim un set de standarde învechite? „Pentru fiecare scriitor de succes care *pare* să încalce regulile, sînt cîteva milioane de-a lungul vremii care au încercat *cu adevărat* să le încalce și a căror manuscrise s-au prăbușit și au ars din cauza asta. N-ai auzit niciodată de ei pentru că, ei bine, pentru că s-au prăbușit și au ars.” (Lisa Cron, p. 233, traducere RRM).

Secretul despre cum să respecti regulile tuturor și să rămii fidel poveștii tale? „Cînd ai atins ceea ce creierul nostru e predispus să aștepte de la o poveste, ceea ce așteptăm încă de la prima frază, atunci ceea ce auzim e adevărul *tău*.” (Lisa Cron, p. 237, traducere RRM)

* RRM-Racaru Roxana Monica (n.n.)

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

După instalarea sa, frecvența credincioșilor la Sfânta Liturghie era foarte redusă. Părintele a folosit o metodă foarte inteligentă de a-i determina să vină la biserică, anunțând într-o duminică cum că necuratul va veni la ora cinci în biserică, conform unei viziuni: „Fraților, seara trecută, pe când mă rugam, mi s-a arătat chiar necuratul. Acesta, cu chipul lui înspăimântător, m-a anunțat că o să vină la biserică noastră, peste trei zile, după-amiaza, la 5”. Ce s-a întâmplat după aceea? Cum au evoluat lucrurile?... „Peste trei zile, la amiază, biserica deja dădea pe afară. Înăuntru nu mai aveai unde să arunci un ac, curtea gemea, lumea stătea agățată pe garduri. Părintele înăuntru, în altar. Din când în când, ieșea pe ușile diaconești, își privea cu îngrijorare ceasul, dădea din cap preocupat, apoi intra din nou la adăpost, în sfântul altar. Pe la cinci fără un sfert, tensiunea atinsese cote de avarie. Se putea auzi musca în zbor; cu toții își țineau răsuflarea, parcă pentru a nu speria duhul ce urma să se arate în mijlocul bisericii lor. Părintele își face apariția pentru ultima dată. Lac de apă, uitându-se tot timpul la ceas, ridicând iscoditor ochii spre cer, încet, pe ușă, s-a strecurat și preoteasa lui. Pendulul bate de cinci. Cu tonalitatea obișnuită, ca de obicei, dar celor prezenți le bubuiău deja urechile. O bătrână a leșinat de emoție, un copil a izbucnit în plâns. Doi tineri râdeau nervos, într-un colț. La cinci și un sfert, atmosfera se detensionase ușor. Chiar dacă cei prezenți veniseră să îl vadă pe dracu' gol, absența lui parcă i-a ușurat. Într-un târziu, de după catapeteasmă a apărut părintele. „Fraților, după cum vedeți și voi, dracul tot neresios a rămas. N-a apărut, așa după cum a spus. Și voi, care ați venit așa de mulți să-l vedeți... Dar știți ceva? Dacă la întâlnirea cu „Ucigă-I Toaca” sunteți prezenți într-un număr așa de mare, de ce nu veniți toți atâția și la Dumnezeu, că doar suntem în casa Lui? Șade frumos?”.

****Dracul de la ora 5*, în rev. «Rost», nr. 12, an I, 2003, p. 8.

Ibidem.

El diábolo de las 5

Después de su instalación, la asistencia de los fieles a la Divina Liturgia estaba muy baja. El padre usó un método muy inteligente para hacer que vinieran a la iglesia, anunciando un domingo que el diábolo vendrá a la iglesia a las cinco en punto, de acuerdo con una visión: “Hermanos, anoche, mientras oraba, incluso el diábolo se me apareció. Este, con su cara aterradora, me anunció que vendría a nuestra iglesia en tres días, por la tarde, a las 5”. ¿Qué pasó después de eso? ¿Cómo han evolucionado las cosas?... “Tres días después, al mediodía, la iglesia ya estaba echando. Dentro no tenías otro lugar donde tirar una aguja, el patio gemía, la gente colgaba de las cercas. El padre dentro, en el altar. De vez en cuando, salía por las puertas del

diácono, miraba con preocupación su reloj, asentía con la cabeza preocupada, y luego entraba nuevamente en el refugio, en el santo altar. A las cinco sin cuarto, la tensión había alcanzado niveles de choque. Se podía oír la mosca en vuelo; todos contuvieron la respiración, como para no ahuyentar al espíritu que iba a ser mostrado en medio de su iglesia. El padre hace su aparición por última vez. Lago de agua, mirando el reloj todo el tiempo, levantando inquisitivamente los ojos hacia el cielo, lentamente, a través de la puerta, entró y su sacerdotisa. El péndulo late a cinco. Con la tonalidad habitual, como siempre, pero los presentes ya se golpeaban las orejas. Una anciana se desmayó de emoción, un niño se echó a llorar. Dos jóvenes se reían nerviosamente, en una esquina. A las cinco y cuarto, la atmósfera se había desestresado ligeramente. A pesar de que los presentes habían venido a ver el diábolo desnudo, su ausencia parecía aliviarlos. En un momento tardío, después del iconostasio apareció el padre. “Hermanos, como ven, el diablo todavía no es serio. No apareció, como él dijo. Y vosotros que habéis venido tantos a verlo... ¿Pero sabéis algo? Si en la reunión con “Mátalo Campana” estáis presentes en tan gran número, ¿por qué no venís todos a Dios que estamos en Su casa? ¿Se sentáis bien?”.

JERTFE ÎN SLUJBA ALTARELOR NEAMULUI ȘI A CREDINȚEI STRĂBUNE

PĂRINTELE PROFESOR CONSTANTIN GALERIU

► Ștefan NISTOR

În toamna aceasta se împlinesc 105 ani de nașterea Părintelui Profesor Dr. Constantin Galeriu și 20 de ani de la strămutarea sufletului sfinției sale către patria cerească a Mântuitorului Iisus Hristos pe care minunat L-a propovăduit timp de decenii atâtor generații de teologi, fii duhovnicești ori simpli enoriași.

Un Om, o Viață, o Credință

Între data nașterii sale pământești, 1.11.1918, în satul Răcătău-Răzeși, județul Bacău, și cea a nașterii cerești, 10.08.2003, s-a desfășurat viața unuia dintre cei mai remarcabili fii ai Bisericii Ortodoxe Române. A urmat școala primară în comuna natală, apoi Seminarul Teologic „Sfântul Gheorghe” din Roman, între anii 1930-1938. A absolvit Facultatea de Teologie din București în 1942 încununându-și studiile în 1973, când a devenit doctor în teologie, cu lucrarea „*Jertfă și răscumpărare*”.

Între anii 1943-1947 a fost numit preot în satul Podu Văleni, județul Prahova – apoi, până în 1973, a slujit la Biserica Sfântul Vasile din Ploiești. Împreună cu preoteasa Argentina, Părintele Galeriu a crescut și a educat patru fii: pe Narcis, Rodion, Ciprian și Serafim.

În timpul dictaturii comuniste, părintele a fost în permanență urmărit și supravegheat de autorități – pentru că deranja prin predicile sale mărturisitoare și curajoase. Pentru convingerile sale religioase și umanitare, părintele a fost chiar arestat și trimis în ancheta Securității din Ploiești între 7 august și 7 septembrie 1950, precum și între 16 august 1952 și 23 octombrie 1953. Începând cu 16 ianuarie 1953, a prestat muncă obligatorie la colonia Peninsula-Valea Neagră de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, iar în octombrie a fost mutat la centrul de triere Văcărești de la București.

Din anul 1973 a activat pe rând ca spiritual, lector și profesor titular la catedra de Catehetică-Omiletică din Institutul Teologic Universitar din București – și din 1974 a devenit slujitor la Biserica Sfântul Silvestru din capitală. Din anul 1992 a devenit

profesor consultant și conducător de doctorate la Universitatea din București, continuând această activitate încă din 1988 până în anul 2002.

A fost Președinte de onoare al Ligii Culturale a Românilor de Pretutindeni, membru în Comisia Națională UNESCO și în Consiliul Național UNICEF, membru fondator și președinte de onoare al Asociației Filantropice Medicale „Christiana”, președinte al Fundației „Elena Doamna”, președinte al așezământului „Sfântul Stelian” – pentru ocrotirea copiilor străzii, membru fondator și președinte de onoare al Asociației „Delphi” – pentru recuperarea bolnavilor psihici. Este preotul care a slujit întâia oară un parastas pentru eroii Revoluției din decembrie 1989 precum și prezența constantă și rugătoare printre zecile de mii de tineri ai fenomenului Piața Universității.

A scris numeroase studii, articole, volume de predici și cărți de o rară profunzime teologică, dintre care multe au fost traduse în limbi de circulație internațională.

În luna ianuarie 2002, a suferit un accident vascular cerebral, în urma căruia rămâne cu serioase probleme fizice, apoi, în iulie 2003, suferă un nou atac cerebral, iar după o lună de suferință, trece la Domnul, în seara zilei de 10 august 2003.

La 13 august 2003, a avut loc ceremonia religioasă a înhumării, condusă de Patriarhul Teoctist. Au participat aproape toți ierarhii aflați atunci în fruntea Bisericii Ortodoxe Române și peste o sută de preoți din țară și străinătate. După slujbă

a avut loc înmormântarea, cu onoruri militare, în curtea bisericii Sf. Silvestru, unde a slujit părintele în ultimii 30 de ani.

Post-mortem, la 19 decembrie 2003, Părintelui Galeriu i-a fost decernat premiul „Ion Petrovici” al Academiei Române pe anul 2001.

Părintele Galeriu la Tecuci

Orașul nostru moldav a avut bucuria și onoarea de a-l avea ca invitat pe părintele profesor în data de 10 martie a anului 1999. Avându-l drept moderator pe Părintele Protoiereu Gheorghe Joghui, în fața unei săli a Primăriei arhipline și dornică de a se împărtăși din cultura-i vastă, tecucenii au avut parte de un regal teologico – filosofic de cea mai înaltă ținută. Tema a rămas adânc întipărită în mintea și sufletul participanților: CRUCEA.

Pe parcursul a cca 4 ore, deși trecut de 80 de ani, cu pastilele pe masă, pe care un tânăr ucenic i le strecura discret la ora la care trebuiau luate, părintele Galeriu a vorbit stând, cum îi era obiceiul, tot timpul în picioare. Chipul său patriarhal, vocea gravă, baritonală, barba lungă clătinându-se permanent, precum și gestică mâinilor sale care căutau parcă să culeagă din vazduh inspirația divină pentru a o revărsa asupra auditoriului, au lăsat o impresie de neșters asupra tuturor celor care au avut bucuria de a-l avea în față pe unul dintre cei mai mari, dacă nu chiar cel mai mare, predicatori al ortodoxiei române din secolul XX! Personal, eram prezent la a șasea conferință, din cele șapte la care am participat între anii 1997 – 1999, la absolut toate fiind profund impresionat de capacitatea de sinteză a părintelui, de modul în care știa să răspundă, la o singură întrebare venită din public, cu zeci de exemple sau incursiuni prin domenii diverse precum teologia, fizica cuantică, filosofia, chimia, literatura universală ș.a., oferind răspunsuri la multe alte întrebări pe care le aveam în minte. La finalul conferinței, părintele

mai rămânea, cu multă răbdare și dragoste, încă cel puțin o oră, oferind binecuvântări, autografe sau pur și simplu conversând cu cei atât de însetați de cuvintele duhovnicești ale sfinției sale.

Predicator al Ortodoxiei române

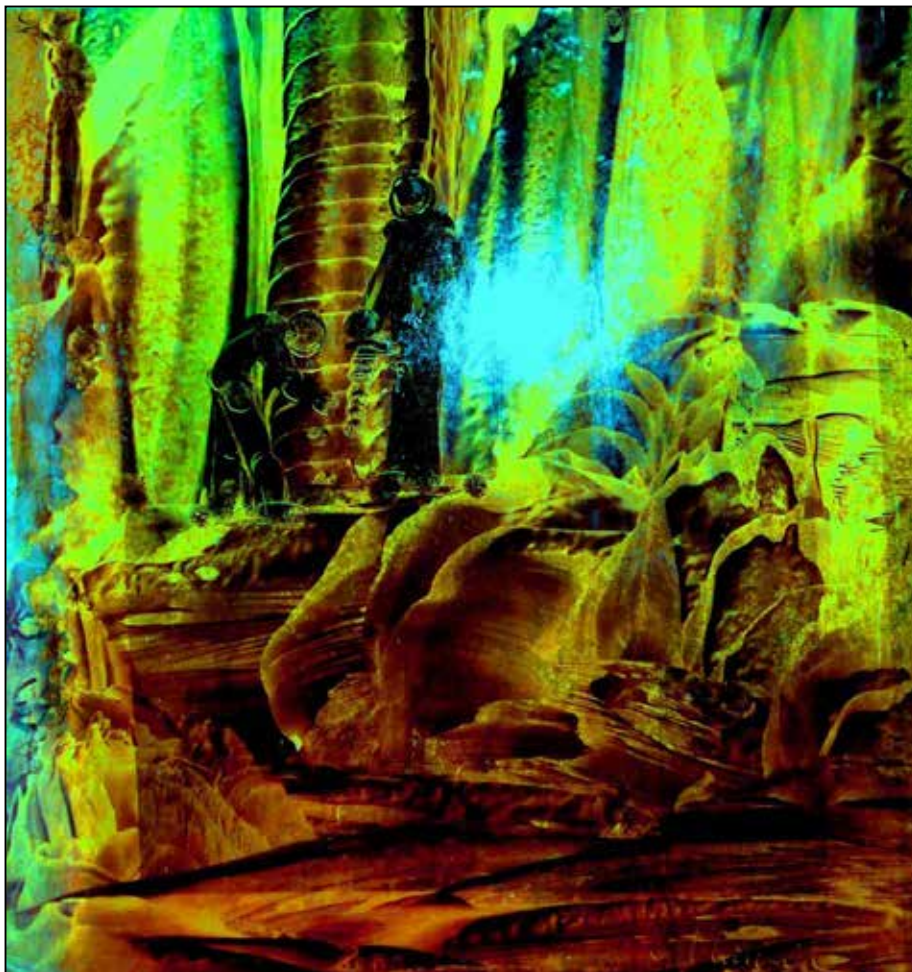

Cu îngăduința cititorului și cu smerenia cuvenită, îmi îngădui să relatez un moment pe care l-am trăit alături de părintele, definitoriu aș zice despre modul său unic de implicare totală atunci când vorbea despre Dumnezeu. Era într-o seară de decembrie a anului 1997, în Aula Facultății de Mecanică din Galați. Nu îmi amintesc data, dar știu exact că eram în Postul Crăciunului iar părintele Galeriu era unul dintre invitații pe care ASCOR-ul (Asociația Studenților Creștin Ortodocși Români) Galați îi avea în serile de joi. Fusesem moderatorul unei conferințe care ținuse nemișcată audiența, într-o sală arhiplină dar destul de slab încălzită în care mai toți eram îmbrăcați cu haine groase. La final de tot, când și ultimul doritor trecuse pe la scenă prin fața părintelui pentru a-i obține binecuvântarea, acesta s-a retras ușor în spatele cortinei și mi s-a adresat: „Domnule student, puteți, vă rog, să-mi dați o mână de ajutor?”. Am venit repede lângă dumnealui iar acesta mi-a întins un pachet de șervețele, s-a descheiat la reverendă și m-a rugat să-l șterg pe spate. Am luat câteva șervețele și, cu sfială, am introdus mâna pe sub gulerul reverendei. Cred că am tresărit atunci când mâna a luat contact cu o piele umedă în exces. L-am șters cât și cum am putut pe cel care vorbea ore în șir numai în picioare, în sala mai mult decât răcoroasă, conștient fiind de implicarea sa emoțională extraordinară pe care o avea pe tot parcursul prelegerii! Mi-am permis atunci și un scurt dialog din care îmi mai amintesc o întrebare pe care i-am adresat-o, anume dacă îmi recomandă un preot sau călugăr bun pe care (pe lângă duhovnicul meu!) l-aș putea cerceta

pentru diverse sfaturi duhovnicești. Erau anii în care toată țara știa de marii duhovnici Ilie Cleopa de la Sihăstria, Arsenie Papacioc de la Techirghiol, Teofil Pârâian de la Sâmbăta de Sus sau Ilarion Argatu de la Cernica. Pe toți îi cunoscusem și îi cercetasem la mănăstirile unde viețuiau și mă așteptam să pronunțe unul dintre aceste binecunoscute nume. După câteva clipe de tăcere, spre surprinderea mea, părintele avea să mă îndrume spre cineva despre care la acea vreme nu auzisem, cineva care avea să devină, peste doar câțiva ani, un foarte cunoscut și respectat Duhovnic al României. Numele său: Iustin Pârnu de la Mănăstirea Petru Vodă!

Veșnică să fie pomenirea părintelui profesor Constantin Galeriu, alături de celelalte figuri luminoase pe care Biserica lui Hristos le-a plămădit din aluatul neamului românesc!

N.B. În coperta a 3-a a revistei noastre inserăm imagini din viața și activitatea Părintelui Galeriu.

Ciclul Planeta Corianică 6

CRONICĂ LITERARĂ

KATIA NANU, PRIMĂVARA FEMEII ÎN GALBEN

► Vasile LEONTE

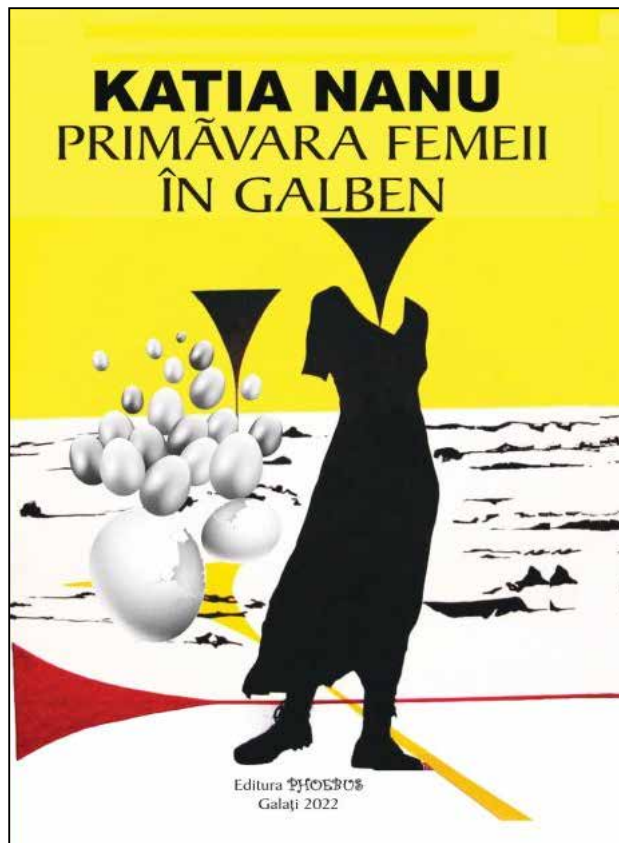
Sunt fără de număr anii de când n-am mai citit o carte zidită pe atâta suferință, tristețe și neputință. Toate trăite, în variante cu minime diferențieri, de întreaga suflare. O carte de o apăsătoare actualitate, în care torentul de evenimente, cel mai adesea funebre, se revarsă sub ochii noștri, astăzi, acum, aici în Galați-România. Ca cititor ieși din timpul tău biologic, intri în poveste ca într-o masă vâscoasă, o apă putredă din care șansele salvării anevoie se zăresc. Salvatorii, ei înșiși sunt afectați de molimă, fără să poată propune soluții viabile, unanim aplicabile. Rețelele textului te sugrumă, te asfixiază, s-au epuizat și voința, și forța de a ieși din această complicată structură. Citești cu trudă, cu ciudă, cu porniri violente. Ai în minte cuvintele neexperimentatului (încă, în ale vieții cu necunoscutele ei) Victor Petrini, eroul lui Marin Preda: „Moartea e un fenomen simplu în natură,

numai oamenii îl fac înspăimântător... Scriind, simt că trăiesc și într-adevăr, gândul morții inevitabile își diminuează puterea de a-mi îngrozi conștiința, care îmi șoptește: mii de oameni mor pe pământ chiar în aceste clipe, oameni umili, dar și oameni mari.”(vol. **Cel mai iubit dintre pământeni**, I, p.7- 8).

Trec **Primăvara femeii...** în rândul cărților emanate de experiențele cumplite ale umanității (războaie, cataclisme naturale, asasinate în masă, boli felurite neîngenunchiate lesne), cronicoglină unde se acumulează/ sortează detaliile, se depozitează serii de întâmplări în vederea investigațiilor ulterioare. De la prima ochire e de observat sensul oximoronic al titlului, vigoarea, vitalitatea primăverii nu rezonază cu numita culoare a declinului. Cartea de referință pentru fiecare dintre noi este **Ciuma** (1947) lui A.Camus. De acolo trebuie să fi preluat Katia Nanu vocabularul adecvat (bolnavi, paturi ocupate, ser, test, simptom, carantină, spital, înmormântare strict supravegheată etc.), neputința de a stopa prin eforturi individuale amenințările, spiritul de solidaritate configurat pe măsură ce moartea devine iminentă.

Katia Nanu și-a arhivat metodele de documentare din perioada îndelungatei relații cu jurnalismul; acum memoria îi mustește de nuclee epice peste care plutește doar primejdia extincției martorilor cu care a intrat în dialog. Atât de atașată de lumea presei, Katia Nanu nu-și refuză avantajul de a consemna, comenta sau inseria poveștile din preajmă, rostogolindu-se, narativ, torential, de neoprit .

Lipsesc, din țesătura epică, personajele construite meticolos, după modele clasice, „ființele de hârtie”, crescute prin adiționare de note definitorii, de la o pagină la alta; există doar persoane, recognoscibile în rubricile de ziar, în emisiunile televizate, în nesfârșitele, incendiarele teleturnaje de la ora cinci (adică de dimineață până după-miezul nopții). Știm că ne afectează emoțional, că ne transformă puținele ore ale nopții în coșmaruri și cu toate acestea devorăm imaginile, comentariile par incomplete, nu sunt atât de crude. Sperăm,

prinși de inșățietate, în substanța accentuat funebră a următoarelor transmisiuni.

Unele prezențe umane, cu biografie sintetizată adesea, fac parte din familia scriitoarei, părinți (tatăl ademenit de secretul măsurării timpului în desfășurarea lui; mama discret-cochetă, „mama mea cea cuminte și mereu acasă”), bunici, unchi și mătuși, unii din ei evocați și în paginile de proză anterioare.

Avalanșa de cazuri afectate de semnul bolii prevestitoare a morții este infernală și nu e vina cronicarului. Imperiul stăpânit de Thanatos este incomensurabil. În el cad copii înecați, tineri accidentați, familii plecate cu țintă, dar răpuse pe drum. Se moare în căminele de bătrâni, pe stradă, ciudat, în spital mai mult decât oriunde. Cele mai multe, neașteptate, dureroase decese se datorează unui minuscul dușman, invizibil, cu o individualitate notată științific cu majuscule și indice numeric și care lovește fără alegere, fără menajamente, iar în fazele de început fără soluții de tratament. Sub mască respirăm mai puțin, gândim și mai puțin, pe cale de consecință isteriile se banalizează prin generalizare. Lumea, luată în totalitatea ei, s-a dovedit nepregătită, neputincioasă, tentativele de a prelungi rezistența organismului, de a amâna înfrângerea au condus și la soluții halucinante, neverosimile. Într-un ținut aiurea, fratele Anton, octogenar, îl așază în pat pe Nicuțu, septuagenar, „să-și doarmă somnul lui liniștit”, îl „punea cu el la masă, îl culca de după-amiază”, în loc să-l înmormânteze creștinește. Întrebat cu insistență de săteni în legătură cu tâlcul gestului, „Anton le-a răspuns, un pic jenat, dar hotărât: - De singurătate. Mi-era frică să nu mă trezesc singur în odaie. Habar nu aveți voi cum e să nu fie niciodată nimeni lângă tine. Cu voi... Abia o dată în an dacă-mi treceți pragul...” (p.102). Cazuri similare, de un tragism covârșitor, la tot pasul în carte. Femeia în galben își face cu prisosință datoria. Intermediară, între victimă și lumea ahtiată după știri, scandal, crime, accidente – televiziunea. „He, he! Moartea vine mereu la televizor. E servită pe tavă! Este știrea zilei, momentul culminant între micul dejun și masa de prânz, breaking news-ul de după-amiază și problema dezbătută cu pasiune dementă în toate serile lungi, de pandemie.” (pp.76 – 77). Adesea, în fața unor realități ieșite de sub normalitate, discursul devine irascibil, acuzator, capătă intensități moralizatoare explicite, poate și semn al neputinței de a mai intui soluții salvatoare: „În lumea vipiurilor astea, expresia îi aparține Alunei, copiii merg la școală duși de șoferi în căruțe 4 ori 4, cu motoare în prea mulți cai putere, au profesori la rând la ușă pentru meditații, cosmeticienele se deplasează întotdeauna la domiciliu împreună cu

maniuchiurile și coafeza, iar cumpărăturile se fac neapărat la Paris, Londra sau Viena, cea din urmă dacă ai scăpătat olecuță.” (p.175). În aceeași manieră, pasaje fără număr de-a lungul textului. Alecsandri ducea totul spre caricatură, grotesc; pe Katia Nanu o paște un dezgust suveran .

În jurul temei centrale, roiesc motive, mituri comune literaturii, abordate, în timp și de prozatoarea noastră: ipostazele singurătății, instalarea decrepitudinii biologice, dublată sau anticipată de cea mentală, imaginea paradiziacă a copilăriei supravegheate de bunici, ritualurile mortuare, rana mereu sângerândă a Basarabiei. Infernală îmi apare lumea spitalului, starea jalnică a sistemului sanitar, convocat să apere ființa umană, să o consolideze, să-i sporească certitudinile de reușită în momentele de cumpănă. Cu rare excepții, cititorul plonjează într-un spațiu hidos, scăpat de sub puterea rațiunii, marcat de reprezentanți ai tenebrelor, mulți cocoțați în poziții cheie . Excerptez la întâmplare: „N-ai covid, nu ești! Dacă ești bolnav de altceva trebuie să-ți sacrifici boala pe altarul coronavirusului mondial. Cancerul tău trebuie să mai aștepte, diabetul să facă o pauză, dializa să se rezolve cum știe ea, preferabil prin telefon... Iar birocrația adaugă coaja groasă a neputinței peste orice durere etc.” (p.179). Rețin dintr-o altă carte, **Exercițiu de monotonie**, *Lingura de lemn*, 2006, o scenă cutremurătoare: într-un spital din capitală, tatăl povestitoare este operat în timpul nopții. Banalități pentru un asemenea mediu. Ca să aibă garanția reușitei, un membru al familiei e trimis într-o construcție lăaturalnică, prost iluminată, să transporte pungile cu sânge necesar transfuziei. Materialul vital fusese adus, la sugestia spitalului, de pe malul Dunării. Femeia de serviciu la hematologie se apără de provocările canine ale momentului cu un par, asemenea străbunilor cu totul necivilizați. „După trei drumuri cu mine și alte câteva cu analizele la alt laborator, avea picioarele cât butucul. A doua zi de dimineață trebuia să străbată jumătate din București pentru actele de pensie ale bărbatului, care era paralizat etc” (p.31 și urm.). Pe un teritoriu precum cel menționat, moartea/ supraviețuirea sunt chestiuni de generozitate divină, pe care nici nu le mai disecăm. Paginile acestea echivalează orice raport despre starea de sănătate a națiunii române, toate promisiunile electorale și proiectele de anvergură îngălbenite prin sertarele ministeriale. Iar cine semnează asemenea pagini trebuie alungat din cetate, lapidat, izolat în turn!

Omeneasca noastră lașitate și-ar fi dorit ca un asemenea experiment literar să nu fi căpătat înfățișare, să nu fi fost publicată cartea, să nu fi intrat în circuitul public. Recunosc însă că **Primăvara...** s-a născut dintr-o justificată îngrijorare - comună

oamenilor responsabili, acută în cazul intelectualilor – față de soarta, destinul, evoluția umanității. Sigur, putem vorbi în legătură cu denotațiile cărții, despre calitatea de remember, de panegiric, de ce nu, în spirit creștin de un cuprinzător pomelnic, întocmit și parcurs la zilele consacrate: „Majoritatea prietenilor mei au buzele pecetluite sub lespedea rece, îndoliată, de mormânt. Iar eu plutesc deasupra ei, cercetând încă un anotimp al învierii. Și mi se face frică...”(90). În vremurile normale avea și moartea demnitatea ei în suita evenimentelor sociale. Ceva suferință, măcar simulată în unele cazuri, ceva poezie, ceva filozofie („Ce este viața noastră ? Floare și fum și rouă de dimineață, cu adevărat... unde este frumusețea trupului și unde sunt tinerețile ? Unde sunt ochii și chipul trupului ? Toate s-au vestejit ca iarba, toate s-au stins...Cu adevărat, toate dulcele și mărirea vieții sunt deșertăciune și stricăciune, pentru că toți vom muri...”, psalmodiau preoții stâlpii consacrați așezării în pământ, fără să favorizeze pe bogat ori sărac). Acum, în pandemie, totul e pe fugă, nepregătit, meschin, fără știrea vecinilor, a celor aproiați.

Compozițional, **Primăvara...** e alcătuită din 41 de secvențe narative, de dimensiuni inegale și tot atâtea unități lirice, amestec de filosofie, poezie, umor (cât mai are căutare în vremuri de pandemie!), observație morală sau chiar notații estetico-plastice. Găsim, în variantă neoficială, „rețetele speranței... afișate zilnic pe gardurile memoriei, scrise cu litere mari, de tipar, să nu le uite hoarda bolnavă a umanilor sălbăciți de spaimă”, „Vitamina D, Zinc, Vitamina C,/Paracetamol, zilnic să nu ne lipsească paracetamol!” etc. (p. 42).

Un respiro între două episoade unitar construite în care alte prezențe umane se transformă în dureroasă amintire pentru cei rămași. Secvențele intermediare, încărcate de o poezie apăsătoare, sunt atinse tot de aripa morții: „Unora nu le mai vine coșciugul,/făcut dinainte,/cu mâna lor,/să știe

că nu vor fi trași pe sfoară de rude,/după ce-și vor da obștescul sfârșit,/Se usucă lemnul, se sfrijește trupul,/apare un model nou, cu mânere de alamă.../ alți bani, altă distracție!/Și încă un copârșeu pe foc.//

Volumul se deschide cu o imagine stranie, amestec de mister și amenințare, o prezență feminină, cu vârstă incertă, dubios de elegantă, „ o orhidee plasată bizar pe una din tarabele cu verdețuri din piață...Dar târăște după ea trena de parfum și întoarce, din când în când, priviri obosite. Lumea o ocolește strategic, din instinct.”(p. 5). E dreptul meu, de lector voluntar, să văd în misterioasa apariție un substitut al morții, un agent al acesteia, fiindcă orice apariție, întâmplătoare, previzibilă, anunță o nenorocire. Se confesează vocea narativă: „Când o văd pe femeia aceasta, știu ce va face în clipa imediat următoare. Dar o urmez cuminte, privind-o sau numai bănuind-o prin preajmă. Îi intuiesc mișcările.”(p. 100). Mai către interiorul eposului, femeia în galben are mâini-gheare, subțiri și descărnate, „fața dădea din gri în galben putred, stricat. Ochii îi erau goi, gura dispăruse...etc.” (p.90 – 91). Seria avatarurilor șochează de fiecare dată, dar renunț la exemplificări suplimentare. În toate prezențele/actele ei, femeia galbenă este ajutată de slăbiciunile, fobiile, spaimetele, neputințele, păcatele omenești. Suntem complici ai morții, îi venim în ajutor cu nechizuința, aroganța, lăcomia, comoditatea, egoismul nostru, pare să atenționeze doamna Katia. Plină de încredere într-o umanitate mereu încercată, poeta- martoră notează: „Viața nu ne pregătește pentru moarte,/ci pentru mereu mai viață.” (p. 59). E bine de reținut și de valorificat! Suferințele asociate despărțirilor definitive dau mai mult semnificație clipei, ne determină să-i prețuim cum se cuvine trecerea. Bănuiesc, acesta este și sensul subliminal al cărții **Primăvara femeii în galben**. Măcar unul dintre senzuri. Că, slavă Domnului, mustesc într-însa!

Acvatică 2

ESEU

ORTEGA Y GASSET, GHIDUL LUI EINSTEIN

(pornind de la eveniment major petrecut acum 100 de ani)

► Daniel MAZILU

José Ortega y Gasset și Albert Einstein au plecat din această lume în același an. Ei s-au întâlnit în Spania, în 1923. Einstein, deținător al Premiului Nobel din 1922, nu pentru Teoria relativității, ci pentru „munca sa în slujba fizicii teoretice și, în special, pentru descoperirea legilor care guvernează efectul fotoelectric”¹, se afla într-o călătorie de cinci luni prin lumea largă², însoțit de nevasta lui, Elsa, și de alte rude de-ale ei mai tinere. Înainte de întoarcerea în Germania, după pelerinajul de suflet prin Palestina, Einstein, la invitația oficială a regelui Alfonso al XIII-lea³, a debarcat în Spania.

Istoricul de la Harvard, Thomas F. Glick, surprinde în monografia sa, *Einstein și spanioli. Știință și societate în Spania interbelică*⁴, impactul acestor întâlniri cu cei mai importanți spanioli ai momentului: savanții Ramón y Cajal, Miguel Catalán, Esteban Terradas și Antonio Rocasolano; scriitorii și filosofii Ramón Gómez de la Serna, Pío Baroja, Ramiro de Maeztu, Miguel de Unamuno și José Ortega y Gasset.

Einstein conferențiasa la Barcelona, Zaragoza și la Madrid „cu sala plină”, „câștigând în trei zile salariul pentru doi ani al unui profesor universitar”, fără a fi prea impresionat de aceasta. Celebrul jurnalist de la *El Sol*, Julio Camba, confirmă primirea extraordinară de care s-a bucurat Einstein. La Facultatea de Științe, spunea el, „Einstein a fost primit într-o simfonie de aplauze, hipnotizând audiența”⁴. În câteva zile, renumele său de mare savant invadase strada. O vânzătoare de castane din Madrid l-a recunoscut și a strigat emoționată: „Trăiască inventatorul automobilului!”

La Madrid, pentru întâlnirea cu tinerii, amfitrion și traducător al său a fost Ortega, care l-a acompaniat la conferința susținută de Einstein la *Casa Studenților*.

Într-o altă zi, dimpreună cu anumite personalități din diplomație, artă și știință, familia Einstein, evadând pentru câteva ore din Madrid, vizitează vechea capitală Toledo și împrejurimile. Deși, oficial, Ortega nu era „ghidul” aceluia grup select construit în jurul soților Einstein,

filosoful spaniol nu pierde ocazia de a-i oferi fizicianului Einstein o interpretare culturală a peisajului istoric: „Pentru un locuitor al orașelor Zürich și Berlin, așa cum este Einstein, poate fi tulburătoare o astfel de promenadă printr-un orașel în care ruinei romanice îi survine o rămășiță vizigotă, care se încheie cu forma arabă, încorporată într-o arhitectură castiliană serioasă. Aici au venit încordate și aglomerate toate aceste culturi. Orașul poate scăpa doar spre Ceruri”⁶. Privind peisajul toledan, sobru și plin de semnificații, Einstein i-a replicat lui Ortega că „el nu are sensibilitate istorică, fiind interesat doar de ce este actual”. O replică stranie, probabil de neînțeles pentru toată lumea. În economia biografiei lui Einstein, „actualul” la care se referea la Toledo a ieșit la iveală abia după publicarea *The Travel Diaries of Albert Einstein. The Far East, Palestine, and Spain, 1922 - 1923*⁷, unde citim alte cuvinte stranie: „6 martie 1923, excursie la Toledo camuflată cu multe minciuni. Una dintre cele mai frumoase zile din viața mea. Cer luminos. Toledo este ca un basm [...]”. Dar cum putea fi „cea mai frumoasă zi” – adică „actualul” despre care vorbea Einstein - una „camuflată cu multe minciuni”?

Fugind de întâlnirile neprevăzute cu localnicii sau cu turiștii, spre a nu fi recunoscut, confundat cu altcineva sau reținut pentru discuții de stradă, „omul Einstein” încerca să se rupă în actualitate de fama „savantului Einstein”.

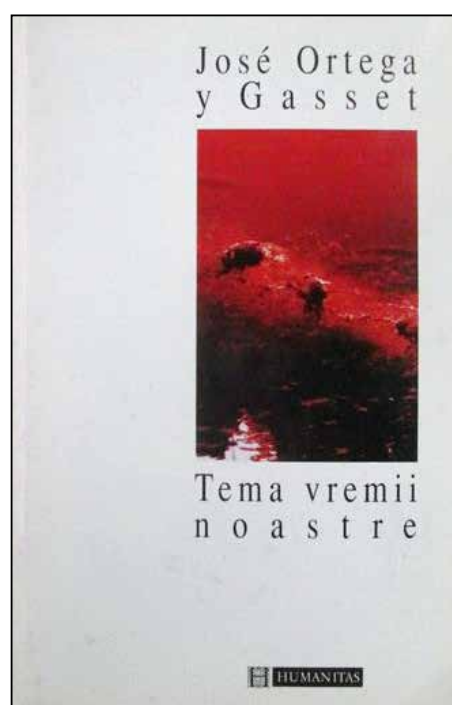
Cu Ortega se întâmplă invers. *Filosoful Ortega*, prezent azi pe toate continentele și în aproape toate domeniile cu care s-a intersectat, vizat de mii de studii, de cărți, de teze de doctorat, de articole de specialitate, de conferințe și de alte resurse disponibile în bibliotecile digitale internaționale, nu poate fi nicicum despărțit de *omul Ortega și de circumstanțele sale*. Căci el spunea despre sine: „Eu trebuie să fiu, în același timp, profesor universitar, ziarist, literat, om politic, participant la cenaclurile de cafea, toreador, ‘om de lume’, oarecum paroh și mai știu eu câte altele”⁸. Din aceste considerente, o abordare frontală sau “analitică” a filosofiei sale ar fi, fără îndoială, un act de stăvilire a comprehensiunii. Pe de altă parte, cititorul interesat poate consulta numeroase scrieri biografice în limba spaniolă. Ca să încheiem cu o veste bună pentru iubitorii de biografii intelectuale, în România urmează să apară, în chip omagial (Ortega s-a născut în 1883!), prima teză de doctorat despre Ortega.

Note:

1. The Nobel Prize in Physics 1921. NobelPrize.org. Nobel Media AB 2021. Thu. 25 Mar 2021. <<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/1921/summary/>>
2. Abraham Pais, *Subtle is the Lord. The science and life of Albert Einstein*, Oxford University Press, Oxford, ediția 2005, p. 317.
3. Regele Alfonso al XIII-lea avea, desigur, acest prerogativ al invitațiilor oficiale, dar în acest caz mai trebuie menționate două persoane implicate în vizita lui Einstein în Spania: fizicianul Esteve Terradas și

matematicianul Julio Rey Pastor. Vezi mai multe în articolul lui Manuel Ansedo din *El País*, *Las dos semanas surrealistas que Einstein pasó en España*, disponibil on-line din 25 noiembrie 2015.

4. Thomas F. Glick, *Einstein y los españoles: ciencia y sociedad en la España de entreguerras*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Madrid, 2005.
5. „Fără îndoială, toți cei adunați acolo l-am admirat foarte mult; dar dacă cineva ne-ar fi întrebat de ce l-am admirat, ne-ar fi pus într-o situație dificilă”. Vezi articolul lui Manuel Ansedo din *El País*.
6. Despre această vizită, vezi și Jordi Gracia, *José Ortega y Gasset*, Penguin Random House Grupo Editorial, Barcelona, 2014, pp. 322-328.
7. Editor Ze'ev Rosenkranz, Ed. Princeton University Press, 2018, 377 pp.
8. José Ortega y Gasset, *Tema vremii noastre*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 18.

Structuri pe
Zeta 2

ESEU

MUZICĂ ȘI MELOMAN

► Doina BARBU

Motto:

„Ce ne-nvățați prin fapta voastră/ Cum să trăiești și cum să mori/
Primiți recunoștința noastră/ Lubiți și buni luminători!”

Să fie doar nevoia unui discurs estetic despre muzică? Sau o continuă seducție întreținută de faptul că pe calea muzicii suntem conduși solemn spre cunoașterea superioară? Rostul muzicii ar fi să producă un ecou în psihicul ascultătorului, să îl facă pe om să resimtă audierea unei lucrări drept un eveniment personal important. Pascal Bentoiu spunea că „despre muzică n-ar trebui poate să se vorbească cât se vorbește” (1). Totuși, a vorbi despre felul în care alchimia muzicală ne transformă are la bază nevoia de a parcurge drumul spiritualizării pe calea sunetelor organizate. Muzica nu este rezervată elitelor, oricine poate cânta, vibrația și ritmul sunt ontogenetic în noi. Nu voi intra în analiza fizică a fenomenului sonor, despre vibrația materiei, undele vibraționale, frecvențe, herți și multe, multe altele. Despre acestea vorbesc științele fizicii. Este fascinant că simțim și gândim muzica de pe poziția minunatei plăsmuri pe care natura a hărăzit-o: templul sacru, corpul uman. Putem auzi datorită unei surse care vibrează, a unui mediu înconjurător care transmite vibrațiile și unui receptor suprem - organele de simț și creierul integrator. Nu este blasfemie! Muzica este produsul substanțialității corpului primitor! Nu reiau întregul traseu de la foșnetul frunzelor pădurii, cântecul greierilor sau mormăitul ursului, de la cascadele muntelui sau tunetul cerului: natura în toate chipurile ei produce vibrații sonore, sunete. Pe pământ materialitatea le transmite, în vid nu. Dar ele devin muzică doar în creier, acolo unde senzația este primită, analizată, prelucrată, sintetizată. În creierul nostru au evoluat regiuni și circuite specifice pentru producerea și ascultarea muzicii. Trecerea de la periferia senzorială la gândirea muzicală este în fond o construcție complicată care parcurge într-o succesiune de etape o fascinantă călătorie. De la „Muzique avant tout chose”, cu toate trimiterile ei biblice (2), până la integrarea în neuroștiințele moderne este un pas omenesc îngăduit de

Divinitate, atent supravegheat de ea. De când ne naștem, într-o perpetuă trecere îl căutăm pe Dumnezeu, iar muzica deschide calea. Risc să cad în bigotism? Nu. Mitologia timpurie a tuturor culturilor atribuie muzicii cu mult mai presus de orice valoare artistică o forță capabilă să domine sufletele și popoarele. Viața ideală, celestă a oamenilor se derulează sub hegemonia muzicii (3). Ce este muzica, cum s-ar putea defini acest dar astfel încât să fie o definiție cuprinzătoare, totală, adevărată și mai ales onestă față de toți genitorii ei, ai muzicii? Dorinta de a scrie despre muzică este fundamentată pe chemarea de a pătrunde prin perdeaua care se așterne între esența muzicii și cuvintele explicative. Construcția lexicală ajută, desigur, la educația muzicală din perspectivă tehnică deoarece limbajul tehnicii muzicale este de o complexitate și de o precizie care avansează odată cu tehnologia. Cu toate acestea miezul ei, al muzicii, rămâne de neverbalizat. Căutând care ar fi raportul corect dintre sunete și cuvinte aș defini muzica doar atât: arta sunetelor. Ca și celelalte arte, arta muzicală este un produs de gestație multiparental: inspirația harului divin, măiestria compozitorului, măiestria interpretului/interpretelor, auditoriul. Da, ascultătorul este ultimul genitor din lanțul creației muzicale dar și cel care dă viață lucrării muzicale (1). Creațiile muzicale sunt copiii la a căror desăvârșire ascultătorul participă prin cunoașterea rațională-științele clasice și moderne împletită cu cunoașterea intuitivă, emoțională, afectivă, filozofică. Cum ascultă, cum înțelege el muzica? Cu interesul pasional de a pătrunde tainele univesului prin arta sunetelor, parcurgând centripet pas cu pas acest fermecător mister. Mai întâi este percepția, reacția emoțională personală, trăirea psihică general umnă (4). Apoi intervine imaginația ascultătorului, crearea de reprezentări mentale bazată pe educație, erudicie, cultură în general. Muzica nu spune niciodată povești, nu este niciodată o spunere despre lucruri. Ea

doar *este*, pur și simplu. Se naște ulterior efectul meditativ, contemplativ. Următor de gândire, de nivelul filozofic, în care muzica devine un act de cunoaștere. Ascultătorul se întreabă: „Ce anume încercă să spună, ce idei mă face să am?” Despre ce este vorba? Despre nimic (5). Inșiruirea de note muzicale nu spune despre ceva anume ci doar produce plăcerea de a asculta. Face parte din natura omului să îi placă să asculte muzica. În cele din urmă se constituie trăirea conștientă a muzicii într-o lume liberă de constrângeri, un adevărat act creativ în sine. Astfel ascultătorul devine melomanul care ajunge să trăiască muzica drept un necesar existențial, o iubire sacră eliberată de orice încercare de verbalizare .

1. Pascal Benteoiu: Deschideri spre lumea muzicii, Ed. Eminescu, 1973
2. Doru Scarlatescu: Tecuciul literar și artistic, nr.66, 2022
3. Hermann Hesse: Jocul cu mărgelile de sticlă, Ed RAO, 2013
4. George Bălan: Ghiduri Humanitas, Cum ascultăm muzica, Ed Humanitas, 1998
5. Leonard Bernstein: Cum să înțelegem muzica Concerte pentru tineret, Ed Muzicala, 1982
6. George Emil Băicoianu & Emil Băicoianu: Imnul Liceului, Luminatorilor nostri, 1998

Ciclul Planeta Corianică 1

INTERVIU EMOȚIONANT

NICOLAE BĂCIUȚ - O VIAȚĂ ÎNTREAGĂ PE ALTARUL CULTURII

► Mioara BACIU

Auzisem demult despre Nicolae Băciuț, i-am citit postările pe Facebook, i-am urmărit parcursul literar, implicarea în actul cultural. Am reușit să-i citesc și o mică parte dintre cărțile domniei sale și a venit și momentul să îl cunosc și personal. Prima dată s-a întâmplat la Târgu Lăpuș, în anul 2019, în cadrul Festivalului al lei și al Poeziei, realizat de reputata scriitoare, profesor doctor Valeria Bilt. Suficiente motive pentru a-mi propune să realizez interviul de mai jos:

- Când și unde a venit pe lume Nicolae Băciuț? Care sunt originile sale?

- Dacă fac niște calcule, am fost conceput primăvara și m-am născut iarna, în 10 decembrie 1956, într-o sâmbătă, acasă, cu moașa satului. Mă gândesc cât de mult am fost dorit, pentru că primii mei doi frați au murit de mici, iar al treilea frate încă nu împlinise trei ani. Pe primii doi frați îi botezaseră Grigore și Nicolae. După moartea lor, următorul născut a fost botezat tot Grigore (numele tatălui), iar pe mine m-au botezat ca pe al doilea copil, Nicolae. Ca și cum primii doi copii n-au murit, ci ar fi renăscut în următorii doi. Pe mine m-au mai botezat și Ioan, ca să facă pace între bunici – pe cel din partea mamei îl chema Ioan, iar pe cel din partea tatălui, Nicolae.

Doar nume de sfinți: pe una dintre bunici o chema Ana, pe bunici Ioan, Nicolae, pe tatăl nostru Grigore, pe mama Maria... Părinții erau oameni simpli, cu frică lui Dumnezeu, erau legați de pământ cu toată ființa lor, dar le plăcea și cartea, transmitându-ne și nouă dragostea de aceasta.

Satul natal, Chintelnic, deși atestat documentar prima oară la 1279, era mult mai vechi, iar în zonă fuseseră colonizați sași din Luxemburg, Flandra și Lotigen, cu mai bine de un secol înainte. Dar mărturiile de existență umană au fost descoperite încă din epoca bronzului, din cea a fierului, dar s-au găsit și urme ale locuirii romane!

Peste drum de casa noastră, se născuse, la 1848, poate cea mai proeminentă personalitate a Chintelnicului, Grigore Pletosu, prin contribuția sa în orizonturile istoriei și credinței. Un personaj care

mă fascinează din ce în ce mai mult, pe măsură ce descopăr noi date despre biografia sa!

M-am născut în noaptea în care la București, Nicolae Labiș a avut acel teribil accident care i-a și adus sfârșitul la 22 decembrie 1956, la puțină vreme după ce împlinise 21 de ani și se dovedise a fi ceea ce mai târziu a fost prins în sintagma „buzduganul unei generații”.

Am rămas orfan de mamă la 14 ani (Grigore Pletosu rămăsese și el orfan de ambii părinți, înainte de a împlini 15 ani!) și n-am mai apucat să întreb pe mama mea cum a fost venirea mea pe lume?!

Oricum, am rămas legat prin toate firele de locurile natale, care mi-au pus de drum merinde din care și acum mă hrănesc.

- Unde ați copilărit studiat și unde v-ați desăvârșit studiile?

- Copilăria mea, până la moartea mamei, a fost de basm și, dacă n-ar fi fost genialul Creangă să depună mărturie pentru copilul universal/copilăria universală, aș fi avut ce să pun în „Amintirile (mele) din copilărie”! M-am bucurat de libertatea deplină de a sta de vorbă cu pământul, cu iarba, cu apele, cu arborii, cu păsările, cu cerul... nu ne-a lipsit nimic, am avut cu asupra de măsură dragoste și căldură părintească, timp pentru a reinventa lumea după placul și asemănarea mea.

Au fost și anii în care am descoperit fascinația lecturii, care se întindea între „Baronul Münchhausen” și „Spartacus”, între „Legendele Olimpului” și „O mie și una de nopți”, cărți intrate în casa noastră ca premii pentru învățătură, primite de fratele meu și de mine.

Văzând că ne e dragă cartea, părinții ne-au dat la școală „la oraș”, așa că, după clasa a VI-a, mă despărțeam de școala în care am învățat scris-cititul, pentru Școala Generală Nr. 1 din Bistrița, ceea ce însemna și trezitul cu noaptea în cap, naveta cu trenul (1-2 ore pe zi), dar și intrarea în competiție cu copiii de la oraș, cu mine însumi, pentru a dovedi că nu degeaba am fost premiantul clasei în anii de dinainte.

Fractura din viața mea, odată cu pierderea mamei, mi-a dat toate visele peste cap, pentru că e greu de conceput o viață fără mamă, la care continui să mă raportez la mai bine de cinci decenii de la despărțirea noastră.

Liceul Nr. 1 din Bistrița a fost treapta pe care am urcat, cu prea multe de povestit pentru un interviu.

Facultatea de Filologie, secția română-engleză, din Cluj-Napoca, mi-a clarificat căutările și mi-a pecetluit destinul.

Mai ales că am avut parte de profesori pe care i-am simțit aproape, că am fost primit în redacția revistei „Echinox încă din primele luni de viață universitară, ceea ce era împotriva cutumelor. Doar de prin anii II/III se ajungea la un astfel de prag.

Sigur, eu deja debutasem cu poezie și articole de presă încă din anii liceului, frecventasem cenaclurile bistrițene, începusem să joc teatru, să particip la concursuri de creație și interpretare, să intru în ritmurile vieții literare.

- Când s-a realizat debutul dvs. în literatură?

- Eu n-am agreat ideea de a stabili o dată a debutului care să-mi convină și să aibă rezonanță. Colaboram la revista Liceului, „Zări senine”, unde „făcea cărțile” o colegă de clasă, Domnița Petri, frumoasă, deșteaptă, talentată, iar debutul s-a petrecut în această revistă, în același timp cu publicarea unor poeme în revista „Îndrumătorul cultural”, care apărea la București, și pentru care îmi luase poeme un scriitor pe care l-am întâlnit la una dintre celebrele manifestări ale „Lunii cărții la sate”, desfășurată la... Bistrița. Traian Lalescu, fiul marelui matematician și academician Traian Lalescu.

Au fost momente de frenezie la întâlnirea numelui meu în pagina tipărită.

- Cine a avut un rol esențial în aceasta?

- Rolul esențial l-am avut... eu. Pentru că am crezut în scris și pentru că am înțeles de pe atunci

că „Dumnezeu îți dă, dar nu-ți bagă în traistă”! am realizat de la bun început că, pe lângă ceea ce e de la Dumnezeu – har/talent și inspirație – greul îl duce... transpirația. Nu recurg la cifre, la procente, pentru a ridica pe pedestal transpirația, care nu face decât să-ți facă learcă hainele de pe tine, dacă nu sunt și talanții la purtător!

Sigur, conjuncturile au fost favorabile, dar nu ele m-au căutat, ci eu am vegheat să nu le... ratez. Acestea nu sunt ca păsările călătoare. Când pleacă, nu se mai întorc. Poate vin altele, dar sunt... altele/ altfel!

Uneori, îmi vine să spun că sunt mereu la debut, că fiecare carte, fiecare apariție în spațiul public poate fi miruită de fascinația debutului. Fiecare carte, la apariție, e un nou început – încă un debut!

- De unde dragostea pentru scris și cum s-a materializat aceasta?

- După moartea mamei, o vreme, tăcerea m-a prins în mrejele ei. Parcă nu-mi mai venea să vorbesc, nu mai aveam poftă de zbenguiala de dinainte, cred că mă maturizasem brusc, că mama luase cu ea copilul din mine să-l crească în ceruri!

Și-atunci am început să-mi pun trăirile pe hârtie, să vorbesc mai mult cu mine însumi! Mai am și acum o parte dintre paginile scrise atunci, ce-a mai rămas după schimbările domiciliare, pe traseul Chintelnice – Bistrița – Cluj-Napoca – Târgu-Mureș.

Dar nu scrisul era marea mea patimă a acelor ani, cât era cititul. Aveam mereu o carte cu mine. Niciodată aproape nu puteam spune că mă plictisesc nefăcând nimic, așteptând... Mereu în buzunarul de la piept era loc pentru cărți din colecția „Cele mai frumoase poezii” a Editurii Albatros. Chiar dacă sună a loc comun, nu pot să spun că, încă de atunci, cei mai buni prieteni ai mei au fost cărțile.

Iar între cărțile adolescenței mele s-au numărat și cele scrise de grei ai literaturii universale: Hans Christian Andersen, Tolstoi, Cehov, Dostoievski, Giovanni Papini, Aldous Huxley...

Dar am citit și la întâmplare, de vreme ce am ajuns să împrumut cărți cu metrul de la Biblioteca Orășenească din Bistrița.

- Cine vă sunt muzele în actul creației? De unde vă inspirați?

- În urmă cu două decenii, stând la o barieră, să treacă trenul, am scris poemul *Muză*:

„Nici tu nu ești femeia ideală,
nici tu nu știi să vii tiptil
în fiecare seară,
nici tu n-ai preț,
nici tu nu ești povară,
femeie în albastru,
călimară”.

„Muzele” sunt în acea „călimară”, din care penița își ia câte o picătură, cât o lacrimă, cu care apoi lasă frâu liber inspirației. Unii spun că nimic din ceea ce e omenesc nu le e străin. Pentru mine, nimic din ceea ce e omenesc nu rămâne în afara poeziei – devine poezie sau inspiră poezie. Iar inspirația/muza vine, chemată sau nechemată. Te întâlnești cu ea, trece pe lângă tine, ori rămâne cu tine.

Eu cred în miracolul inspirației. E drogul cel mai puternic care mi-a adus stări în care simțeam cum mă înalț, cum zbor, cum plutesc deasupra lumilor...

- Care sunt modele dvs. în literatură și în ce măsură v-au inspirat scrierile?

- Nu am avut modele în sensul propriu al conceptului. Dar am avut întâlniri admirabile cu oameni care mi-au marcat viața, începând cu primii mei dascăli, cu frații întru credința scrisului. Sunt mulți, prea mulți pentru a epuiza o înșiruire, dar îi amintesc pe câțiva ca într-un pomelnic, și pe cei care mai sunt și pe cei care nu mai sunt: Virgil Rațiu, Ion Vlad, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Ion Pop, Romulus Guga, Nichita Stănescu, N. Steinhardt, Gheorghe Nicolae Șincan, Răzvan Ducan, Ana Blandiana... Lista e foarte lungă. Aici e doar o sinteză a sintezei sintezelor...

- Care sunt criticii literari care s-au aplecat asupra scrierilor dvs.?

- Sunt foarte mulți, neașteptat de mulți, în condițiile în care eu nu am cultivat criticii, nu le-am trimis cărți cu autografe encomiastice. Nu am intrat în slujba nu știu căror interese de grup.

Rămân recunoscător și celor care m-au citit și celor care n-au făcut-o. Nu m-am îmbătat cu parfumul elogiilor la cărțile mele și nici nu mi-am încrețit fruntea atunci când am dat peste tonuri cu relief mai jos.

La început, după primele cărți, eram prizonierul recenziilor, cronicilor. Era ca un soi de așteptare a unor confirmări. Încet, încet, nu doar că nu m-au mai interesat comentariile, dar pe unele nici nu le-am mai citit.

Eu știu cine sunt și ce sunt. Mă cunosc cel mai bine și încă nu mi-am pierdut simțul critic. Și nici mințile. Oricum, niciodată n-am scris ca să fiu pe gustul/placul criticii. Am scris ce am crezut că trebuie mărturisit public.

Comentariile pe care le-am citit cu interes (peste 4000 de pagini) au fost ale unor adolescenți care, câțiva ani la rând, în cadrul unui concurs de creație literară, au glosat pe marginea poeziei mele, din cărțile succesiv apărute. Câtă sinceritate, câtă puritate, câtă îndrăzneală, originalitate... Mulți „seniori” ar putea lua notițe pentru astfel de abordări.

Nici cititorii nu cred că se mai dau în vânt după instanțele critice, cei mai mulți au alte criterii atunci când optează/aleg o carte, un autor.

Nu mă las sedus de ierarhii literare, în schimb mă aricesc când văd subordonări ale întreținerii confuziei valorilor.

- Există persoane care v-au susținut și promovat în activitatea literară?

- Am avut șansa unor întâlniri admirabile, cu oameni care au dat o șansă scrisului meu, de la Ion Pop la Romulus Guga, Ion Cristoiu... Conducători de publicații literare din Cluj-Napoca, Târgu-Mureș, București, care mi-au valorificat și disponibilitățile și apetențele literare și jurnalistice...

Apoi, mi-am luat viața pe cont propriu. Mi-am văzut de cărțile mele, am publicat cărțile altora, am deschis paginile revistelor mele (cu adevărat ale mele, fiindcă le fac singur) celor care s-au solidarizat cu demersurile mele, care n-au ținut cont de prejudecăți și care n-au fost bântuiți de temeri de tot felul. Nu e cazul să detaliez.

De regulă, nu mi-a plăcut să cer, pentru că m-am obișnuit să dau!

Iar numeroasele concursuri și festivaluri de creație literară și interpretare pe care le-am inițiat s-au născut tocmai din dorința de a susține și promova eu pe alții...

- Care sunt realizările în plan literar, cultural, ale lui Nicolae Băciuț?

- Dezarmantă întrebare! Inconfortabilă! Atunci când nu ai prea multe de spus, e simplu. Dar când ai foarte multe, riști să pari lipsit de modestie, smerenie...

Risc să spun că stau bine la capitolul „realizări”. Cel puțin în sensul inventarului. Despre valoarea acestor realizări mi-e jenă să emit eu judecăți. Dar, oricum, tot ceea ce am făcut am făcut cu dragoste, credință, cu speranța că darurile pe care am încercat să le fac au fost primite cu aceleași sentimente ca ale... donatorului.

Am scris cărți după pofta inimii mele, mi-a rămas multe neterminate, altele încremenite în proiect în așteptarea unui timp prielnic, am generat sute, poate mii de evenimente culturale în țară și peste hotare.

Am luat mai multe premii literare, dintre care trei sunt leac pentru rănilor mele poetice: Premiul „Nichita Stănescu”, Premiul „Eminescu” și Premiul „Grigore Vieru”, adică trei dintre cei la care m-am considerat „ucenic la clasic”.

Am făcut presă literară scrisă, radio, televiziune...

Am inițiat multe proiecte editoriale, publicistice, între care două sunt pe rol: *Vatra veche* și *Cadran (jurnal mureșean)*. Editez anual zeci de cărți scrise

de autori din largul lumii, căci deviza *Vetrei vechi* e „Români din toate țările, uniți-vă!”

Am întâlnit, în labirintul propunerilor mele culturale, literare, oameni fericiți, care spuneau faustic, „Oprește-te, clipă, ești frumoasă”!

Aș fi vrut să fac mai mult, dar n-am putut dilata durata zilelor! Chiar dacă multe dintre nopțile vieții mele au fost zile!

- Ne puteți spune câte ceva despre revistele pe care conduceți?

- *Vatra veche* s-a născut dintr-o dezamăgire față de ce a ajuns revista *Vatra*, pe care eu am slujit-o cu credință și devotament două decenii. Când nu m-am mai regăsit în ea, când n-am mai regăsit între copertile ei ceea ce era obligatoriu ca să definească spațiul geografic și spiritual în care viețuim, nu m-am scandalizat, nu i-am pus la zid pe cei care au abdicat de la programul care a făcut posibilă în 1971 apariția seriei noi a revistei, care și acum apare pe bani publici și nu puțini (740.000 lei în 2023), am creat o nouă publicație, legată organic de cea care a fost revista editată la 1984 de Caragiale, Coșbuc și Slavici, continuată apoi de seria Romulus Guga (din 1981), în anul 2009. Nu eram nici optimist, nici neoptimist, nu mi-am pus problema dacă are vreo șansă o nouă publicație, pur și simplu m-am pornit la drum, în numele („Mă simt legat prin sete de vietatea care a murit/ La ceas oprit de lege și de datini”, spunea Labiș în *Moartea căprioarei*), setei de cultură, prin care mă simțeam legat de revista, la care am lucrat două decenii!

Surpriza a fost că, oricâtă ostilitate a creat la cei care s-au simțit atinși prin gestul meu, revista și-a câștigat mulți colaboratori, susținători, și peste șaisprezece mii de destinatari, prin e-mail, ai acestei publicații. Ritmul lunar de apariție a fost/este sufocant, în condițiile în care eu mi-am asumat întreg „procesul de producție”. Nici n-am visat la audiența și notorietatea pe care și le-a câștigat revista. E adevărat, am încercat, cu fiecare număr, să dau tot ce e mai bun din priceperea și entuziasmul meu.

Numărul colaboratorilor a sporit mereu, cu toate obstrucția adversarilor, descumpăniți de succesul revistei.

Deși o fac singur, revista nu e a mea, e a colaboratorilor și cititorilor ei, eu fiind fericita curea de transmisie care ține în funcțiune iubirea de frumos!

Le mulțumesc, paradoxal, poate, celor care au dat un șut în fund unor vise, pentru că aceasta a însemnat pasul înainte pe care l-am făcut cu revista *Vatra veche*. Dacă *Vatra* rămânea *Vatra* din anii în care eu am slujit-o, nu apărea *Vatra veche*.

Și cum presiunea colaborărilor a devenit mai mare decât limitele pe care le-am impus revistei *Vatra veche* (88 p. lunar), am inițiat încă o publicație,

Cadran (jurnal literar), care să valorifice prioritar potențialul local, în condițiile în care perturbările locale și interesul pentru cultură, din perspectivă publicistică, au cam luat-o pe arătură.

- Care sunt activitățile/proiectele pe care le întreprindeți în direcția promovării culturii?

- Tot ceea ce fac are această țintă: promovarea culturii. Prin toate mijloacele și în toate formele posibile. Nu fac nimic ca să mă aflu în treabă. Dimpotrivă, cheltuiesc din timpul meu, din resursele mele de tot felul pentru a da culturii ce e al culturii. Umplu goluri acolo unde văd că sunt sleite puterile culturale, antrenez oameni care au fost abandonați, marginalizați, ignorați de cei care sunt plătiți să facă rezistență prin cultură.

Susțin și cele mai firave preocupări literare, ajutându-le să capete vigoare, convinși fiind că fiecare are dreptul la cuvânt, fiecare are ceva de spus, că fiecare e pe locul lui și nu are cum lua locul altcuiva, dar că în cultură nu ești niciodată singur!

- Ce anume v-a impresionat mai mult în tot ceea ce ați întâlnit pe tărâm cultural?

- Au fost destule lucruri care m-au entuziasmat și mi-au dat încredere și speranță. Dar dacă e să extrag ceva din acest puzzle, atunci trebuie să spun că rămân gătuț de emoție și speranță când mi se alătură în proiectele mele culturale venerabili de 70 - 80 - 90 de ani, care ne conving că prin cultură și-au prelungit și zilele și și-au intensificat și trăirile și că, astfel, prin cultură, vârsta lor e mai mare decât arată actele de identitate. Dar ei se simt... tineri. Dacă vreți, și... neliniștiți.

- Am aflat de curând că la Brăila există un Cenaclu literar care vă poartă numele. Când a luat naștere, din inițiativa cui, unde se desfășoară activitățile lui și câți membri are cenaclul în prezent?

- După ce am intrat în vârtejul Festivalului Internațional de Creație „Ana Blandiana”, a apărut și Cenaclul literar „Nicolae Băciuț”. El a fost inițiat și condus de prof. dr. Gabriela Vasiliu, care este și artizanul Festivalului, și care a creat acea atmosferă de emulație și entuziasm necesară pentru a întreține elanurile elevilor de la Școala Gimnazială „Sandu-Aldea”, mai întâi, apoi de la Colegiul Național „Gh. Murgoci”, după reorganizările din rețeaua de învățământ brăileană. Cum se întâmplă în astfel de situații, membrii cenaclului sunt în primul rând elevii distinsei profesoare brăilene, deci ei urmează parcursul școlar, apoi fiecare își urmează drumul în viață, vin alte generații, alți membri care trec și ei prin același ritual. „Foștii” membri rămân însă aproape, iar cei care își continuă chemările creatoare rămân atașați Cenaclului. Chiar la ultima ediție a Festivalului, Ana Maria Scarlet, o fostă

membră a Cenaclului, și-a lansat cartea sa de debut literar. Cred că activi sunt acum cel puțin douăzeci de membri.

N-am putut să mă opun inițiativei, după ce eu, la rândul meu, am convins-o pe Ana Blandiana să accepte ca Festivalul să-i poarte numele, în ciuda obiceiului ca astfel de lucruri să fie... postume. E o onoare însă să vezi viitorul din/în prezent. Un Cenaclu similar, care-mi poartă numele, a fost înființat și la Colegiul Național „Papiu” din Târgu-Mureș, dar nu are nici pe departe anvergura celui brăilean.

Sunt necesare mai mult ca oricând cenaclurile, educația estetică, formarea gusturilor artistice – în bună măsură abandonate de sistemul educațional actual.

- M-am întâlnit, la Brăila, zilele trecute, cu dvs., în calitate de invitat de onoare, cu prilejul Festivalului Internațional de Creație „Ana Blandiana”, aflat la cea de-a XI-a ediție și care s-a derulat, într-un mod exemplar, în perioada 4-7 mai 2023. Cât este de important acest Festival pentru dvs. și prin ce anume?

- În „contul” meu am multe „aventuri” de acest fel. Primul Festival-Concurs inițiat la Târgu-Mureș a fost „Romulus Guga”. Au urmat „Credo”, „Prima iubire”, „Serafim Duicu”, „Ștefan Fuli” (Creație în limba rromani), am fost parte a Festivalului-Concurs „Ion Creangă”, de la Brăila, dar am fost partener și în festivaluri-concurs din alte localități: Bistrița, Blaj, Mediaș, Târnăveni, Sărmașu etc.

Festivalul Internațional de Creație „Ana Blandiana” este, acum, cel mai important pentru mine, din toate punctele de vedere.

Anvergura acestui Festival și categoriile de vârstă avute în vedere, rezultatele la cele 11 ediții i-au adus notorietate și distincție, creând un adevărat fenomen.

Risc să afirm că este cel mai prestigios Festival de Creație Literară pentru Elevi din România. Festivalul a reușit și o performanță editorială de neegalat de niciun alt festival din România: a publicat 47 de volume ale Festivalului, antologii pentru fiecare gen în parte.

Acest Festival, dincolo de conținutul său, este și un veritabil elogiu adus unei poete, Ana Blandiana, aflată pe prima treaptă a liricii feminine românești dintotdeauna.

Ana Blandiana a participat la toate edițiile Festivalului, până în 2016 a participat și Romulus Rusan, soțul poetei, și el scriitor de marcă.

Eu sunt de la începutul Festivalului și în culise și pe scenă, punând umărul la realizarea acestui Festival, în realizarea acestuia implicându-se și dascăli brăileni și nu numai.

Din păcate, el nu a fost sprijinit și de administrațiile locale, lăsând tot greul pe umerii familiei Vasiliu, care s-au implicat eroic, ediție de ediție.

- Ce lucruri, ce trăiri, ce aspecte v-au marcat mai mult, anul acesta, decât în anii anteriori la acest grandios festival?

-A fost cea mai reușită ediție, din toate punctele de vedere. Festivalul a reunit peste o mie de concurenți din patru țări. Din România au fost participanți din 36 de județe.

Deschiderea Festivalului a făcut neîncăpătoare sala de spectacole a Teatrului „Maria Filotti”, cum săli arhipline au fost și la Țăcău, la Liceul Pedagogic, la Colegiul Național „Gh. Murgoci”, la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Brăila... E o confirmare a tuturor eforturilor depuse de-a lungul anilor de către organizatori. Apoi, Simpozionul desfășurat la Țăcău ne-a oferit întâlnirea cu o realitate surprinzătoare a învățământului contemporan în mediul rural, dar ne-a adus și într-o „poetică a spațiului” fascinantă.

Dunărea ne-a ademenit cu vraja ei și de pe mal și în unduirea valurilor, într-o scurtă croazieră.

Nu pot să nu remarc bucuria de a regăsi un loc familiar lui Fănuș Neagu, un salon într-un local (Pizzeria Bella Italia) și un patron, Iulian Zamfir, cu deschidere culturală!

Brăila a fost încă o dată, nu doar gazdă bună, ci și, trei zile, Capitală a poeziei!

- Ne puteți spune câte ceva despre ceea ce va leagă de Ana Blandiana? Când, cum v-ați cunoscut, cum a continuat să existe această relație? Ce o menține vie? Ce reprezintă pentru dvs. Ana Blandiana?

- Pe Ana Blandiana o cunosc de o viață. Întâi m-am întâlnit cu poezia sa și, în 1985, cu ea. (Mi-a impus să renunț la dv.!)

Cu siguranță, ne unesc aceleași valori, care și consolidează legăturile dintre noi, care, din când în când, au căpătat accente familiale, fiind oaspete al casei ei de vacanță din Prahova.

Dar Festivalul de la Brăila a adus legăturile noastre într-un alt orizont, întâlnirile s-a ritmicizat, iar solidaritatea a motivat și exerciții de susținere la cel mai înalt nivel. Pentru că echipa de la Brăila (familia Vasiliu) și cu mine am fost cei care am fost alături de Ana Blandiana, singurii din România, la ceremonia acordării Premiului „Cununa de Aur”, la Struga, în Macedonia de Nord.

Și ca să răspund la întrebarea dvs. punctual, Ana Blandiana este pentru mine cea mai importantă poetă din toată istoria poeziei românești!

- Există lucruri pe care Nicolae Băciuț ar fi dorit să le realizeze și, dintr-un motiv sau altul,

nu le-a realizat? Mai concret, aveți vreun regret, la modul general vorbind?

- Nu regret nimic din ceea ce am făcut, bine sau rău, îmi asum și realizările și erorile.

Regret însă că nu am putut să dăruiesc cât aș fi vrut, regret că nu mi-au fost înțelese întotdeauna bunele intenții, îmi pare rău (pentru ei!) că oameni care mi-au ciugulit din palme au ridicat apoi piatra, chiar dacă n-au avut și curajul să arunce cu ea!

Regret că nu mi-am acordat mie mai mult timp, dar nu regret că am dat cu asupra de măsură din timpul meu altora.

Regret că nu am reușit (încă!) să fac din casa natală un loc al întâlnirilor admirabile!

Regret că nu am acordat suficient timp celor dragi din preajma mea, că nu i-am putut ține pe copiii mei în mrejele literaturii, lăsându-i să aleagă ceea ce au crezut singuri că e mai bine pentru ei.

- Ne puteți divulga planurile dvs. în viitorul imediat?

- Intenționez să cumpăr ceva timp și pentru mine, să pot duce la capăt multe din proiectele mele începute. Lucrez „simultan” la câteva cărți – poezie, publicistică, istorie literară, la care am tras de timp, sub presiunea unor mereu noi urgențe, priorități...

Aș fi împăcat să mai pot să mai reiau și să retipăresc într-o formulă integratoare cărțile pe care le-am publicat.

Mi-ar face bine să pot să trag cât mai mult și cât mai departe carul *Vetrei vechi* și al *Cadranului*...

M-aș bucura să-i am în continuare aproape pe cei cu care m-am aventurat în teritoriile literaturii, ale culturii, și atunci când nu voi mai fi, cum mi se

spune, „șeful culturii mureșene”. Pentru că ceea ce am făcut nu a fost din obligații instituționale, ci din dorința mea de a menține cultura între motoarele care duc lumea mai departe.

- În încheiere le puteți adresa un îndemn, o recomandare cititorilor dvs., celor care iubesc literatură, celor care vor să scrie? De ce ar trebui să țină cont?

- Firește, cititorilor le transmit îndemnul care derivă din propria lor condiție de cititori: citiți, citiți, citiți, că nici nu știți ce pierdeți! Dar nici nu vă pierdeți timpul citind orice. Dacă nu se pot asuma alegerile pe cont propriu, luați-vă un „antrenor”!

Pentru cei care vor să scrie, îndemnul la lectură e imperativ, necesar și obligatoriu! Îi îndemn apoi să nu trăiască doar în timpul vieții lor! Să fie atenți să nu rateze... clipa! Să aibă grijă să nu se îmbete cu apă rece! Să fie exigenți cu ei și cu cei pe care-i aleg însoțitori de drum! Să-l iubească pe aproapele său, cititorul, ca pe ei înșiși.

- Mulțumesc, cu inima, pentru emoționantul interviu, pe care, mărturisesc, am avut tendința de a-l păstra doar în cămăruța sfânta a sufletului meu, atât de sincer, complet și prețios îmi pare, dar mi-am dat seama că nu am acest drept. Pentru că sunt infinit de mulți, cei care vă iubesc și au dreptul să cunoască, măcar crâmpie din viața și neobosita dvs. activitate culturală. Mulțumesc, reverend, pentru privilegiul de a putea culege și de a oferi cititorilor, perle rare ale sufletului dvs.!

Târgu-Mureș, 9-11 mai 2023

Flori

► Ionel NECULA

CRONICĂ LITERARĂ

MARIN ȘTEFĂNESCU ÎN REEDITARE

Mă aplec, cu o întârziere nescuzabilă asupra cărții lui Marin Ștefănescu - **Filosofia românească** (Editura Historica, București, 2008) - editată de neobositul cercetător Constantin Schifirneț, excelentul autor al monografiei lui C. Rădulescu-Motru și a altor lucrări de filosofie aplicată, și subliniez apăsat asupra importanței acestei lucrări de pionierat în cultura românească. La drept vorbind, Marin Ștefănescu este primul gânditor care s-a aplecat asupra evoluției gândirii românești și chiar dacă mulți dintre comentatorii vremii au supralicitat neîmplinirile lucrării sale, acum, din perspectiva veacului care a trecut de la apariția ei, putem avea o altă percepție

Să subliniem înainte de toate abilitatea editorului de a deșteleni un text rămas în ediție singulară vreme de un veac, în care nimeni nu și-a adus aminte de el, și buna sa dispoziție pentru marele efort intelectual pe care l-a reclamat actul de reeditare a acestei lucrări. Nici o cultură nu abundă de asemenea sinteze de gândire, iar acolo unde există sunt considerate ca adevărate pietre de temelie în arhitectura panteonului cultural național.

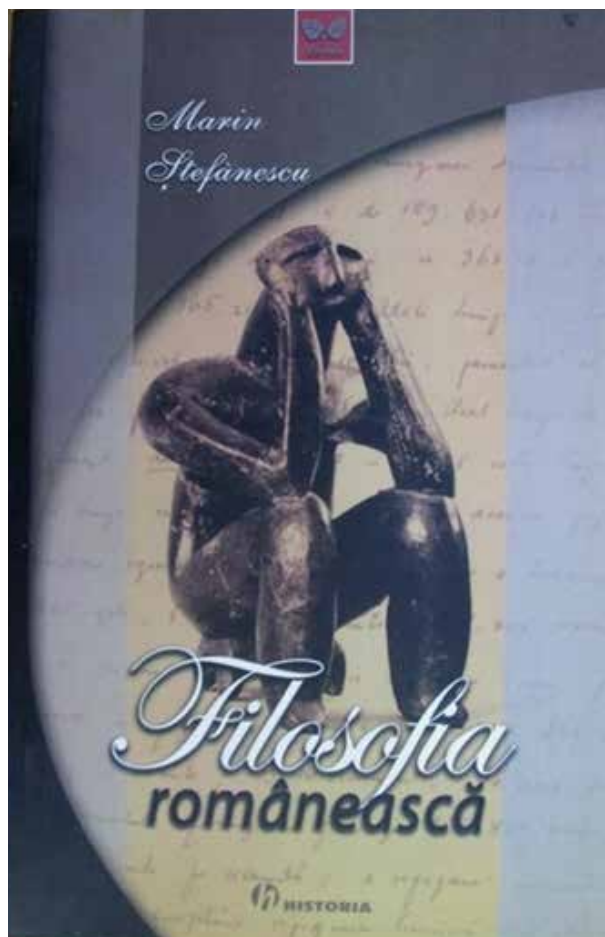
De bună seamă, faptul că reeditarea ei vine după un secol de ignorare, nu dă prea bine pentru cultura românească, dar e bine că s-a realizat și-l felicităm încă odată pe editor, pentru ideea acestei reeditări și pentru imensul efort depus în realizarea ei.

Acum despre carte. De regulă, autorii unor lucrări de acest gen folosesc, în abordarea unui fenomen filosofic în evoluția lui istorică, o idee paradigmatică, o teză, un principiu din perspectiva căruia să fie explicat fenomenul filosofic, evoluția și neconținutul lui primenire. Hegel, bunăoară, așeza la baza dispunerilor sale de istorie a doctrinelor filosofice ideea dialectică a devenirii Spiritului absolut care trece prin teză-antiteză și sinteză și legitimează întreaga fenomenologie. Nevoia unei idei generice sub cupola căreia autorul să așeze întreaga zbatere românească în domeniul filosofiei, nu-i este străină nici lui Marin Ștefănescu iar apelul la ideea de **armonie**, avea tocmai acest rol de

a susține întreaga arhitectură a discursului. Din azimutul ei privește autorul întregul spectacol al rostirii filosofice românești.

Legitimitatea demersului. Marin Ștefănescu și-a publicat lucrarea în 1922, la puțină vreme după înfăptuirea Marii Uniri și reprezenta, cel puțin așa pretindea autorul, gradul de maturizare a culturii românești și marile posibilități dobândite în noile condiții istorice. Convingerea autorului era că România de după 1918, se afla *la o răspântie* și la un *ceas hotărâtor*, care, firește, trebuie valorificat. *Această întregire ni s-a dat nu ca să ne degradăm, ci ca să ne înălțăm printre celelalte neamuri (p.53).*

Autorul insistă mult pe ideea că România trebuie să-și asume un rol măreț, de navă amiral,

de stegar, care trebuie să indice Antaresul evoluției spirituale în Balcani și în Europa. Nu era singurul gânditor care rezerva României o funcție pilduitoare, de model ce poate fi urmat de alte popoare și etnii, dar era, cu siguranță, mai vocal și mai radical decât ceilalți. În acest cadru poate fi inclus și Cioran, care, la fel, visa la o Românie cu populația Chinei și cultura Franței, dar firește, demersurile lor erau total diferite.

După înfăptuirea unității teritoriale, România mai avea de înfăptuit unitatea sufletească, iar aceasta nu este posibilă fără o cunoaștere deplină a filosofiei. Or, istoria sa, derularea viziunilor despre lume plămădite în spațiul românesc răspunde exact acestui imperativ. *Prin cunoașterea filosofiei noastre*, spune cu deplină îndreptățire autorul, *putem vedea care ne este ființa* (p. 50). Era de fapt o idee larg răspândită și asumată în cultura românească. Multe din plămuirile filosofice din perioada interbelică, de la Blaga la C. Rădulescu-Motru și de la Mircea Vulcănescu la Vasile Băncilă erau pliate pe realitatea românească și toate cercau să dea seama de identitatea noastră, de distincțiile care ne deosebește de alte comunități etnice megieșe. Puține etnii au consumat atâta energie intelectuală pentru definirea identității românești cum s-a întâmplat la noi, la români.

Timiditate

Conceptul de armonie. Asemeni altor istorici, Marin Ștefănescu a căutat și el o idee, un principiu care să susțină și să legitimizeze întreaga desfășurare a construcției sale. În mod surprinzător, a recurs la ideea de *armonie*, o noțiune căreia i-a conferit rang, funcție și demnitate *dispecerală*. Întrebarea care se pune (și-a pus-o și autorul) este dacă acest concept are încărcătura semnificațională suficientă pentru a gira eșafodajul acestui demers așa de complex și pretențios. Nu are, probabil a conștientizat și autorul această insuficiență, dar a complinit-o cu alte idei și concepte și în felul acesta i-a îmbogățit conținutul semnificațional și i-a conferit autoritatea cerută de complexitatea dispunerii.

A complinit-o cu religia, cu credința, i-a infuzat sacralitate și a ipostaziat-o în transcendent, în veșnicie. *Căci un filosof, văzut în esența sa este, sau trebuie să fie, un apostat, un om care socotește lumea nu în vremelnicia ei, ci în vecinicia ei* (p.55).

Armonia înseamnă concordanță, acord a ceva cu altceva. Acordul cu divinitatea cu Cel ce-a instituit, prin actul *genezic*, armonia pe pământ este doar una dintre ipostaze, dar nu este singura. În viziunea autorului însăși filosofia este o *ipoteză*, dar o *ipoteză reieșită* (rezultată, ad,n) *din armonizarea tuturor celorlalte ramuri de studiu și prin aceasta este o formă a înțelepciunii sau o năzuință spre înțelepciune* (p.65).

Este conceptul de armonie capabil să susțină întregul eșafodaj metafizic și să propulseze cunoașterea românească, cu întreaga ei arborescență? Cred că se poate răspunde afirmativ. În fond vizează devenirea, iar devenirea poate fi și armonioasă, echilibrată și poate căpăta încărcătura epistemică dorită de autor. De undeva - de la o premiază, o idee, un postulat care să gireze întreaga desfășurare metafizică - trebuie pornit. Ștefan Zeletin făcea apel la ideea de *pornire*, de prim bobârnac ca moment zero pentru întreaga sa viziune. *Filosofia generală a omenirii*, spune Marin Ștefănescu, *este armonia tuturor celorlalte științe*.

Așadar, filosofia are această menire, de a aduce în stare de conlucrare și de compatibilitate a întregii cunoașteri pentru asumare gnoseologică a existenței.

Încheiem aceste rânduri marginale cu un gând bun pentru îngrijitorul acestei ediții, Constantin Schifirneț, gânditorul prolific care l-a *monografiat* excelent pe C. Rădulescu-Motru și ne-a lămurit asupra *dezvoltării tendențiale*, o dezvoltare în care evoluția trebuie să prefigureze din capul locului și o anumită finalitate. Mulțumim, D-le profesor, vă așteptăm și cu alte izvodiri în domeniu și vă asigurăm de prețuirea noastră ne-erodată.

CRONICĂ LITERARĂ

SERIOZITATEA EPIGRAMEI

► Aristotel PILIPĂUȚEANU

Cu câțiva ani în urmă, un epigramist oneștean, Vasile Ungurașu, membru al Cenaclului „Păstori Teodoreanu” din Iași, motiv pentru două deplasări oboșitoare pe lună, criticat de spiritualii săi colegi privind inadvertențele prozodice ori lingvistice, mi-a solicitat ajutorul. Colaborarea mergea greu. El mecanic subinginer, eu filolog, el încăpățânat, eu devotat slujirii fidele a limbii române, întâlnirile se transformau într-un continuu duel. Până într-o zi, când mi-a adus o carte salvatoare, „Epigrama în literatura română (studiu de istorie, critică și teorie literară), Brașov 2001. Am convenit că principiile, normele stabilite acolo de doamna Elis Râpeanu, pe care am decretat-o amândoi superlativul românesc în materie de epigrame, sunt literă de lege. Grație acestui minunat catalizator, colaborarea noastră a devenit productivă. Recent, făcând cunoștință

prin intermediul cunoscutului rebusist Serghei Coloșenco din Bârlad cu Ștefan-Cornel Rodean din Sibiu, redactor șef al revistei „Acus”, reper național în materie de publicare a epigramelor, i-am destăinuit admirația pentru scrierile doamnei Elis Râpeanu. În scurtă vreme, am avut o surpriză de proporții. Însăși „regina epigramei românești” mi-a oferit, prin poștă, cu prețios autograf pentru mine, volumul „Epigrame aforistice și madrigaluri”, Editura „Semne”, București, 2022. Lanțul slăbiciunilor (pentru specia de profil) a funcționat.

Pornită în viață ca Stângă V. Elena-Elisabeta, autoarea a urmat calea dreaptă a instruirii și a cultivării spiritului. Este absolventă a mai multor instituții de învățământ superior, filologie, științe politice, muzică. Lista domeniilor abordate este impresionantă: poezie, roman, aforisme, studii de istorie literară, monografii, cărți

cu subiecte din viața bisericească. 67 de volume în 37 de ani! Explicația constă în „*tinerețea fără bătrânețe, logodită cu altruismul, buna dispoziție, pofta de viață*”, cum precizează Tudor Nedelcea în prefață. Elis Râpeanu este primul doctor în epigrame din lume. Îndrumător de lucrare, carismaticul Șt. Cazimir care a notat-o cu 10.

Valoarea creației a fost confirmată de mari nume ale istoriei și criticii literare: Paul Cornea, Mircea Micu, G. Zarafu, Gabriel Țepelea și, poate cel mai obiectiv, Mihai Cimpoi care a ridicat-o în fruntea epigramaștilor de astăzi.

Volumul conține două prime secvențe teoretice. Prima lansează o noutate în materie: „Epigrama aforistică”. Într-o răsunătoare polemică legată de calitatea epigramei ca gen ori specie, Elis Râpeanu, cu fermitatea-i cunoscută de femeie mai dură decât mulți bărbați, gen

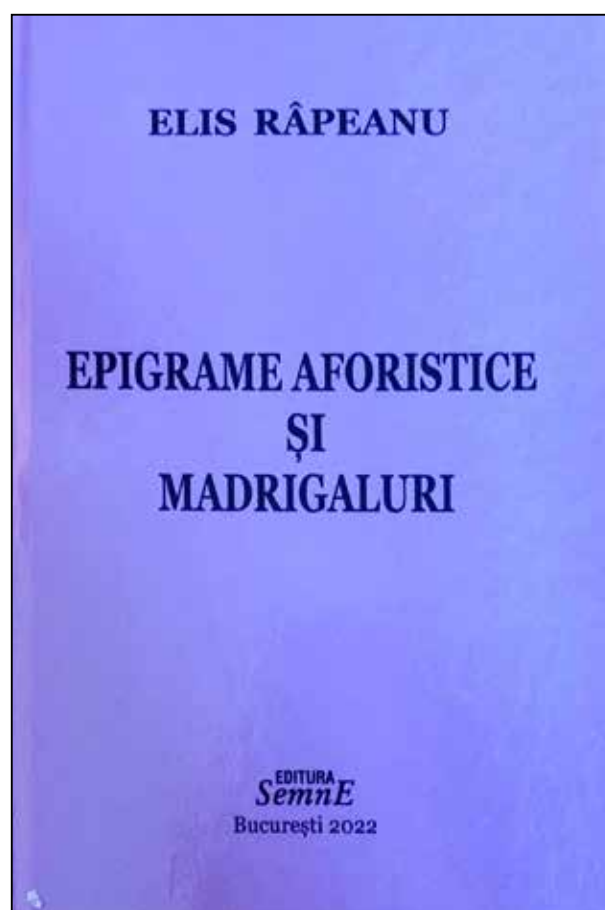
Vidra, Vitoria Lipan, Anca lui Caragiale, iar din realitate neuitata actriță Olga Tudorache, a stabilit: epigrama nu este un gen (a al patrulea?), ci o specie (a genului liric evident, prin încărcătura afectivă și forma de catren). Mai mult, Elis Râpeanu infirmă, teoretic și practic, aserțiunea lui G. Călinescu, pitorească dar facilă, că epigrama ar fi „*un strănut literar*”. Pare mai degrabă o pilulă a sănătății mintale, un zâmbet al inteligenței. Sondând contorsiunile vădit labirintice ale istoriei literare, Elis Râpeanu descoperă cazuri ilustrative pe care le analizează competent, ajungând la concluzia că „*aforismul și epigrama aforistică sunt construite pe contradicție, aluzie, joc de cuvinte, adevăruri acceptate sau contestate etc. Ele explorează cotidianul, dar și universalul, superficialul și ceea ce este profund, particularul și generalul, ca o misterioasă picătură de diamant a spiritului, în care*

contrariile încetează a mai fi percepute ca atare." Alte caracteristici comune sunt logica binară, forma concisă, gândul deschis, întorsătura de idei, șocul noutății, aspectul de dialog realizat prin implicarea persoanei a II-a singular și a persoanei I-a plural. Rădăcinile sunt adânci, trimitându-ne la folclor, unde adesea versurile se ordonează în distihuri sau catrene cu sens apodictic, iluminate de paralelismul ideilor: „*Câtă lume-i pe sub soare/ Nu-i ca crâșma-nșelătoare/ Crâșma te-nșală să bei,/ Mândra te-nșală s-o iei*". Iată și-un dublu catren cu semnificații istorice și caracteriale: „*Atila trecând călare/ A-ntâlnit o apă mare/ Când se-ntoarse din războaie,/ S-a oprit să facă baie./ După ce s-a răcorit/ Și la mal el a ieșit,/ Nema haină, nema cal.../ Cine-a fost primu-n Ardeal?*". Spiritul de observație combinat cu cel moralist generează în minimum de vocabule o atitudine filosofică asupra lumii și a vieții. Și paradoxal „*are un rol preferențial, contribuind la producerea surprizei intelectuale, înviorând spiritul, dând ghiont gândirii*". Un exemplu: Ion Ionescu-Quintus, primul din dinastie, alcătuiește un catren care atrage atenția Călinescu: „*În politică devii/ Om de frunte dacă știi/ Sau să perii/ Sau să sperii*". Dar există și epigrame aforistice în care ideea este încorporată în special prin antonime, afirmații/negații sau interogații cu subînțeles imediat. În general, epigrama aforistică a renunțat la partea didactică și moralizatoare, coboară la esențe, imprimând certitudine. Necruțator, Loghin Martin Alexeev din Basarabia anilor 60 ne avertizează: „*Viața asta, n-am cuvinte,/ Domnu-așa a dat să fie:/ Pierdem anual un dinte/ Câștigând... o dioptrie*". Dacă epigrama modernă se apropie prin conținut de aforism, prin realizare atinge poezia. Apare astfel o nouă variantă, epigrama poetică, mai curând madrigal poetic, așa cum vom vedea ceva mai încolo. Mai ales când se poate dispensa de titlu. Reprezintă „*o simbioză între artă și reflecție, clișeul ficțiunii devoalând sapiențialul, istețimea concluziei*". Exemplu: „*Din orice copac al pădurii/ Se poate ciopli un catarg,/ Dar cruntul sărut al securii/ E prețul plecării în larg*". (Marcel Breslașu). Revenind la epigrama aforistică, ea este o subspecie, autoarea preferă termenul „variantă”, care îmbină înțelepciunea cu umorul exploziv al poantei. Cu antene bune și aparatură de maximă acuratețe, Elis Râpeanu face fine distincții între aforism (concluzie, deducție) și maximă (axiomă, adevăr imuabil). Tocmai această diferențiere apropie aforismul de epigramă. Afinitatea dintre aforism (în proză) și epigramă

(catren) ține de subiectivitatea autorilor, epocă și receptor.

A doua secvență a cărții teoretizează despre „Madrigalul epigramatic”. Specia muzicală, precum și cea literară, apar în Evul Mediu ca piese galante, pentru frumoasele castelane. Consultând un număr impresionant de dicționare și alte surse, Elis Râpeanu realizează pe câteva pagini operă de laborioasă etimologie. Până la urmă, reținem că madrigalul este o mică piesă în versuri exprimând un gând fin, tandru, un compliment plin de spirit. Cu vremea, s-a concentrat formal, reducându-se la catrenul epigramei și s-a diversificat tematic. La început înclina spre poezia cu formă fixă. În Italia, condiția era: 12 versuri în ritm iambi. Ulterior, în Franța, pe urmă în Europa, madrigalul scapă din chingile prozodice riguroase. Avalanșa informațiilor privind circulația, preluarea și efectele madrigalului este salvator întreruptă de exemple, unele de o rară frumusețe. Autoarea citează textele în original, o încântare pentru cunoscătorii de limbi străine, dar oferă și traducerea, din păcate nu întotdeauna la înălțimea sursei. „*Nici românilor, cei dedați la râsu-plânsu, la glume adesea bășcălioase, cu bobârnace, nu le lipsește dorința de a lăuda, de a scoate în evidență aspecte și trăsături demne*

de admirat". Iată o probă, interpretată și muzical de Elena Roizen: „*Foaie verde măr gustos/ Drag mi-a fost omul frumos/ Intră-n casă, luminează,/ lese-afară-nseninează,/ Intră-n casă e lumină,/ lese-afară-i vreme bună...*”. Ușor, madrigalul alunecă spre epigramă, dar în așa măsură, încât se poate afirma că devine „o epigramă cu tentă de madrigal”. Vorbim în acest caz de „*madrigalul cu nuanță epigramatică, o variantă și nu o subspecie a epigramei*”. Exemplele o dovedesc și dintre ele alegem: „*O iartă Domnul de greșește,/ C-așa dintru-nceput i-e datul:/ Femeia, sincer când iubește,/ Sfințește până și păcatul*”. Studiul se încheie cu observația de bun simț că madrigalul, fiind o poezie care cere înalt rafinament și stimulativă inspirație, nu poate constitui probă de concurs. El nu se creează la comandă, nici în serii, în pofida unora care solicită până la epuizare laude, artificiale desigur, închinare unei localități sau personalități.

Volumul continuă cu o bogată ghirlandă a epigramelor personale. Dacă în materie de teorie nu putem face o comparație, Elis Râpeanu fiind un fenomen singular sau, în orice caz, deasupra altor cercetători, în câmpia imensă și foarte roditoare a epigramelor propriu-zise putem opera cu disocieri, particularizări, stratificări, iar rezultatul se poziționează la o înaltă cotă valorică. Grupate în 13 capitole tematice, multe din cele 629 de epigrame, peste jumătate, ar trebui citate. Ne mărginim, cu regret, la un rapid zbor deasupra unui cuib de înțelepciune. „*Râsu-n viață-și are rostul/ Dar nu și-atunci când râzi ca prostul*”; „*Cât va avea românul gură/ Nu va sfârși domnia glumii*”; „*Viața te-nvață minte/ Că tăcerea-i mai cuminte*”; „*De-ar fi vorba lungă sărăcie,/ De foame ar muri toți avocații*”; „*Bătrânețea-i boală gravă/ Doctorul o prelungeste/ Și pământu-o lecuiește*”; „*Bun e vinul, rea-i beția*”; „*Paharu-i mic, da-nvinge el*”; „*Cotnarul nu e Dumnezeu:/ El face, din poet, bețiv;/ Dar din bețiv, poet mai greu*”; „*Când vinul bun de cap își face,/ Se distrează cel mai tare/ Acela care-i treaz și tace*”. Unele epigrame sunt mini-discursuri despre starea națiunii: „*În '90, și râul, ramul/ Șopteau că am avut noroc.../ Atunci s-a deșteptat tot neamul,/ apoi a adormit la loc*”; „*Și gaura făcută-n steag/ Mai nou, se mută în buget*”; „*Chiar Caragiale-i tot mai mulțumit:/ Dramaturgia lui a biruit/ Căci piesele-i se joacă azi pe viu*”. Sunt luate în vizor și teme precum învățământul („*Azi școala-i limpede și pură/ Că nu se-nvață mai nimic*”; „*S-a democratizat și facultatea:/ Licențele se vând ca la tarabă*”), justiția („*În loc de probe,*

pe balanță,/ Zeița cântărește banii”). Cartea scrisă de Elis Râpeanu este frumos ilustrată color, cu instantanee din prezența autoarei la Bușteni, Ploiești, Brăila, Chișinău... Multe întâlniri în săli de festivități, dar și în locuri insolite, într-o podgorie la o cramă sau, mai curios și incitant, în Sala „Marin Preda”, la Casa de Cultură a M. A. I. Trebuie să ai mult curaj (tupeu ar zice unii) și fire dârză ca să le spui în față apărătorilor ordinii publice dureroase adevăruri. „*Mulți polițiști în era nouă/ Împart cu hoții prada-n două,/ Și când pentru anchetă-i saltă,/ Își însușesc și partea-ailaltă*”. Nu cred că Elis Râpeanu, cu două căsătorii reușite la activ, mamă a doi băieți bine realizați, este o adeptă a feminismului radical. Ea își apără doar congenererele, țintele atâtor mii de epigrame, unele într-adevăr malițioase. Și o face fără complexe, mai percutant ca un bărbat, sfidând subtil tabuurile. Pentru simetrie, satirizează și câteva capricii feminine. Epigrame pentru toți degustătorii, de la iubitorii de finețuri până la consumatorii de glume piperate. În fine, iată și un gând frumos, care și-n epigramă își păstrează puritatea; nu-și diminuează tensiunea lăuntrică, dimpotrivă, o justifică: „*Pe-un moldovean venit în țară/ Un lucru-aparte îl uimește:/ Pe străzi, românii-au vorba clară/ Și toți vorbesc «moldovinește*”.

Așteptatele madrigaluri originale slăvesc eroii naționali și marile personalități culturale. „*Nisipul din clepsidra orișicui/ Se scurge așa cum se topește ceara:/ Lui Eminescu, în clepsidra lui,/ Destinul tainic i-a turnat Sahara*”. Frumoase versuri sunt închinare locurilor cu rezonanță (Alba Iulia), femeii (nu este uitată Ana lui Manole), iubirii ca sentiment sublim. Cu gândul la Basarabia și Bucovina de Nord, poeta notează: „*În Săptămâna Mare, cea Pascală,/ Simțim pe frunte stropii de agheasmă.../ Se-ntinde Țara ca o Catedrală/ Cu două lacrimi pe catapeteasmă*”. Mai apare o selecție de catrene emise ori recepționate („Lui Elis”) la întâlnirile epigramiștilor, printre care unul semnat de Florian Saioc: „*Elis iute-i ca o ciușcă/ Și ia foc ca o benzină/ De mușcat să știți că mușcă/ Însă nu e asasină*”.

Finis cununat opera: avem acces la cel mai interesant referat asupra unei teze de doctorat. Un dens excurs estimativ, realizat de Geo Ciolcan explică de ce am parcurs cu atâta plăcere cartea comentată: „*Autoarea ne plimbă cu diligența de aur a elocinței domniei sale, oprindu-ne, din când în când, într-o stație iluminată feeric de un blazon cu nume de femeie: Elis Râpeanu.*”

ESEU

AMINTIREA DOINEI (5)

(Text postum)

► Grigore RACARIU

Nemulțumit de numele său

De la o vreme Puiu începuse să fie nemulțumit de numele lui. În primul rând nu era nici un sfânt în calendar cu acest nume, ca să-și serbeze și el patronul ca tot omul, apoi se gândea cât de caraghios avea să sune peste ani, la bătrânețe „ Moș Puiu”. La toate acestea se mai adăuga o întâmplare hazlie cu care îl necăjeau toți. Într-o zi, pisica furase de pe masa din bucătăria de vară un pui abia jumulit, gata de cină și de pus la tigaie. Văzându-l prin prejmă pe el, Bunica cerea ajutor, strigând disperată: „Puiu, mâța.. puiu! Puiu, mâța o luat puiu”. Dezambiguizarea comunicării a fost cumplit afectată de omonimie, iar recuperarea „fripturii” a fost aproape compromisă.

Avea să afle curând că numele lui adevărat era altul, însă Mama Talica nu se împăcase cu acel nume. Avusese loc și o mică ceartă, cum urma să afle din povestirile „răutăcioase” a celor din jur. În gospodărie lucra o fata, Catinca, venită de la Cut, din satul Bunicii Casandra, care o ajuta pe Mama la îngrijirea casei care avea cinci camere cu dușumele de brad, care trebuiau spălate, cât mai des. Casa ca orice locuință de gospodar trebuia văruită în fiecare an de Paști pe dinăuntru și pe dinafară. Ba pe afară trebuia „cărchită”, cu lut special la fiecare coșcovitură și abia apoi dată cu var alb sau, mai rar, cu altă culoare aleasă și preparată din materiale naturale. Pe urmă casa era călcată zilnic de lume multă, fiind cârciumă și han la răscruce de drumuri principale. Această fată i-a povestit odată cu un surâs în jurul gurii ei frumoase: „ Domnul Costică, spunea ea răsând, se întorsese de la Primărie unde fusese să te declare pe tine, în martie acum șase ani:

Costică, ce nume i-ai pus băietului? Întrebă curioasă și cam cu frică Doamna Talica.

Ce nume?! Ca Tataia. Răspunse zâmbind Domnul Costică,

Văleu, Costică, ia-i pus numele Vasile; are să-l poreclească lumea Șparlichi și are să ajungă un tâlhar, începuse să se vaite Doamna Talica.”

Puiu avea să afle mai târziu că acel Vasile din sat la care se făcea referire nu era nici hoț, nici tâlhar, ci gospodar la casa lui. Fratele său, cu un alt

nume, fusese demult întemnițat după o groaznică întâmplare, dintr-o poveste cu o fată frumoasă.

„Nu ca pe Tataia de la Coțești, ci ca pe Tataia de aici, Grigore. I-am spus notarului că vreau să-l numesc Puiu, cum dorești tu, deși nu mai știu pe nimeni prin satele din jur cu un astfel de nume. Da notarul mi-a întors-o, cu bună dreptate:

Nu se poate, Domnu Costică, nu se poate. E primul băiat care continuă numele cinstitului gospodar, Domnul Grigore Racariu din Doina. Eu scriu aici Grigore, a zis cu autoritate notarul și așa a făcut”.

Mama, află Puiu, începuse să plângă ca la un mare necaz, cu plânsul acela sughițat, cum plânge o femeie tânără, la douăzeci și unu de ani. Tata se veselea. Se vede treaba că se cinstise cu notarul pentru o așa bună treabă.

Tot atunci Bunica i-a spus: *”Sfântu Gligore o fost un mare învățat. El o străbătut toată știința din vremea lui. O avut pe cei mai iluștri dascăli ai timpului. Tatăl său o fost episcop, iar el o ajuns patriarh al Constantinopolului. De la el ne-au rămas vestitele cuvântări despre Sfânta Treime, de aceea este cunoscut cu numele Bogoslovul, adică cel care ne învață cuvântul lui Dumnezeu”*.

Puiu se gândea: ce bine că pe aici nu te întrebă nimeni cum te chemă, că n-ar fi de niciun folos să afle. Întrebarea era alta cu adevărat folositoare:

„Băi băiete, al cui ești tu?” Asta da întrebare. Știa de la străbunica Ilinca: *„ Atunci când vrei să dai cu o piatră într-un câine, află mai întâi al cui este acel câine”*. Asta cu adevărat învățătură, gândea Puiu.

Totuși Mama avea dreptate, numele contează, că altfel de ce ar mai înșira părintele la biserică, la fiecare slujbă, atâtea și atâtea nume ?!

Totodată numele de botez poate fi o povară pentru copil în întreaga lui viață. Puiu își amintește cum un coleg de catedră la Galați povestea că pe vremea lui Gheorghiu-Dej, într-un sat din Vrancea, un activist de partid, din exces de zel, își botezase pe cei doi băieți ai săi cu numele Lenin și Stalin. Nici preotul paroh, nici notarul n-au avut nimic de spus în legătură cu numele de ” sfinți ” alese. Ca toți copiii,

crescând, au început să-și împartă unele lucruri cu frățească ceartă. Totul a fost în regulă până într-o zi, când un agent din miliția nou înființată, fiind în misiune și trecând pe lângă casa lor, a încremenit cu pușca la umăr, auzind din ogradă strigăte de genul: " *Stalin, ești un bou*" sau " *Lenin, tu ești un porc*", împreună cu tot felul de înjurături cu care limba română este bine înzestrată, înjurături adresate reciproc între „ *Lenin și Stalin*". Milițianul a făcut cea mai rapidă mânuire de armă, trecând fulgerător în poziția "pentru luptă", a pătruns ca o furtună la locul "ultrajului", i-a umflat pe Lenin și pe Stalin și i-a dus la sediul miliției din comună. A urmat ancheta cu nelipsita declarație și cu o exigentă cercetare. La întrebările regulamentare puse primea răspunsuri de tipul: " *Stalin a fost de vină*" sau „ *Lenin a început prostia*". Totul s-a lămurit când șeful de post a sărit în ajutor și a recunoscut pe odraslele " tovarășului ". „Părinții proletariatului revoluționar” au fost puși în libertate, alegându-se doar cu o urecheală prietenească.

Votați „ Soarele” !

Viața țării în anul acela de secetă cumplită, când trebuia hrănită nu numai populația ci și Armata Sovietică, ce era cantonată în România, a fost înrăutățită și de mascarada declanșată de organizarea alegerilor din 19 noiembrie 1946. Abia după „ victoria democrației ” Guvernul Petru Groza a inițiat câteva măsuri de asistență în regiunile înfometate. Deși Partidul Național Țărănesc al lui Iuliu Maniu era forța politică cu cea mai mare aderență populară, simpatie arătată și în Doina unde „ Ochiul”, stilizat din trei mișcări cu pensula: arcul superior , irisul și arcul inferior, a apărut într-o noapte pe zeci de garduri, chiar dacă varul cu care s-a lucrat nu era de culoare albastră cum își stabiliseră țărăniștii culoarea siglei lor. Comuniștii au aplicat însă deviza lui Stalin: „ nu contează cine și cum votează, ci contează cine numără voturile” . Deși în realitate Blocul Partidelor Democratice a obținut abia 16,5 % din voturi, procesele verbale au fost măsluite pe loc sau au fost corectate pe parcurs și astfel „ tovarășii ” au numărat pentru victoria democrației 79, 86 % dintre voturi. Poporului i se scosese astfel „ochii” cu totul. Se întâmpla primul dintre paradoxurile „timpurilor noi”: întunericul era adus de sigla electorală care reprezenta „Soarele”, tipărit pe mii și mii de fluturași, afișe și broșuri, folosind cei un milion de dolari, cerșiți de Gheorghiu Dej la Moscova, pentru acest fals istoric.

La Conțești s-a ținut și în acel an „*hrămușorul*” din iulie, mai ales că scosese în câmp pe Sfânta Ana cu Maica Domnului în brațe, icoana aducătoare de ploaie și izbăvitoare de furtuni. Toată lumea discuta despre alegeri, mai ales că, începând

din ianuarie, în fiecare lună se anunțase altă dată pentru scrutinul așteptat. Discuțiile furtunoase de la masa de praznic din casa de sus a bunicilor au fost dominate de știrile și zvonurile despre acest eveniment. Țăranii îngroziți de seceta cumplită pe care o îndurau făceau haz de necaz. Prin sate se auzea un cântec curios cu versuri de tipul: „ Petru Groza să trăiască și Maniu să domnească ”. În discuția înflăcărată, pe care Bunica Profira n-a mai putut-o stăvili , un învățător pensionar, nelipsit de la hram, explica oaspeților o chemare la vot în limba franceză, care circula printre intelectuali, unii dintre ei fiind chiar arestați de Siguranță pentru sloganul buclucaș. Textul franțuzesc era „Votez le Soleil, le plus grand des astres ”. Asta, păstrând și pronunția franceză, se putea traduce prin calamburul: „Votați Soarele , cel mai mare DEZASTRU”.

Mama s-a întors supărată de la Girov, unde se organizase secția de votare, la cinci kilometri depărtare, ca să nu poată ajunge ușor bătrânii, cu toții simpatizanți țărăniști. Mama glumea și ea spunând: „Votez Soarele, dar fără Ochi cum să votez, pe nevăzute”?! Când a ajuns la urnă „o tovarășă cu botul roșu” i-a smuls buletinul din mână, l-a deschis și pentru că n-a văzut ștampila pe „soare” l-a mototolit și i l-a aruncat, mârâind „Vasăzică așa? Mai vedem noi” ! Și am văzut repede. În preajma alegerilor s-au distribuit niște colete cu alimente despre care se spunea că erau primite de la americani. Puiu nu mai înțelegea nimic. Cum cei cu avioanele care ne-au pustiit orașele, de care se ascundea el în refugiu, plângând pe șesul Săvineștiului, deveniseră deodată miluiitorii noștri. Dar în coletul acela mare, pe care l-a adus Mama după ce a stat o zi întreagă la coadă, erau niște dulciuri și niște bunătăți cum nu mai întâlnise el. S-a hotărât să guste câte puțin, ca să se bucure timp îndelungat de așa minunății.

Dar imediat după alegeri a venit o comisie specială de „tovarășii”, care s-au așezat ca un prezidiu la masa lungă în camera cea mare din mijlocul casei și au constatat că: „nu vă încadrați” și au confiscat brutal, fără drept de apel, pachetul. Puiu merse repede să se informeze: „Bunicule, și americanii sunt niște calici? ”. Bunicul nu răspunse nimic. Își răsuci cu înțelepciune mustața. Nu avea calitatea să se amestece în relațiile internaționale.

Cu oile pe prundurile Cracăului

Puiu trecea acum prin singura perioadă a vieții, când omului îi place să îmbătrânească. Totuși se speria când se gândea la mulțimea de momente din acelea care îți taie respirația, prin care trecuse în atât de puțini ani. Erau întâmplări nefericite care s-au adunat într-un capitol trist al vieții sale pe care

el îl va numi „amintiri din necopilărie”. Într-adevăr îmbătrânise. La sâcătoarea întrebare, care i se pune mereu:

„Câți ani ai , măi băiete ” ? Răspundea acum cu mândrie:

„Am șapte ani și trei luni” .

Se învățase cu oile și ele cu ciobănelul de-o șchioapă, deși adesea încă fugeau pe coastă în deal la semănături, în frunte cu cea mai rea dintre ele, ca Bisica din ”Moromeții”, pe care el o poreclise însă cu un nume sovietic: „ Barana”. Puiu a înțeles, de la o vreme, că nu trebuie păzite toate oile, dacă o are aproape de ciomag pe „Barana” .

Mereu când venea acasă cu oile după asfințit avea dispute cu Bunicul, care privea cu severitate oile și mai mereu spunea: „*la uite, oile istea is cu burta lichiță di schinare*” Puiu și-a dat seama târziu că Bunicului îi plăcea să-l provoace, să-l învețe să se apere când era nedreptățit. La început se smiorcăia, dar cu timpul a devenit chiar foarte combativ. Îl apăra, de obicei, Bunica: „ *Măi Române, tu îți pui mintea cu copchilul ista?! Puiuule, du oile în strungă la muls, că se lasă noaptea*”.

După cum se poate observa, bunicii nu vorbeau frumos românește: „ *lichite* ” „*copchil*”. Asemenea vorbe nu se aflau în lecțiile pe care i le citea mama din cărțile ei de școală, pe care le adusese de la Conțești odată cu lada ei de zestre care înfrumuseța, înainte de război, holul mic din fața odăiței lor. Așa vorbeau toți doinenii. Mama zicea că ei vorbesc urât, țărănește. Îl certa pe Puiu mai sever decât la orice poznă când auzea că spune „ *chiatră, chicioare, chept, căchiță, ghini, alghinâ, vraghie, nireasă, niercuri*” Mai sunt și alte vorbe pe care moldovenii nu le rostesc ”frumos”, dar astea sunt cele mai urâte. Mama spunea că învățătorul ei îi bătea la palmă pe cei care „*vorghiau*”, în loc să vorbească. Dar este știut că cine se frige cu ciorba suflă și în iaurt. De aceea unii vorbitori ajung să „corecteze” și formele normale, zicând: „ *pibrît*” pentru chibrit , „ a

peltu”, pentru a cheltui , „ *piag* ” pentru cheag. Uneori o mână de ajutor au dat-o muntenii. Așa au făcut ei cu numele de alintare Nelu, în care au văzut pe puiul de oaie și nu pe Ionel, pronunțând caraghios „ Melu ”. Tot așa l-au creat pe „ piftea ”, deși acesta vine de la turcescul „chiofte”, nefiind un moldovenism, căci în Moldova produsul culinar respectiv se numește „ pârhoală”.

Puiu întreba: „*cine a hotărât cum să vorbești frumos*” ? Mama zicea că „ *scriitorii cei mari, Eminescu și Coșbuc s-au întâlnit și s-au înțeles și pe urmă școala a respectat ce au hotărât ei* ” . Dădea și exemple: „ Eminescu n-a scris „*pe lângă plochii fără soți* ” și nici Coșbuc „ *sunt copchii cu multe sănii* ” . Tata, atent la așa discuție științifică, a adăugat: „ *și nici n-a scris este copii cu multe sănii, cum ar fi spus camarazii mei olteni, de pe front*”

Mama nu avea de unde să știe că marele Coșbuc a venit la București abia în 1889, adică în anul morții lui Eminescu, dar vorbea ca un specialist în lingvistică.

Puiu le povestea mai târziu studenților săi despre aceste prime lecții de dialectologie primite de el în adolescență. Încearca să-și mai îmbuneze discipolii pe care îi tortura prin cursul de „ gramatică istorică” pe care studenții, cu umorul lor cunoscut, îl numeau „gramatică isterică”. Țineau la originalitate, căci aveau la îndemână o denumire consacrată din Creangă. Dar, mai ales, știau că cel mai mult se supăra profesorul lor, dacă nu cunoșteau argumentarea lui Hașdeu din studiul „ Doina răstoarnă pe Roesler ”, subiect impus cu mare frecvență , mai ales , la examenele scrise.(*Hașdeu, B., Petriceicu, Din istoria limbii române, II Doina, III Doina răstoarnă pe Roesler, București, 1883.*)

La Doina, erau și zile fericite pentru el, când ciobanii cei mari îl lăsau să-și amestece oile cu ale lor. Atunci hălăduia fără grijă pe tot prundul Cracăului și Barana nu mai putea fugi în popușoaie. Uneori își amesteca oile și cu o ciobăniță, care l-a învățat cum, când și de ce se dau berbecii în oi.

Născut...alaltăieri

Puiu se bucura mult și când venea la Doina nenea Gică de la Bacău cu care el se mândrea printre copiii care știau că Domnul plutonier-adjutant este „vânător de munte”. Moș Neculai zicea adesea „ *vânătorii de munte au fost spaima rușilor încă din prima zi de război*”. Mama, care era omul politic al familiei, i-a spus că nemții și nu rușii se temeau de ei. Puiu trecea peste asemenea detalii, atacându-l pe vânătorul de munte cu fel de fel de întrebări și nu se supăra când simțea că este luat peste picior cu unele răspunsuri . Astfel l-a întrebat odată cum se

fac banii. Nenea Gică i-a răspuns serios: „*banii se fac cu ciocanul*” și a adăugat „*odată și eu am rămas fără bani. Mi-am luat ciocanul și m-am dus pe malul Bistriței, am ales niște pietre speciale și mi-am făcut bani de mi-au ajuns până la soldă*” După ce a plecat nenea Gică la Bacău unde era regimentul lui, Mama l-a găsit într-o zi pe Puiu spărgând pietre cu barosul pe prispa hambarului și plângând că nu ieșea niciun ban. „*Măi Puiuule, nenea Gică a glumit când ți-a spus că banii se fac cu ciocanul, a vrut să te învețe că banii se fac prin muncă*”.

Puiu astfel începea, încă de mic, să dea piept cu speranțele înșelătoare ale vieții.

Nenea Gică de la Bacău era un om cu mult umor. I se spunea „de la Bacău” pentru a-l deosebi de un alt unchi, tot Gică și tot plutonier-adjutant, dar la Piatra Neamț.

Una din glumele sale preferate se petrecea în ianuarie când își sărbătorea ziua de naștere. Puiu l-a vizitat mereu cu acest prilej spre a-i face, la aniversare, urarea din suflet „La mulți ani!”. De fiecare dată se arăta surprins zicând cu un zâmbet șugubăț: „*Măi nepoate, ziua mea a fost alaltăieri!*” Scotea apoi dintr-un sertăraș un document îngălbenit de vreme, actul său de naștere, în care era caligrafiat: data declarării copilului-16 ianuarie 1906; data nașterii: *alaltăieri*. Lui nenea Gică de la Bacău, Puiu i-a purtat un mare respect, mai ales că de la el a primit două cadouri rare în acei ani: primul ceas de mână și primul stilou cu peniță de 14 carate, când a devenit student. După absolvirea facultății, fiind repartizat asistent la Institutul Pedagogic din Bacău și Mioara, soția lui, profesoară de limba română la Mărgineni Bacău, nenea Gică i-a găzduit un an de zile ca pe propriii lui copii.

La prisacă

Dintre cei nouă copii trăitori, pe care i-a avut Bunicul Grigore, numai Maria, a treia născută, mai mare și decât Tata, era singura care își întocmise familie în Doina: se măritase cu un gospodar de frunte, Costică Mândru. Puiu și Rodica îi spuneau tanti Maria lu Mândru. Mama îi purta un respect deosebit, găsind în ea un sfetnic bun în toți anii grei care au venit.

Costică Mândru avea numai cinci clase primare, dar frecventase mai multe cursuri de apicultură și de pomicultură și era abonat la revista „Albina”, adevărat abecedar enciclopedic. Citea ziare centrale și avea aparat de radio. Deținea chiar o mică bibliotecă și, lucru formidabil, citise toate acele cărți, era deci un veritabil autodidact. Harnic și talentat, nenea Costică Mândru aplica în gospodăria sa tot ce învăța din cărți. Avea o frumoasă stupină

cu vreo sută de familii de albine, creștea iepuri de angora în cuști elegante, meșterite de el. Avea un colț de grădină cu zmeură roză și aromată, cu căpșuni parfumate și pomușoară plăcut-acrișoară. Formase o livadă mărișoară cu pomi atent îngrijiți, având coroane largi și armonioase. Găseai la el toți pomii și arbuștii fructiferi cunoscuți în România la acea vreme. Unicat în sat era un cireș *hultoană*, adică altoit. Cireși avea și Puiu vreo zece în livada lui Bunicu Grigore, dar erau cireși obișnuiți ca să nu le zicem sălbatici. Nu fuseseră semănați la întâmplare de păsările cerului, căci erau așezați frumos pe aceeași line spre *șușaua* mare.

Tanti Maria își amintea „*Cireșii aceia de la Tăzlăoanu*”, așa se numea locul în amintirea unui sătean care venise de pe valea Tazlăului și își ridicase casă aici, „*o fost puși cu sapa în cuiburi de mamaia Casandra, într-o vară pe când prășeam acolo la popușoi. Sunt din cireșul lui Vasăli Murariu, de pe zoana din fața casei, unde o avut el atelier de tâmplărie și de fierărie. Și cel din spatele cârciumii tot atunci o fost pus. Da pe aista de la noi l-o cumpărat Costică, gata altoit. Soiul lui se numește „boambe de Cotnar*”. Era un cireș tânăr, dar înalt și viguros în fața casei mari, căci nenea Costică și tanti Maria locuiau într-o casă mai mică din fundul ogrăzii căreia îi ziceau prisacă. Acolo aveau ei tot ce ține de creșterea albinelor și o mașină în care alegeau mierea din faguri, o făceau sinceră, adică fără ceară. „*latinescul sincerus dintru-întâiul s-a zis despre mierea aleasă din fagure, apoi despre orice lucru curat, neamestecat și în sfârșit despre omul cu inima curată*.” (Nădejde, Ioan, *Dicționar latin-român*, Editura „Viața românească”, Iași, 1933).

Când se cocea cireșul acela, pe la Sânzieni, erau în poartă la tanti Maria toți copiii de pe ulița lui Tăchel. Așa se numea ulița aceea după numele unui bătrân, care avea casă pe la capătul ei, dinspre drumul Izvoarelor. Moș Tăchel era singurul din sat care încă mai purta costumul tradițional cu ițari și „*cămeșă*”, lungă, încins cu brâu lat roșu, țesut în stative. Puiu și-l amintește cum trecea spre țarnă, mândru pe lângă căruța lui cu boi. În restul satului de mult se trecuse la căruțe trase de cai.

De mare căutare erau și merele lui nenea Costică, mere dulci, care se coceau timpuriu, pe la Sfântul Ilie și de aceea se numeau mere sântilești.

În spatele chilerului casei principale, nenea Costică avea și o mică lizieră de salcâmi, care înfloreau frumos mirositor, fiind o mare bucurie pentru albine. Astăzi când România poate fi considerată o a doua patrie a salcâmului, puțină lume știe că salcâmul, originar din America de Nord, a fost adus în țara noastră foarte târziu. Prima cultură forestieră a apărut abia în 1852 la Băilești- Oltenia și abia după 1900 s-a plantat pădurea de la Hanul- Conachi,

județul Galați. În ambele cazuri s-a folosit capacitatea salcânilor de a fixa nisipurile zburătoare.

Prima dată Puiu ajunsese în acest colț de rai, adus de Onuțu, fiul lui tanti Maria și al lui nenea Costică, deci văr bun cu el, dar cu vreo zece ani mai mare, elev la școala de arte și meserii din Piatra Neamț. Când surioara Rodica a mai crescut Puiu o lua de mână, duminica, după amiază și-i spunea scurt Mamei că ei pleacă la tanti Maria lu Mândru, ca și cum era un drept firesc al lor. Mai târziu, la școală, când colegii lui, orășeni, se mândreau că vin de la grădiniță, Puiu putea să susțină îndreptățit că făcuse și el ciclul preșcolar, ba chiar cu o programă mult mai complexă, la nenea Costică Mândru. Aici a învățat o mulțime de lucruri despre viața fascinantă a albinelor, despre iepuri, despre flori și pomi. Tot aici a cunoscut și cutia aceea curioasă care vorbea și cânta, numită radio. Nenea Costică era și vânător, moștenise pușca de la tatăl său care fusese timp de peste douăzeci de ani paznic silvic la pădurea Boțoaia, acum suhatul vacilor. Ca orice vânător știa o mulțime de povești cu întâmplări "adevărat de extraordinare". Puiu era în stare să asculte ceasuri întregi amintirile captivante, depănate domol în acompaniamentul albinelor care zumzăiau harnic, sub teiul parfumat din fața prisăcii lui nenea Costică. Fascinat privea la scândura lungă cu șanțuri subțiri, așezată într-o înclinare lină, pe care lăcrima apă limpede și pe care se lăsau în zbor ușor albinele pentru a se adăpa. De fiecare dată tanti Maria venea tiptil cu faguri de miere și pahare cu apă rece: „*Pentru Gură Căscată și Pălărie Ciupercată*”, zicea ea blând, râzând cu întregul ei chip, radiind de bunătate.

De la nenea Costică, Puiu a învățat că îngrijirea albinelor se face cu muncă multă și grijă permanentă. Chiar și iarna când noi credem că albinele dorm pur și simplu prisăcarul trebuie să le asigure tot timpul căldură și hrană. Iată de ce un cunoscut proverb românesc trebuie completat astfel: „toamna se numără bobocii, iar primăvara se numără albinele”.

Aici Puiu i-a cunoscut și pe cei mai vechi oameni ai satului, pe care nenea Costică Mândru îi invita duminica la un pahar de mied, vin făcut de el din miere, stăruind cu ei îndelung sub teiul care lăsa umbră înmiresmată peste toată prisaca. Puiu are neștersă în amintire imaginea acelor bătrâni, care, sprijiniți pe cârjele la fel de încovoiate ca și ei, dar având capul sus și privind scrutător, înșirau amintiri din trecutele vremi ale Doinei. Nenea Costică râdea uneori deslușind tâlcuri de șagă în snoavele lor, însă destul de des devenea foarte curios, puneă întrebări de lămurire și nota atent ideile și date într-un caiet la care ținea ca la o comoară. În caietul acela se găsea și explicarea numelui Mândru și chiar și legenda Doinei

Pregătirea pentru școală

Zilele treceau repede și în septembrie 1947 trebuia să meargă la școală. Nu știa nici o literă, iar de numărat, număra numai până la douăsprezece oi și trei cârlani. Cine să aibă grija lui în asemenea vremuri din care scapă numai cine poate?! Mai avea și un alt necaz. În tot satul era probabil singurul băiat de clasa întâi. Trebuia să se facă o clasă numai pentru el.

Salvarea, care avea să fie și cea mai mare încercare a vieții lui, a venit de la tanti Norica, sora din Piatra Neamț a Tatei, care nu avea copii, deși își dorea mult. Ea l-a luat pe Puiu la Piatra. Urma un prim mare examen, admiterea printre orășeni. Totodată aflase cu groază că a fost înscris la cea mai de elită școală din oraș, Școala Primară nr. 1, de la Turnul lui Ștefan cel Mare.

Deci orașul era foarte aproape. De fapt, nici în realitate nu era departe. De la Doina se putea ajunge la Piatra Neamț pe două căi: prin Izvoare, pe drumul tristului refugiu, dăltuit în memorie de pe când abia avea patru ani și cinci luni, sau pe la Girov, pe drumul care vine de la Roman. Pe amândouă drumurile doinenii mergeau adesea pe jos, mai ales joia, la târgul săptămânal. Pe primul drum se mergea cam zece kilometri, iar pe al doilea doisprezece. Au început pregătiri febrile. Totul a apărut pe neașteptate. Puiu observase deja că tot ce este esențial în viață se petrece cu repeziciune, cu viteza faptului firesc.

Dar cu ce să începi. Mama l-a luat repede și la băgat într-o balie mare cu leșie și apă caldă. Trebuia scos praful Doinei. Pe *șușaua* mare seceta adunase colb de o palmă. Când trecea câte un camion, soarele dispărea pentru câteva minute. Picioarele îi erau scrijelate de mersul pe miriști. Seară de seară plângea în hohote de usturimile ce le îndura în ligheanul cu apă și săpun. Noroc de medicamentul minune: untura de chișcă. Era vaselina populară, adunată într-o cutie de conserve de pe suprafața sleită a oalei în care se fierbeau caltaboșii de Crăciun. Era un leac nemaipomenit care avea nu numai efect analgezic, ci chiar antibiotic.

O altă măsură severă trebuia luată împotriva părului rebel, încâlcit și ținut departe de pieptene sau perie. A fost dat pe mâna frizerului, croitorului, tâmplarului și cizmarului Costică Miron. Un om, pe care viața grea l-a învățat să se priceapă la toate, după cum îi cerea casa plină, de o mare bogăție cu care se mândrea, cei nouă copii ai săi. Era venit în Doina dintr-un sat de departe, de pe lângă Movila Lucașului, care străjuia Dealul Mărginenilor și era însurat cu o vară a Tatei, Maria, fiică a lui Moș Simion Asavetei. Era o familie grozav de primitoare, în care Puiu se simțea ca acasă. Mama a făcut rost, numai ea știe cum, de niște doc maro din care Bădia Costică

Miron i-a cusut un costumași cu jachetă și pantaloni scurți, că pentru lungi mai trebuia material. Puiu însă era tare mândru cu noul costumaș, croitorul său de lux întrecându-se pe sine. Din nu se știe ce economii a apărut și prima pereche de sandale din viața lui. Gata, orașul putea fi luat cu asalt. Emoții mari veneau însă de la cetatea pe care scria „școală”, unde, așa cum i-a spus acum două zile pe câmp Moș Neculai, îl aștepta o căruță de cărți. Deocamdată în ghiozdanul de carton colorat, avea abecedarul în care se înșirau ca niște gândaci și gândăcei literele mari și literele mici, apoi cartea de aritmetică cu alți gândăcei numiți cifre sau numere. Între ele se mai afla plăcuța neagră cu burete de șters și plumbul de scris.

Cu o zi înainte de începerea școlii, Puiu a trecut pe la nenea Costică Mândru mulțumindu-i pentru o adevărată pregătire preșcolară primită aici la prisacă, apoi și-a luat rămas bun de la oițele prietene, a trecut prin livadă de unde, făcându-și cruce, și-a aruncat privirea, peste Cracău și peste drumul Romanului, spre „Urieșul adormit” în dealul Șerbeștilor. A urcat în căruța, echipată cu scaun de sărbătoare, și a pornit spre o altă lume. Dar un sentiment puternic îi spunea că rădăcinile lui adevărate rămân pentru totdeauna aici la Doina. Într-adevăr de multe ori în viața lui viitoare avea să constate că peste marele încercări la care l-a supus destinul n-a reușit să treacă, decât în momentul în care a găsit țărâna din sine.

Întâlnirea cu orașul

Zilele care au urmat au rămas neșterse în amintirea lui Puiu pentru toată viața. Salvatoare i-au fost însă curajul și un soi de adaptare rapidă la împrejurări nemaîntâlnite care avea să afle peste ani că este intuiție și că natura l-a înzestrat cu această calitate. Orele se desfășurau minunat, el fiind atent la toate amănunțele și cu privirea fixă în ochii Domnului Învățător Ioan Tomulescu, unul din cei mai buni dascăli din tot orașul. Dificile erau însă pauzele prin confruntările inedite cu noii colegi. În primul rând câțiva s-au lăudat că vin de la grădiniță. Replica lui Puiu a fost însă dezarmantă: „Ce grădiniță, Bunicul are o grădină cât o jumătate de sat, peste care eu sunt șef”. Sensul metaforic al lui Kindergarten, impus de pedagogia modernă, nu ajunsese încă la Doina. Negăsind o limbă comună, colegii l-au lăsat în pace. În recreația mare a venit însă unul la el cu pumnii strânși, strigând: „boox” și chiar a început să dea cu pumnul. Doineanul și-a adus aminte cum fac flăcăii la *gioc*, când se sfădesc pentru vreo fată și i-a croit scurt boxerului două palme, de nu s-a mai atins nimeni de Puiu până la sfârșitul liceului. Constata că nu-i decât lauda de capul orășenilor. Era tare bucuros că nimeni nu era supărat că nu

știe să citească. Era însă hotărât să învețe repede și bine. Deocamdată era atent la cum citeau alții. Prima lecție din abecedar era despre doi copii care se jucau de-a caii. Sub poza frumoasă era un șir de „iiii”. Colegul de bancă, Nică Bălănescu, a citit, dar necorespunzător, în opinia lui Puiu. A ridicat el mâna și a tras un „iiii”, de-a răsunit toată școala.

O încercare era și drumul de întors acasă, neavând cine să-l aștepte așa cum se întâmpla aproape pentru toți colegii. Tanti Norica și unchiul Jan Onisei erau angajați și nu puteau pleca de la slujbă pentru un asemenea fleac. Vreo două zile n-a fost deloc simplu. Casele toate semănau între ele, având ieșirea direct pe trotuar, fiind de fapt prăvălii așezate una lângă alta. Nu tu o fântână, o grădină, un copac sau o poartă frumos lucrată. S-a împrietenit repede cu niște vecini, copiii ai unei familii de muncitori la fabrica de hârtie „Comuna din Paris”: erau trei frați în clase diferite, dar îmbrăcați toți la fel în haine albastre făcute din stofă de filtru, ieșit din uz la fabrică. Vremurile grele ajunseseră și aici, nu numai la Doina. Frații respectivi i-au devenit prieteni adevărați în toată viața lui de școlar și călăuze adevărate prin necunoscutul orașului.

Peste câțiva ani Puiu avea să devină capul grupului de copii care mergeau la școală, dar nu pe drumul obișnuit, pe trotuar, ci prin frumoasa pădure de brad care acoperea muntele Cozla, vămuind toamna toate livezile vecine cu pădurea. Cunoștea toate cărările muntelui și se lăuda chiar că s-ar fi întâlnit cu Cernahoțki, ultimul haiduc al Munților Bistriței, care se ascundea la Cercul Gospodinilor, elegantă cabană, acum părăsită, ca nedemnă rămășiță burgheză ce era aceasta. Zâmbește șagalnic când își amintește de momentele acelea de nevinovată cutezanță.

Se întâlnea cu părinții duminica, surprinși de adaptarea lui rapidă și de progresul la învățătură, căci premisele anunțau eșecul sigur. La rândul lui, Puiu afla cu îngrijorare că la Doina viața devenea din ce în ce mai grea, instaurându-se cotele obligatorii, adevărate biruri ca pe vremea turcilor și tătarilor. Cel mai mare om din comună era acum collectorul șef. Un zvon sinistru prevestea înființarea colhozului după model sovietic. Țărâanii ziceau că și iadul s-a făcut tot după acest model.

Dar cea mai tristă veste era că Tăticu se îmbolnăvisese grav de ficat, după ce în timpul războiului avusese de câteva ori icter. Diagnosticul era de hepatită severă, poate chiar ciroză, boală cu care avea să lupte treizeci de ani.

Va urma

IN MEMORIAM

AUREL MANOLE, UN PICTOR COMPLEX, INVENTATOR AL PICTOGRAFIEI

(70 de ani de la nașterea artistului)

► Corneliu STOICA

Pictorul Aurel Manole ar fi împlinit în acest an, la 17 aprilie, vârsta de 70 de ani, o vârstă când desigur ar fi putut fi printre noi, l-am fi putut vizita în atelierul său din Țiglina I, aflat la parterul blocului I-6, strada Saturn, nr. 32, am fi discutat cu el despre realizările și planurile de viitor. Nu s-a întâmplat însă să fie așa, în urma unei operații dificile, în dimineața zilei de 8 noiembrie 2015 s-a stins din viață la numai 62 de ani pe un pat al Spitalului Județean de Urgență „Sf. Apostol Andrei”. A rămas după el o operă extrem de bogată și amintirea unui artist complex, inventiv, preocupat întotdeauna de nou, a unui dascăl eminent, care a slujit cu devotament și înalt profesionalism învățământul preuniversitar gălățean și brăilean și a unui OM sociabil, prietenos, de o nobilă generozitate.

S-a născut la 17 aprilie 1953 în Căuiești, unul din cele șapte sate ale comunei Drăgușeni. A absolvit Liceul de Muzică și Artă Plastică din Galați (1972) și Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Desen și Pedagogia Artei (1979). În 1996 și-a luat licența în Arte Plastice, Decorative și Design la Academia de Arte „George Enescu” din Iași, iar în februarie 2009 a obținut titlul de doctor în arte vizuale la Universitatea Națională de Arte din București. A activat ca profesor la Școala Generală din comuna Tudor Vladimirescu (1979 – 1987), Școala Generală Nr. 42 Galați (1987 – 1991) și Liceul de Artă „Hariclea Darclee”, Brăila (1991 – 2015). A predat și la Colegiul Universitar „Studium” Galați, Școala de Arte și la Liceul de Arte „Dimitrie Cuclin”. Un timp a fost și director general artistic al Centrului Cultural „Dunărea de Jos” Galați (2004 – 2009). A fost membru al UAPR din 1990, iar din 2006 până la data

decesului a îndeplinit funcția de președinte al Filialei Galați a U.A.P.R. A întreprins studii în domeniul artelor decorative aplicate, concretizate în invenția „Amestec de fuziune cromatică, procedeu de realizare și instrumente de lucru”, omologată de OSIM București în 1997 prin Brevetul nr. 112176 și care se referă la mijloacele de obținere a „pictografiei”. A fost membru al mai multor asociații și fundații din țară și din străinătate: AFRA (Asociația Artiștilor Francezi și Români), Paris, Franța; Asociația Europeană de Science Fiction; președinte al Fundației de Creație „Astralis”, Galați; președinte onorific al Cenaclului de Arte Vizuale și Literatură de Anticipație „Sfera”, Brăila. A debutat cu o expoziție individuală în 1977 la Iași, fiind încă student, iar

Aurel Manole, foto Carmen Racovitza

mai apoi, începând din 1980, și-a organizat peste 70 de expoziții personale în țară (Galați, București, Bacău, Cluj-Napoca, Iași, Craiova, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, Tecuci, Bârlad, Mangalia, Tulcea), dar și în străinătate: Fayence, Franța (1990); Centrul Cultural Român, Paris, Franța (1992), Fundația Light, Ithaca, New York, S.U.A. (2002, 2003). A participat la numeroase expoziții de grup cu caracter local, național, internațional și la Taberele de creație de la Anina, Caraș Severin (1984); Lazarea, Harghita (1987); Lugoj, Timișoara (1989); Amara (1989); Reșița (2005, 2007, 2008); Celic Dere, Tulcea (2006, 2007); Tabăra Internațională de pictură „Malko-Târnovo”, Bulgaria (2008); Tabăra Internațională de pictură Plopeni, Prahova și Herculane, Caraș-Severin (2008), precum și la Congresele Europene de SF de la Fayence – Franța (1990), Freudensstadt – Germania (1992), Insula Jersey – Marea Britanie

(1993), Vilnius – Lituania (1996), Dortmund – Germania (1999), Gdynia – Polonia (2000) și Praga (2002). De asemenea a fost prezent la Convențiile Mondiale de Science Fiction de la Glasgow (1995) și Los Angeles (1996). În perioada 1993 – 2015 a fost coordonator al Programului de Artă Vizuală al Taberei Internaționale Anuale, cunoscută ca Academia de Vară „Atlantykron”, organizată pe o insulă misterioasă, cu vegetație luxuriantă, numită Inelul de Piatră, situată pe Dunăre, la aproape un kilometru în aval de ruinele Cetății Capidava, fostă fortificație a getodacilor și devenită castru roman în timpul Împăratului Traian. A publicat la Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos” Galați lucrările: „Promovarea artei și culturii europene prin educație” (2005), „Utilizarea paradoxului vizual ca mijloc de conștientizare în autoevaluare” (2005), „Citirea și interpretarea imaginilor” (2005), „Creativitatea, principiile de design și învățarea exponențială”, (2006), și „Noi modalități și soluții de amestec al culorilor. Fuziuni cromatice dirijate în practica picturii” (2009, teza de doctorat, cu un „cuvânt înainte” al prof. univ. dr. Mihail Mănescu). A fost onorat cu mai multe distincții: Premiul III la arte vizuale ROMCOM, Pitești (1988); Marele Premiu de Anticipație, Amara (1989); Premiul național pentru arte vizuale ROMCON, București (1990); Marele Premiu pentru Arte Vizuale EUROCON, Fayance, Franța (1990); Premiul III pentru grafică la Concursul de Arte Vizuale „Panait Istratie” (1991); Premiul pentru artă fantastică EUROCON, Vilnius, Lituania (1996); Ordinul Meritul Cultural în grad de Ofițer, categoria C - „Artele plastice” (2004). Lucrări ale sale se află în colecții de stat și particulare din România și din Anglia, Brazilia, Bulgaria, Canada, Franța, Germania, Italia, Israel, Lituania, Olanda, Polonia, Spania, S.U.A.. În memoria sa, Academia de Vară pentru Tineret, Știință, Viitorologie și Science Fiction „Atlantykron” organizează, începând din 2016, un Concurs de Arte Vizuale care îi poartă numele, instituind și Marele Premiu „Aurel Manole”.

Opera lui Aurel Manole este bogată, diversă și complexă. A cultivat deopotrivă pictura, grafica și pictografia, dar s-a manifestat cu reușite de-a dreptul impresionante și-n arta decorativă (tapiseria tridimensională). S-a exprimat în toate genurile: peisaj, natură statică, flori, portret, nud, compoziție. A fost atras atât de pictura figurativă cât și de cea abstractă. În creația sa întâlnim mai multe cicluri: „Efemeride”, „Engrame”, „Orașul”, „Insula”, „Vitrării”, „Troița”, „Structuri planetare”, „Semne”, „Cetățuia”, „Coline”, „Amintiri”, „Eu și satul”, „Modele”, „Vizitatorii” etc. În conceperea lucrărilor, artistul pornește în general de la datele realului, pe care le simplifică, le transfigurează, le ridică la rangul de metaforă și simbol. Orașul, de pildă, este văzut ca o aglomerație

urbană, de unde și reprezentarea lui printr-o foarte ingenioasă țesătură de linii și planuri verticale, orizontale sau oblice. Elementele care compun compoziția tablourilor iau forme geometrice de conuri, cuburi, cilindri, arcuri, discuri, forme ce amintesc de gramaticile cubiste și constructiviste. Coloritul este sobru, redus la tonuri de roșu închis, negru, griuri de diferite nuanțe. „Insula”, din ciclul de tablouri grupate sub acest titlu, este văzută și ca un simbol al izolării, al meditației necesare creației, dar și ca un spațiu mirific, cu vegetație abundentă, unde artistul a trăit clipe de neuitat în mijlocul naturii.

Petrecându-și copilăria și adolescența într-un sat din podișul Covurluiului, Căuiești, situat pe dealurile Căușan și Cetățuii, locuri încărcate de istorie (aici, la 500 metri sud-est de sat se află situl arheologic reprezentat de o fortificație specifică culturii La Tène, secolele IV – III î. e. n., iar în pământul unei livezi de la cunoscuta Mănăstire Adam au fost descoperite rămășițele unei biserici din secolul al XVII-lea), Aurel Manole a apelat peste ani la memoria sa afectivă și le-a evocat în culori calde în ciclurile „Cetățuia”, „Coline”, „Amintiri” și „Eu și satul”.

În „Coline”, de pildă, din punct de vedere al reprezentării plastice, formele configurate de el, cu arcuiri de cele mai multe ori domoale, blânde, dar și cu înfățișări uneori accidentate, urmăresc să sugereze în primul rând structura geologică a pământului, vegetația. De aici o revărsare de culori în notă gravă, cu tonuri închise, dar și explozii cromatice, în care galbenul solar, olivul, verdele deschis, oranjul, roșul intens devin simboluri ale palpului vieții, ale trăirilor optimiste pe care artistul le încearcă la întâlnirea cu natura generoasă a plaiurilor natale. Aurel Manole construiește cu spontaneitate, este proaspăt, petele de culoare urmează o ritmică dinamică sau creează impresia unei melopei, a unei curgeri lente. În câteva cazuri, prin pulverizarea pigmentului diluat, pictorul obține pe unele porțiuni armonii coloristice delicate, ce țin de rafinamentul orchestrației și de o poetică de mare sensibilitate lirică.

În compoziția peisajelor sale rurale se disting, la o privire atentă, siluete umane, acoperișuri de case, turla de biserică, arbori etc., toate evocând vechi forme de viață și de civilizație, o spiritualitate care ne amintește că nu trebuie să uităm că „veșnicia s-a născut la sat”. Ca și Lucian Blaga în poezie, cu aceste imagini ale satului, Aurel Manole nu caută „să strivească corola de minuni a lumii”, să-i dea privitorului mură-n gură o cheie a decodării mesajului său, ci prin ceea ce așterne pe pânză „sporește și mai mult a lumii taină”, îmbogățește „întunecata zare cu largi flori de sfânt mister”. În „Satul și eu”, atmosfera îndepărtată de altădată este sugerată și prin culoarea cu patină de frescă, cu asperități

ruogoase, prin introducerea la baza compoziției a autoportretului său, abia schițat, dar vădit nostalgic, închizând în sine o tristețe copleșitoare. În „Satul II”, imaginea surprinsă este panoramică, iar petele de alb luminează drumul ce conduce spre un sfânt lăcaș ortodox.

Preocupat îndeaproape de figura umană, a reprezentat-o în ipostaze și atitudini diferite atât în portrete cât și în compoziții cu două sau mai multe personaje. A pictat chipurile unor personalități ale culturii românești, precum Mihai Eminescu, Constantin Brâncuși, Panait Istrati, pescari, și-a scrutat în mai multe rânduri propriul chip, a realizat portrete care nu sunt ale unor persoane identificabile, ci mai mult plăsmuirii ale imaginației sale productive. Figura umană este conturată grafic, linia desenului este viguroasă și fluentă, pasta este așezată cu tușe largi, cu o mișcare ce amintește de *action painting* și de *neoimpresionism*. Artistul folosește contraste cromatice puternice. Siena arsă, negrul, albul, roșul ternar sau incendiar, albastrul ultramarin și cu nuanțe spre violet, albastrul ceruleum, galbenul, verdele, griurile alcătuiesc paleta sa. De remarcat prezența pe suprafețe mari a albului și galbenului, care alăturate unor culori închise, înviează tablourile și le dau un aer de monumentalitate. Aurel Manole are un anumit simț al ritmului, este spontan, nu-l interesează atât expresia fizică a personajelor, ci mai ales înscrierea lor în compoziții dinamice, accentul căzând pe sugerarea mișcării, a gesturilor și atitudinilor protagoniștilor. Personajele sunt înfățișate fie singure, fie în cuplu, fie în grupuri de trei-patru-cinci. Ele sunt ipostaziate meditând, tăifăsuind în cadrul natural, visând, dialogând în cuplu sau sunt prezentate în situații de avânt și de relaxare. Materia picturală este în așa fel așezată, încât în cele mai multe tablouri figurile, mai ales cele de bărbați, par atletice, sunt construite sculptural („Clown I, II”, „Portret cu pălărie”, „Curiozitate”, „Portret de fată”, „Timiditate”, „Profil I, II”, „Tensiune”, „Dialog I, II”, „Taifas”, „Portret în familie”).

Tablourile din seria „Structuri” conțin uneori imagini ale peisajului locurilor natale, de un figurativism apropiat mai mult de arta abstractă, alteori ele sunt expresia unei lumi fantastice, ireale, vecine cu arta science-fiction, evidențiind cât de bine se simte artistul în lumea nemărginită a imaginarului. Ca limbaj pictural ele sunt cu totul deosebite. Pasta este fluentă, proaspătă, uneori ea este astfel așezată în pagină încât dă impresia reliefului. Alteori capătă o patină de frescă.

La tehnica pictografiei Aurel Manole a ajuns pornind nu de la monotipie, cum au crezut mulți, ci de la o tehnică mult mai veche, aceea a encausticii. Pictate pe lemn cașerat, faianță, carton, hârtie, sticlă,

placaj melaminat, pânză, tablourile create în această tehnică sunt peisaje imaginare, proiecții ale unei lumi posibile dincolo de cunoștințele noastre sau dincolo de actualele limite ale cunoașterii umane. Imaginile vizuale plăsmuite de el ne poartă prin locuri de pe planete misterioase, cu peisaje și priveliști selenare, stranii, cu forme ce par uneori încremenite, alteori dinamice, aflate în continuă expansiune. Ele farmecă ochiul și înalță spiritul prin ineditul lor (ciclurile „Planeta Zeta”, „Planeta Corianică”, „Lumea adâncurilor”). Culoarea nu este niciodată aspră, ruogoasă, ci dobândește sonoritate și strălucire, tonurile se întrepătrund întocmai ca-n encaustică. În unele pictografii, artistul coboară în istoria noastră îndepărtată și configurează imagini ale unor tumuli și morminte tracice. În acestea, coloristica este mai sobră, evocatoare, lirismul devine reflexiv. Materia picturală își păstrează fluența, iar efectele de materialitate, transparență și perspectivă le asigură calități ce nu pot fi puse sub semnul îndoielii.

Nudul, un alt gen cultivat de Aurel Manole, apare în multe din tablourile sale. Ca mod de realizare a acestora, din punct de vedere al configurării personajelor, se observă o evoluție de la formele unghiulare, aspre, spre forme rotunde, voluptoase, senzuale, incitante, în care linia curbă este predominantă. În tablourile din prima categorie, cromatica este mai sobră, închisă, cel mai adesea întâlnim albastrul-gri, în timp ce în a doua, culorile sunt vii, expresive, uneori chiar explozive. Acum

pictorul apelează la roșu incendiar, la galben solar, la alb, la roz. Catifelarea epidermei corpului feminin, surprinderea unor stări de relaxare, liniște, cufundare în lectură, concentrare, melancolie, indiferență, curiozitate, suspiciune etc., îi dau posibilitatea folosirii unor mijloace picturale pe care artistul le stăpânește cu siguranță. Nudurile sunt de cele mai multe ori proiectate în peisaj, în mijlocul unei naturi care participă la stările sufletești ale modelelor, altele sunt înfățișate pe fundaluri neutre sau ocupând întreaga suprafață a tablourilor. Schemele compoziționale, unghiurile din care sunt privite personajele sunt plurale, astfel că orice urmă de monotonie este înlăturată. Oricum, așa cum sunt înfățișate, nudurile din tablourile pictorului sunt pline de viață, ele atrag sau chiar intrigă, declanșează întrebări cărora iubitorii de artă caută să le dea răspunsuri.

Lucrările de tapiserie tridimensională au surprins la vremea când au fost expuse prin ideile vehiculate de artist, cât și prin realizarea plastică. Concepute ingenios, obiectele decorative închipuie forme și volume diferite: rădăcini, vârtelnițe, trunchiuri de copaci, șerpi, cuiburi de păsări, liane etc. Aurel Manole a valorificat firul de lână sau de bumbac, sfoara de Manilla (în forma naturală sau colorată), fibrele de sisal și alte materiale sintetice, alcătuiind compoziții decorative ce pot ornamenta oricând spații interioare mai mici sau mai mari, înlăturând monotonia sau rigiditatea pereților, alăturându-le acestora frumusețea și noblețea artei autentice. Unele lucrări, ca cele reprezentând cuiburi sau liane, creează chiar acea atmosferă de mister specifică Deltei sau bălților Brăilei, amintindu-ne într-un fel de proza și minunatele descrieri ale lui Mihail Sadoveanu.

În lucrările create în cheie abstractă, dacă în cele de dimensiuni mai mari, lirismul său este grav, reținut și meditativ, din punct de vedere cromatic predominând roșul ternar, ocru, albul, albastrul dramatic, brunul și pământul de Siena, în cele de dimensiuni mici, artistul este extrem de spontan, culorile se înmulțesc, păstrându-și puritatea, prospețimea și strălucirea. Apar galbenul solar, violetul, verdele deschis, rozul. Materia picturală câștigă în intensitate, pictorul mizează mult pe forța senzorial-expresivă, emoțională a culorii, pe virtuțile poetice și muzicale ale acesteia.

Studiind la Iași, oraș în care pictura în acuarelă a atins cote foarte înalte prin penelul unor artiști de talia lui Max Arnold, Constantin Radinschi, Ștefan Hotnog sau Adrian Podoleanu, Aurel Manole nu putea să nu-și manifeste preocuparea și pentru tehnica culorilor de apă. Îl recomandă în acest sens spiritul său pătrunzător de observație, sensibilitatea, spontaneitatea, rafinamentul în obținerea unor efecte cromatice, rapiditatea în execuție, atribute indispensabile

celui care folosește această veche tehnică a picturii, cu mari posibilități expresive, mai ales în domeniul peisajului și al notației turistice. Cu mai mulți ani în urmă, vizitându-l în atelierul său de creație, aflat atunci într-un bloc din strada Dr. Alexandru Carnabel, am avut posibilitatea să-i admir foarte multe acuarele și să înțeleg cât de mare importanță acorda el și acestei tehnici. Majoritatea reprezentau peisaje, care aveau un farmec aparte. Atmosfera lor era generatoare de poezie, de lirism nu exuberant, ci reținut, discret, potolit, învăluit într-o gamă coloristică exprimând mai degrabă nostalgie și melancolie. Imaginile imortalizate pe hârtie și pe carton erau transfigurări ale unei naturi văzută în diferite momente ale zilei (preferabile dimineața și seara), cu forme variate de relief, cu vegetație aflată în plenitudinea sevelor. L-au atras pe artist atât mediul acvatic, munții, dealurile, luminișurile de pădure, dar și șesurile cu lanuri de grâu. Sălcii plângătoare își scaldă pletele în albastrul-verzui al apelor, munții Semenic, acoperiți de păduri, își dezvăluie contururile prin aburii ceții, căsuțe și biserici modeste răsar prin văi și pe coamele dealurilor, arbori singuratici sau aflați în pâlcuri se leagănă în bătaia vântului. Fie că sunt din Delta Dunării, din zone montane și colinare, din Bărăgan sau din podișul Covurluiului, priveliștile reținute de Aurel Manole sunt pictate cu sensibilitate, în delicate și rafinate armonii cromatice. Linia desenului este mlădioasă sau transcrie forme geometrice, culoarea are uneori fluiditate, transparentă, după cum altele este mai consistentă, urmărind redarea materialității elementelor ce populează suprafața pictată. Nu de puține ori artistul folosește ca suporturi chiar cartoane și hârtie colorată, astfel că dă impresia că lucrează în tonurile aceleiași culori. Spațiul plastic este și el bine organizat, schemele compoziționale evită monotonia, lucrul pe suport umed asigură fuziunea culorilor. Există o poezie suavă în tablourile sale, o acuratețe ce creează o stare reconfortantă privitorului, o discreție ce apropie și îndeamnă la receptarea unui mesaj în care dialogul artistului cu natura este convingător și declanșator de emoții și sugestii lirice.

Aurel Manole ar fi împlinit în acest aprilie 70 de ani. Destinul nu i-a îngăduit să atingă această vârstă. Acum, el își doarme somnul de veci într-un mormânt de sub un castan din cimitirul de la Biserica cu hramul „Sfânta Cuvioasă Parascheva” din satul natal, Căuiești. Pentru arta românească, el rămâne unul dintre cei mai valoroși artiști plastici pe care i-a dat meleagurile binecuvântate ale Galaților, un artist complex, inventator al pictografiei, care s-a manifestat cu dăruire în toate genurile picturii, graficii și artei decorative, găsind întotdeauna soluții de limbaj care să-i exprime cât mai fidel și convingător crezul artistic.

► Violeta IONESCU

FRAGMENT DE ROMAN

VICENNALIA DE LA ROMA

La 1056 ani de la întemeierea Urbei (suntem în anul 303 d. Hr.), atenția tuturor a fost deturnată de la scopul inițial, de celebrare a fondatorilor Romei, pentru a aniversa Vicennalia lui Diocletianus. Se poate așa ceva? Uite că se poate!

În centrul religios, între Rostre și Curie, a fost ridicat un piedestal înalt, înconjurat de coloane votive, dominate de statuia Măritului Jupiter, considerat tatăl spiritual al tetrarhilor, la picioarele căruia, Caesarii, în prezența Augustilor și a mulțimii, urmau să aducă sacrificii, zeița Roma și *genius senatus* fiind de față. În Forum Romanum s-a instalat un monument în care cei doi Caesari erau reprezentați ca asistenți ai celor doi Augusti.

Augustul Maximianus Herculus, a cărui Vicennalie urma a se sărbători peste doi ani, a pus tot sufletul în aceste pregătiri. Tot el s-a ocupat și de urgentarea lucrărilor la Termele inițiate de Diocletianus, de pe via Salaria Nova și a alocat sume importante înfrumusețării Cetății Eterne.

La toate aceste pregătiri au existat și vociferări privind decizia Augustuștilor de a muta atenția de la venerarea sacrei Roma, ca și cum ei înșiși ar fi întemeiat-o. Chiar se spunea: „Speră că dacă zeii vor fi tații lor, natura le va prelungi viața în eternitate, ca pe a Cetății Eterne”... Ca și cum ar fi știut, panegiristul lui Chlorus, de la Augusta Treverorum, a glorificat în acest an Roma, spunând: „*Dacă Jupiter Stator și Hercules Victor au permis orașului să se nască și să dureze în eternitas, este opera fiilor lor, Augustii*”...

Ziua aleasă a sărbătorii fost 20 noiembrie. Se celebrau atunci 20 de ani de domnie! Iată că după aproape un secol, un împărat rezistase la tron o perioadă de două ori cât zece ani!

Roma se pregătea să-și întâmpine împărații. Vestea că Diocletianus va păși în Cetatea Eternă dădea fiori, s-au amenajat tribune, străzile au fost eliberate de gunoaie, s-au pregătit care și cai pentru curse, gladiatori și atleți pentru jocuri, animale pentru arene, s-au adus tone de flori din care s-au împletit ghirlande înșirate peste tot.

Aerul era înmiresmat, în piețe se vindeau fructe și flori, toate mărfurile erau etalate într-un mozaic de culori. La prețuri, bineînțeles, destul de pipărate. Cu toată restricția Edictului Maximal, specula nu a putut fi oprită. Prefectul Urbei, care a promis să gratuleze pe cei care respectă poruncile împărătești și-ar fi ținut cuvântul, dacă ar fi avut pe cine. O singură dată s-a întâmplat să dea de exemplu un fraier care, contra unei sume de bani, s-a lăsat pictat și i s-a atârnat chipul în for. A doua zi chipul era mutilat, cu coarne de țap și ochii scoși. În Agora, negustorii riscau mai departe să vândă pe sub mână mărfuri aduse din cele patru vânturi, la prețuri ridicol de umflate. De unde se vede că nu totdeauna măsurile bune aduc binele pentru toți.

Lipsită de prerogativele imperiale, cu timpul Roma devenea un oraș din ce în ce mai puțin roman. Au rămas teatrele, circurile, palatele, bârfa, saloanele cu intelectuali, pretențiile. Dar mintea și inima ei, dacă nu dispăruseră cu desăvârșire, parcă erau în altă parte.

Vicennalia Augustului Diocletianus se sărbătorea în plină pace, dar pe un vânt tăios și cu ploaie mărunță, de toamnă, care întunecau splendidul triumf – primul și singurul, de altfel, pe care Diocletianus și l-a sărbătorit în Cetatea Eternă. Se plănuiuse o paradă majestuoasă pe străzile Romei, care să se scurgă spre Capitoliu de dimineață până seara, înfățișând toate victoriile împăratului în decurs de douăzeci de ani. Se anunțau serbări, jocuri publice, ospețe pompoase, mari desfătări - era primul triumf de la Probus încoace, la care participa alături de împărați, întreaga Romă.

În prima zi, Diocletianus se înfățișă mulțimii zgribulite îmbrăcat în Pontifex Maximus, exact așa cum îl văzuseră majoritatea dintre ei: în toga aceea lungă, *sinus et umbo*, plumbată, după moda vremii. Ca și Maximianus, de altfel. Două „statui” vii aducând sacrificii zeilor și așteptând, la rândul lor, venerația și sacrificiile mulțimii.

A doua zi, când s-a îndreptat pe Via Sacra spre Capitoliu, pentru a săvârși, potrivit uzanțelor, sacrificiul triumfal, Diocletianus a urcat pe carul

sfânt, înhămat la patru cai albi – aceiași care poartă statuia lui Jupiter la marile procesiuni. Era îmbrăcat cu toga sfântă – cea cu care se înveșmântează zeii în zile de sărbătoare și avea capul încununat cu frunze aurite de laur. În dreapta ținea o ramură din laurul sfânt, iar în stânga un sceptru de fildeș – atributele lui Jupiter.

A urcat dealul Capitolului și, în fața templului lui Jupiter Capitolinul, s-a lăsat legat pe frunte cu bentița albastră, parte din aceeași bentiță cu care era încununat și frumosul bour alb ce urma să fie sacrificat, legându-se astfel destinul său de al animalului de sacrificiu. Și așa a făcut gestul suprem prin care a desăvârșit legătura lor în eternitate.

Dacă ceremonia sacră s-a desfășurat cu oarecare pietate, când s-a trecut la ovații, mulțimea a fost mai reținută. Ostilă, chiar. Se auziră voci, strigăte, huiduieli care îl îndemneau să plece...

Diocletianus primi toate acestea ca pe niște palme în obraz. Spumega de furie și de neputință. Dar la ce să se aștepte, după ce a despuiat Roma cu bună știință de putere și de considerație? Din cauza lui, Cetatea Eternă nu s-a mai aflat în centrul lumii, iar Italia este acum tratată ca o provincie oarecare. Și-a organizat el Triumful în cele mai mici amănunte, după tradiție, dar Roma nu a participat sufletește la festivalul Tetrarhiei. Și nici nu se străduia măcar să se prefacă!

Roma nu putea înțelege că mutarea centrului de greutate al Imperiului a fost o necesitate, nu un capriciu. Pe lângă primejdia din Răsărit, o abilită politică de sustragere de sub autoritatea senatului - evident, fără a-i diminua prerogativele formale - îi dictase lui Dioclețianus să-și stabilească reședința la Nicomidia. A fost conservator? Ce fel de conservator? E adevărat că vechea constituție a fost păstrată cu religiozitate, dar instituirea Tetrarhiei a lăsat cu totul Senatul în umbră.

Maximianus Herculius s-a străduit să înăbușe acest spirit de opoziție, nu atât de periculos pe cât de turbulent și supărător - sarcină pe care o dusese bucuros la îndeplinire, mai ales că se potrivea cu temperamentul său, din care nu lipsea cruzimea. În consecință, cei mai iluștri părinți conșcriși - pe care Dioclețianus se prefăcea întotdeauna că îi stimează, au căzut pradă unor comploturi imaginare. Posesia unei vile luxoase sau a unor moșii prospere putea fi, în viziunea fiului lui Hercules, o dovadă convingătoare de vinovăție. În felul acesta, Herculius a respectat întocmai politica lui Dioclețianus, distrugând și el, încet, dar sigur, autoritatea Senatului. Puteau fi Augustii omagiați pentru asta?

Pentru că gărzile pretoriene, a căror putere scădea, s-au alăturat nemulțumirii, următoarea „mutare” a fost să le abolească privilegiile, astfel

încât numărul cohortelor pretoriene, transformate acum în gărzi ordinare, s-a redus simțitor, ca și puterea militară a capitalei. Lanciarilor limitanei din legiunile de frontieră au intrat în armata mobilă din interiorul Imperiului, concurând cu pretorienii. Cu timpul, acest corp de elită, a fost pe nesimțite înlocuit de gărzile imperiale: „Herculiani” în Apus și „Ioviani” în Răsărit. Nici pentru asta un merita omagiat! Dar lumea este în continuă schimbare.

- Nerecunoscătorii!, mârâia printre dinți Dioclețianus. Ar trebui să mulțumească zeilor că n-am fost aici, cu ei. Nu știu câte guri m-ar mai fi blamat astăzi!...

Dacă reședința imperială ar fi rămas la Roma, Dioclețianus ar fi fost nevoit să se poarte ca un tiran. Și nici n-ar fi putut să instituie reformele pe care le-a introdus, răscolind toate instituțiile statului. E greu să ignori Senatul. Legile sunt acum semnate de Colegiul Tetrarhic, după cum dictează inteligența sau capriciul lui Dioclețianus, la îndemnul miniștrilor cărora le cere doar sfatul. De Adunarea poporului nici nu s-a mai auzit. Totuși, aparent, deliberările și decretul ordinului senatorial, în virtutea vechilor libertăți, încă mai existau. Împărații au respectat prejudecățile poporului roman și au protejat vanitatea primilor magistrați ai statului – dovadă că numele de senator este pronunțat și pomenit în continuare cu respect.

Descoperiți și expuși la ploaie și intemperii - doar tribunii au dreptul să apară în public cu pelerine și acoperiți – capetele încoronate sunt nevoite să reziste eroic, în timp de privesc cum defilează prin fața lor lungul convoi, procesiunea numeroaselor popoare - din care nu au lipsit efigiile celor înfrânți. Printre comorile capturate de peste Tigru se numărau și 13 elefanți. Impresionantă defilare!

Frigul l-a cuprins atunci pe Dioclețianus, mai în vârstă ca ei toți, și atunci se pare că a fost momentul când trupul lui a cedat. Demoralizat și de faptul că plebea, atunci când constată că nu arunci cu bani atât cât ar trebui, potrivit uzanțelor, nu se sfiește să murmure și chiar să batjocorească. Și-au adus aminte de toate nenorocirile provocate și au început să-i strige în față primului August toate nemulțumirile lor.

În fața atâtor invective, Arhigalul sculptat în togă plumbată *sinus et umbo* de la baza Forumului roman, ridicat acolo cu ocazia Vicennialiei, rămăsese mut...

„Vezi?, cred că i-am spus atunci, dacă nu arunci tu cu bani, aruncă ei cu insulte!”... Dioclețianus și-a pierdut răbdarea și a părăsit tribuna. Atunci a hotărât, brusc, să plece. Va părăsi acest cuib de vipere, acest fast nemeritat și această poleită splendoare! Toate zâmbetele îi păreau acum

prefăcute. La ce să mai rămână? Fusese desemnat consul pentru anul următor, dar nu organizează nicio festivitate pentru acest eveniment.

Este adevărat, Diocletianus nu a iubit niciodată Roma. Influențat sau nu de Dadas ori de Arhigalul său, i-a displicut să trăiască în această cetate copleșită de pretenții, de fast și de lentoare. Dar a dotat-o cu coloane votive și, pe lângă termele lui Caligula și ale lui Decius de pe Aventin, construia acum Temele lui Diocletianus! A restaurat Curia după devastatorul incendiu, Senatul însuși a avut partea sa de onoruri în marile sărbători ale Vicennialiei! Nici contemporanii, nici mai ales viitorimea nu îl vor putea acuza că nu a acordat părinților conscriși atenția cuvenită. Atent tot timpul domniei sale la lucrurile care ar pricinui neliniști sociale, Dioclețianus descoperea acum neînțelegeri interne care amenințau statul roman. Și atunci, în plin Triumf, în plină putere și glorie se gândi serios că e prea târziu să mai repare ceva. Venise vremea să lase grija statului în mâinile urmașilor săi.

L-a chemat la sine pe Augustul Maximianus Herculus, fratele lui de suflet, și i-a cerut să-l urmeze, așa cum a promis. A coborî din vârful piramidei la viața obișnuită este un lucru normal prin natura lui, dar deloc simplu. I-a amintit jurământul din Templul lui Jupiter Capitolinul – pe Maximianus nu-

poți supune decât cu autoritatea zeilor! - neuitând să adauge respectul pe care i-l datora, și îi porunci să abdice împreună cu el, de îndată ce va primi consemnul cuvenit.

Ar fi putut să mai rămână la Roma, să se mai ducă pe la termele lui, să mai vadă... Ce să vadă? Le lăsa în grija lui Maximianus. I-a spus să nu uite de capela lui Asclepios! Foarte important! Ca și la Spalathus, și în Mesopotamia, și la Abarne, și la Epidaur! Sănătatea e cea mai importantă, se gândea, în timp ce o durere de cap și o amețeală îl învăluiau. Ce să facă? Aici nu-l mai vor. Le va rămâne statuia lui, la care să se închine, ca la un om viu. Și ea, o formă de trădare a inexpressivității statuare clasice. Cine i-a modelat voluntar asimetria feței, parcă a știut. A opus moliciunii suple a faldurilor veșmântului său, o privire rece, sub o frunte mare. Epoca prea elenă a lui Gallienus trecuse demult. Ca și idealul de frumusețe al divinității care inspiră.

Gonit parcă de presimțiri funeste, porunci să se facă pregătirile de plecare. Era în a 13-a zi a Calendelor lui Ianuarie 1056 ab U. c. (20 decembrie 303 d. Hr.) când părăsi Cetatea Eternă în plină iarnă. Știa că pentru totdeauna. (Va urma)

(Din romanul „Dioclețian între apoteoză și blestem”, Editura PHOEBUS, 2022)

Gaura de vierme

TRANSCRIERI DIN ZODIA CENZURII

NOICA N-A MURIT, EL TRĂIEȘTE ÎN ARHIVELE SECURITĂȚII*

Reproducem în aceste rânduri o convorbire telefonică interceptată de securitate în apartamentul (microfonizat) al lui Aurel Cioran, în ziua de 7 decembrie 1987, ora 17.04, deci imediat după înmormântarea lui Constantin Noica.

Sună din Germania Gertrud Sauer și vorbește cu obiectivul (Aurel Cioran, ad. n.)

G: Cum te simți?

Ob: Nu prea bine

G: Dar tu faci tratament, da?

Ob: Da, da..

G: Tu stai la pat?

Ob: Nu

G: Eu voiam să te rog... Eu am trimis în urmă, în 22 ultima scrisoare. Rupe totul. Da? N-am chef de Liiceanu cu chestiile astea!

Ob: Bine!

G: Relu, eu pot să și scriu?

Ob: Sigur că da!

G: Eu nu am nici adresa lui Nicolae (Octavian, ad. n.), absolut nimic...

Ob: El e când pe aici, când pe la Bârlad.

G: Da, dar n-am cum să ajung la el!

Ob: Să mă uit, să văd dacă am...

G: Nu trebuie să mi-o dai acuma, poți să mi-o scrii. Sau poate o rogi pe soția ta... Eu nu o cunosc personal, dar poți să mi-o dai și la telefon. Și adresa lui Liiceanu. Eu trebuie să rezolv și restul...

Ob: Da...

G: Relu, tu ești obosit astăzi, da?

Ob: Am o zi mai mohorâtă.

G: Nu te supăra că te-am deranjat!

Ob: Nu, dar o să văd dacă...

G: Pot să mai vorbesc puțin cu soția ta?

Ob: Nicolae este aici acuma, mâine urcă la Păltiniș pentru câteva zile.

G: Nu te înțeleg deloc!

Ob: Vorbesc destul de tare

G: Acum e mai bine.

Ob: Astăzi au plecat la București Liiceanu, Pleșu, Mariana - soția lui Dinu (Noica, ad. n.)

G: Poate îmi scrie și Liiceanu. Nu știu dacă are adresa mea... Nici nu știu unde s-o apuc!

Ob: L-am înmormântat (pe Noica, ad. n.) la Păltiniș. Nu știu dacă știi unde-i Schitul Mitropoliei...

G: Sigur că da.

Ob: Chiar lângă biserică, în dreapta.

G: Acolo a vrut el. Mi-a vorbit de multe ori despre asta.

Ob: A vorbit mitropolitul. El a și slujit. A vorbit foarte frumos. Lume a fost multă, o zi calmă și liniștită.

G: Da, da, da... dar ce-mi folosește mie asta (plânge)!

Ob: Asta suntem...

G: Ce să facem? Bun Relu, atunci eu îți mai scriu și dacă nu te superi te mai caut la telefon.

Ob: Bine, îți dau și adresele la băieții ăștia.

G: Îmi mai dai puțin pe soția ta?

Ob: Da, o clipă!

G: Iertați-mă că mă prezint așa, dar eu nu am mai fost de mult în România și nu v-am

cunoscut personal. Și acuma, cu acest eveniment aproape așteptat și totuși șocant...

I: (Ica Cioran, soția lui Aurel Cioran) A fost un șoc pentru toată lumea și pentru Relu în mod special, pentru că sunt toți atâția ani de zile și s-au întâlnit odată pe săptămână cel puțin...A fost foarte greu, dar a trecut și înmormântarea... ceremonia a fost cu totul și cu totul deosebită. A fost un cer superb, cu munții FĂGĂRAȘULUI care se vedeau, zăpada în Păltiniș și totuși nu prea frig. Loc foarte frumos ales, acolo unde și-a dorit dânsul, lângă Schit. Mitropolitul care a ținut predica și toată slujba de altfel și predica care a constat din fragmente din opera lui Dinu. A fost deosebit de frumos. Dar sigur că este trist și totuși eu tuturor le spun, decât să fi ajuns o epavă, un infirm... Nu suporta.

G: Nu, nu, nu suporta!

I: El a fost omul muntelui; al Păltinișului... La Păltiniș nu s-ar mai fi putut întoarce, la București nu se putea adapta și așa, oriunde n-ar fi putut să trăiască. A murit ca o stea strălucitoare care a căzut. A murit în glorie, cu elan că el voia să scrie trei cărți instruindu-și toți discipolii, cu lume multă în jurul lui, cu vizite, cu o vară extrem de... Știți că a fost și la d-tră în D.D.R, pe urmă de două ori la mare, apoi un circuit prin țară. Deci până în ultimul moment a fost foarte activ.

G: Dacă îmi dați voie, eu vă mai scriu câte o scrisoare și vă mai dau din când în când un telefon. În afară de Relu îl mai cunosc pe Sandu Dragomir.

I: Oricând! Cu multă plăcere. Dacă mai putem, vă mai dăm câte-o informație și mi-ar părea bine să păstrăm legătura, pentru că nu știm foarte multe despre d-tră de la Dinu. D-tră nu aveți de unde să știți pentru că eu știu din lucrările pe care le-ați făcut împreună și Relu mi-a povestit. Și acuma și în excursie mi-a spus Dinu că ați lucrat împreună și sunt informată asupra d-tră.

G: (Plângând) Vă mulțumesc doamnă pentru aceste cuvinte!

I: Ce să vă spun? Eu știu că este pentru toată lumea cumplit. S-a dus un prieten cu totul deosebit și tocmai asta a accentuat Înalt Preasfințitul. Modestia și dragostea lui deosebită pentru oameni. Știu și de prietenia și considerația pe care a avut-o pentru dumneavoastră.

G: Eu l-am rugat pe Relu, dacă ar putea să-mi dea adresa lui Nicolae, adresa lui Liiceanu fiindcă eu trebuie să caut cu ei legătura...

I: Bineînțeles!

G: Nu acuma! Poate scrieți într-un rând dacă aveți adresa mea.

I: Nu avem adresa d-tră. Stați să iau o hârtie să scriu...

G: Nu! Eu scriu mai întâi și după aceea îmi scrieți. A ajuns telegrama mea?

I: N-a ajuns!

G: N-ați primit nici o telegramă?

I: Nu, n-am primit telegrama d-tră. Ați scris pe adresa noastră?

G: Da, Dealului 40

I: Mă iertați, Relu spune că a primit. Eu nu sunt informată. Au fost zile extrem de pline, cu foarte multă lume...

G: Eu nu am putut să pătrund, dar am știut totul de la SIMINA, pentru că suntem cam deosebite una de alta.

I: Și noi suntem total diferite. De altfel a fost în România și în Sibiu și l-a văzut numai pe Relu, n-am cunoscut-o.

G: Poate ne cunoaștem noi! Poate veniți... Eu nu prea Nu știu, poate vin și eu...

I: Trebuie să veniți! Trebuie să veniți pe meleagurile astea pe unde a trăit el. Pentru că e totuși foarte frumos la Păltiniș.

G: Sigur, am fost de atâtea ori. Eu l-am cunoscut pe Relu prin Dinu în 1977.

I: Eu știu, știu și când mergea la Iași, că noi am fost prieteni și îmi spunea că acuma se duce la d-voastră și lucrează. Avea o admirație cu totul deosebită și o prietenie și o dragoste frumoasă...

G: Bine doamnă, atunci eu voi scrie și aveți și adresa mea.

I: Bine! Și vă răspundem...

G: Nu este nimic ce are ca probă. Îl rugați pe Relu să-mi distrugă ultimele scrisori. Eu am trimis până pe 22, Ultima cred că în 22 noiembrie. Eu am vorbit cu el pe 20 la telefon și pe 22 i-am trimis ultima scrisoare. Și... stați scriam lucruri atât de recente (semețe, ilizibil, ad, n,) nu trebuie să cadă în mâinile lui Liiceanu.

I: Bine!

G: Cu atât mai puțin cu cât eu pe Liiceanu nu-l cunosc deloc.

I: Bine, am înțeles!

G: Pot să vă rog eu asta? Adică pe Relu, pentru că d-stră sunteți așa de activă...

I: Da, sigur. I-ați spus lui Relu?

G: Da, Relu cum se simte? Mi se pare astăzi tare bolnav!

I: Astenie, este deprimat. El, înainte de asta nu s-a simțit foarte bine iar șocul acesta și oboseala morală și psihică nu i-a făcut bine. Dar eu sper să-și revină că eu l-am mai traversat astfel de perioade de depresie. Eu cred că-și revine.

G: D-stră sunteți foarte optimistă. No succes.

I: Știți ce mi-a spus Emil despre Dinu? *A murit un mare optimist și a murit cel mai mare dintre noi.* A fost mai mare decât Mircea Eliade.

G: Așa spune fiecare dintre ei. Pot să-și permită fiecare să spună asta.

I: Dar să știți că așa a fost și o să-i simțim lipsa extraordinar.

G:Cred (plângând).Asta este și trebuie să luăm lucrurile așa cum sunt, rămânem cu o amintire și așa cum spune LĂZĂRESCU *el este printre noi, ființa intermediară.* Adică între noi există ființe care credem că sunt moarte, dar sunt permanent cu noi și între noi. Foarte frumoasă și interesantă temă! I: Și într-adevăr, vorbind despre el tot timpul și amintindu-ne de el, este cu noi...

G: Sigur că da (plângând) De aceea aș vrea foarte mult să am un pic de răgaz prin d-stră să trec mai...

I: Da! Cu multă plăcere și vă așteptăm aici. Poate mergem și noi în Germania. La vară eu aș fi vrut să mergem în Franța și în Italia. Poate trecem- Majoritatea prietenilor, rude sunt în Germania și atunci poate ne cunoaștem. Dar mai curând veniți d-stră!

G: Nu cred

I: Atunci vă rugăm să ne scrieți și vă răspundem.

G: Bine. Multe complimente lui Relu și vă mulțumesc în mod special d-stră!

I: Cu multă plăcere. Și Relu o să vă scrie și o să vă scriu și eu și am să caut să ardem scrisorile de care spuneți. Cea din 22 noiembrie...

G:E suficient să fie distruse. Nu trebuie să vă faceți de lucru cu ele!

I: Bineînțeles! Noi nici nu deschidem acele scrisori.

G: Doamnă, dacă deschide Relu, mie nu-mi pasă, dar să nu ajungă pe alte mâini...

I: Am înțeles. Adică nu aveți nevoie să ajungă într-un Epistolar Ați primit cartea aceea, EPISTOLARUL scrisă de Liiceanu?

G: Nu!

I: O să vă trimită unul Relu.

G: Dacă aveți, sigur că da. Cred că Dinu nu a vrut să mă supăr cu el.

I:Păi da... Nu vă supăra... A fost acolo un articol, care poate v-ar fi supărat, că pe mine m-a supărat foarte mult. Mariana Șora a scris un articol despre Dinu care nu era cum trebuie.

G: Eu iarăși nu mai aud!

I: O să vă scriu! Mai bine!

G: Sigur, la revedere!

I:La revedere. Și noi oricând așteptăm să ne sunați că noi... Cu plăcere. Sper să se audă mai bine!

G: La revedere!

* *Toate convorbirile telefonice ale familiei erau interceptate și familia Aurel Cioran bănuia acest lucru. De multe ori, când vorbea cu fratele din Paris auzea câte o voce feminină: „**Stați puțin să întorc banda**”. Mai multe amănunte se găsesc în volumul nostru: **Aurel Cioran - fratele din leprozerie** (I.Necula)*

► Ionel NECULA

CRONICĂ LITERARĂ

EL. STAMATE 3

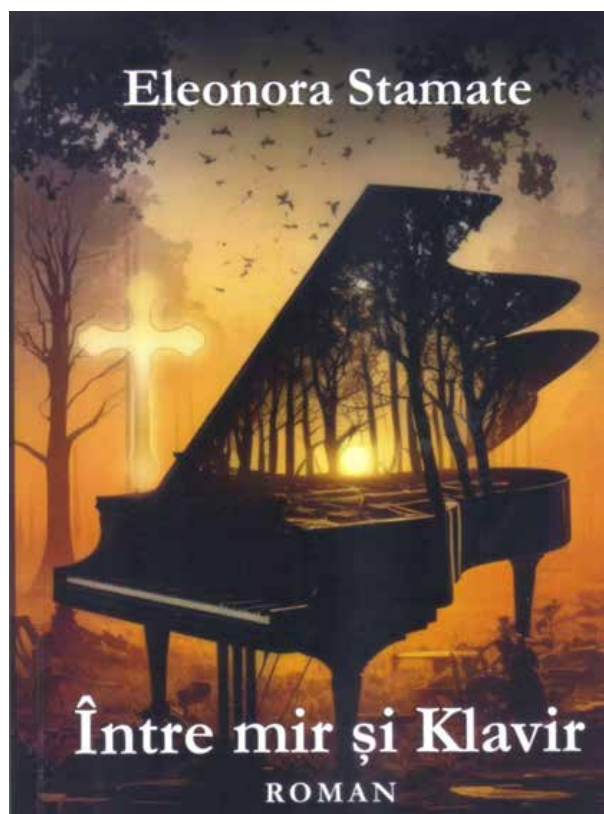
Am început lectura noii cărți semnate de d-na Stamate - cu atenție și bună credință deși, sunt conștient că n-am reușit să activez toate cerințele consemnate în generoasa prefață a criticului băcăuan Petre Isachi. Scriitoarea din Tecuci este, în viziunea prefațatorului, *intelectualizată, eminente livrescă, care interferează programatic mitologia derizoriului și fantezismul alegoric și simbolic și reclamă un cititor capabil să accepte:*

- complicitatea;
- ambiguitatea estetică;
- spiritul polemic;
- spiritul interogativ;
- eterogenitatea de viziuni;
- eterogenitatea de stiluri;
- abandonarea mimesisului;
- jocul liber al ficțiunii;
- pierderea ingenuității;
- abisalitatea

Recunosc că nu dispun nici de atâtea virtuți câte reclamă prefațatorul pentru cei care vor să pătrundă mulțimea de calități proprii lucrării și, firește, autoarei

- ficțiunea alegorică și livrescă;
- discursul parabolic;
- picturalitatea narativă;
- instinct artistic
- aderență simpatetică la cultură;
- capacitate fabulatorie;
- limbajul polisemic și dilematic;
- detaliul semnificativ, alb, livresc
- intelectualitate;
- flexibilitate
- deschidere;

Cu noianul acesta de calități - inventariate cu acribie de eminentul critic din orașul lui Bacovia, autoarea ar putea candida la Nobelul literar, și la alte recunoașteri prestigioase ceea ce ar însemna o izbândă nu doar pentru autoare, dar și pentru Tecuci, pentru deza-nonimizarea acestui oraș uitat de lume și de zei.

Mărturisesc că lecturând cartea, n-am descoperit toate virtuțile consemnate de critic cu care nu vreau să polemizez pentru că îl creditez și l-am creditat dintotdeauna ca pe o coștiință *in nuce* - dar am descoperit altele, care nu contrastează cu cele menționate de pre-fațator, ci se adaugă fericit și contribuie la mai deplina rotunjire a imaginii despre carte și autoare.

Am descoperit, bunăoară, față de volumele anterioare, o îmbunătățire a discursului narativ, și o mai bună structurare a conținutului epic. În noul volum, **Între mir și klavir**, (Editura Armonii Cuturale, Urechești, 2 023) Secvențele nu se mai derulează aleatoriu, ci au o logică, o cronologie, chiar dacă autoarea cochetează deopotrivă cu

timpul concret, nu lipsește nici durata bergsoniană, veșnicia, eternitatea.

Cartea vorbește, printre altele, de viața a patru femei (Miriam, Olivie, Bernadette și Anais-toate singure precum niște fire de salcie pe maluri stinghere - toate internate în același azil de bătrâni. unde beneficiază de toate condițiile pentru continuarea hobbyurilor din viața lor particulară. Totul e bine până când una dintre doamne, Bernadette, semnaleză un disconfort de sănătate acut și medicul azilului, dr Albert, se vede nevoit să declare decesul.

Cartea, bag seama, este a treia diviziune dintr-o trilogie, care încheie un demers narativ plimbat prin Elveția și Yemen. În centrul acțiunii nu mai este dr. Justin care, ne amintim, a murit în Yemen, ci dr. Albert - un coleg din echipa dr. Justin, care se căsătorește cu văduva celui dispărut, cu poeta Eliane Nan împreună cu care dă naștere unui băiat, Robert, și la două gemene - Anabella și Mirabella.

Cartea se compune din inserarea unor secvențe de viață aparent disparate, dar care. toate la un loc reface câteva trasee de viață și destine umane decupate din tumultul zgomotos al vieții în andante, în cuminenie, seninătate și-n asumarea frumosului din lume. Dacă lumea s-ar compune numai din tipologiile care populează

Planeta corianică 4

cartea d-nei Stamate, ar arăta, cu siguranță, mai renașentist, cu preocupări frumoase, artistice și de o moralitate indefectibilă. Câteva scene și întâmplări incluse în substanța cărții conferă narațiunii o arborescență romanescă și o varietate de decor captivantă și ademenitoare. Nu insist asupra lor dar le menționez ca pe niște calupuri de viață și de întâmplări provocate de însăși esența vieții:

- Spectacolul de circ și desprinderea plasei și tragedia care a urmat (p.36)

- Dezvelirea monumentului din marmoră neagă simbolizând omagiul adus de yemeni doctorului Justin Stanley (p.31)

- Excursia în natură - la stâna rustică, la mănăstire - beția vieții curate și în armonie deplină cu ceea ce ne-a dăruit Creatorul prin actul biblic al Facerii;

- Maladia Anabelley cu tot disconfortul de sănătate produs și cu tot demersul investigațiilor medicale care a urmat

- Trăvialul și nașterea celui de al patrulea copil în familia doctorului Albert.

A vrezut că în fin al autoarea va găsi un pretext pentru a reveni la azilul celor patru femei singurate, cum ar fi fost normal, dacă ar fi dorit să dea lucrării o anumită rotunditate, dar n-a găsit. Secvența de la începutul romanului se explică doar prin faptul că se află sub supravegherea doctorului Albert, care rămâne personajul principal al romanului.

Toate cele trei diviziuni care alcătuiesc trilogia sunt infuzate cu poezie - multe din ele putând circula autonom

Știu că la cronică anterioară i-am recomandat autoarei să treacă prin Buzura, Breban, sau Marin Preda. Probabil c-a trecut drept o insolență din partea mea. Un lucru însă e sigur, dacă mi-ar fi urmat recomandarea, acest roman ar fi arătat cu totul altfel

Încă ceva: orice roman are, intenționat sau nu, și o doză bografică, o diagramă a experienței personale de viață. Trilogia d-nei Stamate nu face excepție. În paginile ei, ca-ntr-un ghioc marin, viuesc talazurile unei vieți care a avut de toate. Speranțe și înfrângerii, senin și furtuni, victorii și eșecuri. Este un fel de testament deschis, să fie de învățătură pentru cei ce vor veni. De mii de ori am auzit pronunțându-se lamentația cu *viața mea e ur roman, dar nu am timp să-l scriu*. Colega noastră - de profesie, de Uniune - a găst timpul necesar ca să-l scrie. Restul nu contează.

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

COMPUSELE SUBSTANTIVALE - CU SAU FĂRĂ CRATIMĂ?

► Gh. N. VASILACHE

Cratima, numită și liniuță de unire sau de despărțire este, în limba română, atât semn ortografic, cât și semn de punctuație. În plan ortografic, cratima este semnul principal, pe când în punctuație ea este un semn secundar, chiar periferic. Ca semn ortografic, cratima poate fi utilizată în scrierea corectă a unor categorii de cuvinte compuse cu valori morfologice diferite: substantive, adjective, adverbe, interjecții sau chiar în cazul unor prepoziții. De reținut că nu există numerale, pronume, verbe și conjuncții compuse care să se scrie cu cratimă.

Scrierea corectă a compuselor, în cazul nostru a celor substantive, prezintă o serie de dificultăți, care adesea pun în încercătură utilizatorii limbii române. În primul rând, unele dintre acestea se pot confunda cu grupurile sintactice stabile, alcătuite din mai multe cuvinte, fiecare având independență semantică și morfologică, precum *casă de cultură*, *ceapă roșie*, *gazetă de perete*, *mână de lucru*, *nufăr alb*, *ursul brun*, *varză albă* ș.a., în timp ce într-un compus fiecare dintre cuvintele alcătuitoare își pierde individualitatea, încât numai formal avem a face cu două sau mai multe cuvinte, dar în realitate, din punctul de vedere al sensului, este unul singur. Compusul constituie o unitate stabilă care exprimă o singură noțiune, nouă și deosebită față de cele exprimate de elementele componente, care, firește, și-au pierdut, într-o măsură mai mare sau mai mică, sensul inițial, așa cum se poate constata în compusele *capul-ariciului* (plantă), *cățelul-pământului* (rozător), *ciuboțica-ursului* (plantă), *coada-calului* (plantă), *creasta-cocoșului* (plantă erbacee; ferigă; ciupercă), *broasca-apei* (plantă), *floarea-soarelui*, *ochiul-boului*, *urechea-babei* (plantă).etc.

Pe de altă parte, modul de scriere a termenilor compuși reprezintă o altă dificultate pentru cei ce nu vor să greșescă în scris, modalitate care depinde de gradul unității lor

semantice și morfologice. Ținând seama de acest criteriu, compusele substantive pot fi scrise într-un cuvânt, cu cratimă sau despărțite prin pauză albă și pot fi grupate în trei mari categorii:

a) compuse alcătuite din cuvinte care există și independent în limbă;

b) compuse în structura cărora intră elemente de compunere care nu există și independent în limbă, numite prefixoide/ sufixoide;

c) compuse formate prin abreviere.

Substantivele comune compuse

I. Se scriu cu termenii sudați: a) substantivele **comune** alcătuite din cuvinte întregi, existente independent în limbă, care au căpătat **unitate semantică și morfologică**, declinandu-se ca un singur cuvânt, cu desinențe și cu articol la finală și având structura: -adjectiv + substantiv: *bunăstare*, *bunăvoință*, *clarobscur*, *clarviziune*, *dreptunghi*, *lungmetraj*, *primadonă*, *primăvară*, *pursânge*, *scurtmetraj*, *scurtcircuit*, *triplusalt*; *botgros* (pasăre), *vinars* (rachiu);

-avverb (uneori substantivizat) + substantiv: *binefacere*, *binecuvântare*, *binedispunere*, *binevoitor* (s.m., adj.m.), *răufăcător* (s.m., adj.m.);

-prepoziție +/-prepoziție + substantiv (provenit dintr-un infinitiv lung sau supin): *demâncare*, *deîmpărțit*, *deochi*, *descăzut*, *fărădelege*, *subsol*, *supat* (pop.) etc.

-substantiv + substantiv în nominativ (uneori de origine verbală): *blocstart*, *concertmaistru*, *electrovolt*, *loștiitor*, *metalazbest*, *omucidere*, *omucigaș*, *pruncucidere*, *valvârtej* (vâltoare);

-cuvinte unite prin vocala de legătură o: *anotimp*, *aurolac*, *citomanie*, *cocainomanie*, *morfomanie*, *opiomanie*, *prcesomanie*, *secretomanie*, *ședințomanie* ș.a.

b) substantivele compuse cu **elemente de compunere** (neologice sau vechi) care nu există independent în limbă (prefixoide): *acvaplănare*,

aeroclub, aerodinam, aeroambulanță, aeromodel, autoapărare, autobasculantă, barometru, biovegetație, cartografie, cvasiuna-nimitate, demipresiune, duroflex, gastroenterolog, geopolitică, fotosinteză, hemodializă, hipotracțiune, macroeconomie, metaloterapie, microorganism, neofascism, policalificare, protopop, rdiodifuziune, semianalfabet, telecabină, teleconferință, vicepreședinte, zoofobie.

c) cele compuse din/ cu abrevieri (și derivare): *aprozar, agrosem, aragaz, ceferist, pesedist, penelist, udemerist;*

d) tipuri izolate: *atotputință, atotștiință, preaplin, sinucidere, sinucigaș, portaltoi, untdelemn.*

Obs. Când redevin cuvinte de sine stătătoare (adjective invariabile, substantive) aceste elemente se scriu separat: ex. *produse bio, la nivel macro/ micro, permis de conducere auto* etc.

II. Se scriu **cu cratimă** următoarele substantivele compuse cu **unitate semantică** mai redusă, în care componentele și-au păstrat **independența morfologică**, cu flexiune la primul, la al doilea component sau la ambele, semnalată uneori aici, având structura:

1. adjectivele **bun/ rău** + substantiv: *bună-credință* (onestitate), *bună-creștere* (educație bună), *bună-cuviință* (purtare bună), *bună-dimineța* (floare), *bun-gust* (simț estetic), *bun-plac* (arbitrar), *bun-rămas* (adio), *bun-simț* (decentă), *bun-venit* (formulă de salut), *rea-credință* (atitudine incorectă), *rea-voință* (lipsă de bunăvoință).

Obs. Compusele bine sudate (vezi mai sus **1a**) cu structură asemănătoare se scriu într-un cuvânt, iar îmbinările libere se scriu în cuvinte separate: ex. *Mâncarea are un bun gust.*; *După ploaie, plantele vor cunoaște o bună creștere.* (o dezvoltare bună), *bună dispoziție, bună purtare, bună stare, bună vecinătate, bună ziua, bun simț* etc.

2. adjectivul **dublu** + substantiv: *dublu-casetofon*, (dublu-casetofonul), *dublu-decalitru* (dublul-decalitru), *dublu-decimetru, dublu-ster;*

3. **prim, viceprim**: *prim-amorez, primă-doamnă* (soția președintelui țării), *prim-balerin(ă), prim-ministru, prim-plan* (cadru filmat de aproape), *prim-pretor, prim-procuror, prim-secretar, prim-viceprim-ministru;*

4. numeral cardinal + substantiv (+/-

adjectiv): *cinci-degete* (plantă), *doi-dinți* (plantă), *trei-frați-pătați* (plantă), *nouă-ochi(pește)*. Îmbinările libere cu structură asemănătoare se scriu în cuvinte separate: ex. *o mănășă cu cinci degete.*

5. **substantiv + adjectiv**: *argint-viu*/ art. *argintul-viu* (mercur), (*), broască-râioasă* (specie de reptile), pl. *broaște-râioase, burtă-verde* (burghez), *coate-goale* (persoană săracă), *făt-frumos* (tânăr chipeș), pl. *feți-frumoși, floare-domnească* (plantă), *gură-spartă* (flecă), *iarbă-deasă* (plantă), *lemn-câinesc* (plantă), *mamă-mare* (bunică), pl. *mame-mari, mațe-fripte* (om zgârcit), *mălai-mare* (om bleg; mândăcios), *pește-auriu, piatră-vânăță* (sulfat de cupru), *rămas-bun* (adio), *sânge-rece* (calm), *tată-mare* (bunic), *vorbă-lungă* (guraliv).

6. **substantiv + prep. + substantiv**: *ac-de-mare* (pește), *arbore-de-cacao*, (art. arborele-de-cacao), *bou-de-baltă* (bâtlan), *bou-de-mare* (pește), *brânză-n sticlă* (om zgârcit), *cal-de-apă* (libelulă), *cal-de-mare* (pește), *cap-de-mort* (fluture), *drum-de-fier* (cale ferată), *floare-de-colț, floare-de-leac, gură-de-lup* (malformație), *ochi-de-sticlă* (disc reflectorizant), *poale-n-brâu* (plăcintă), *viță-de-vie*. Îmbinările libere cu structură asemănătoare se scriu în cuvinte separate: *brânză de burduf, câine de curte, drojdie de bere, gură de rai, pește de mare, piatră de râu.*

7. **substantiv + substantiv** în nominativ: *an-lumnă, bloc-turn, cal-putere, câine-lup, contabil-șef, cuvânt-titlu, decret-lege, formular-tip, general-locotenent, locotnent-colonel, mamă-soacră, marxism-leninism, mașină-capcană, mașină-unealtă, moașă-șefă, nord-est, oală-minune, oraș-martir, pasăre-liră, pasăre-muscă, pește-ciocan, plutonier-major, pușcă-mitralieră, redactor-șef, situație-limită, tată-socru, roman-fluviu, vagon-cisternă, vagon-restaurant, volt-ampere, zi-lumină, zi-muncă* (modalitate de normare a muncii).

8. **substantiv articulat + substantiv în genitiv**: *arborle-vieții* (tuia), *broasca-apei* (plantă), *cerul-gurii* (palatul bucal), *ciuboțica-cucului, broasca-apei* (plantă), *floarea-soarelui, gura-leului, iarba-fiarelor, mătasea-broaștei* (plantă), *moartea-găinilor* (boală), *ochiul-boului, piatra-iadului* (azotat de argint), *roza-vânturilor, sângele-voinicului* (plantă), *vaca-Domnului* (insectă),

9. **substantive repetate** care alcătuiesc o unitate: *gânduri-gânduri, rânduri-rânduri, râuri-râuri* etc.

10. **compuse cu structură propozițională**

sau de frază (majoritatea cu valoare stilistică de epitet): *cască-gură* (om distrat), *ducă-se-pe-pustii* (dracul), *du-te-vino* (mișcare), *fie-iertatul* (răposatul), *gură-cască* (om distrat), *încurcă-lume* (haimana), *lasă-mă-să-te-las* (persoană indolentă), *lă-mă-mamă* (persoană incapabilă), *linge-blide* (parazit), *nu-mă-uita* (plantă), *papă-lapte* (nătăfleată), *pierde-vară* (persoană leneșă), *soare-răsare*, *soare-apune* (puncte cardinale), *târâie-brâu* (om de nimic), *ucigă-l-toaca* (dracul), *vino-ncoace* (farmec), *zgârâie-brânză* (om zgârcit), *zgârâie-nori* (construcție foarte înaltă).

11.tipuri izolate: *ca-la-Breaza* (dans), *cuvânt-înainte* (prefață), *două-puncte* (semn de punctuație), *mai-marele* (superiorul), *mai-mult-ca-perfect* (timp verbal), *post-scriptum*, *punct-și-virgulă* (semn de punctuație), *sânge-de-nouă-fracți* (plantă), *terchea-berchea* (om de nimic), *trei-păzește* (dansuri) etc.

Substantivele proprii compuse

Substantivele proprii prezintă, în ceea ce privește modul de formare, aceleași situații ca și substantivele comune. Deși este greu să stabilim reguli fixe, considerăm totuși că se poate afirma despre scrierea lor că este determinată de natura elementelor componente și de realitatea pe care o denumește întregul compus: **persoane, localități, sărbători**. Dificultatea scrierii lor izvorăște din faptul că unele nume nu pot fi normate de către lingviști, cele oficiale fiind fixate de legislatori, iar cele folosite în lucrări de specialitate sunt propuse de către profesioniștii domeniilor respective. Renunțând la unele detalii, putem spune că, în funcție de categorie, de structură, de gradul de unitate, ca și de tradiție, numele proprii compuse românești și străine se scriu **cu cratimă, într-un cuvânt sau în cuvinte separate**, fără nicio regulă; de aceea trebuie căutate, la nevoie, în *Dicționar* sau în alte surse oficiale.

Pentru **numele de locuri**, unități administrativ-teritoriale (UAT) din România, trebuie respectate formele **oficializate** prin anexele la **LEGEA nr. 290 din 29 noiembrie 2018**. Aceste nume, extrem de numeroase, nu puteau fi cuprinse toate în *Dicționar*. Absența unor criterii ortografice riguroase face ca unele toponime cu formă identică să aibă grafii diferite (vezi mai jos *Târgu-Neamț* vs *Târgu Jiu*, *Târgu Bujor* etc).

Conform acestei legi:

1. Dintre numele compuse de **judete** se scriu

cu cratimă *Bistrița-Năsăud* și *Caraș-Severin*, dar în cuvinte separate prin blank *Satu Mare*.

2. Numele compuse de **orașel municipii** se scriu:

* **într-un cuvânt** (mai rar): *Câmpulung, Sânicolau, Sântana*;

* **cu cratimă:** *Bolintin-Vale, Bumbesti-jiu, Cluj-Napoca, Drăgănești-Olt, Drobeta-Turnu Severin, Lehliu-Gară, Miercurea-Ciuc, Negrești-Oaș, Piatra-Neamț, Piatra-Olt, Popești-Leordeni, Sângeorz-Băi, Slănic-Moldova, Târgu-Neamț*.

* **în cuvinte separate:** *Alba Iulia, Baia Mare, Baia Sprie, Oțelu Roșu, Baia de Arieș, Copșa Mică, Curtea de Argeș, Eforie Nord, Gura Humorului, Ocna Mureș, Odorheiu Secuiesc, Popești Leordeni, Râmnicu Sărat, Râmnicu Vâlcea, Satu Mare, Sânicolau Mare, Sfântu Gheorghe, Sighetu Marmăției, Popești Leordeni, Turnu Măgurele, Turnu Severin*; toate numele compuse cu primul element *Târgu* (în afară de *Târgu Neamț*): *Târgu Bujor, Târgu Cărbunești, Târgu Frumos, Târgu Jiu, Târgu Lăpuș, Târgu Mureș, Târgu Ocna, Târgu Secuiesc; Vatra Dornei*.

Obs. O problemă de cultivare a limbii, care interesează pe foarte mulți utilizatori, se referă la scrierea cu/ fără articolul hotărât **-l** a toponimelor cu formă de masculin/ neutru singular de tipul *Vințu de Jos, Malu cu Flori* etc. În *Gramatică pentru toți*, p.60, Mioara Avram accepta scrierea fără articolul hotărât **-l** doar a toponimelor simple, de tipul *Giurgiu, Runcu, Malu* etc., apreciind că **nu este deloc indicat să se adopte acest fel de grafie și în situațiile în care apare un determinant**. Legea 290, invocată mai sus, simplifică lucrurile, în sensul că **toate toponimele** cu formă de masculin/ neutru **se scriu fără articolul hotărât -l**, indiferent de structura lor:

a) **substantiv + adjectiv:** *Almașu Mare, Boianu Mare, Malu Alb, Vadu Săpat, Vânu Mare*;

b) **substantiv + adverb:** *Andreiașu de Jos, Crăciunelu de Jos, Lugașu de Jos, Sălașu de Sus, Vințu de Jos, Vișeu de Sus; Vicovu de Sus*;

c) **substantiv + substantiv în genitiv:** *Dealul Morii, Izvorul Berheciului, Podu Iloaiei, Podu Turcului, Prundu Bârgăului, Șimleu Silvaniei, Sighetu Marmăției, Vadu Moților*; d) **substantiv + substantiv în acuzativ cu prepoziție:** *Silivașu de Câmpie, Sânmihaiu de Câmpie, Suplacu de Barcău*.

3. Numele proprii de persoană compuse se întâlnesc scrise fie **într-un cuvânt** (*Amariei, Avădanei, Boubătrân, Capdebo(u), Costapetru,*

Delavrancea, Dinvale, Frigecâine, Hagichirea, Hagiculea, Moșandrei, Sparieonoapte), fie **cu cratimă** (cele compuse din două prenume sau două nume: *Ana-Maria, Bogdan-Duică, Cristin-Daniela, Dan-Virgiliu, Popescu-Gopo, Papadat-Bengescu*; cele compuse dintr-un nume de persoană + un toponimic: *Rădulesu-Motru, Ronetti-Roman, Niculescu-Buzău, Mihăilescu-Brăila*, dar și cele compuse dintr-un nume de persoană + o poreclă, o funcție, un rang: *Vasiliu-Birlic, Gingis-Han, Alb-Împărat, Ștefan-Vodă, Roșu-Împărat, Ali-Pașa, Hagi-Tudose*).

4. **Numele compuse românești de personaje folclorice și literare** se scriu în general **cu cratimă** (*Alba-ca-Zăpada, Baba-Cloanța, Barbă-Albastră, Craiul-de-Rouă, Făt-Frumos, Harap-Alb, Jumătate-de-Om-Călărepe-Jumătate-de-Iepure-Șchiop, Muma-Pădurii, Păunașul-Codrilor, Rilă-Iepurilă, Sfarmă-Piatră, Spaima-Zmailor, Statu-Palmă-Barbă-Cot, Strâmbă-Lemne, Tic-Pitic*) sau separate **prin blanc** (*Alecu Ivan Ghilia, Hagi Culea, Ioan Andrei, Ștefan Vasile*)

5. **Numele compuse de corpuri cerești** se scriu **cu cratimă** (*Calea-Lactee, Calea-Robilor, Carul-Mare, Carul-Mic, Cloșca-cu-Pui, Cornul-Caprei, Luceafărul-Ciobanilor, Luceafărul-de-*

Dimineață, Scroafa-cu-Purcei, Ursa-Mare), dar și în **cuvinte separate**: *Steaua Polară*.

6. **Numele de sărbători laice sau religioase** se scriu **mai rar** cu cratimă (*Lăsata-Secului, Moș-Ajun*), și de cele mai multe ori în cuvinte separate (*Ziua Victoriei, Ziua Învățătorului; Adormirea Maicii Domnului, Nașterea Maicii Domnului, Anul Nou, Buna Vestire, Izvorul Tămăduirii, Înălțarea Domnului, Pogorârea Sfântului Duh, Săptămâna Mare, Patruzeci de Sfinți, Schimbarea la Față, Ramazan*).

Bibliografie

1. *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, Ediția a III-a, Editura Univers Enciclopedic, 2021, p.126-128

2. Mioara Avram, *Ortografie pentru toți*, Editura Academiei Române, București, 1990, p. 105-110

3. G. Beldescu, *Ortografia actuală a limbii române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p.172-177

4. Gh.N. Vasilache, *Ghid ortografic, ortoepic al limbii române*, Polirom, 2006, p.81-88

5. ****Limba română corectă*, București, 1973, p.120-137.

Portret

PAGINI DE ISTORIE LOCALĂ

GALAȚIUL ȘI RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ

► Sorin LANGU

După Unirea Principatelor din 1859, câștigarea Independenței devine principalul obiectiv al politicii noastre externe. Conferințe, discursuri, articole, totul indica că acest lucru e vital pentru noi. Așteptam contextual potrivit. Acesta va veni în 1875 prin izbucnirea mai multor războaie în Balcani. Anul următor, Serbia intră în război, iar Rusia anunță că și ea va intra în război după terminarea pregătirilor. Aceasta era șansa României, și politicienii noștri au demarat acțiunile, externe și interne, pentru o fructifica.

Galațiul este un centru pivotal în câștigarea Independenței, încă de la început. Între noiembrie 1876–martie 1877 s-au desfășurat lucrările de geniu din zona Bărboși. S-au executat două poziții de artilerie pe dealul Țiglinei, pentru a supraveghea Dunărea între Galați și Siret, și pe înălțimea Tirighinei în fața podului de la Bărboși. Ocupând Bărboșii, turcii puteau tăia singura cale ferată care unea nord-estul țării cu Câmpia Română.¹ În această atmosferă, comitetele bulgare stabilite la Galați, București, Brăila și Belgrad pregătesc grupuri de partizani, care trec la sud de Dunăre și luptă împotriva otomanilor.²

Se fac pregătiri de război: navele Flotei fluviale sunt verificate. Flotila, cu sediul la Galați, avea în componență un stat major, două companii și navele fluviale România, yachtul Ștefan cel Mare, canoniera cuirasă Fulgerul, șalupa torpiloare cu școndru Rândunica, două nave cu vele, din care una era Lebăda, și alte câteva ambarcațiuni fluviale pentru pază și patrulare, dislocate în principalele porturi dunărene.³

Turcii răspund situației tensionate: pe 9 aprilie sosește la Galați vasul amiral al flotei otomane, "Rezma", având la bord pe însuși comandantul flotei, Hobart Pașa. Aici se va întâlni cu conaționalul său, consulul englez Sanderson. Pașa îi va comunica că nu are de gând să bombardeze Galațiul, dar este pregătit să o facă în caz de război.⁴ Mai mult, vor bloca parțial circulația pe Dunăre, în zona Galați-Brăila, plantând mine.⁵

Inevitabilul se produce: Pe 11 aprilie 1877, generalul Scobelev a trecut Prutul la Leova și după

un marș istovitor de o zi și jumătate, s-a instalat la Barboși. Pe 12 aprilie, după-amiază, trupele rusești ocupaseră Ismailul, Chilia, Reni, Barboși, Brăila. În 48 de ore rușii au transformat platoul Țiglinei într-o poziție inexpugnabilă, au adus pe calea ferată piese grele de artilerie de asediu, au minat gura de vărsare a Siretului și au lansat la apă mici canoniere pentru a o păzi. Venirea rușilor aduce și primele antagonisme între români și ruși: rușii efectuează mai multe arestări printre locuitori, ceea ce provoacă riposta autorităților române.⁶ Tot acum, rușii încearcă să impună un embargo de vânzare a grânelor de la Galați, ceea ce provoacă protestul românilor.⁷

Galațiul devine unul dintre punctele principale ale frontului româno-ruso-otoman: marele Duce Nicolae trece prin Galați pe 6 mai, în drum spre front,⁸ iar pe 25 mai țarul Alexandru II trece prin Gara Barboși, în drum spre Ploiești, unde urma să se întâlnească cu Carol I. În acest scop este construit un arc de triumf la Barboși, iar toate școlile "Gimnaziul lu Comerțul și școlile primare Nr.1, 2 și 3 de fete și de băieți, ca în haine de gală" să fie prezente. Prezența era anunțată la 11.45, dar țarul sosește la 5.15, luând pe nepregătite autoritățile. Țarul a stat două ore, în care a vizitat spitalul armatei ruse, iar apoi a plecat spre Brăila.⁹

Războiul începe în curând: la 10 iunie 1877, zece companii din corpul XIV rus de armată au forțat Dunărea la Galați și, după o luptă crâncenă, au ocupat înălțimile de dincolo de Dunăre. După forțarea Dunării la Galați, generalul Zimmermann, comandantul corpului XIV, a fost anunțat la Brăila că turcii părăsesc Măcinul.¹⁰

De-acum Galațiul rămâne în spatele frontului, cu rol aferent: se înființează Spitalul militar pentru răniții din război. În 1878 spitalul primește numele de „Elisabeta Doamna”. După încetarea războiului își păstrează numele și își continuă activitatea, devenind un spital civil pentru tratarea bolnavilor săraci, fiind subvenționat de Caritatea Gălățeană prin donații și susținut sporadic de Primărie.¹¹ De altfel gălățenii fac donații pe tot parcursul războiului:¹² G.Mihăilescu, profesor la Școala Comercială, donează 100 lei, din

salariul său pe septembrie, pentru cumpărarea de arme.¹³

Galațiul rămâne centru important al războiului. Se construiește prin concesiune rusă linia ferată Bender - Cetatea Albă - Reni - Galați. Linia era lungă de 304 km și largă de 1,44 m. Permitea circulația a 14 trenuri în 24 de ore.¹⁴ Tot la Galați se amplasează unul din depozitele de aprovizionare ale armatei ruse.¹⁵ Probabil

Gălățenii participă și la război: Regimentul 5 călărași, care-și avea garnizoana la Galați, participă la luptele de la sud de Dunăre. Cu regimentul era și un tânăr voluntar de 18 ani, Alexandru Averescu, viitorul erou al Primului Război Mondial, și mareșal al României.¹⁶ Tot voluntar este și Mauriciu Brociner din Galați. El se distinge la Plevna, apoi devine primul ofițer de origine evreiască din armata română. Este împământenit, dar refuzând să se creștineze nu ajunge general. E consilier personal al Reginei Elisabeta.¹⁷

Rolul Galațiului este reliefat și de presa străină, care trimite corespondenți în zonă pentru a relata, pe viu, mersul războiului. Cu această ocazie sunt realizate mai multe gravuri: *The Danube, From Above Galatz*¹⁸, *Romanian troops at Galați, Romania, și Russo-Turkish War (1877-1878)*¹⁹.

The Danube, From Above Galatz

Războiul face multe victime, iar pentru

ajutorarea lor, în octombrie, Vasile Alecsandri întreprinde un adevărat turneu ținând conferințe la Piatra Neamț, Bacău, Iași, Galați, Bârlad, banii strănși fiind donați răniților din război.²⁰

Războiul se termină în ianuarie 1878, dar tensiunile nu. O problemă este navigația pe Dunăre: tratatul de la San Stefano stipulează ca vasele care vin de la Constantinopol la Galați și Brăila să intre în carantină,²¹ circulația pe Dunăre este restabilită în aprilie.²² Tensiunile continuă între Marile Puteri, trupe rusești ajung la Galați, în jur de 8000 de oameni. La Nikolaev sunt pregătite 4 canoniere rusești pentru a lupta, la Galați, cu vasele turcești.²³

Semnarea Tratatului de la Berlin, prin care se acordă independența României, rezolvă, în parte, tensiunile dintre Marile Puteri. Prin tratat la gurile

Dunării își exercita autoritatea Comisia Europeană a cărei jurisdicție era întinsă până la Galați. Între Galați și Porțile de Fier s-a stabilit un alt regim prin încredințarea lucrărilor Austro-Ungariei. Mai mult, Comisia Europeană primea mandat să elaboreze regimul de navigație, poliția și supravegherea pe sectorul dintre Porțile de Fier și Galați.²⁴

Războiul se terminase, ostașii încep să se întoarcă acasă: 1878: pe 28 iulie se întorcea la Galați primul batalion de dorobanți,²⁵ pe 1 septembrie este organizat un mare banchet în onoarea artileristilor întorși din război,²⁶ și în acest spirit Grigore Ventura publică la Galați piesa "Curcanii", piesă care se va bucura de mare succes în epocă.²⁷

Războiul ne-a adus Independența, ne-a adus Dobrogea, dar ne-a luat sudul Basarabiei. Din acest motiv mulți români din zonă se refugiază în România, în special la Galați,²⁸ din acest motiv se mută la Galați, de la Ismail, Școala Normală de învățători, înființată cu un an mai devreme,²⁹ la fel, mută la Galați, de la Ismail, Seminarul Ortodox, întemeiat în 1864, în niște case aflate pe Mihai Bravu colț cu Calea Prutului,³⁰ și aici e mutată Episcopia Dunării de Jos, cu reședința la Ismail până la 1878.³¹

Nu putem încheia acest excurs prin Galațiul anilor 1877-1878 fără a aminti și alte momente care au avut loc atunci în urbea de la Dunăre: în 1877, Sophia Segal, cunoscută și ca Sophia Golstein sau Sophia Karp, devine prima actriță profesionistă, din lume, de limbă yiddish. Născută la Galați în 1861, în iarna 1876-1877 se alătură trupei de teatru Golfaden. Călătorește cu trupa la București, Odessa, Berlin, Iași etc. Este unul din fondatorii lui Grand Theater, din New York City, primul teatru de limbă yiddish din cartierul evreiesc. Moare de pneumonie la 43 de ani în New York³². Tot în 1877, va performa la Galați un viitor star al teatrului românesc, Aristizza Romanescu. Rămasă fără angajament, avea 23 de ani, se angajează la un café-chantant din Galați. "100 de lei pe seară! Mină de aur. Cântam tot repertoriul. Bucățile cari plăceau mai mult erau: Les baisers, Ne me chatouillez pas, La lettre à mon cousin, La coquette." Rămâne doar o lună, pentru că va fi angajată de Fani Tardini în trupa sa.³³

Un an mai târziu, moare, la Galați, medicul Alexandru Hepites. Se naște la Brăila într-o familie de medici, dar vine la Galați, după 1865. Devine, în 1877, primul director al Spitalului "Elisabeta Doamna". La Galați va întemeia prima stație meteorologică din oraș, și va fi și consul al Statelor Unite, pe tot timpul vieții.³⁴

Așa a trecut Galațiul prin Războiul de Independență: cu sacrificii, dureri, sânge, fapte eroice și mai puțin eroice, bombe turcești, noroaie,

răniți, dorobanți, soldați ruși , cu speranță și entuziasm.

Note:

1. *Enciclopedia artileriei românești*, București, 2014, p.41-42, "Journal des débats politiques et littéraires", 26 april 1877, p.2, *Contribuția Județului Galați la Războiul de Independență 1877-1888*, Galați, 1977, p.21-22, C.Scafeș, I.Scafeș, BUCUREȘTI. Materiale de istorie și muzeografie, XXII, 2008, p.57
2. „Journal des débats politiques et littéraires”, 15 janvier 1877, p.1, Le Petit Journal, 21 april 1877, p.1
3. „MARINA ROMÂNĂ”, numărul 5 (143) 2010, p.16
4. Documente privind istoria României. Războiul de Independență. II, p.161, 172, "Journal des débats politiques et littéraires", 26 april 1877, p.2, Le Petit Journal, 23 april 1877, p.1, "Sunday Times" (Perth, WA: 1902 - 1954) "Sun" 20 Feb 1955, p.29
5. A.Hobart, *Sketches of my life*, London, 1887, chapter XVIII
6. *Acte și documente din corespondența diplomatică a lui Mihail Kogălniceanu relative la Resboiul Independenței României 1877-1878*. Volumul 1, Fascicula 1, Bucuresci, 1893, p.323, 329, 331-332, 339-340
7. *Corespondența generalului Iancu Ghica: 2 aprilie 1877-8 aprilie 1878*, București, 1930, p.41
8. „Journal des débats politiques et littéraires”, 7 mai 1877, p.1
9. *Documente privind istoria României. Războiul de Independență*. III, p.295, 677, "Journal des débats politiques et littéraires", 25 iun 1877, p.2, V.Alecsandri, *Literatură și artă română: Idei, simțire, formă*, 04, 1899. [Partea a 2-a], p.645, L.Stamatin, A.IX, XLVIII, 2011, p.221, "Le Petit Journal", 4 mai 1877, p.1, "Le Petit Journal", 27 iun 1877, p.1
10. Drăghicescu, *Istoricul principalelor puncte pe Dunăre*, București, 1943, p.222, 363-364, *Enciclopedia artileriei românești*, București, 2014, p.49, "Journal des débats politiques et littéraires", 26 april 1877, p.2, "Journal des débats politiques et littéraires", 24 iun 1877, p.2, "Telegraphul de Bucuresci". Seria 1, 07, nr. 1556, 18 iunie 1877, p.1, R.Rosetti, "Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice". Seria 3. Tomul 26: 1943-1944, p.299, I.Roman, *Studiu asupra proprietății rurale din Dobrogea: urmat de codul proprietății funciare otomane din 1858 și de legile românești referitoare la proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea*, Constanța, 1907, p.132, , G.McClennan, *The North American Review*, Vol. 125, No. 258 (Sep. - Oct., 1877), p.253, N.D.Popescu, *Istoria Resbelului Romano-Ruso-Turc: 1875-1878. Partea 1: De la inceputul resbelului pînă la 30 august 1877*, Bucuresci, 1889, p.19-20, p.56-57, Le Petit Journal, 27 april 1877, p.1, Le Petit Journal, 25 iun 1877, p.1, , G.Petre, "Analele Dobrogei", V, 1999, p.42-43, A.Rădulescu, I.Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Constanța, 1998, p.332, A.J.Schem, *The War in the East*, New York & Cincinatti, 1878, p.222, 235
11. *Documente privind istoria României. Războiul de Independență*. V, p.376, Dim.Rosetti, *Dicționarul Contemporanilor*, Bucuresți, 1897, p.96, *Dezbateri Parlamentare Camera Deputațiilor 1890*, no.7, p.31-32, *Contribuția Județului Galați la Războiul de Independență 1877-1888*, Galați, 1977, p.38, Moise N. Pacu, *Cartea județului Covurlui*, Bucuresci, 1891, p.205-208, Gh.N.Munteanu-Bârlad, *Galații*, Galați, 1927, p.177-178
12. Păltânea, *Istoria orașului Galați*, Galați, 1994, II, p.140-144, România liberă, 01, nr. 0108, 24 septembrie 1877, G.Nazare, *Itinerarii spirituale*, Galați, 2015, p.44, *Contribuția Județului Galați la Războiul de Independență 1877-1888*, Galați, 1977, p.36-37, 39-40, *Municipiul Galați. Album monografic*, Galați, 1999, p.72-73
13. *Documente privind istoria României. Războiul de Independență*. VI, p.152
14. *Documente privind istoria României. Războiul de Independență*. IV, p.455, "Journal des débats politiques et littéraires", 8 juillet 1877, p.2, *Telegraphul de Bucuresci*. Seria 1, 07, nr. 1585, 24 iulie 1877, p.2, România liberă, 01, nr. 0082, 21 august 1877, Le Petit Journal, 23 mai 1878, p.1, Românu, 21, 14-15 august 1877, p.2, România liberă, 01, nr. 0149, 13 noiembrie 1877, p.1, D.P.Ionescu, "Valachica", 9, 1977, p.65
15. *Telegraphul de Bucuresci*. Seria 1, 07, nr. 1577, 14 iulie 1877
16. *Cei 8 mareașali ai României*, București, 2014, p.107
17. A.Stern, *Din viața unui evreu-român*, București, 1915, p.201
18. <https://fineartamerica.com/shop/canvas+prints/galatz>
19. <https://www.alamy.com/romanian-troops-at-galai-romania-russo-turkish-war-18771878-image359554745.html>
20. O.Rășcanu-Gramaticu, "Acta Moldaviae Meridionalis", XXXIII, 2012, p.286
21. *The Map of Europe by Treaty*, IV, 1875 to 1891, 1891, no.518
22. *Telegraphul de Bucuresci*. Seria 1, 08, nr. 1792, 5 aprilie 1878
23. *Telegraphul de Bucuresci*. Seria 1, 08, nr. 1822, 12 mai 1878, *Telegraphul de Bucuresci*. Seria 1, 08, nr. 1801, 15 aprilie 1878, I.C.Brătianu, *Acte și cuvântări. Volumul 4: 1 mai-30 aprilie 1879*, București, 1932, p.59
24. Mihaela NĂSTASE- *Chestiunea Dunării până la Primul Război Mondial, Armata și unitatea națională*, București, 2008, p.214-215, *Enciclopedia României*, II, 1900, Sibiu, p.238, *Colecțiune de legiuirile României vechi și cele noi: legi, procedure, regulamente, tratate, convențiuni, decrete, instrucțiuni, formularii, tarife, tablouri, statute, concesiuni*, etc. Volumul 3, Partea I, Bucuresci, 1885, p.655-665, Arhiva pentru Știință și Reformă Socială: Organ al Asociației pentru Studiul și Reforma Socială, 07, nr. 03-04, 1927, p.513-518, J.Bart, "Viața Românească: Revistă literară și științifică", 10, volumul 036, nr. 01, 02, 03, ianuarie, februarie, martie 1915, p.190-191, *Revue de droit international*, XVII, 1936, p.486-489, A.Pohrib, în

- Istro-Pontica 2*, Brăila, 2014, p.75, *The Map of Europe by Treaty*, IV, 1875 to 1891, 1891, no.528, no.530
25. *Contribuția Județului Galați la Războiul de Independență 1877-1888*, Galați, 1977, p.46
 26. *Contribuția Județului Galați la Războiul de Independență 1877-1888*, Galați, 1977, p.46-47
 27. Păltânea, *Istoria orașului Galați*, Galați, 1994, II, p.296, Nazare, *Itinerarii spirituale*, Galați, 2015, p.44
 28. *Telegraphul de București*. Seria 1, 08, nr. 1933, 26 septembrie 1878
 29. În 1891 ia numele lui "Costache Negri". Din nou, la inițiativa și stăruința lui Spiru Haret, se construiește localul propriu din strada Brăilei, în 1901. Păltânea, *Istoria orașului Galați*, Galați, 1994, II, p.264-266, S.Haret, *Rapport adressé sa majeste le roi de Roumanie sur l'activite du ministere de l'instruction publique et des cultes par Spiru c. Haret* minister, Bucarest, 1904, p.214, *Revista generală a învățământului*, 01, nr. 09, 1 aprilie 1906, p.665-669, Oameni în memoria Galațiului. Aniversări 2014, Galați, 2015, p.15, Moise N. Pacu, *Cartea județului Covurlui*, București, 1891, p.174-176, T.lordache, *Albumul Galaților*, 1935-136, Galați, f.a, p.92, Gh.N.Munteanu-Bârlad, Galații, Galați, 1927, p.72-73
 30. În 1893 guvernul conservator îl va desființa, el fiind reînființat în 1908 de către Spiru Haret. Tot acum este închinat Sf. Apostol Andrei. Seminarul se va muta prin tot felul de case particulare până în anul 1924, când se va muta în actualul sediu. Seminarul este desființat în 1948 și va fi reînființat în 1990. Păltânea, *Istoria orașului Galați*, Galați, 1994, II, p.266-271, Anghel Constantinescu, *Monografia Sfintei Episcopii a "Dunărei de Jos"*, București, 1906, p.126, 293-295, Biserica Ortodoxă Romană: *Jurnal Periodic Eclesiastic*, 37, nr. 07, octombrie 1913, p.499-513, Biserica Ortodoxă Romană: *Jurnal Periodic Eclesiastic*, 35, nr. 02, mai 1911, p.223, Biserica Ortodoxă Romană: *Jurnal Periodic Eclesiastic*, 32, nr. 10, ianuarie 1909, p.1174-1183, Oameni în memoria Galațiului. Aniversări 2014, Galați, 2015, p.15, *România liberă*, 02, nr. 0387, 5 septembrie 1878, p.1, Moise N. Pacu, *Cartea județului Covurlui*, București, 1891, p.116, Moise N. Pacu, *Cartea județului Covurlui*, București, 1891, p.168-174, T.lordache, *Albumul Galaților*, 1935-136, Galați, f.a, p.88, Gh.N.Munteanu-Bârlad, Galații, Galați, 1927, p.72
 31. Primul episcop este Melchisedec Ștefănescu. Până în 1913 cuprindea Covurluiul, Brăila, Tulcea și Constanța. În 1913 pierde Brăila, dar câștigă noile județe din Cadrilater, Durostorum și Caliacra. În 1923 se înființează noua episcopie a Tomisului, astfel că Episcopia Dunării de Jos va avea în componență doar Covurluiul și Tulcea. *Enciclopedia României*, I, 1938, p.419, *Enciclopedia României*, II, 1900, Sibiu, p.239, A.Constantinescu, 40 de ani de Episcopie la Dunărea de Jos, București, 1906, p.80, p.125-129, *România liberă*, 02, nr. 0395, 14 septembrie 1878, p.1, R.Volbură, *Anuarul orașului Galați și județului Covurlui 1936-1938*, Galați, f.a, p.19, T.lordache, *Albumul Galaților*, 1935-136, Galați, f.a, p.21
 32. Israil Bercovici, *O sută de ani de teatru evreiesc în România*, București, 1998, p.63.
 33. Aristizza Romanescu, *30 de ani. Amintiri*, București, 1960, p.48
 34. Dim.Rosetti, *Dicționarul Contimporanilor*, București, 1897, p.96, Rădulescu, București-MIM, XVIII, p.342, S.Hepites, *Annales de l'institut meteorogique par 1885*, I, Bucarest, 1886, p.XXVIII, *Enciclopedia României*, II, 1900, Sibiu, p.681

Structuri
pe Zeta 3

VESTIGII SACRE IDENTITARE. ATITUDINI

CIMITIRUL „ETERNITATEA” DIN TECUCI. MONUMENTE DE ARTĂ ȘI LUCRĂRI IGNORATE

► Daniel BRADEA

O incursiune în istoria orașului prin legende și fapte reale. Așa cum am menționat într-un text anterior, un oraș fără cimitir este un oraș lipsit de istorie, deoarece istoria orașelor poate fi observată cel mai bine acolo, în cimitire.

Legenda cimitirului din Tecuci își începe firul odată cu ceremonia înmormântării negustorului Teodor Săndulescu. Conform relatării, într-o zi de primăvară din anul 1869, clopotele bisericilor din oraș au început să bată puternic. O mulțime cernită, în frunte cu un sobor de preoți, se îndrepta pentru prima dată spre un deal de la marginea de nord-vest a orașului, cântând veșnica pomenire. Pe un car tras de boi se afla sicriul negustorului Teodor Săndulescu, cu fața descoperită, ca lumea să vadă „mărirea morții și să cugete”. Așa se spune că a început povestea Cimitirului „Eternitatea” din Tecuci, „grădina odihnei eterne” pentru localnici.

La unii tecuceni mai persistă și astăzi mitul că Teodor Săndulescu a donat municipalității terenul pe care se află cimitirul. În anul 1974, în biserica „Sfântul Ilie” din cimitir s-a pus o pisanie care menționează: „Ziditu-s-a acest sfânt locaș în anul

1870, cu suma de 1000 galbeni austrieci donați prin testament de negustorul Teodor Săndulescu primăriei Tecuci, în acest scop, spre pomenirea lui. Din motive necunoscute, a fost utilizată ca o cameră mortuară până în 1943, când înființându-se parohia Sf. Ilie, prin transferarea de la Catedrala Sfintei Episcopii a Romanului a preotului Gh. Bejan ca prim paroh, această biserică a devenit parohială”. Inspirându-se din această pisanie, cu câțiva ani în urmă, administratorii cimitirului „Eternitatea” din Tecuci au montat un panou informativ, din care aflăm că „biserica Sfântul Ilie a fost construită în 1870 prin donația filantropului Teodor Săndulescu”.

Se afirmă că acolo unde istoricii nu au reușit să găsească conexiuni între faptele petrecute în trecut, legendele au fost de ajutor. Cu toate acestea, această afirmație nu este valabilă și în cazul nostru. În continuare, trecând peste legende, vom relata povestea adevărată a Cimitirului „Eternitatea” și a Bisericii „Sfântul Ilie” din Tecuci.

Menționăm faptul că în anul 1869, cimitirul „Eternitatea” nu exista, astfel încât Teodor Săndulescu a fost înmormântat în cimitirul Bisericii „Sfântul Gheorghe”. Mormântul său a fost construit din cărămidă și înconjurat de un grilaj de fier. Deasupra mormântului a fost amplasată o lespede de marmură, iar „la cap, un mic monument” pe care era înscris, „spre pomenire”, numele și prenumele defunctului¹.

După dezafectarea cimitirului bisericii „Sfântul Gheorghe”, osemintele lui Teodor Săndulescu au fost mutate „într-un loc lăaturalnic” din cimitirul „Eternitatea”. În luna iulie 1931, ca o recunoștință pentru donațiile făcute orașului, primarul Tecuciului a dispus relocarea mormântului lui Teodor Săndulescu în apropierea bisericii din cimitir. Cu ocazia restaurării monumentului și reînhumării osemintelor acestuia în cimitir, a avut loc o ceremonie, iar în capelă a fost oficiat un parastas².

Pe monument a fost amplasată o cruce mică și inscripționat un text din care aflăm că Teodor Săndulescu a fost „un mare iubitor de oameni, donator al orașului Tecuci”. În epitaf, după ce își

cere iertare - „*Pân atunci a rogu ertare/ pentru mari și mici greșale*” - le recomandă celor rămași: „*Voi însă, amici ca frați/ nu fiți tirani și ingrați/ a nu fagi de gomunu/ tot ce eu am credut bunu/ altaru, școală și spital/ fundament naționalu*”.

În anul 1872, administrația comunală a hotărât să amenajeze un cimitir și, în acest scop, a pus la dispoziție „*un loc pi dialul din drumul ce merge la Focșani, care s-au înconjurat cu șanțu... pentru a face acolo Cimitirul*”. Din *Expunerea administrațiunii Comunei urbei Tecuciu pe anul 1872*, aflăm că era necesară „*înconjurarea cu zaplazu a locului destinat de cimitir*”³.

De la decizii administrative, la gesturi filantropice. La data de 15 iulie 1876, în cadrul unei ședințe extraordinare a Consiliului Comunal al urbei Tecuci, s-a luat hotărârea de a înființa cimitirul pe amplasamentul actual. Aleșii locali au stabilit ca „*locul pentru cimitir să fie pe locul liber din dial, începându din muchia dialului înspre apus, cât va fi necesar pentru cuvântul că pe vale, în Grădină, apa esti pria aproape*”. Această decizie urma să fie aprobată și de Comitetul Permanent al județului⁴.

Din „*Raportul de Administrațiune a Comunei Urbane Tecuciu pe anulu 1875*”, aflăm că s-au alocat 11.750 lei pentru construirea unei capele în cimitirul în curs de amenajare. O parte din acești bani proveneau din donația lui Teodor Săndulescu, iar cealaltă din fondurile primăriei. Arhitectul Ferdinand Curic a realizat un proiect al capelei, dar la licitațiile care au avut loc în lunile iulie, august și septembrie ale anului 1875 nimeni nu s-a prezentat. În această situație, primarul a decis că „*în bugetul pe anul fiitor să prevadă sumele necesare*”, care urmau să fie obținute prin accesarea unui împrumut⁵.

Teodor Săndulescu, prin intermediul unui legat testamentar, a lăsat 1000 galbeni pentru construirea unei capele în cimitir: „*datori fiind după Sfânta Scriptură ca preoții ce vor fi servitori la acel Dumnezeuesc locaș, să pomenească la toate sfintele lor slujbe numele meu și al părinților mei, spre ertarea păcatelor, căreia bisericii i se va pune hramul Sfântul Ilie*”⁶.

Cei 3500 de galbeni lăsați de Theodor Săndulescu pentru „*facerea unei școli, unei grădini publice și unei capele la Cimitirul orașului*” erau cheltuiți de mult. Această constatare provine dintr-un raport întocmit de George Lahovary, care abordează administrația județului și a orașului Tecuci și menționează că „*sunt peste zece ani trecuți, niciuna din aceste dispozițiuni ale donatorului nu s-au îndeplinit*”. Concluzia era că „*în genere, comuna Tecuci este rău administrată*”⁷.

În luna aprilie a anului 1880, primarul orașului l-a informat pe protoieru că autoritățile

intenționează să construiască o biserică „*cu temelie de piatră și zid de cărămidă...cu numele Sfântului Profetu Ilie*”, în cadrul noului cimitir înființat, și l-a rugat să sfințească locul⁸. Construcția bisericii a durat trei ani, iar sfințirea a avut loc pe 6 iunie 1883, cu prilejul „*sărbătorii Sfintei Treimi și a Iarmarocului Simsienilor*”⁹.

Până la amenajarea cimitirului „Eternitatea”, locuitorii din Tecuci își îngropau morții în cimitirele improvizate din apropierea bisericilor.

La data de 15 noiembrie 1875, Consiliul de Hygienă Publică și Salubritate a emis o interdicție referitoare la înmormântările în cimitirele aflate în apropierea bisericilor „Maica Precista”, „Sf. Gheorghe”, „Sf. Nicolae”, „Sf. Voievozi” și „Sf. Ioan”, invocând faptul că acestea erau supraaglomerate și „*în timpul căldurilor exhaliază un miros și infectează aerul*”. Până la finalizarea amenajării noului cimitir, s-a luat o măsură provizorie prin care toți cei decedați erau îngropați în cimitirul bisericii „Sf. Dumitru”, destinat târgoveților, și în cimitirul bisericii „Sf. Voievozi Noi”, dedicat locuitorilor din mahalale¹⁰.

Monumente funerare și lucrări haotice.

Criptele și monumentele funerare impresionante sugerau statutul de prim rang al personalităților orașului. Cu ani în urmă, atunci când intram în cimitirul „Eternitatea”, mulți dintre noi ne întrebam despre poveștile din spatele acestor monumente funerare, care ascundeau amintiri ale mai multor generații din vechile familii care au trăit în Tecuci. În absența unor lucrări monografice care să pună în prim-plan oamenii care au marcat istoria Tecuciului, criptele lor, în care odihnesc veșnic, puteau fi o sursă de inspirație pentru reconstruirea fragmentelor din trecutul orașului nostru. Folosesc timpul trecut deoarece multe dintre aceste monumente funerare și implicit mormintele au dispărut. Primele semne ale nepăsării și indiferenței au apărut la doar an de la revoluția din decembrie 1989, când, în cimitir se adunau mormane de gunoaie, iar bovinele pășteau nestingherite pe mormintele lăturalnice. Turme întregi de câini vagabonzi cutreierau împrejurimile, ca și cum s-ar fi simțit aici ca într-o rezervație naturală. Pe de altă parte, „*foștul administrator al cimitirului s-a simțit ofensat când a fost întrebat de soarta mormântului lui Alexandru Papadopol Calimah, academician, istoric și ministru de externe în timpul lui Cuza*”¹¹.

Cinci ani mai târziu, Ionel Necula i-a cerut socoteală primarului pentru dispariția a două morminte din cimitirul orașului: mormântul fruntașului unionist Ioniță Hrisanti și cel al academicianului Alexandru Papadopol Calimah. Potrivit lui Necula, crucea acestuia din urmă a fost găsită „*căzută și rătăcită printre bălării și boscheți*”, însă locul unde

se odihnea nu era încă cunoscut¹². În anul 1997, în apropierea bisericii, ca urmare a eforturilor profesorilor Ștefan Rugină și Nicolae Chiscop, a fost amplasată o placă funerară pe care sunt menționate numele mai multor membri ai familiei Plitos, precum și cel al lui Alexandru Papadopol Calimah. Cu toate acestea, nu se poate afirma cu certitudine dacă rămășițele academicianului tecucean se află în acel loc.

Nu doar cimitirul suferea din cauza indiferenței și ignoranței. În timpul administrației lui Gheorghe Lazăr, mozaicurile de pe clădirea poștei centrale realizate de artistul Gheorghe Șaru și picturile semnate de Dimitrie Hârlescu și Nicolae Vermont din biserica „Sfântul Ioan” au fost distruse definitiv¹³.

De la înființarea cimitirului „Eternitatea” și până în prezent, pe cele 10 hectare pe care se întinde acesta, au fost înmormântate aproape 45.000 de persoane. Aici își găsesc odihna veșnică mari personalități, cum ar fi Alexandru Papadopol Calimah, Natalia Negru, Teodor Săndulescu, George Vrabie (medic), Ioan Kopețchi (medic), Ștefan Rugină (profesor de istorie, cetățean de onoare al orașului), Dimitrie Hârlescu (pictor), Constantin Solomon (istoric), Ion D. Oancă (pictor), Ioan Ruță (aviator), Iulia Gheorghiu (profesor), preotul Hozoc (decorat de regele Carol I), Scobălțanu Constantin (ofițer), Ovid Caledoni (poet), Florea Spirache, Corodeanu Ștefan (profesor), Pavel Iorgu (colonel, erou de război căzut în luptele de la Țiganca în 1941), Gheorghe Turtureanu (învățător, cumnatul lui Calistrat Hogaș).

Voi prezenta în continuare câteva aspecte interesante legate de descoperirile noastre în cimitirul orașului Tecuci, făcute în toamna anului 2012, când, împreună cu prietenul meu, Marian Topriceanu, am fotografiat toate mormintele existente în acea perioadă.

În apropierea bisericii, există o placă funerară înghesuită printre alte morminte, pe care se regăsesc mai multe nume aparținând familiilor Plitos și Papadopol Calimah. Așa cum am menționat anterior, nu se știe cu certitudine dacă aceștia sunt cu adevărat înmormântați în acest loc.

Este cunoscut faptul că familia Plitos era una de boieri, iar Elena Plitos a fost membră fondatoare a „Societății Femeilor din Tecuci” și vicepreședintă a „Comitetului pentru Ajutorarea Ostașilor Răniți în Războiul pentru Independență”. Amelia Plitos s-a căsătorit cu Alexandru Papadopol Calimah și a fost gazda unui salon literar frecventat de cei mai distinși cetățeni ai orașului.

Statui din marmură, statuete, sculpturi remarcabile, plăci funerare, inscripții cu epitaf, fotografii emailate, grilaje din fier forjat... Pietrele reci de pe morminte nu ne pot dezvălui dramele trăite de familiile celor dispăruți, precum cea prin care a trecut Alexandru Papadopol Calimah în anul 1895. În ziua de 23 ianuarie, la ora 5 dimineața, soția sa, Amalia, a încetat din viață la vârsta de doar 48 de ani, fiind victima unui „viciu de cord”¹⁴, iar în aceeași zi, fiica sa, Elena Papadopol, a murit din cauza unei „congestii cerebrale”¹⁵. Alexandru Papadopol Calimah a mai trăit încă 3 ani, până la 18 iunie 1898¹⁶.

În apropierea acelei plăci, se află un monument remarcabil dedicat lui Hortense O. Șendrea, născută Iacovachy, care a trăit între anii 1849 și 1914, conform inscripției de pe una dintre laturile construcției funerare. Din documentele de arhivă, aflăm că ea a lăsat prin testament suma de 20.000 de lei Primăriei, pentru constituirea „Fondului de binefacere Ortansa Octav Șendrea”. Banii au fost destinați îmbrăcării anuale a 10 elevi, fără posibilități și buni la învățătură, din clasele primare ale școlilor din oraș¹⁷.

Din cimitirul tecucean, cea mai impresionantă construcție funerară este cavoul familiei Cincu. Primul membru al familiei îngropat aici a fost Ion (Iancu) Cincu, fiul lui Anton și Sultana Cincu. El a fost deputat și cavaler al ordinului „Coroana României”. A murit la Arcachon (Franța) pe 9/21 Martie 1891, la vârsta de doar 32 de ani și a fost înmormântat la cimitirul din Tecuci pe 26 martie 1891¹⁸.

Deși pe o placă de marmură din interiorul capelei mortuare este scris „Cavoul familiei Cincu I.”, în acest cavou a fost înmormântat și tatăl său, Anton Cincu, care a încetat din viață pe 5 august 1894, la ora 11 noaptea¹⁹.

Familia a anunțat în presă că „ceremonia funebră va avea loc marți 9 August la orele 10 a. m. Cortegiul va porni de la casa defunctului și înmormântarea va avea loc la cimitirul din Tecuciu”²⁰. O relatare a înmormântării ne este oferită de Ion Petrovici: „La moartea lui s-au făcut funeralii grandioase, cu placarde îndoliate, care traversau de-a curmezișul, ca niște arcade, străzile pe unde avea să treacă convoiul mortuar. Pe toate aceste placarde stă scris: „Marelui filantrop”, iar mulțimea reculeasă le-a găsit îndreptățite”²¹.

În acest cavou a fost înmormântată și Maria C. Mille, fiica lui Anton și Sultana Cincu. Ea a murit la București pe 19 august 1936, iar înmormântarea a avut loc la Tecuci pe 22 august. Presa a relatat că cortegiul funerar a pornit de la biserica „Sfântul Ioan Botezătorul” și a străbătut străzile Nicorești, Elena Doamna, 15 august, Unirea, Ștefan cel Mare, Dorobanți, Carol, Sfântul Dumitru, până la cimitir. Trupul Mariei C. Mille a fost depus în cavoul familiei Cincu din cimitirul orașului²². După ce cavoul a devenit proprietatea familiei Rusu, rămășițele celor îngropați aici au fost mutate în mormântul amenajat în dreapta naosului bisericii „Sfântul Ioan Botezătorul” din Tecuci, alături de ceilalți membri ai familiei care au fost îngropați aici.

Nume noi trecute pe crucile vechi. Misterioase drame încă nedezlegate.

În cimitirul „Eternitatea”, nu se găsesc doar personalități, ci și oameni obișnuiți. În mijlocul mormintelor recent construite, într-un peisaj bogat de vegetație și deșeuri, se pot observa cruci vechi care amintesc de cei care au plecat. Astfel, printre ierburi sălbatice, ascuns de 128 de ani, am descoperit mormântul Aglaiei Corodeanu, născută la 20 iunie 1868 și decedată la 25 iulie 1895, care a fost studentă la Facultatea de Medicină din Paris. A părăsit această lume la vârsta de doar 27 de ani. Se spune că Aglaia Corodeanu trebuia să fie mândria familiei. A fost studentă și doctorandă la Facultatea de Medicină din Paris și ar fi fost prima femeie doctor în medicină din România. Din

păcate, a murit de tuberculoză galopantă cu două săptămâni înainte de susținerea doctoratului. A fost adusă în țară de Ilie Corodeanu și înmormântată în cimitirul din localitate²³. Informații despre Aglaia ne sunt oferite și de presa vremii. Astfel, dintr-un articol publicat pe 25 iulie 1892 în ziarul „Lupta”, aflăm că în zilele de 19 și 20 iulie 1892, la Tecuci, a fost prezentă o delegație de studenți bucureșteni. Aceștia au organizat „*un meeting de protestare în contra barbariilor ungurești*”. Cu această ocazie, s-a făcut o excursie la Cosmești, „*frumoasă localitate pe malul Siretului, unde tecucenii merg în toate sărbătorile spre a respira un aer curat și a face un prânz câmpenesc în lunca verde a Siretului*”. La dispoziția studenților a fost pusă și „*muzica militară*”, astfel încât pe malul Siretului s-a declanșat o horă cu sute de participanți. Sufletul petrecerii a fost, conform relatării de la fața locului, „*simpatica colegă [Aglaia] Corodeanu, studentă la medicină la Paris*”. Ea a fost cea care „*a dat semnalul, și toate domnișoarele tecucene se înrolează în horă, care nu se rupe decât prin neplăcutul semnal de plecare al locomotivei care trebuia să se reîntoarcă la Tecuci*”²⁴.

Nu departe de biserică, pe o piatră în formă de bornă, este înscris că acolo a fost înmormântat Velea, un bărbat în vârstă de 60 de ani, originar din

Albania. În ciuda trecerii timpului, se mai păstrează o cruce masivă din fier forjat, pe care am găsit înscris numele lui Iosef Mildt, care a trăit între anii

1829 și 1892. Pe aleea principală a cimitirului se află și mormântul industriașului Spirache Florea, un om implicat activ în viața socială și culturală a orașului. La 20 martie 1938, a fost ales în Sfatul Conducător al Căminului Cultural Orășenesc al Fundației „Principele Carol”²⁵. Pe 22 iunie 1944 a fost ales președinte al societății de ajutor reciproc „Unirea”²⁶.

Pe unele dintre monumentele funerare se mai pot observa și citi epitafurile care dezvăluie realizările persoanelor respective în timpul vieții lor pe pământ, precum și sfaturi pentru cei ce au rămas în urmă. Un epitaf deosebit de frumos, o adevărată declarație de dragoste pentru țara care l-a adoptat, este înscris pe monumentul funerar de la mormântul lui Ion Georgiades, ridicat în septembrie 1889: „*Tesalia frumoasă viață mi-o dat/ iar dulcea Românie cu drag m-a îmbrățișat/ și m-a încălzit la sânu-i ca pe copiii săi/ în schimb viața me tot am dat-o numai ei*”. Pe o altă latură a monumentului sunt înscrise câteva învățături adresate rudelor și prietenilor care au rămas în viață; „*Trăiți ca mine, rude și voi amici iubiți/ lucrați onest și bine și de desfrâu fugiți/ pe cei morali capabili să vi-i apropiați/ dar fericirea voastră în voi să o căutați*”.

Atitudini civice. În toamna anului 2012, am observat că o parte dintre morminte și monumentele funerare aparținând vechilor familii tecucene au început să dispară. De ce s-a întâmplat acest lucru? Rămase fără rude în viață, neavând pe cine să se ocupe de morminte și să plătească taxa de concesiune, rămășițele defuncțiilor au fost scoase din gropi, iar monumentele au fost distruse. În cimitir, am văzut zeci de monumente distruse de către noii concesiionari, care ștergeau orice urmă a celor care fuseseră înmormântați în acele locuri mai înainte.

După publicarea materialelor scrise de mine și preluate de mai multe site-uri²⁷, părintele protopop Gheorghe Joghiu a promis că va interveni la primarul orașului și la consilierii locali pentru a opri distrugerile din cimitir prin aprobarea unei hotărâri. Aceasta avea

ca scop protejarea și salvarea mormintelor marilor personalități ale orașului, a monumentelor funerare mai vechi de 100 de ani și a celor cu un pronunțat caracter artistic. În plus, administratorul cimitirului, Cătălin Mircea, mi-a spus că au fost vandalizate 72 de monumente funerare și spera să primească fonduri pentru reabilitarea acestora, deoarece se aflau (la propriu!) la pământ sau fuseseră deteriorate și erau în nevoie de restaurare. De asemenea, solicita o macara pentru a putea ridica și re poziționa pe soclul inițial monumentele de dimensiuni mari, care căzuseră la pământ. Anii au trecut, dar situația nu s-a schimbat nici până în ziua de astăzi.

pentru a se putea realiza în 1876 următoarele lucrări: localuri proprii pentru toate școlile din oraș, capela de la cimitir, pavarea străzilor, înființarea Grădinii Publice „până la a ei completare care nu s-a efectuat în trecut din lipsă de fonduri” (Ștefan Andronache, *Tecuciul în documente și publicații...*, p. 406).

8. *Ibidem*, p. 447.
9. *Ibidem*, p. 458.
10. *Ibidem*, doc 391, p. 412-413.
11. Nicolae Chischop, *În cimitir...*, în „Glasul Tecucului”, an II, nr. 20, septembrie 1991, p. 2.
12. Ionel Necula, *Cum răspunde primarul la interpelări?*,

Note:

1. Dimitrie Balaban, *Cartea donatorilor orașului Tecuci*, Tipografia „Gutenberg”, București, 1907, p. 53.
2. SJAN Galați, *fond Primăria orașului Tecuci*, dosar nr. 15/1931, f. 1.
3. Ștefan Andronache, *Tecuciul în documente și publicații*, Editura GraphoPress Tecuci, 2015, p. 391. În același raport se menționează că în anul 1872 „s-au făcut 78,55 metri zaplazu la locul Bisericii Sf. Gheorghe și cimitirul Sf. Ilie.”
4. SJAN Galați, *fond primăria Tecuci*, dosar nr. 2/1876, f. 52-53.
5. *Ibidem*, dosar nr. 3/1875, f. 1.
6. Dimitrie Balaban, *Cartea donatorilor orașului Tecuci*, Tipografia „Gutenberg”, București, 1907, p. 50.
7. SJAN Galați, *fond primăria Tecuci*, dosar nr. 9/1875, f. 99-104. Primarul Gh. Cuza solicita consilierilor locali aprobarea „unui împrumut cu amortizație”,

în „Observator T”, an IV, nr. 214, 13-19 decembrie 1996, p. 2.

13. Ionel Necula, *Scrisoare deschisă, Tecuci, 26 mai 2005*, în „Observator cultural” nr. 5, OT nr. 583, 22 iulie 2005, p. 5.
14. „Din anul una mie opt sute nouăzeci și cinci ianuarie douăzeci și cinci stil vechiu și șase zile, Februarie stil nou ora zece antemeridian. Act de morte a Doamnei Amelia Papadopol Calimach, religie ortodoxă, etatea patruzeci și opt ani, fără profesie, domiciliată în urbea Tecuciu, căsătorită cu Domnul Alecsandru Papadopol Calimach, etatea șaizeci ani, profesie liberă, domiciliat în urbea Tecuciu, fiică a defuncților Iancu și Elena Plitosu, moartă alaltăieri, ora cinci ante meridiane în casa sa din strada Carol de culoare roșu, această urbă Tecuciu, martori au fost Domnul Anton Popoviciu etatea treizeci și șase ani, profesia funciar și Domnul Ștefan Plitos, nepot decedatei, etatea treizeci și doi ani, profesia

avocat, ambii domiciliați în urbea Tecuciu care au subscris acest act împreună cu noi după ce li l-am cetit și cu Domnul Doctor Leon Iarchi medicul orașului și verficator morților care au constatat acest caz de morte. Făcut de noi Alecsandru Petrini oficer stărei civile a urbei Tecuciu. Mortă de viciu de cord” (SJAN Galați, Colecția registre de stare civilă. Primăria orașului Tecuci, dosar nr. 196/1895, decese, f. 25/ A23).

15. „Din anul una mie opt sute nouă zeci și cinci luna ianuarie, douăzeci și cinci stil vechiu și șase zile, Februarie stil nou, ora zece și jumătate antemeridian. Act de morte a Domnișoarei Elena Papadopol Calimach, religia ortodoxă, etatea douăzeci și cinci ani, fără profesie, domiciliată în urbea Tecuciu, necăsătorită, fiica Domnului Alecsandru Papadopol Calimach, etatea șazeci ani, profesia liberă, domiciliat în urbea Tecuciu și a defunctei Amelia Papadopol Calimach, mortă alaltăieri, ora cinci post meridiane în casa părinților sei din strada Carol culoare de roșu această urbe Tecuciu, martori au fost Domnul Ștefan Plitos, văr cu decedata, etatea treizeci și doi ani, profesia avocat, și al doilea martor Domnul Anton Popoviciu etatea treizeci și șese ani, profesia funciar, ambii domiciliați în urbea Tecuciu, carii au subscris acest act împreună cu noi dupe ce li l-am cetit și cu Domnul Doctor Leon Iarchi medicul orașului și verficator morților care au constatat acest caz de morte. Făcut de noi Alecsandru Petrini oficer stărei civile a urbei Tecuciu. Mortă de congestie cerebrală” (Ibidem, f. 26/ A24). Presa timpului relatează că în realitate fiica lui Alexandru Papadopol Calimah s-a sinucis: „Alaltăieri seară mai multă lume era adunată în Tecuci la d. Al. Papadopol-Calimach, cunoscutul istoric și membru al Academiei. Pe la orele 12 invitații pleacă și doamna Papadopol-Calimach se retrase în odaie și se culcă imediat. După câteva minute servitoarea intră să-i ducă ceaiul. Doamna Papadopol-Calimach murise în urma unui anevrism. Servitoarea a dat alarmă, d. Papadopol-Calimach și domnișora Papadopol alergă în odaia de culcare. Disperarea domnișoarei Calimach întrece orice închipuire. Ea își iubea foarte mult mama și moartea pe neașteptate a ei o atinse profund. A doua zi de dimineață și domnișoara Papadopol fu găsită moartă. Pe o măsuță din odaia ei se găsi o scrisoare adresată d-lui Papadopol-Calimach în care-i spunea că neputând trăi fără mama ei, a hotărât să se sinucidă. Se zice că domnișoara Calimach ar fi beut o cantitate mare din niște doctorii care conțineau otravă și care erau

în casă. Își poate oricine închipui în ce stare de disperare se află nefericitul soț și părinte. El pierdu în câteva ore pe ființele cele mai scumpe și în niște împrejurări din cele mai triste. D. Papadopol-Calimach este bolnav, foarte slab și grozav de abătut. Prietenii se tem ca nenorocirile despre cari am vorbit să nu aibă un efect trist și pentru d-sa. Trimitem condoleanțele noastre distinsului bărbat și îi urăm să poată suporta cu bărbăție nenorocirile cari l-au izbit” (Drama din Tecuciu, în „Lupta”, organ democrat-radical, an XII, nr. 2495, Ediția a II-a, miercuri 25 ianuarie 1895, p. 2-3).

16. „Din anul una mie opt sute nouă zeci și opt, luna iunie, în douăzeci stil vechi și 2 zile, Iulie stil nou, ora unsprezece și jumătate ante meridiane. Act de morte a Domnului Alecsandru Papadopol Calimach, religia ortodoxă, etatea șazeci și șase ani, profesia pensionar, domiciliat în urbea Tecuci, văduv, fiu a defuncților Generalul Nechifor și Eufrosina Papadopol Calimach, mort alaltăieri, ora două și jumătate post meridiane în casa sa din strada Carol culoare de roșu această urbă Tecuciu, martori au fost Domnul Paul Papadopol Calimach fiul decedatului, etatea treizeci și doi ani, profesia proprietar, și Domnul Ștefan Plitos, etatea treizeci și șase ani, profesia avocat, nepot decedatului, ambii domiciliați în urbea Tecuciu, carii au subscris acest act împreună cu noi dupe ce li l-am cetit și cu Domnul Doctor Alecsandru Carageane, medic orașului și verficator morților care au constatat acest caz de morte. Făcut de noi Iancu Diamandescu oficer stărei civile a urbei Tecuciu. Mort de defect organic al cordului”. Pe certificatul de deces este următoarea mențiune: Calimach Papadopol Alecsandru decorat cu Ordinul „Steaua României” oficer și Ordinul „Coroana României” mare oficer (SJAN Galați, Colecția registre de stare civilă. Primăria orașului Tecuci, dosar nr. 215/1898, decese, f. 94/ A181; vezi și Îndoita dramă din familia istoricului în Ionel Necula, „Personalități tecucene în Academia Română”, ed. Eikon, 2017, p. 80-84).
17. SJAN Galați, fond primăria Tecuci, dosar nr. 3/1921, f. 58, 58v..
18. „Lupta”, anul 8, nr. 1374, 27.03.1891, p. 3.
19. „Ecol Moldovei”, anul 4, nr. 5, 11 august 1894, p. 1.
20. „Lupta”, anul 11, nr. 2361, 9 august 1894, p. 3. „Soltana A. Cincu, Teodor Cincu, Neculai Cincu, Nestor Cincu, Maria și Dimitrie Boldur Epureanu, Smaranda și dr. Leon Sculy și copii, Maria I. Cincu și Lucia I. Cincu, Elena și Teodor Virgolici, Nicolai Nestor, Major Ș. Nestor și copiii, Nestor Nestorescu, Maria și G. A. Drăghici, Elisa și locot.

Jean Copeșki, Emil Vărgolici, Iancu C. Corban, Ioan și Elena Lupașcu și copii, au durerea a vă face cunoscut pierderea prea iubitului lor soț, tată, socru, bunic, cumnat, moș și văr” („Era Nouă”, anul 5, nr. 255, Iași, 21 august 1894, p. 4).

21. Ion Petrovici, *De-a lungul unei vieți*, Editura Ideea Europeană, București, 2007, p. 66.
22. *Înmormântarea Mariei C. Mille* în „Adevărul”, an 50, nr. 16130, 25 august 1936, p. 5; Gheorghe Ghițulescu, *Maria C. Mille*, în „Curierul Tecuciului”, an II, nr. 46, 22 august 1936, p. 1 Fulmen, *În casa fondatorului Dimineții...*, p. 62.
23. Ionel Necula, *Uricar la poarta Moldovei de jos*, vol. III, Ed. Grapho Press, Tecuci, 2013, p. 107-108)..
24. „Lupta”, anul IX, nr. 1767, 25 iulie 1892, p. 1-2,
25. Vezi Ionel Necula, *Uricar la poarta Moldovei de jos*, vol. VIII, Ed. Betta, Tecuci, 2015, p. 60-61
26. Ștefan Andronache, *Monografia A.A.R.D.- C.A.R. „Unirea” Tecuci*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Editura Grapho Press, Tecuci, 2017, p. 62).
27. Materialul referitor la situația cimitirului “Eternitatea” din Tecuci a fost postat în octombrie 2012 pe blogul “Tecuci colț de rai” și ulterior a fost preluat sub titlul “Din cimitirul Eternitatea din Tecuci se fură ca în codru” de către ProTecuci.ro, Archaeoheritage.ro și alte site-uri.

Cavoul

PAGINI DE ISTORIE

ANTICOMUNISMUL LUI N. STEINHARDT

► Monica PRECUPANU

Din anii '30 și până la sfârșitul anilor '80, N. Steinhardt s-a găsit mereu în tabăra opozanților comuniștilor, câteodată mai vehement și vocal, alteori tacit și subtil, dar în mod constant critic la adresa sistemului totalitar, printr-un boicot din „culise” și printr-o atitudine demnă, nedispusă compromisurilor. Anticomunismul lui N. Steinhardt cunoaște trei etape principale de manifestare: perioada anterioară arestării, perioada detenției și perioada ulterioară experienței carcerale.

Anticomunismul din anii '30-'50 ai sec. al XX-lea

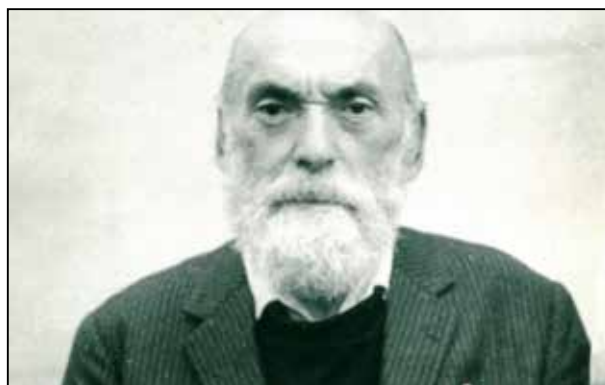
Până la momentul arestării, anticomunismul lui N. Steinhardt se vedește prin următoarele atitudini:

1. Abordarea critică a ideilor socialiste și comuniste în publicațiile interbelice cu care a colaborat

Antisocialismul și anticomunismul tânărului N. Steinhardt aveau mai multe motivații: admirația față de sistemul constituțional britanic; studiile de drept constituțional care i-au dezvoltat credința conform căreia respectarea drepturilor fundamentale și moralitatea societății sunt condiții *sine qua non* ale unui sistem socio-politic sănătos și eficient; simpatia față de concepțiile pro-burgheze lovinesciene; dezaprobarea irefutabilă a oricărui sistem dictatorial; influența prietenului său Manole, anticomunist convins. Deși în România anilor '30 pericolul comunist părea îndepărtat, ascensiunea totalitarismului în alte zone ale Europei, creșterea numărului celor care „consumau” acest „opium al intelectualilor” și mai ales spiritul vizionar al lui N. Steinhardt l-au făcut să reitereze în mai multe articole interbelice sau din anii '40 caracterul nefast al comunismului, în reviste precum *Revista Fundațiilor Regale*, *Revista Burgheză* și *Libertatea*, în care abordează aspecte legate de „aberația socialistă” și „aberația comunisto-anarhistă”¹.

2. Refuzul de a face compromisuri și de a se înscrie în Partidul Muncitoresc Român

În anul 1947 odată cu schimbarea oficială a regimului politic prin instaurarea comunismului, N. Steinhardt intră într-un con de umbră pentru că, spre deosebire de alți evrei care intră în rândurile partidului

aflat la putere, ba mai mult își schimbă și numele ca să fie cât mai credibilă și deplină această predare în brațele comunismului, refuzul acestuia de susținere a totalitarismului de extremă stângă rămâne de neclintit.

3. Menținerea unor legături cu persoane – foști legionari, membrii ai exilului românesc – care nu erau în grațiile regimului politic existent atunci în România

N. Steinhardt a dovedit de-a lungul vieții o mare generozitate sufletească și o înțelegere profundă a relativității lucrurilor, așa încât nu trebuie să uimească bunele sale relații, inclusiv cu persoane aflate la un moment dat în altă sferă ideatică decât cea susținută de el; în acest sens este relevantă legătura strânsă cu Ionel Trăilescu, fost legionar care dormea „sub portretul Căpitanului”. Alături de acesta ar fi avut șansa ca în anul 1947 să plece în afara țării² cu sprijinul unei familii de evrei bătrâni care dispuneau de mai multe autorizații de trecere a graniței româno-maghiare. Steinhardt nu a plecat, ba mai mult, a menținut în anii '50 legătura cu prietenul său plecat la Paris, relație ce avea un dublu potențial de risc prin statutul de exilat și fost legionar al lui Ionel Trăilescu.

4. Acțiuni de subminare a comunismului

Un fragment din *Jurnalul Fericirii* dezvăluie faptul că N. Steinhardt era pasibil de închisoare politică încă din 1948, când a fost arestat Radu Cioculescu, cunoscut muzicolog și om politic de factură stângistă care a fost arestat de autoritățile comuniste sub acuzația de trădare; din spusele lui N. Steinhardt reiese faptul că el însuși a redactat și a bătut la mașină rapoartele trimise de Radu Cioculescu în străinătate. Aceste

documente s-au regăsit printre capetele de acuzare ale acestui intelectual care a murit în închisoare în anul 1961, după 13 ani de închisoare, dar atitudinea sa loială și demnă este relevantă de faptul că nu și-a deconspirat colaboratorii, motiv pentru care Steinhardt a scăpat atunci de încarcerare, fiind recunoscător, după cum spune, pentru felul „cum s-a purtat omul acesta eroic”³.

5. Participarea la întâlniri sub semnul „clandestinității” alături de Constantin Noica și alți intelectuali

Iată o altă modalitate de manifestare a anticomunismului steinhardtian: susținerea celor ostracizați de statul comunist. Prin intermediul unei prietene, Beatrice Strelisker (Trixi), N. Steinhardt începe din 1954 să participe la întâlnirile din casa lui Constantin Noica iar din 1958, când filosoful va veni ilegal tot mai des la București, în cercul acestuia, alături de Al. Paleologu, Mihai Rădulescu și Paul Dimitriu, de cele mai multe ori era prezent și N. Steinhardt. Discuțiile la care participa erau de factură cultural-artistică, dar puternic infuzate cu opinii contrare regimului comunist și erau citite cărți în care se promovau principiile libertății și se aduceau argumente împotriva regimurilor tiranice. Lista bibliografică⁴, ce s-a constituit în cap de acuzare în baza celebrului art. 209 al vremii privind „neltirea contra ordinii în stat”, cuprindea atât cărți scrise de cei prezenți la aceste întâlniri, precum scrierile filosofice *Povestiri din Hegell* și *Anti-Goethe*, care aparțineau lui C. Noica și romanul *Așteptând ceasul de apoi* a lui Dinu Pillat, cât și lucrări aduse în țară de Marietta Sadova dar publicate în limba franceză de către scriitori români aflați în exil, precum *Précis de décomposition (Tratat de descompunere)* și *La tentation d'exister (Ispita de a exista)*, ambele sub semnătura lui Emil Cioran, la care se adaugă și o corespondență originală între Noica și Cioran, prin intermediul revistei *Nouvelle Revue Française*, în care apar atât scrisoarea lui Cioran denumită „Lettre à un ami lointain”, cât și replica lui Noica „Răspuns unui prieten îndepărtat”; *La forêt interdite* (Noaptea de Sânziene) scrisă de Mircea Eliade; primul volum din *Teatrul* lui Eugen Ionescu. Întâlnirile și discuțiile dintre anii 1954-1958 și mai ales lectura și analiza cărților citate mai sus, catalogate drept legionare, fasciste și „reacționare”⁵, au reprezentat motivele arestării lui N. Steinhardt din 4 ianuarie 1960.

6. Refuzul de a fi martor în procesul lotului Noica-Pillat

Chemat în primă fază la Securitate pe 31 decembrie 1959, cu speranța că se va găsi în acest personaj un martor în plus împotriva celor arestați în procesul Noica-Pillat, Steinhardt s-a dovedit a fi un om integru, imposibil de corupt și de atras în plasa acuzatorilor, în ciuda apelului perfid al anchetatorilor la conștiința sa de fiu grijuliu. Cert este că Steinhardt a fost la fel de curajos ca și tatăl său pentru că, și ulterior luării deciziei de a refuza prezența în boxa martorilor,

a fost de neclintit, în ciuda amenințărilor, a bătăilor și a regimului aspru de detenție, ba mai mult a „propovăduit” acest „Nu” categoric în fața delațiunii și altor colegi de celulă. Modelul comportamental dârz, demn și incoruptibil, recomandat de Steinhardt în timpul unui interogatoriu și asumat în timpul propriei anchete, este reiterat în diferite pasaje din *Jurnalul Fericirii*, în care îndeamnă la: răspunsuri scurte, neutre, laconice; stare de calm; evitarea folosirii numelor proprii; înfășurarea în mantia curajului; încrâncenarea de a refuza și cel mai mic compromis cu anchetatorii; conștientizarea faptului că declarațiile de la anchetă sunt cele luate în calcul, nu cele de la tribunal; înțelegerea anchetei ca pe un război psihologic în care sinceritatea celui interpelat se transformă în armă autodistructivă.

Anticomunismul manifestat în închisoare

S-ar putea crede că arestat și torturat, N. Steinhardt și-a schimbat opțiunile politice în anii de detenție, însă în realitate aceștia nu au făcut decât să potențeze totala sa dezaprobarea față de regimul comunist, fapt relevat de următoarele aspecte:

1. Relațiile de prietenie cu legionarii

Se cunoaște faptul că mulți oameni nevinovați au fost arestați de comuniști sub acuzația de legionarism. Sfidând sistemul, N. Steinhardt, în ciuda originii evreiești, a legat strânse relații cu unii legionari: în camera 47 (de infirmerie) de la Jilava, a stat în cameră, printre alții, și cu Al. Leontescu, ziarist care a colaborat cu publicația *Cuvântul*, Radu Lecca, fostul împuțernicit al guvernului Antonescu pentru probleme evreiești și Constantin Tomescu, subsecretar de stat în guvernul Goga-Cuza.

2. Refuzul de a participa la ședințele de îndoctrinare din anul 1964 și de a da declarații de susținere al regimului comunist

Punerea în aplicare a decretului 411 privind eliberarea deținuților politici avea în spate, cel puțin la nivel formal și birocratic, un teanc consistent de memorii și declarații scrise și semnate de cei încarcerați prin care își turnau singuri cenușă-n cap, își declarau atașamentul față de regim și promiteau încadrarea în sistem. Firește că decretul avea să fie pus în aplicare și deținuții politici eliberați, cu sau fără aceste mărturisiri obținute în mod perfid, raționament pe care N. Steinhardt a încercat să-l explice și altor colegi de celulă de la Gherla, pe care îi sfătuia să nu scrie declarații în contradicție cu propriile valori sau să mizeze pe „cartea” patriotismului. În paralel cu aceste demersuri, din luna mai a anului 1964, regimul inițiază procesul de îndoctrinare al deținuților prin distribuirea ziarului *Scântea* și impunerea „catehizării” comuniste: lecturarea, „discutarea” și asumarea conținutului acestei publicații propagandistice. N. Steinhardt refuză participarea la aceste ședințe de reeducare și, în locul

acestora, primește cu bucurie prestarea a diferite sarcini și munci fizice neangajante ideologic, ghidat fiind de „sfântul principiu al împotrivirii (cât de mărunț, tot bună e)”⁶.

3. Botezul ortodox

Botezul ortodox al acestui intelectual evreu este o decizie asumată cu tot sufletul și cu puternice rezonanțe încă din anii tinereții, dar momentul alegerii reprezintă inconștient și în subsidiar exprimarea spiritului de frondă la adresa sistemului⁷, pentru că a alege cu bună știință să devii ortodox într-o perioadă de prigoană a clericilor și de aplicare a unor torturi suplimentare asupra deținuților calificați drept „mistici”, era, indubitabil, un act de curaj și sfidare – în plan interiorizat – a regimului comunist.

Anticomunismul din perioada postcarcerală

Menținerea atitudinii anticomuniste între anii '60 - '80 este relevată de mai multe aspecte, printre care:

1. Obstinația refuzului de a face orice fel de compromis cu comuniști

Eliberat din închisoare, acceptă cu resemnare slujbe impropriei unui absolvent al Facultății de Drept și diplomă de doctor în științe juridice și refuză colaborarea cu Securitatea, încercând să-și facă o adevărată profesiune de credință din asta repetându-și pentru sine, la fel cum făcea și în închisoare, zicerea lui Paul Claudel din piesa de teatru *Capul de aur*: „Așa și eu să mă țin drept! Să nu-mi pierd sufletul”⁸.

2. Expunerea poziției clar antitotalitare în literatura „de sertar”

Memoriile scrise între anii 1969-1971 – *Jurnalul fericirii* – au o cuadruplă semnificație: religioasă, culturală, etică și politică. În afară de pledoaria pentru ortodoxie, dezvoltarea iubirii față de cultură și artă, conturarea modelului moral ideal, cartea de memorii a lui N. Steinhardt este o dovadă în plus a atitudinii anticomuniste a acestuia. De altfel, dacă nu ar fi conținut, direct sau indirect, acest mesaj critic la adresa sistemului politic comunist prin dezvoltarea condițiilor inumane din Gulag-ul românesc și prin numeroasele referiri la tarele regimului extremist de stânga, Securitatea nu ar fi avut motiv să confişte *Jurnalul fericirii*. În acest volum comunismul este văzut drept o doctrină care împiedică evoluția reală a omului, prin limitarea sa la „o biată vietate cu nevoi materiale”, acesta fiind motivul principal din spatele replicii sale: „De ce nu sunt comunist”⁹.

3. Continuarea sau inițierea legăturilor și a corespondenței cu persoane aflate în exil

O altă dovadă de anticomunism – și totodată un alt motiv pentru care Steinhardt se afla în atenția poliției politice – a fost consecvența menținerii legăturii cu persoane din exilul românesc, dintre care unii figurau pe „listele negre” ale Securității prin rolul de

vestitori și dezvoltatori (în special Monica Lovinescu și Virgil Ierunca) în diaspora ale tristelor realități din epoca ceaușistă. Multe dintre scrisorile trimise de Steinhardt unor prieteni, colaboratori, oameni de cultură sau ierarhi bisericești se regăsesc actualmente în posesia destinatarilor sau a urmașilor lor, în colecții private sau la Arhiva Mănăstirii „Sf. Ana” de la Rohia. După moartea lui N. Steinhardt, unele scrisori au fost publicate în diferite reviste, însă o cuprindere mai amplă a acestora se găsește în cele două volume de *Corespondență* îngrijite de George Ardeleanu, unul dintre cei mai competenți și documentați biografi ai săi. Din analiza acestor volume se poate constata că între anii '60 - '80 N. Steinhardt a corespondat cu numeroși prieteni din afara țării, dintre care menționăm: în S.U.A. cu Eugene Jenney, Virgil Nemoianu, Mircea Eliade, David A. Avram; Tenerife - Insulele Canare - Spania cu Alexandru Ciorănescu, în Franța cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Emil Cioran, Marie-France Ionesco, George Tomaziu, Jean Drăcșăneanu, Jean Stambler, în Canada cu Sanda Teodosiu, Toma Pavel, în Belgia cu Charles Gruber, Emanuel Neuman, în Elveția cu Stella Sonnenschein și Svetlana Paleologu-Matta, în Australia cu Lucian Boz, în Israel cu Ignatz Steinberg, Victor Rusu, Sidi Becker, în Anglia cu L. Hoffner.

4. Micro-semnalele anticomuniste și scrierile subversive din anii comunismului

În perioada anilor '70 - '80 N. Steinhardt a colaborat cu numeroase publicații, precum *Viața românească*, *Steaua*, *Familia*, *Vatra*, *Tribuna*, *Astra*, iar între anii 1976-1988 a publicat șase volume, în mare parte cu eseuri sau texte de critică literară. Credincios devizei sale conform căreia o carte bună are un mesaj, are micro-semnale detectabile doar cu o atenție sporită, N. Steinhardt a încercat, pe cât posibil, să strecoare în textele sale idei care „să trezească” conștiințe, să șocheze chiar, cu scopul final de a forma o opinie publică într-un anumit sens: o societate care să gândească, să spere, să nu deznădăduiască, să îndrăznească și să creadă în Hristos și în importanța liberului arbitru, chiar și în vremuri de restriște, așa cum erau acei ani.

5. Simpatia față de disidenții români și cei din alte regimuri dictatoriale și chiar încercarea de a lua legătura cu unii dintre aceștia;

Fiindcă principiul lui N. Steinhardt era opoziția, cât de mică, măcar pentru liniștea conștiinței și a sufletului, acesta a încercat să prospecteze posibilitatea organizării unei mișcări anticomuniste. Despre acest episod povestește prietenul său Virgil Ciomoș alături de care a explorat zona Clujului pentru a întocmi liste cu potențialii protestatari dar numărul mic al celor care au răspuns afirmativ acestui demers curajos i-a descurajat. În aceeași direcție a încercat să ia legătura și cu Doina Cornea, spunându-le securiștilor care o păzeau că este duhovnicul acesteia dar planul s-a izbit de neclintirea „străjerilor” care „erau de piatră”¹⁰. Interesant și revelatoriu pentru interesul pe care l-a avut

monahul Nicolae de la Rohia pentru disidenții români de la sfârșitul anilor '80 este menționarea numelui Doinei Cornea printre cei enumerați într-o scrisoare trimisă prietenului său Virgil Bulat pe 24 martie 1989, cu câteva zile înainte de a muri.

6. Structura morală și comportamentală a lui Steinhardt – curajul și onoarea – aflate în evident contrast cu „valorile” comuniste.

Formația morală a lui N. Steinhardt era în puternică incongruență cu regimul comunist. Din punct de vedere etic două virtuți irump, se evidențiază și ne împresoară din opera steinhardtiană: curajul și demnitatea. Cum ar putea fi un om corect și dârz un susținător al unui regim incorect și perfid? Un leitmotiv al operei sale este tema curajului, reluată în diferite ipostaze și circumscrise unei formulări aparținând lingvistului Brice Parain, des citate de Steinhardt cu diferite ocazii: „Totul se plătește. E simplu: dacă vrei să fii liber nu trebuie să-ți fie teamă de moarte”¹¹. Principiul fermității și al tăriei de caracter este reiterat sistematic în lucrările lui Steinhardt atât din ipostaza omului de rând, a artistului sau a criticului literar, cât și a monahului. În lucrarea *Între viață și cărți*, publicată în anul 1976, deci în plină perioadă comunistă, Steinhardt inserează un eseu cu titlul „Revenire asupra curajului”, abordând această problematică în artă, fie că este vorba de pictură, sculptură, literatură ori cinematografie: „talent, desigur, acesta este de la sine înțeles; dar mai ales curaj i se cere artistului care se ia în serios – curaj și teama de concesii”¹².

BIBLIOGRAFIE:

ANTISTHIUS, „În genul... revistei Criterion”, în *Revista burgheză*, anul I, nr. 2, 20 noiembrie 1934.

ARDELEANU, George, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, Editura Humanitas, București, 2009.

MINCAN, Mihai, Nicolae Steinhardt, „ovreiul” ce a găsit creștinismul într-o rangă, în *Weekend Adevărul*, 31 aug. 2013, <https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/nicolae-steinhardt-ovreiul-ce-a-gasit-1468973.html>, accesat pe 20 august 2022.

PRECUPANU, Monica, „Credința – cale de salvare sufletească în închisorile comuniste”, în *Studii și articole. Istorie. Educație. Cultură*, nr. 6, Editura Axis Libris, Galați, 2021.

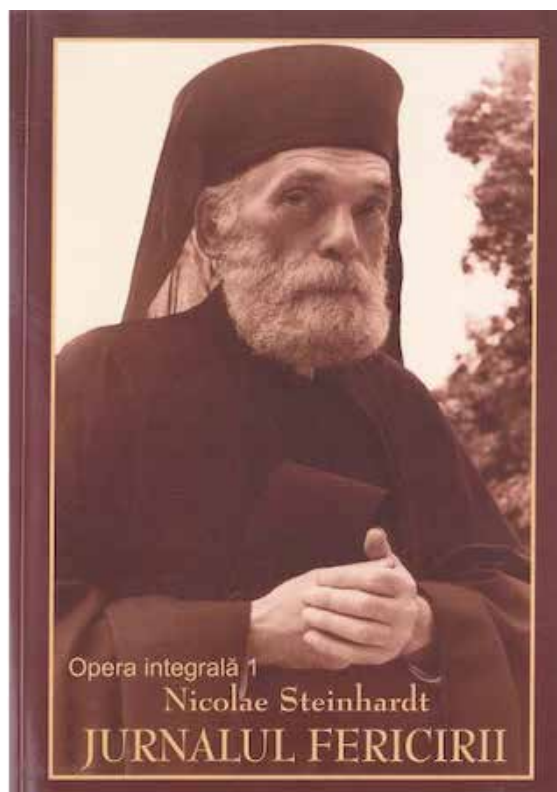
STEINHARDT, Nicolae, *Între viață și cărți*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, referințe critice și indici de George Ardeleanu; repere biobibliografice de Virgil Bulat, Editura Polirom, Iași, 2010.

STEINHARDT, Nicolae, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, îngrijirea ediției, compararea variantelor, note, addenda și indice de George Ardeleanu, Editura Polirom, Iași, 2012.

STEINHARDT, Nicolae, *Corespondență* •, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, referințe critice și indici de George Ardeleanu; repere biobibliografice de Virgil Bulat, Mănăstirea Rohia – Polirom, Iași, 2021.

Note:

1. Antisthius (n.n, pseudonim sub care mai semna N. Steinhardt în perioada interbelică), „În genul... revistei Criterion”, în *Revista burgheză*, anul I, nr. 2, 20 noiembrie 1934., p. 33.
2. N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, îngrijirea ediției, compararea variantelor, note, addenda și indice de George Ardeleanu, Editura Polirom, Iași, 2012, p. 324.
3. N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, p. 191.
4. *Ibidem*, pp. 390-391.
5. George Ardeleanu, *N. Steinhardt și paradoxurile libertății*, Editura Humanitas, București, 2009, p. 157.
6. N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, p. 491.
7. Monica Precupanu, „Credința – cale de salvare sufletească în închisorile comuniste”, în *Studii și articole. Istorie. Educație. Cultură*, nr. 6, Editura Axis Libris, Galați, 2021, p. 219.
8. N. Steinhardt, *Corespondență* •, ediție îngrijită, studiu introductiv, note, referințe critice și indici de George Ardeleanu; repere biobibliografice de Virgil Bulat, Mănăstirea Rohia – Polirom, Iași, 2021, p. 631.
9. N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, p. 443.
10. Mihai Mincan, Nicolae Steinhardt, „ovreiul” ce a găsit creștinismul într-o rangă, în *Weekend Adevărul*, 31 aug. 2013, <https://adevarul.ro/stil-de-viata/cultura/nicolae-steinhardt-ovreiul-ce-a-gasit-1468973.html>, accesat pe 20 august 2022.
11. N. Steinhardt, *Jurnalul fericirii. Manuscrisul de la Rohia*, p. 84.
12. Nicolae Steinhardt, *Între viață și cărți*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 278.

„TELEGRAF SELECTIV”

REVISTA REVISTELOR

► Adrian Răcaru

Din revistele cuprinse în arcan la lectură, slobozim pentru încorporare:

Scriptor nr. 5-6 (101-102) mai-iunie 2023

„Am ajuns cu bine-n MAI!
MACEDONSKI, scriptorai?”

Mă întrebă, *iconic*, Lucian Vasiliu, fondatorul și coordonatorul *Magazinului cultural* (*titrat*, iscusit nostalgic, pe manșeta copertei, începând cu *Scriptor* nr. 3-4/ a.c.), scâpărând convenabil, *atașamentul* poștei electronice în care sunt agățate numerele 5 și 6 ale publicației.

La fereastra din albastrul etern al copertei, regretatul profesor universitar George Banu, privind în sala, rămasă acum în Premieră: AMINTIRILOR.

<[...] Cineva îl întrebă pe Heiner Müller la ce folosește teatrul? Și el răspunde – „Nu pot să vă spun momentan, dar închideți teatrele 4 ani și vă voi răspunde”. Deci teatrul în concepția lui Müller răspunde unor așteptări greu de formulat, unor așteptări care există în noi, dar care se împlinesc în fața actului teatral. Al doilea citat care îmi servea ca punct de plecare era al unui mare regizor polonez care spune – „Dumnezeu a creat teatrul pentru cei cărora biserica nu le e de ajuns”.> (CONFERINȚELE TEATRULUI NAȚIONAL DIN CRAIOVA. GEORGE BANU)

În *fragmentarium* găsim, de citit și de recitit, un **DOSAR CULTURAL** **George BANU (1943-2023)**, brodat cu regrete și considerații prietenești, cu întâmplări și evocări inedite, semnate de: Emil

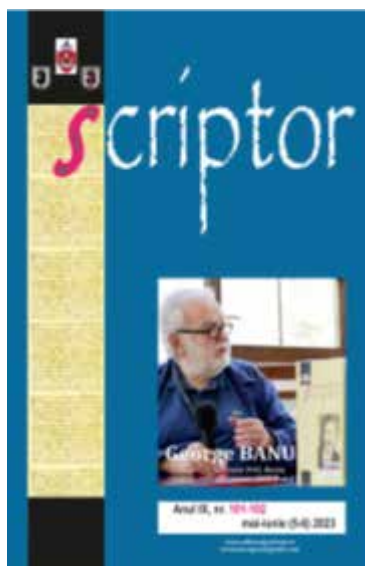
HUREZEANU (Austria) - Cu George în anii din urmă/ „Mintea-i era lirică, inima carteziană, ponderea, paradoxal, astrală. Nostalgia exilului românesc depresiv și genial la Paris, al cărui scrib rămăsese.”;

Constantin CHIRIAC - Excelența Sa/ „Una dintre cele mai mari personalități ale lumii – și nu fac acum clasamente – a fost, este și va fi George Banu. M-am întâlnit cu Domnia Sa când devenise deja o legendă. Toată lumea – de la tineri artiști, la directori de festivaluri, de la profesori universitari la făcători de proiecte, toți doreau să se întâlnească cu el.”; Simona MODREANU- Ceasul cel năuc/ <Până la ultima – pentru el – trecere dintre ani, când i-am trimis fotografia unui ceas bizar, care marca doar jumătățile de oră. Și i-am scris: „Să năucim timpul până uită de noi.” „Bună strategie. Să încercăm. Cu drag”, a răspuns George. Din păcate, timpul nu l-a uitat. Dar veșnicia era acolo deja, în acele bătăi înjumătățite de ceas...>; Adina BARDAȘ (Canada) - Dezinvoltura erudiției/ <A fost un „călător fără stea polară”, a cărui statornicie s-a manifestat în a căuta cu amplă disponibilitate, contemplând, analizând, trăind vieți secunde printr-o libertate în care nu-și aflau locul exaltări sau

rarefierii ale exercițiului critic.>; Călin CIOBOTARI - Scrisoarea unui debitor către creditorul său; Nicolae COANDE - Prietenul teatrului și Dumitriana CONDURACHE - Semnătura prezenței.

UN POET, O PAGINĂ: Emil NICOLAE - EMOȚIE <Sfârcuri înspumate/ tulbură marea/ în care mai intri/ în care privești//marea din memorie –/adică marea aceea/ cu pulpele înșurubate/ de pești>; Dorin TUDORAN (S.U.A.) - PĂMÂNTUL ȘI DOSUL PALMEI/(in memoriam Luca Pițu)<și dacă pământul nu este/ altceva/ decât o lacrimă/ pe care dumnezeu/ și-o va șterge într-o zi/ de pe obraz/ cu dosul palmei?>

PROZĂ: Dan Petru CRISTEA, Gândul care încă nu e cuvânt; Ioan Florin STANCIU, Hic sunt dracones; Ștefan SUSAI, Trenul în care încap mai

multe sate; Virgil TĂNASE (Franța), În căutarea timpului pierdut.

LINGVISTICĂ: Ștefan AFLOROAEI, Capcane ale plăcerii nesfârșite de a vorbi; Emina CĂPĂLNĂȘAN, Diluvian: de la poezie la descriere <Există în limba română diluviu, însemnând „potop”, „ploaie torențială”, „revărsare mare de ape” (v. Micul dicționar academic, ediția a II-a, 2010), și el vechi, prezent în toate dicționarele cunoscute. Actualizările poetice sunt multe și speciale. Notăm două: „Azi un diluviu, mâne-o murmuire,/ O armonie, care capăt n-are –/ Astfel e-a ei întunecată fire.”; „Încingeți-vă spada la danțul cel de moarte,/ Aici vă poarte vântul, cum știe să vă poarte/ A țopăi în joc!/ Aci vă duceți valuri în mii batalioane,/ Cum în păduri aprinse, mânat în uragane,/ Diluviul de foc.” (Mihai Eminescu). >; Laura Carmen CUȚITARU, Lingvistica de teren; Cristina FLORESCU, Despre numele ei <În luna martie a acestui an, printr-un gest politic plin de curaj al Președintei Maia Sandu, în mod oficial sintagma limbă moldovenească a fost eliminată din articolul respectiv al Constituției Republicii Moldova. Constituția a fost modificată, în acest sens, după dezbateri parlamentare spectaculoase (la figurat, dar și la propriu) care au proclamat pe 16 martie respectiva decizie, promulgată de Președintă câteva zile mai târziu. Prin urmare, de acum înainte limba oficială a Republicii este limba română. Fără să uităm zonele de restriște, putem spune, totuși, că Doamna românimii și-a reintrat în drepturi depline pe ambele maluri ale Prutului.>

Din **EFIGII:** Livia IACOB - DINCOLO DE LEGENDĂ, ÎNTR-O FLANELĂ DE AZUR: < **Pajiștea rotundă din vârful unui ac, în colecția „Antologia unui autor”, face dovada efortului comun al editurilor Știința din Chișinău și Junimea din Iași de a rescrie, prin cărți fundamentale, o istorie literară comună, a întregului spațiu românesc, prin autorii canonici de dincolo și de dincoace de Prut. În rândul lor, acest simbol al lumii libere care este poetul Mihai Ursachi își merită neîntârziat locul, iar gestul recuperator de acum, dedicat de poetul prieten Lucian Vasiliu „doamnei prof. univ. dr. Ana Cojan, soția poetului, și preotului Gheorghe Ursache, fratele poetului”, trebuie privit ca o invitație la reverie și meditație, un îndemn întru împotrivirea la istorie.... Antologia operează o selecție riguroasă și ilustrativă din volumele **Inel cu enigmă** (1970), **Missa solemnă** (1971), **Poemul de purpură și alte****

poeme (1974) și **Diotima** (1975), alegând, cred, întocmai poemele al căror autor s-a încăpățânat să fugă din calea nedreptelor amânări ale trăirii autenticeRezultatul se dovedește, în ciuda traseului sisific pe care îl trădează, spectaculos prin toate vulturile hermeneuticii sale: poezia lui Mihai Ursachi ne supune unei căi, opuse întru totul congenerilor, prin care o ființă deopotrivă sensibilă și puternică se încăpățânează să restabilească, ad usum delphini, starea edenică dinainte de cădere. Pentru această ființă, singura naștere adevărată este nașterea întru spirit și Carte, pe care nici timpul și nici moartea nu le opresc din a percepe intensitatea, imensitatea și veșnicia unei clipe: „O, dacă după moarte/ s-ar putea scrie versuri,/ visez/ să fi murit/ mai înainte de a/ se naște Universul” (Autoportret). Cred că în clipa aceasta, cea repede și eternă, Mihai Ursachi și-a aflat, cum bine o arată selecția antologatorilor săi, o tovarășă de drum și de suferință dărză, singura egală întru onestă și adevărată respirație. >

Cu încântare, în mare grabă... atât!

Plumb (martie 2023, nr. 192)

În oglinda plumbuită a revistei, elegant Radu Cârneli (14 feb.1928- 9 dec.2017), chip luminos ca o flacără olimpică în iarnă, cu ochelarii lăsați – catamaran la țarmul așteptării, sub învolburata mării gânditoare. Zâmbește discret - dulce transcendental, parcă amintindu-și: „Ea era Ceamaifrumoasă/ eu am fost Celmainebun/ și-astăzi iată cum apun:/ suflet sânger spaimă joasă-/ ea era cea mai frumoasă!”

Întrucât „Plumbul” este cea încărcătură care caută ținta, iată ce ne propune redacția, prin pagina de gardă, din care am selectat:

Cogito, ergo sum/ Ioan Vulcan Agniteanul, prinos de har cu dar: „*Câteva îndemnuri de luat în seamă: fă ceva frumos și folositor, oamenii ar putea imita gestul tău; Succesul nu este cheia fericirii, fericirea este cheia succesului; Uneori fericirea înseamnă... uitare; Tragedia vieții constă în ceea ce moare într-un om în timp ce el mai trăiește;”

Eu am scris o carte... Interviu cu Academicianul Nicolae Dabija/ Victoria Fonari și aflăm că: „Interviul este un fragment din filmul documentar „Nicolae Dabija – generația Ochiul al treilea” dialogul a fost realizat în anul 2018.” Tulburător și inedit dialog: <Unii susțin că scriitorul adevărat este acel care nu e citit de nimeni. Nu este

adevărat. Atunci, pentru cine scrii?> Și cum a scris, pentru toți ai lui, din limba româna, Nicolae Dabija nu a plecat și nu va pleca, rămâne să-l căutăm...

SUB LUMINA CREDINȚEI STRĂMOȘEȘTI ȘI A GENIULUI EMINESCIAN, Vasile Turturel, în rubrica REVERBERAȚII CULTURALE, despre **Ramuri de salcie**: „O nouă realizare editorială a poetei, prozatoarei, eseistei, truditorei de o viață întru Eminescu, Lucia Olaru Nenati este, credem, o bucurie pentru toți aceia care (mai) cred în valorile noastre tradiționale, în bunul simț românesc, în reînșenirea orizontului de așteptare al Neamului. O bucurie a sufletului nostru înșet de normalitate într-o lume din ce în ce mai bulversată și mai bulversantă, o lume aflată sub o zodie a rătăcirilor de tot felul, a neprevăzutului, a neomenescului și a hazardului tenebros.” și „Cartea adună între copertile ei 49 de articole, găzduite de-a lungul anilor de diferite publicații din țară și din afara granițelor ei, grupate în 4 capitole cu titluri sugestive: Cogito, Personalități purtătoare de har, Viața cotidiană a credinței, Pelerini pe urmele credinței.”

Ion Dulgeac - Vânătoarea de himere/ Ionel Necula - Spornicul lector și neobositul observator critic, Ionel Necula, clasează romanul precizând: „Ca-ntr-un tratat de istorie nescrisă, regăsim în acest roman toată drama rezistenței anticomuniste din munți și numele tuturor celor ce s-au implicat curajos în această luptă inegală cu securitatea. Din relatările părintelui Vasile Bujor, o adevărată bancă de informații în ceea ce privește rezistența din munți, aflăm lucruri mai puțin cunoscute despre ceea ce a însemnat mișcarea de rezistență și cât de dramatică a fost lupta acestor eroi cu trupele securității.”

În **LIRICE** Tudor Amza și Mariana Zavati Gardner - cu: muzica iubirilor trecute; și cum imaginarul iscă tandemul probabilităților.

Celebral ne răscolim, să „respirăm” în amintirea Poetului, un fragment din poemul semnat de Livia Ciupercă:

< **NICHITA – 90**

Testament

La cea de a nouăzecea mea aniversare postumă

Mă simt împăcat.

Am rămas același „călător” în împărăția cuvintelor.

Prietene, și-Aici, într-același mod „se vremuiește” trecerea.

Lin. Dar într-o atmosferă înmiresmată.

Într-același ritm „se arcuiește” și amintirea.

Te iubesc și te îmbrățșez!

Nu uita, ochiul meu te veghează.

O rugăminte-ți adresez,

Străduiește-te să devii „vas prețios”.

Găsește-ți calea „în clar de inimă”, întru desăvârșire!

Atenție!

Privește spre îngerul cel

„cu o carte în mâini”. >

Sau cu revista (n.n.)

ATENEU Nr. 644/ aprilie 2023

Din bogatul sumar al ediției aflăm că ne așteaptă profesorul de aforistică Vasile Ghica, cu inspirația **În ghearele râsului** și îl cităm: „Suntem încă chinuți de nostalgia târârii.; Nu toate labele s-au putut transforma în aripi.; Poate că în tinerețe și balenele au fost sirene.”

Să trecem mai departe cu încredere optimă la **cronica literară** a lui ADRIAN JICU - **Un țipăt surd și o tăcerea asurzitoare**. Criticul cu sinceritate autocritică notează: „Mărturisesc, din start, că antologia Magdei Cârnelci (**Vremea poemului înalt**, poeme alese de Al. Cistelean, Chișinău, Editura Cartier“, 2022) m-a luat cumva pe nepregătite. Nu fiindcă n-ar fi meritat să facă parte din superba serie Cartier de colecție,

ci pentru simplul motiv că n-am conștientizat până acum că, de fapt, poezia ei s-a clasicizat, cu tot ceea ce presupune acest proces, care te poate duce în istoria literaturii sau în programele școlare, dar, la fel de bine, te poate scoate din circuit. O antologie este, în fond, o summa. Un decupaj subiectiv și, deseori, dureros, fiindcă presupune o selecție nemiloasă care trebuie să conducă la un rezultat convingător. Altfel spus, se pune întrebarea ce reții și ce lași deoparte din poezia Magdei Cârnelci, atât de consecventă și totuși atât de diferită de la

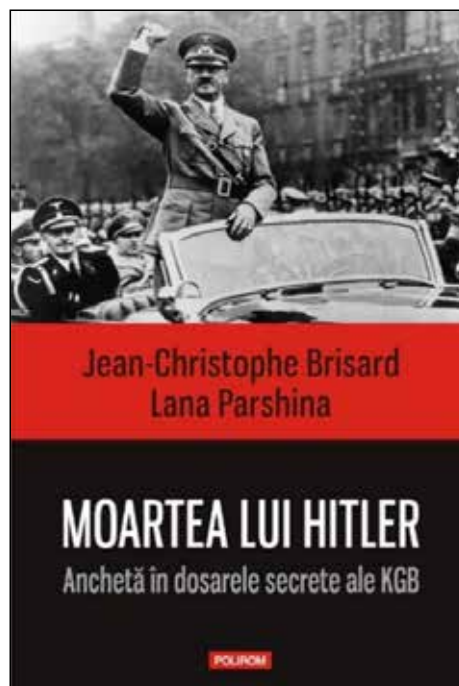
un volum la altul.”; și vibrant se descătușează: < E multă luciditate în versurile Magdei Cârneli, care, deși înțelege prea bine derizoriul, refuză să se predea: „Abia acum începem să ne trezim./ Să ne dăm seama că împotriva voinței noastre/ deși mulți suntem afoți, noi totuși cântăm –/ asemenea greierilor, broaștelor, turturelelor,/ precum ploaia, vântul și foșnetul frunzelor,/ asemenea cutremurelor de pământ și undelor cosmice,/ noi toți cântăm într-un singur cor, un cor vast,/ un cor miliarde, care habar n-are ce cântă –/ o simfonie gigantică scrisă de cine și pentru cine/ și în ce cheie muzicală și în ce fel de armonie sonoră/ și în vederea a ce?// Nu, vremea poemului înalt, amețitor n-a trecut. Vremea lui abia vine.// O simfonie scrisă de un începător.>

La **autori și cărți** Cornel Simion GALBEN/ **Muzica și plânsul bacovian** (Petre Rău- Muzica și plânsul în poezia lui GEORGE BACOVIA) <Cucerit și el de versul „Muzica sonoriza orice atom...”, recent intratul în grupul select al bacovianologilor, gălățeanul Petre Rău, constată, la rândul-i, că „simboliștii sunt

primii care atribuie muzicii mai multă importanță decât culorii” și, stârnit de un interviu acordat de poet lui I. Valerian, încearcă să demonstreze de ce melodiile au avut pentru Bacovia o „influență colorantă” și de ce „gama de culori, de altfel foarte concentrată în poezia bacoviană, are adânci corespondențe în lumea instrumentelor muzicale care, la rândul lor, sugerează diferite stări sufletești”. (.....) Întregindu-și eseurile cu două poeme proprii dedicate autorului Plumbului și cu o bibliografie adecvată, Petre Rău ne-a dăruit o carte scrisă cu acribie și dragoste, bine fundamentată teoretic și utilă tuturor celor inițiați sau nu în universul bacovian, mai convins ca oricând că „nici un alt poet român nu a «cântat» plânsul atât de profund ca Bacovia”.>

La **lecturi din CARTEA STRĂINĂ/ Ionel SAVITESCU/ Moartea lui HITLER** (Jean Christophe Brisard, Lana Parshina, Moartea lui Hitler. Anchetă în dosarele secrete ale KGB, Iași, Ed. „Polirom”,

traducere din limba franceză și note de Dan Petrescu, 2019, 361 p.) după un citat ca o probă la dosar „Nu vreau ca după moartea mea să fiu expus într-un muzeu rusesc. (Hitler către aghiotantul Otto Günsche)”, informatul lector ne previne: „Indiscutabil, una dintre enigmaticele nerezolvate ale epocii contemporane este aceea a dispariției lui Hitler. „Oficial”, Führerul s-a sinucis pe data de 30 aprilie 1945, dar există și teorii care afirmă că ar fi reușit să fugă în Japonia sau în Spania sau în Argentina (în trecut fie zis, Simon Dunstan și Gerrard Williams au scris o carte, Hitler în Argentina, apărută în românește în 2014 la Editura „Litera”. Se mai poate consulta Jan Van Helsing – Organizația secretă Soarele Negru, Ed. „Antet XX Press”, o.a.). Printre ultimele cercetări asupra acestei chestiuni se află și exegeza a doi ziariști: francezul Jean-Christophe Brisard și ruso-americană Lana Parshina.”; între ficțiune și realitate adevărul rămâne confuz: „

Totuși, afirmațiile contradictorii ale lui Linge, Günsche și Baur i-au determinat pe anchetatori să creadă că Hitler ar fi putut fugi din buncăr (p. 266). În concluzie, nu se poate stabili cu certitudine dacă Hitler a luat întâi cianură, care nu și-a făcut efectul imediat (la Himmler, moartea s-a produs după 15 minute, p. 265), astfel Hitler având timp să se împuște.”

Ne oprim aici cu acest telegraf selectiv. Și în pact credincios cu lectură aspirăm să ne fie/să vă fie de folos!

CRONOGRAF

Centenarul Constituției României Întregite/ 1923-2023 (2)

Selecție internet **Adrian Racaru**

27 martie 2023

<Adunarea solemnă – „Centenarul Constituției României Întregite (1923 – 2023)” a fost celebrat luni, 27 martie 2023, în cadrul Adunării solemne organizate de Curtea Constituțională a României la Palatul Parlamentului, Sala de Plen a Senatului „Regele Mihai I al României”, și la care au participat peste 200 înalți reprezentanți ai statului român și din Europa.

În cadrul manifestării, au susținut alocuțiuni Președintele României, domnul Klaus Werner IOHANNIS, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Preafericitul Părinte DANIEL, președinta ad interim a Senatului, doamna Alina Ștefania GORGHIU, președintele Camerei Deputaților, domnul Ion-Marcel CIOLACU, prim-ministrul României, domnul Nicolae-Ionel CIUCĂ, președinta Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Corina-Alina CORBU, președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene, domnul Koen LENAERTS, președinta Comisiei de la Veneția, doamna Claire Bazy MALAURIE, președinta Curții Constituționale a Republicii Moldova, doamna Domnica MANOLE, președintele Asociației Curților Constituționale Francofone, domnul Mamadou Badio CAMARA, și domnul prof.dr.h.c. Rainer ARNOLD, de la Universitatea din Regensburg (Germania).

De asemenea, a fost menționat mesajul de felicitare al președintei Curții Europene a Drepturilor Omului, doamna Siofra O'LEARY, pentru progresele și realizările înregistrate de România în ultimii 30 de ani și pentru aniversarea Centenarului Constituției din 1923.

Reprezentantul Tribunalului Constituțional spaniol, domnul judecător Enrique Arnaldo ALCUBILLA, a prezentat și mesajul președintelui acestei instanțe, domnul Cândido Conde-PUMPIDO TOURÓN.

Evenimentul s-a bucurat de prezența doamnei Octavia Spineanu-Matei, judecătorul român la Curtea de Justiție a Uniunii Europene, iar pe plan extern de participarea reprezentanților a 19 instanțe de jurisdicție constituțională din Europa, respectiv Albania, Austria, Belgia, Bulgaria, Cehia, Croația, Germania, Georgia, Lituania, Luxemburg, Moldova, Macedonia de Nord, Polonia, Portugalia, Serbia, Slovacia, Slovenia, Spania, Ungaria, dintre care opt au fost reprezentate de președinți.

Participanții la eveniment au fost invitați la lansarea unei emisiuni filatelice pe tema Centenarului Constituției României Întregite. Președintele României, domnul Klaus Werner Iohannis, și președintele Curții Constituționale a României, domnul Marian Enache, au aplicat sigiliile pe certificatul emisiunii filatelice și au semnat, împreună cu judecătorii Curții Constituționale a României și invitații străini, pe tabelul de prezentare a acesteia.>

(Compartimentul relații externe, relații cu presa și protocol al Curții Constituționale)(ccr.ro)

29 martie 2023

< La Muzeul Băncii Naționale a României a avut loc un eveniment aniversar dedicat împlinirii a „100 de ani de la adoptarea Constituției României din 1923” și lansarea cu acest prilej în circuitul numismatic a două monede pentru colecționare, una din aur și una din argint, având valorile nominale de 500 lei, respectiv de 10 lei.

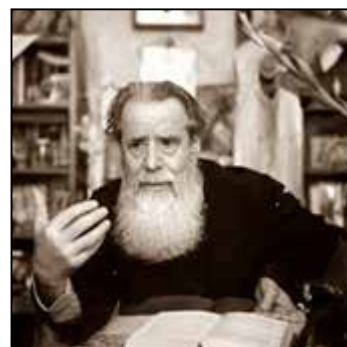
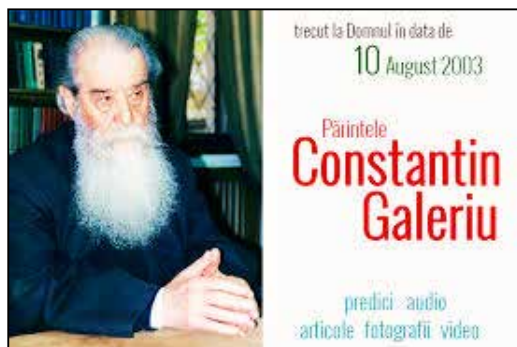
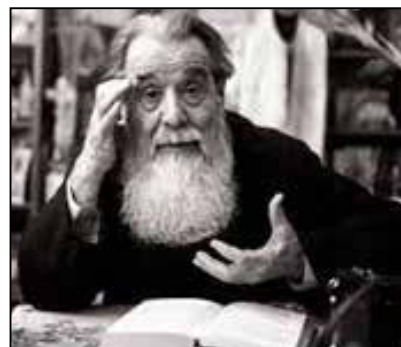
Arhivele Naționale ale României au contribuit la documentarea expoziției și au expus mai multe documente originale, printre care Constituția de la 1923 și din 1938, apelul nominal al membrilor Adunării Constituante.

Evenimentul a fost deschis de Governorul BNR, Mugur Isărescu, și s-a bucurat de prezența reprezentanților instituțiilor organizatoare și a unor personalități ale vieții culturale și politice: Nicolae Ciucă, Prim-ministrul României, Marian Enache, Președintele Curții Constituționale, Ioan-Aurel Pop, Președintele

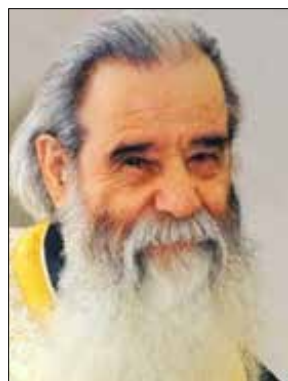
Academiei Române, principesa Margareta, Custodele Coroanei. A participat printr-un mesaj înregistrat acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici.>
(arhivelenationale.ro)

Structuri pe Zeta 5

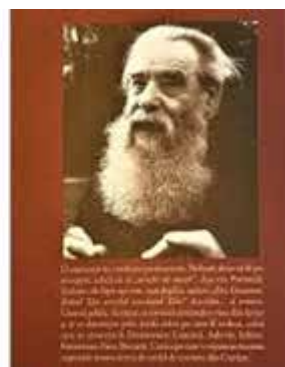
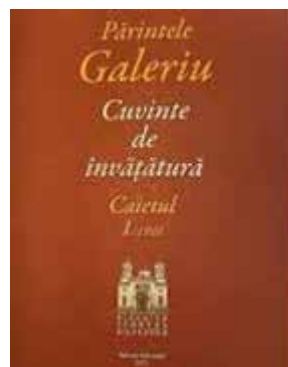
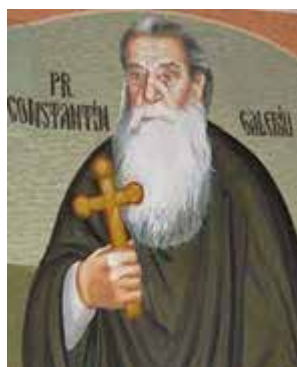

Predicator neobosit al Ortodoxiei, slujitor al altarului, profesor, autor de cărți, studii și articole, părintele Galeriu a militat pentru drepturile și libertățile oamenilor, alături de aceștia și împreună cu ei.

„A fost și va rămâne un model de preot adevărat, de profesor de Teologie cu chemare reală, de apostol și de misionar”, un „om al lui Dumnezeu cu adevărat filantrop, în cel mai frumos și mai concret înțeles al faptei iubitoare, de la care nu a exclus și nu a îndepărtat, pe cât i-a fost omeneste cu putință, pe nimeni”.

(Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Casian al „Dunării de Jos”)

MONICA LOVINESCU
(19 noiembrie 1923 - 20 aprilie 2008)